

Ștefan AGOPIAN

Tache de catifea

ROMAN

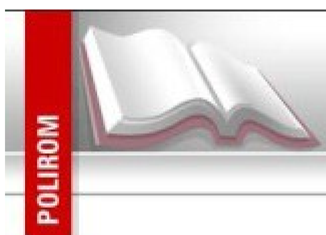
Ştefan Agopian

Tache de catifea

Roman

Ediţie definitivă
Prefaţă de Eugen Negrici

Editura Polirom
2004

www.polirom.ro
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;
sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728

ISBN: 973-681-532-3
ISBN ePub: 978-973-46-2492-8
ISBN PDF: 978-973-46-2493-5

Coperta: Ana Ruxandra Ilfoveanu,
Ilustraţie la Tache de catifea

Ştefan Agopian (n. 1947) a publicat romanele : *Ziua mâniei* (Editura Cartea Românească, 1979), *Tache de catifea* (Editura Cartea Românească, 1981), *Tobit* (Editura Eminescu, 1983 – Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti), *Manualul întâmplărilor* (Editura Cartea Românească, 1984 – Premiul Uniunii Scriitorilor), *Sara* (Editura Eminescu, 1987 – Premiul revistei *Amfiteatru* pentru cea mai bună scriere beletristică a anului), volumul de povestiri *Însemnări din Sodoma* (Editura Eminescu, 1993) şi volumul de teatru *Republica pe eşafod* (Editura Cartea Românească, 2000). Romanul *Tache de catifea* a fost reeditat, în 1999, la Editura Gramar, în colecţia „100+1 Capodopere ale romanului românesc”. Romanul *Sara* a fost reeditat, în 1991, la Editura Paideia, iar *Manualul întâmplărilor* la Editura Humanitas, în 1993.

Prefaţă

Publicând, în mai puţin de un deceniu (1979-1987), cinci cărţi memorabile (patru romane şi un volum de povestiri), Ştefan Agopian a devenit un autor de referinţă al literaturii actuale şi un nume pe care şi-l dispută câteva grupări literare şi două „generaţii de creaţie”. Niciun comentator al fenomenului artistic românesc nu va putea face abstracţie de contribuţia scriitorului la modernizarea prozei, la înnoirea mijloacelor ei, la deplina ei izbândă asupra îngrădirilor mimesisului.

Cărţile lui Agopian reprezintă o victorie a imaginaţiei creatoare şi veriga lipsă a evoluţiei prozei noastre dominante, vreme de un secol şi jumătate, de redare şi de memorie, proză rareori aflată în zona ficţiunii, şi care e săracă în produse ale fanteziei pure. Romanul *Tache de catifea* (1981), desăvârşind intuiţiile estetice ale cărţii de debut (*Ziua mâniei*, 1979), constituie un punct extrem al procesului de emancipare treptată a prozei româneşti, nu numai faţă de dogmatismul

realismului-socialist al anilor ‘50, ci şi faţă de rigorile realismului canonic în general. Multă vreme, pentru scriitorii noştri obsedaţi de regăsirea unei atmosfere de creaţie cât de cât asemănătoare celei interbelice, revenirea la normalitate a însemnat, la început, reînvăţarea alfabetului prozei, mai precis recâştigarea dreptului de a scrie o proză realistă cu tehnici narative, tipologii tradiţionale şi o tematică socială sau psihologică fără implicaţii politice periculoase: obiectiv modest, dar, ca să spunem aşa, realist. După un răstimp al tranziţiei, s-a păşit cu „curaj” peste mai vechile interdicţii şi recomandări. Temele aşa-zicând „majore” n-au mai constituit un deziderat creator, comandamentele reflectiste au fost ignorate, s-a ieşit de sub tirania „tipicului” şi s-a trecut de la „tipic” la *excepţional*, la *periferic* şi la *insolit* prin *literatura de cazuri* şi prin *prozele pitoreşti de mediu*. De la jumătatea anilor ‘60, apar primele încercări timide de transfigurare a realului (în linia Voiculescu şi doar atât); se publică, apoi, proze realiste cu sensuri simbolice sau cu intruziuni fantastice, mitice şi parabolice. În deceniul următor, ne aflăm departe de reflectismul primitiv. Dar, deşi se făcuseră mari progrese sub raport tehnic şi câţiva prozatori au dovedit o râvnă impresionantă în aclimatizarea unor experienţe formale europene mai recente, prea puţine cărţi reuşeau să dea senzaţia biruinţei depline a literaturii ca literatură. În jurul anului 1970, spre sfârşitul perioadei de pseudoliberalizare, prozatorii „Şcolii de la Târgovişte” vor înlocui *mimesisul* cu *poiesisul* şi vor întoarce literatura către ea însăşi, renunţând, în mare măsură, la *reprezentare*. Ludicul, parodicul şi mai ales autoreflexivitatea vor fi împinse, prin aceşti scriitori, foarte departe. Dar Ştefan Agopian, fără să renunţe la voluptăţile jocului şi la avantajele stilistice ale situării metatextuale, a dat cale liberă fanteziei creatoare să ivească o *irealitate* consecventă şi plauzibilă. Într-o etapă istorică bine definită, în care cei mai mulţi scriitori se străduiau să prindă sensul dramatic al realităţii imediate şi, fără să irite prea mult autorităţile vigilente, să facă progrese mărunte în cucerirea adevărului (politic, istoric sau social), a apărut, iată, o carte care ne dădea sentimentul deplinei gratuităţi artistice. Pare scrisă oriunde altundeva numai în sumbra şi schizoida Românie ceauşistă nu, căci acolo fiecare

gest scriitoricesc conţinea o replică, ascundea o intenţie şi urmărea un scop. Nu putem şti nici dacă autorul s-a aşezat, astfel, în răspăr faţă de „tendenţiozitatea” şi „militantismul”, în fond penibile (dar de înţeles), ale prozei româneşti din anii ‘70 şi ‘80, faţă de intenţia, ucigaşă pentru literatură, a prozatorilor cu vocaţia veridicului de a dezvălui „racile” şi de a comunica sferturi de adevăr liniştitoare şi profitabile. Ceea ce ni se pare în afară de dubiu este că demersul lui, punct de hotar în istoria ficţiunii artistice româneşti, depăşeşte, ca nivel de libertate a imaginaţiei, tot ce s-a scris sub nimbul modernismului interbelic. El se află totuşi pe făgaşul acestuia, în continuarea liniei lui întrerupte de imixtiunea tragică a realismului-socialist, dar şi de fenomenul revenirii ambiţiilor reflectiste la prozatorii oripilaţi de minciuna oficializată. Se află în prelungirea lui, ca şi cum autorul, atins, ca şi eroii săi nevolnici, de boala nepăsării transistorice, n-ar fi băgat de seamă sau ar fi întrezărit doar ca prin vis ce se întâmpla în jur şi ce se întâmpla chiar cu el. În această carte, ca şi în celelalte, deşi un punct de plecare epic convenţional nu s-ar zice că nu există şi se poate vorbi, cu o oarecare îndreptăţire, de un fel de „eroi” şi de o istorie de familie plasată într-un timp anume şi un spaţiu concret (prima jumătate a secolului al XIX-lea, în Oltenia), totul sau aproape totul e posibil. Prezentul se preschimbă în viitor, viitorul în trecut, obiectelor li se permite să plutească atunci când vor s-o facă, fiinţele omeneşti îşi schimbă forma prin combustia sentimentelor, îngeri curioşi şi demoni simpatici se culcuşesc printre vite şi oameni, morţilor li se dă cuvântul când cred de cuviinţă că ar trebui să întrerupă o conversaţie începută în viaţă, acolo unde nimic nu preţuieşte mai mult decât dulceaţa şi tihna taifasului, decorul se metamorfozează continuu şi imprevizibil, liberul, prealiberul arbitru, şi nu legile cauzalităţii guvernează o bună parte din evenimente, dacă evenimente s-ar putea numi faptele despre care se ştie dinainte cum vor decurge. Radu Ţeposu, unul dintre comentatorii prozei lui Agopian, a remarcat, în *Istoria tragică şi grotescă*, felul cum „grotescul fuzionează cu sublimul, spiritualul cu visceralul, angelicul cu demonicul, realul cu visul, aparenţa cu esenţa, moartea cu viaţa, ficţiunea cu istoria”. Cum poate fi interpretată

această fuziune, de fapt această indiferenţă a scriitorului faţă de absolutul estetic? Ori vizibila pasivitate a aceluiaşi când trebuie să aleagă între bine şi rău, între moarte şi viaţă, între Dumnezeu şi diavol, între pur şi impur? Încercând să-şi explice această indolenţă care dă cale liberă tuturor imposibilităţilor şi reuneşte contrariile, Radu Ţeposu vorbeşte de un „păgânism spiritual" şi de semnele unui „estetism cinic". Mi se pare însă fundamental să ţinem seama de faptul că Agopian nu dinamitează, nu distruge deliberat limitele dintre lucruri, condiţionările, graniţele, regulile prin care distingem fenomene, entităţi, concepte etice, stări, tipuri de scriitură opuse. Dacă ar face-o, mânat de o obstinaţie anarhic-disolutivă, de voinţa de relativizare, în fine, de intenţii artistice de vreun fel anume, demersul lui nu ar fi fost prea diferit de acela al unui avangardist oarecare, tardiv şi desuet. Or, Agopian nu vrea să demonstreze inconsistenţa lumii, a stratificărilor şi ierarhiilor ei, pentru că nu vrea de fapt nimic şi nu e mânat de vreun gând secund, înrobitor. Nu se străduieşte să admire ori să dispreţuiască şi nu-şi doreşte decât să sporovăiască şi să viseze fără întrerupere, lenevind împreună cu eroii săi, împărtăşindu-le starea balcanic nirvanatică. Binecunoscuta, antipatica superbie genialoidă a scriitorului român care năzuieşte să strălucească mereu, interesat de efectul cărţii, îi este complet străină. În locul ei, se află o umilinţă luminoasă şi calmă care nu este consecinţa unei umiliri preocupante. Psalmul 131, nu întâmplător citat în carte, ne îndreaptă gândul spre ea: „Doamne, inima mea nu e trufaşă şi ochii mei nu ştiu ce e îngâmfarea, nu năzuiesc la lucruri care sunt prea grele şi prea înalte pentru mine...". Frapează, fără îndoială, felul distrat, egal şi absent în care sunt tratate întâmplările crude în carte (pogromuri, invazii, crime), ca şi cum ar mai fi fost trăite o dată, demult, sau ca şi cum ar fi fost vizionate de departe şi de foarte sus, întrucât numai privite astfel, ierarhiile, distanţele în timp şi spaţiu, hotarele faptelor bune şi ale faptelor rele nu mai au cine ştie câtă importanţă. Această constantă neparticipare afectivă, ca şi strania inaptitudine a discriminării actelor şi atributelor lumii reale ori ale lumii închipuite accentuează senzaţia, şi ea inconfundabilă, de gratuitate absolută, de cufundare lină, în

lumea mătăsoasă a unui vis nesfârşit, unde regulile sunt abolite şi unde totul e imagine şi nimic nu e durere. Recitind această carte mirobolantă şi din perspectiva *poieticii* ei (a mersului gândirii producătoare), am încercat să verific dacă nu cumva indiferentismul textului (care îl apără de invazia obositoare a emoţiei, dar şi de meschinăria oricăror convenţii sau reguli) nu are la origini (cum se întâmplă în cazul marilor reuşite artistice) o decizie auctorială năucitor de simplă şi tocmai de aceea de o mare eficacitate. Şi chiar are, căci *adiaforia* şi tot ce decurge, în chip paradoxal, din indolenţă şi din delăsare sunt consecinţa dizolvării consecvente a oricărei *stări de expectaţie,* prin dotarea personajelor cu planul amănunţit al propriei lor vieţi, prin informarea lor cu datele destinului. Postulând cu seninătate sinucigaşă acest principiu antiepic şi sufocând, cu bună ştiinţă, interesul narativ, Agopian, degrevat de mai toate servituţile povestirii cu „ce urmează”, îşi păstrează energiile artistice intacte. Pentru că personajele-povestitoare ştiu bine ce vor face şi ce se va întâmpla, ele renunţă să se mai preocupe de fapte, de evenimente, de ziua de mâine. Dilatându-şi, după bunul lor plac, prezentul, preschimbându-l în sporovăială şi visare infinită, ele îşi întemeiază existenţa pe temporizare, ignorare, resemnare, complăcându-se în nesfârşirea aşteptării, în conversaţii fabuloase cu miză inexistentă, în voluptatea unor reverii de durata unor anotimpuri şi a unor ani, perioade de timp care pot fi, la nevoie, date înapoi şi reluate cu încetinitorul dacă n-au părut îndestulătoare. Avem aici situaţia cea mai naratogenă cu putinţă, fiindcă o *amânare* a destinului cunoscut sau intuit a iuţit debitul fabulatoriu al Şeherezadei. Cu toate acestea, în *Tache de catifea* ea nu naşte poveste, nu zoreşte mişcarea narativă spre un deznodământ amăgitor-dezamăgitor, ci doar dă curajul autorului şi „eroilor” să facă ce vor cu vorbele lor, să-şi ocupe, în chip şi fel, timpul pe care ştiu că-l mai au, să se joace bezmetic cu el, întorcându-l pe dos, întinzându-l halucinant ca pe o gumă, oprindu-i curgerea, pe care o credeam implacabilă, în dese stop-cadre, suspendând şi inversând succesiunea cauză-efect. Jocul cu timpul deschide apetitul pentru alte feluri de jocuri, cu spaţiul, cu legile gravitaţiei, cu formele obiectelor şi fiinţelor, cu raportul logic dintre

dimensiunile lor. „Nu trebuie să ne batem capul cu ce o să facem după asta” – e laitmotivul care sună ca un îndemn la începutul fiecărei scene şi ca o descurajare a oricărei iniţiative care ar putea ameninţa plăcerea statului pe loc: „O să stăm un an aşa şi pe urmă ce o să facem? Iar eu am spus că anul pe care trebuia să-l stăm nu trecuse încă, aşa că nu are rost să ne batem capul cu ce o să facem după asta”. Personajele nu mai fac imediat ce ar fi putut face pentru că ştiu că oricum o vor face. Ele zac în inacţiune, iar apoi, în regretul lipsei de acţiune. Când trebuie să păşească, cel care are această neinspirată idee rămâne ore în şir cu piciorul suspendat în aer. Obiectele uită să cadă, o bătaie în uşă e auzită după un ceas, o frază e reluată după câteva rânduri, ca şi cum nu ar mai fi fost spusă. Moartea pare depărtată şi leneşă şi nu poate ajunge la vremea ei. Faptele devin posibile doar în închipuire, în reveriile comic-eroice ale celor ce-şi declară voluptos hotărârea – dacă ar fi capabili de vreo hotărâre – de a întoarce spatele cu totul viitorului într-o nesfârşire a aşteptării: „Şi gândindu-se la lupta pe care o dusesem împotriva celor doi, dacă aşteptarea şi visarea pot fi numite luptă, şi ştiind că aşteptarea şi visarea şi sporovăiala noastră pot fi numite chiar aşa. După cum şi aşteptarea celor doi, a lui Mamona cel Tânăr şi a lui Vaucher, prelungită la nesfârşit în măsurarea pământului îngheţat, tot luptă s-a numit sau aşa am hotărât noi s-o numim. Dar ei ştiind despre nesfârşirea aşteptării şi nouă plăcându-ne tocmai nesfârşirea asta”. Ca şi cum ar fi băut din apa uitării ori, şi mai sigur, ca şi cum ar fi fost visate borgesian de altcineva şi ar fi ştiut asta, personajele principale, ca şi „naratorul”, scutite de a se ilustra prin fapte şi acţiuni, sunt neostenit adormite, au privirea uitucă şi zac în picoteală şi lene, „tăcând şi flecărind şi bând cafele şi mâncând dulceţuri şi aşteptând să se însereze şi chiar moţăind din când în când...”. Când se trezesc, fac gesturi absurde, imprevizibile. Boierul Lăpai e un fel de Tândală urmuzian, somnolent şi confuz, un călcător în străchini specializat în constatarea evidenţei. Fratele lui, Piticul, pare a fi eminenţa cenuşie şi cel mai activ dintre cei „trei viteji” doar fiindcă are energia să completeze gândul nespus sau abandonat, din indolenţă, la jumătate al celorlalţi. Acest Achile

de două palme ia, din când în când, decizii imprevizibile şi măreţe, dar privite cu suspiciune de ceilalţi: „Nu! a spus Piticul uitându-se la mine uşor scârbit şi lăsându-se tăcerea peste noi după acest «nu», fiecare gândindu-se la cât de «nu» o fi într-adevăr şi dacă nu e un «nu» complet, cât o fi de «da»„. Cel de-al treilea membru al acestui comando al lenei, pentru care orice amânare a înfrângerii reprezintă o splendidă izbândă, e însuşi boierul oltean Tache Vlădescu. Deşi îşi deapănă viaţa (fie şi din mormânt) şi e privit în evoluţie, rămâne în memoria cititorului ca un Oblomov balcanic, înecat în lentoare şi indecizie: „Tache de catifea încălecă absent la cele ce se petreceau, zgomotele lumii şi mirosurile ei învăluindu-l”; „Tache părea că e în altă parte”; „Încălecă şi iar porni scurgându-se prin vreme cu nepăsare”. Figuranţii scenelor sunt din acelaşi aluat: caii au o privire apoasă, când nu sunt beţi, servitorii picotesc şi cască fără încetare, muncitorii care sapă, în curtea conacului, o groapă pentru var refuză, mulţumiţi cu umbra de acolo, să mai iasă în zăduful amiezii să-şi ia simbria, ucigaşii uită să ucidă, morţii să moară, diavolii să-şi întrerupă siesta şi să comită, conform obligaţiilor de serviciu, rele, glonţul nu iese, ci începe să iasă din ţeavă. Această încetinire a curgerii timpului, exact atunci când aceasta ar fi trebuit să fie rapidă, e şi sursa celor mai multe efecte umoristice ale acestei cărţi subtile. Pe un fond de inacţiune, de rărire a reprezentărilor şi de lentoare universalizată, orice iniţiativă bărbătească şi orice tentativă de ieşire din starea de delăsare devin derizorii. Textul seamănă când cu o snoavă cu proşti împiedicaţi şi suciţi, când cu *Povestea unui om leneş* cu absurdul ei implicit, când cu istorioarele minunate şi cu gogomăniile feerice ale baronului Münchhausen, când cu marqueziana hălăduire în imposibil. Când „omul de acţiune” şi cel mai cutezător din grupul celor absorbiţi de sofistica nonacţiunii este un pitic şi când singurele lui acţiuni energice iniţiate în numele tuturor şi anunţate cu mare fast sunt împroşcarea „duşmanului” cu flori de muşeţel şi ochirea cu un pistol cu pâlnie a unei scrumbii suntem în plină comedie a făptuirii. După ce pronunţă un discurs exhortativ spre a-şi hotărî camarazii să purceadă la lupta cu Răul, Răul politic, se înţelege, „eroul”, unul dintre „eroi”, se aşază la loc spre a

constata, oarecum surprins şi plăcut impresionat: „Cred că stau foarte bine”. Şi tot aşa, executând pe tot itinerarul revoluţiei un balet hilar cu vajnice porniri şi grabnice renunţări, trupa nătărăilor simpatici înveşmântaţi operetistic *en grands guerrièrs* nu ajunge la Bucureşti decât după moartea lui Tudor Vladimirescu. Ivit la 1821, cam pe nepusă masă, elanul revoluţionar al personajelor, respectând regula cărţii, se stinge în chip jalnic, deturnând, cum era de presupus, în prostraţie, indolenţă şi tembelâc convivial. Amănunt simbolic întrucât tradiţia confirmă faptul că acesta e modul în care se combate răul şi se consumă eroismul la români. Sunt şi numeroase alte avantaje ale lentorii, fiindcă, descompuse şi derulate cu încetinitorul, gesturile cele mai banale capătă adesea o lumină spectrală. Demn de interesul unor teoreticieni ai artei este şi felul în care *descripţia* (pe care nu are cum s-o evite autorul când nu are chef să se ocupe de viitorul eroilor săi), tocmai descripţia se preschimbă, în chip paradoxal, în mişcare narativă prin dilatarea nemăsurată a unora dintre detaliile ei şi prin dezvoltarea fantezistă a consecinţelor acestor dilatări. Descripţia dă drumul, pe uşa din dos, unor scurte secvenţe narative fantastice, unor halucinaţii de-o clipă, unor scene şi întâmplări în care evoluează dezinvolt, în cel mai firesc mod cu putinţă, lighioane din bestiarul medieval, himere, întruchipări ludice, baroce sau suprarealiste, dar şi dospeli hiperbolice agopiene care lărgesc simţitor şi populează tărâmul „irealismului” românesc încă sărac. Avantajele prezervării forţelor creatoare, ca urmare a ignorării consecuţiei, a precauţiilor narative şi a suspansului, sunt mult mai numeroase. Cititorul va descoperi singur şi alte aspecte seducătoare ale cărţii în afara acestor performanţe stilistice centrate pe dilatare metaforică şi pe hiperbolă: de pildă, mimarea erudiţiei şi a vetusteţei, a savanteriilor livreşti, gustul pentru voluptăţile şi maliţiile renascentiste, cultivarea cruzimii şi a grotescului, solemnizarea banalului, apetitul pervers pentru materia în descompunere, fascinaţia degradării şi a extincţiei lente, picturalitatea copleşitoare. Manipulările metatextuale şi intertextuale de care au făcut caz comentatorii interesaţi să facă din Agopian un postmodern nu ar mai reprezenta astăzi, în

ochii cititorilor sastisiţi de trucuri şi sforării artistice, mare lucru dacă la acest prozator ele ar fi rămas o simplă dovadă a virtuozităţii textualiste. Însă, când personajele şi autorul ştiu şi arată că ştiu că sunt scrise, şi au conştiinţa că trăiesc într-o carte, şi nu în istoria reală, unde, şi aşa, existenţa lor nu ar aduce nimic nou lumii acesteia, atunci şi acest fapt se adaugă altora asemenea pentru a crea un fundal melancolic întregii cărţi. Un duh al zădărniciei cutreieră romanul şi fiecare rând al lui îţi aminteşte că „deşertăciune sunt toate şi viaţa aceasta este umbră şi vis, căci în deşert se tulbură tot pământeanul...”.

Eugen Negrici

Curriculum vitae

1905 – *octombrie 26*. Se naşte la Jurilovca tatăl scriitorului, Ştefan, din părinţii Virginia şi Sarchis, mici negustori armeni din Dobrogea. (Sarchis Agopian avea o prăvălie „cu de toate” în comuna Luncaviţa.)

1911 – Sarchis Agopian dă faliment şi pleacă în Anglia, unde avea o soră, pentru a pune pe roate o nouă afacere.

1913 – Un nou faliment, de astă dată în Anglia, îl determină pe bunicul scriitorului să se întoarcă în ţară şi să se mute cu întreaga familie (trei fete şi doi băieţi) în Bucureşti. Familia Agopian se instalează pe strada 10 mese (stradă plasată între Foişorul de foc şi Calea Moşilor) într-o casă care există şi astăzi.

1919 – Moare Sarchis Agopian. Familia se mută pe strada Căluşei, în atenansele avocatului Gioroceanu. Lipsit de mijloace materiale, tatăl scriitorului (botezat Ştefan, dar căruia toată lumea îi spunea Arşag, un nume clasic armenesc) intră ucenic într-un atelier de cizmărie.

1921 – *februarie 2.* Se naşte la Craiova mama scriitorului, botezată Maria. Bunicii materni (Ana, născută Damian, şi Sebastian Sacoşan) erau bănăţeni, mutaţi după 1918 în Craiova. Cei doi au, pe Calea Severinului, casă cu prăvălie la stradă.

1947 – *iunie 16.* Se naşte din părinţii Ştefan (Arşag) Agopian şi Maria Sacoşan un băiat, botezat Gheorghe, dar pe care tatăl

său îl declară în acte Ştefan. Cei doi nu sunt căsătoriţi şi nici măcar nu stau împreună. Mama locuieşte împreună cu copilul pe strada Ion Maiorescu, iar tatăl, pe strada Căluşei. Copilul este însă recunoscut oficial de către tatăl său.

1951 – *mai 9.* Se naşte sora scriitorului, Virginia. Părinţii scriitorului se căsătoresc şi se mută împreună pe strada Căluşei, la nr. 37. Până la această dată, Ştefan este crescut fie de surorile tatălui, fie de bunica maternă, la Craiova.

1954-1961 – Primele şapte clase la Şcoala generală nr. 50, aflată la intersecţia străzilor Aliman şi Ion Maiorescu. Din 1957, familia locuieşte pe Calea Moşilor nr. 281. În acelaşi an sora scriitorului este trimisă la Craiova, unde va sta până în 1963. În 1959 mama scriitorului se mută singură într-o casă pe care şi-o construise pe un teren aflat la capătul tramvaiului 21, în apropierea spitalului Fundeni. De cei doi au grijă surorile tatălui.

1961 – Intră la liceul nr. 15, fost „Iulia Hasdeu”. Încă din clasa a cincea făcuse o pasiune pentru chimie, pasiune care se va maturiza în timpul liceului. În liceu va obţine rezultate mediocre, cu excepţia chimiei şi a fizicii. Cu toată înclinaţia spre ştiinţele exacte, începe să scrie poezie şi în clasa a XI-a obţine premiul I la un concurs de poezie pe liceu.

1965 – Bacalaureatul şi examenul de admitere la Facultatea de Chimie a Universităţii Bucureşti, unde reuşeşte să se plaseze pe la mijlocul listei celor admişi. Debut cu cinci poezii în suplimentul revistei *Ramuri*, *Povestea vorbei*, supliment condus de poetul Miron Radu Paraschivescu.

1968 – *toamna.* Este exmatriculat din facultate din cauza absenţelor. Între 1965-1968 scrie mult, poezie, proză scurtă şi teatru. Două încercări de a scrie roman sunt abandonate ca nereuşite. În aceeaşi perioadă o cunoaşte pe Cristina Mamali, viitoarea soţie.

1969 – *primăvara.* Este încorporat pentru a-şi face serviciul militar la o unitate de muncă unde soldaţii nu aveau drept să poarte armă.

1970 – *toamna.* Este lăsat la vatră cu gradul de sergent, specialitatea sanitar.

1970-1973 – Negăsindu-şi un loc de muncă, este întreţinut de tatăl său, dă meditaţii, scrie. În 1970 depune la Editura Cartea Românească volumul de proză scurtă *În după amiaza aceea*, pe care îl va retrage după „Tezele din iulie”. Îi cunoaşte pe poeţii Iolanda Malamen şi Valeriu Pantazi, cu ajutorul cărora intră în boema bucureşteană. Printr-o relaţie de familie îl cunoaşte pe Alexandru Paleologu, redactor la Editura Cartea Românească. Alexandru Paleologu îl sfătuieşte să scrie un roman. În 1971 depune la Editura Cartea Românească romanul *Ziua mâniei*, la care a scris un an de zile. Alexandru Paleologu îi promite că îl va publica. În toamna lui 1973 se angajează la ISPIF (Institutul de studii şi proiectări pentru îmbunătăţiri funciare) ca desenator tehnic, dar va munci ca dispecer într-un atelier de proiectare.

1974 – *august*. Se căsătoreşte cu Cristina Mamali, psiholog. Locuiesc împreună cu bunica soţiei într-un apartament de pe lângă Sala Palatului. Scriitorul abandonează romanul *Tache de catifea*, după două capitole pe care le scrisese în 1972. Începe să scrie la *Manualul întâmplărilor*, dar îl abandonează după prima povestire. Practic, până în 1977 nu va mai scrie nimic. Face o pasiune pentru numismatică.

1977 – *martie.* La Cercul de numismatică de la Casa Armatei îl cunoaşte pe Nichita Stănescu, cu care se va împrieteni. În toamnă îi arată lui Nichita primele două povestiri din *Manual* şi acesta le declară geniale. Cu ajutorul lui Valeriu Pantazi îl cunoaşte pe Mircea Ciobanu. Acesta se declară de acord să citească romanul *Ziua mâniei*, care zăcea la Editura Cartea Românească din 1971. Mircea Ciobanu se hotărăşte să publice romanul. Cei doi scriitori se împrietenesc.

1978 – Romanul *Ziua mâniei* este trimis în tipografie. Scriitorul termină de scris *Manualul întâmplărilor*, pe care îl citeşte cu mare succes prietenilor (Nichita, Valeriu Pantazi, Mircea Ciobanu, Sorin Dumitrescu...). Din „lipsă de hârtie” romanul *Ziua mâniei* nu apare în 1978. Începe să scrie din nou la *Tache de catifea*.

1979 – Apare, după opt ani de aşteptare, romanul *Ziua mâniei*. Eugen Simion crede că autorul trebuie „să iasă din literatura pe care a citit-o şi să-şi inventeze propria tipologie literară”,

iar Laurenţiu Ulici, că „intruziunea viitorului în prezent, a prezentului în trecut şi a trecutului în viitor” „complică lectura şi face să se vadă într-un fel obositor propriul ei artificiu”. Eugen Negrici salută fără rezerve romanul, prezicându-i autorului un viitor strălucit. După o săptămână de la lansarea „oficială” a romanului, familia Agopian are un urmaş, un băieţel botezat Ion.

1980 – Termină de scris *Tache de catifea*, la care lucrase cu intermitenţe din 1972. Mircea Ciobanu, care ascultase lungi fragmente citite de autor, îl propune în planul editorial al Editurii Cartea Românească pe anul 1981. Familia Agopian îşi cumpără un apartament de trei camere în apropierea Grădinii Botanice şi se mută în el.

1981 – Apare la Editura Cartea Românească *Tache de catifea*. Romanul este primit cu indiferenţă, dar criticul Paul Georgescu „sparge gheaţa” scriind: „La a doua sa carte, tânărul Ştefan Agopian se arată un excelent povestitor, cu un fel al său deosebit, care nu e al nimănui. *Tache de catifea* e o carte admirabilă, ce merită ploconelile toate”. Cronica din *România literară* a lui Paul Georgescu, criticul care îi susţinuse fără rezerve pe Preda, Nichita Stănescu, Ştefan Bănulescu, Matei Călinescu..., atrage atenţia criticilor tineri, care se entuziasmează de roman. *Tache de catifea* e propus pentru premiul Uniunii Scriitorilor, dar juriul îşi dă seama că autorul nu este membru al respectivei organizaţii şi că nu i se poate acorda premiul. Termină de scris romanul *Tobit*, început în 1980. La sugestia lui Mircea Ciobanu, romanul este propus Editurii Eminescu (redactor Maria Graciov).

1981-1982 – Se documentează pentru romanul *Sara* care, de fapt, reia povestea biblică *Cartea lui Tobit* şi va reprezenta volumul întâi la *Tobit*.

1983 – Apare romanul *Tobit.* „Bisturiul lui Agopian taie frazele ca un maestru al anatomiei epice, dându-le o viaţă pe care nu te-ai fi aşteptat s-o găseşti atât de vie tocmai pe lama rece a cuţitului” (Ioan Buduca, *Amfiteatru*, sept. ‘83). „Scris superb, *Tobit* se citeşte cu plăcere şi cu superior amuzament. Acest roman eroic-comic, parodic, mai mult

poetic decât satiric, este opera unui prozator foarte înzestrat, posesor al unor expresii rafinate, stilist înnăscut, care ştie să pună accentele unde trebuie” (Nicolae Manolescu, *România literară*, nr. 34, 25 august 1983).

26 septembrie. Se naşte fiica scriitorului, Ana.

Noiembrie. La insistenţele lui Dumitru Radu Popescu, preşedintele Uniunii Scriitorilor, este angajat la revista *România literară* pe post de tehnoredactor. Este primit în Uniunea Scriitorilor.

13 decembrie. Moare Nichita Stănescu.

1984 – Apare la Editura Cartea Românească *Manualul întâmplărilor* (redactor Mircea Ciobanu). „Agopian împinge de la spate, până în faţa supremilor degustători ai literaturii, un gen care abia acum începe să-şi trăiască posteritatea” (Mircea Mihăieş, *Orizont*, nr. 21). „Ştefan Agopian îşi dovedeşte încă o dată remarcabila virtuozitate” (Dana Dumitriu, *România literară,* nr. 22). „...din punctul meu de vedere, Ştefan Agopian este prozatorul cel mai original din promoţia ‘80...” (Ioan Holban, *Cronica,* nr. 37). „*Manualul întâmplărilor* este o minunăţie” (Paul Georgescu, *România literară*). „În mai puţin de o sută de pagini, Ştefan Agopian ne-a dat câteva povestiri exemplare, nişte bijuterii epice în care arta descrierii şi parabola se află la limita cea mai de sus” (Radu G. Ţeposu, *Flacăra*, nr. 32). „Agopian nu deschide uşi: el le dărâmă ori, şi mai exact, construieşte noi, surprinzătoare porţi în zidurile literaturii” (Mircea Mihăieş, *Orizont*, nr. 50, 1985). „Cărţile publicate de Ştefan Agopian [...] au impus definitiv scriitura originală, fermecătoare şi profundă a acestui autor excepţional. Formula *Agopian* este inconfundabilă şi (trebuie mărturisit acest lucru) greu analizabilă” (Dan C. Mihăilescu, *România literară*, nr. 24, 1986). „*Manualul întâmplărilor* de Ştefan Agopian are concentrarea, fluenţa, tensiunea epică şi stilistică a unei capodopere” (Dan Culcer, *Vatra*, nr. 11, 1986).

Aprilie. Prima călătorie în străinătate, la Moscova, împreună cu criticul Mircea Scarlat.

Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti pentru romanul *Tobit*.

În decembrie pleacă împreună cu soţia într-o călătorie de două luni în Occident (Germania, Franţa, Belgia).
Romanul *Tobit*, la recomandarea lui Dumitru Radu Popescu, preşedintele Uniunii Scriitorilor, primeşte premiul C.C. al U.T.C. Moare la numai 42 de ani poetul Virgil Mazilescu, care în ultimul an de viaţă locuise împreună cu iubita (Rodica Palade) în casa socrilor lui Agopian (Plevnei nr. 56).

1985 – Depune la Editura Eminescu romanul *Sara*. Începe să se documenteze pentru romanul *Fric. Manualul...* ia premiul Uniunii Scriitorilor.

1986 – La propunerea lui Dumitru Radu Popescu primeşte o bursă în SUA, la Universitatea din Iowa (International Writing Program), bursă pe care o primiseră aproape toţi scriitorii importanţi (Blandiana, Ivasiuc, Păunescu, Titus Popovici...). I se refuză viza.

1987 – După doi ani de discuţii cu cenzura, apare romanul *Sara* (redactor Virginia Carianopol) la Editura Eminescu. „*Sara* este un roman în care îşi amestecă licorile tot soiul de genuri, specii şi formule literare: roman istoric, dar şi comic, ludic şi parodic, naraţiune fantastică şi onirică, tablou colorat de epocă, parabolă filosofică, poem în proză, poveste pentru copii, experiment textualist, fantasmagorie romantică, scenarie barocă...” (Nicolae Manolescu, *România literară,* nr. 20). „...noua carte a lui Ştefan Agopian stârneşte o admirativă perplexitate” (Mircea Mihăieş, *Orizont*). „Nu e tocmai simplu să încerci o interpretare a noului roman al lui Ştefan Agopian” (Marian Papahagi, *Tribuna,* nr. 23). „...dincolo de justeţea unei interpretări sau a alteia, parcă sfidându-le pe toate, *Sara* rămâne o carte admirabil scrisă” (Laurenţiu Ulici, *Contemporanul*). „Opera agopiană există, e întreagă, oricât ar mai putea fi întregită, aşa că putem vorbi despre literatura sa ca şi cum autorul n-ar mai fi printre noi. Norocul nostru că e!” (Ioan Buduca, *Viaţa studenţească*, nr. 37). „...întreaga planetă a lui Agopian, ce refractă strălucirea şi întunericul ţărânei pe care stăm şi trecem, are o enormă putere de atracţie, sorbindu-ne către adâncurile ei” (Paul Georgescu, *România literară*, nr. 38). „Hotărât lucru, romanul *Sara* este o carte ratată, dar nu numai prin

excesul de textualizare” (Romul Munteanu, *Flacăra*, nr. 45). Romanul *Sara* primeşte premiul revistei *Amfiteatru* pentru cea mai bună scriere beletristică a anului. I se refuză pentru a doua oară viza pentru Statele Unite. Este invitat împreună cu Radu Tudoran la Bratislava, la Congresul A.I.C.L. (Asociaţia Internaţională a Criticilor Literari), unde George Ivaşcu, directorul *României literare*, funcţiona ca personalitate de prim rang.

1988 – I se refuză pentru a treia oară viza pentru Statele Unite. Moare Mircea Scarlat, de care îl lega o strânsă prietenie.

1989 – Dumitru Radu Popescu îi propune aproape ultimativ să intre în PCR pentru a-l putea promova în redacţia *României literare*, dar este refuzat. O serie de trei interviuri în *România literară* cu Petru Creţia, Mircea Ciobanu şi, la comandă, cu Dinu Săraru. La Editura Kriterion apare romanul *Tobit* în limba germană. D.R.P., exasperat de refuzul autorului de a intra în PCR, intervine la Securitate şi obţine un paşaport (cu viză) pentru SUA. În august pleacă în SUA, pentru a onora bursa de la Universitatea din Iowa. Toată lumea este convinsă că nu se va mai întoarce, mai ales că sora lui (căsătorită Georgescu) era stabilită în SUA încă din 1985.

1990 – Pe 17 ianuarie se întoarce în ţară. *România literară*, prin G. Dimisianu, îi refuză mutarea din tipografie, unde lucrase ca tehnoredactor din 1983, în redacţie. La propunerea lui Nicolae Prelipceanu, cu care se împrietenise încă din ‘83, se mută ca redactor la revista *Luceafărul*, seria Ulici. Inaugurează în *Luceafărul* rubrica „Momos” (zeul grec al deriziunii), pe care o va ţine săptămânal până în 1994.

1991 – La Editura Paideia apare ediţia a doua a romanului *Sara*, cu un desen pe copertă de Vasile Kazar, care ilustrase deja câteva cărţi ale autorului. Cartea este primită cu indiferenţă. Face excepţie criticul Florin Manolescu, care pune în *Luceafărul* problema reeditărilor.

1992 – Acceptă să lucreze la ziarul *Cotidianul* (susţinut de Nicolae Prelipceanu) ca şef al secţiei politice.

1993 – Publică în *România literară* proza erotică *Noapte de februarie*. În urma „scandalului” provocat de apariţia acestei

proze, Nicolae Manolescu, directorul revistei, publică în nr. 8 un editorial („Literatură şi sex”) în care ia apărarea autorului: „Se pare că cititorii care s-au supărat de libertăţile luate de dl Agopian au uitat că există o lungă tradiţie a literaturii de acest fel, printre maeştrii ei necontestabili numărându-se «clasici» ai literaturii lumii...” şi „...trebuie să reamintesc că dl Ştefan Agopian este unul dintre cei mai valoroşi prozatori contemporani şi că o proză a d-sale nu poate fi niciodată privită ca imorală ori pornografică”. La cererea lui Gabriel Liiceanu, *Manualul întâmplărilor* este reeditat la Editura Humanitas. Pe coperta a patra, Petru Creţia scrie: „Din când în când, e bine să citeşti de câteva ori la rând *Manualul întâmplărilor*, din pura bucurie pe care această carte vrăjită o dă”.

Mircea Ciobanu, directorul Editurii Eminescu, îi publică o parte din povestirile scrise între 1968 şi 1971, sub titlul *Însemnări din Sodoma.* Din cauza povestirii *Artistul în Macedonia*, care prefigura războiul din Iugoslavia, şi a povestirii *Viaţa la oraş*, care anunţa revoluţia din ‘89, Ioana Pârvulescu de la *România literară* crede că povestirile au fost scrise după 1989 şi au fost antedatate. Antedatarea ar fi mascat pierderea de suflu epic şi, parţial, a talentului.

În urma unor conflicte cu Ion Raţiu, patronul ziarului *Cotidianul,* este dat afară de la ziar (împreună cu Nicolae Prelipceanu şi Florin Iaru).

1994 – Din lipsă de fonduri, revista *Luceafărul* îşi încetează apariţia. Fără niciun venit, primeşte o bursă „Soros” (100 de dolari pe lună, timp de un an) pentru creaţie. La Editura Peter Lang din Frankfurt am Main, Anke Pfeifer publică lucrarea *Das Pikareske in der rumänischen Prosa des 20. Jahrhunderts*, în care este analizat şi *Manualul...* (alături de scrieri ale lui Panait Istrati şi Zaharia Stancu).

1995 – Uniunea Armenilor din România, prin preşedintele ei, Varujan Vosganian, îi propune să înfiinţeze o editură. Până în anul 2000, Ştefan Agopian conduce Editura Ararat.

1997 – La propunerea poetului Ioan T. Morar, cu care e prieten de multă vreme, se angajează ca redactor la revista *Academia Caţavencu*.

1998 – Participă ca invitat al părţii germane la *Târgul de Carte* din Leipzig. În traducerea lui Gerhardt Csejka, citeşte din *Manualul...* atât la Leipzig, cât şi la Frankfurt.
1999 – Institutul *Literatur WERKstatt* din Berlin îl invită pentru a citi în faţa publicului german (traducător Gerhardt Csejka).
Premiul Uniunii Armenilor din România – „pentru contribuţii deosebite aduse la sporirea prestigiului Comunităţii Armene din România”.
2000 – Publică volumul de teatru *Republica pe eşafod* la Editura Cartea Românească (Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti). Este decorat de preşedintele Emil Constantinescu cu Ordinul Naţional „Pentru merit”, în grad de Comandor. Figurează pentru prima oară într-un manual de *Limba şi Literatura Română* (clasa a X-a), manual apărut la Editura Univers sub conducerea lui Mircea Martin. La Editura Aula din Braşov apare sub semnătura Ruxandrei Ivăncescu monografia *Ştefan Agopian*. În *Dicţionarul Esenţial al Scriitorilor Români* (Editura Albatros), criticul Cornel Moraru îi dedică un articol.
2002 – Din mai este redactor-şef al suplimentului *Ziua literară*, care apare în fiecare luni împreună cu ziarul *Ziua*.
2003 – La Editura Polirom îi apare volumul de proză *Fric* (Premiul revistei *Cuvântul* pentru cea mai bună carte de proză a anului).

În 1981, atunci când a apărut acest roman, dedicaţiile se făceau într-un singur sens, sens de cele mai multe ori nedorit de autor.

Atunci ar fi trebuit să scriu o parte din rândurile de mai jos. O fac astăzi:

Cristinei, soţia mea,

care, timp de aproape zece ani, nu s-a descurajat văzând că nu public nimic;

prietenilor mei

Iolanda Malamen, Valeriu Pantazi, Mihai Elin, Sorin Dumitrescu, Virgil Mazilescu, Rodica şi Mircea Ciobanu, Nichita Stănescu, primii care au ascultat lungi fragmente din această carte;

lui Mircea Ciobanu, primul editor al acestei cărţi;

criticilor Paul Georgescu, Ioan Holban şi Costin Tuchilă care, trecând peste inerţiile şi mizeriile epocii, au scris primii, mai mult decât favorabil, despre carte;

şi, nu în ultimul rând, lui Petru Creţia,

stăpânitor deplin al tainelor acestei cărţi.

Autorul

„*Nu plângeţi, că n-au murit, ci doarme*”

(o introducere)

Acum, când citiţi cuvintele acestea, cuvinte spuse de fapt pentru o femeie, dar potrivindu-se la fel de bine şi pentru mine, sunt mort. Mort şi îngropat şi uitat de multă

vreme, de atunci, de când, într-o zi oarecare din vara anului 1848, Mamona cel Tânăr mă va omorî. Şi acum nu fac decât să stau cu pământul peste mine şi, putrezind încet şi veşnic, să mă gândesc şi să vorbesc şi să ştiu că vorbele şi gândurile mele sunt ale altuia, ale celui pe care, cu voia dumneavoastră, şi trebuind, nu-i aşa?, să-l numim în vreun fel, îl vom numi Autor. Aş putea să-l numesc şi altfel, dar, nefiind vreo cinste deosebită în vreun nume sau vreo diferenţă, îi voi spune aşa. Acesta pe care l-am numit, Autorul, şi-a închipuit viaţa mea, a avut cheful şi răbdarea să-şi închipuie cum ar putea fi o viaţă, a cuiva, şi, momindu-l, întinzându-i pe tavă faptele, l-am atras înspre mine, am reuşit să fac asta, eu, cel mort de mai bine de o sută de ani, l-am prins într-o capcană uriaşă şi tristă, fiindcă ce altceva poate fi viaţa mea decât o capcană, în care poţi să te simţi o vreme liber şi fericit şi mândru de cotrobăiala pe care ai început-o.

O să râdeţi, dar eu sunt de fapt Autorul, eu, Tache Vlădescu, născut în anul 1800 şi mort peste patruzeci şi opt de ani, ucis imediat după revoluţie de Mamona cel Tânăr. Şi acum nu fac decât să stau cu pământul peste mine, batjocoritor ca orice mort, şi, în timp ce oasele mele se albesc, să aştept să se albească atât de mult încât să-şi capete strălucirea firească şi gălbuie a celor morţi dintotdeauna. Şi, tot aşteptând, să mă bucur că, într-o zi, un oarecare şi venit cine ştie de unde, din ce Galilee, un Autor, va încerca să facă din oasele mele descărnate un om viu şi vorbind şi tăcând. El este deasupra mea, plutind prin ceţurile amintirilor mele ca vreo pasăre cercetătoare şi harnică. Nu ştie că sunt nepăsător şi că, dacă mă prefac altfel, nu este decât din cauza plictiselii ce mă cuprinde uneori. Aş putea să-i râd în nas şi, părăsindu-l, să mă întorc în aşteptarea ce nu se va sfârşi, în lenea şi plictisul acestei aşteptări pe care o petrec nepăsător şi fără vreun

gând anume. Nu o fac totuşi, chiar dacă această putere este în mâinile mele, iar slăbiciunea în mâinile lui. Fiindcă aşa cum eu sunt mort, iar el este viu, eu sunt personaj, iar el Autor, toate astea ar putea fi şi invers. Pot crede aşa, cu atât mai mult cu cât nu mă opreşte nimeni s-o fac. Iată:

M-am născut la începutul secolului şi, ca orice om care se naşte din nou, m-am bucurat de aceasta, dar nu atât de mult pe cât s-ar fi cuvenit. Fiindcă m-am născut într-o zodie nenorocită şi într-un secol ceva şi mai nenorocit.

Mă trag dintr-o familie nu prea veche, dar nici din acelea cum se văd astăzi. Primul din familia noastră despre care se ştie este Ştefan Vlădescu, vel-pivnicer sub Mihail Radu-vodă. Sunt şi alţii înainte, un şir necurmat, dar de acest vel-pivnicer este legată legenda întemeierii familiei noastre, care, ca orice legendă, îşi are cusururile şi frumuseţile ei. Dar şi mai important în această poveste este Mihail Radu-vodă, sau, cum i se mai spune, Mihnea al treilea vodă, care şi-a căpătat domnia în anul 1658, în martie 5, urmându-i lui Constantin Şerban Basarab-vodă, supranumit şi Cârnul. Cum a luat domnia, nu ştiu, şi nici de ce, fiindcă, în afară de faptul că era grec şi cămătar, fiul unui anume Iane Surdul, Mihnea al treilea vodă mai avea o singură calitate: se pricepea la femei. Şi nici măcar nu se pricepea atât de bine încât să nu mai aibă timp şi de altele, de unirea cu Gheorghe Rakoczy, să zicem. Fiindcă a făcut-o şi pe asta, s-a unit cu Rakoczy, şi numai după ce s-a unit, acesta din urmă a fost bătut de turci şi înlocuit la repezeală cu Acaţiu Barcsai, şi boierii care se opuseseră unirii i-au putut râde în nas lui vodă, enervându-l. Şi mult mai tare decât se râde de obicei în asemenea ocazii, a râs, ca un prost, vel-pivnicerul Ştefan Vlădescu, şi nu spre norocul lui, oricum. Şi-a adunat prietenii, le-a dat să bea şi

să mănânce şi astfel a început cea mai lungă petrecere pe care au cunoscut-o vremurile acelea de după căderea lui Rakoczy. Petrecerea a ţinut o lună şi tradiţia familiei mele povesteşte că a fost pe măsura înfrângerii lui vodă, oricum, pe măsura inversă a stării în care erau vremurile. În orice caz, nu a fost pe măsura vel-pivnicerului. Fiindcă vel-pivnicerul era pitic, poate nu chiar pitic, avea însă o statură tocmai potrivită pentru un gând de acest fel, după ce te uitai o vreme la el, nu prea multă, desigur. Şi nici nu era un pitic de-adevăratelea, nu unul care să creadă el însuşi asta, era numai mic de statură, puţin spân, nu prea totuşi, şi din statură şi din spâneală i s-a tras poate vorba că nu e vreun bărbat cine ştie ce, adică nu unul despre care să afle şi alţii. Era însurat, dar pe nevastă-sa, Ionica, o ţinea ascunsă de ochii lumii, gândind despre ea că e stearpă, fiindcă, cu toate dovezile lui de gingăşie, ea nu răspunsese aşa cum răspunde orice femeie cât de cât. Nu răspunsese deloc. Aşa că o ţinea închisă şi ascunsă de ochii şi gura lumii şi încerca să-şi dovedească bărbăţia în toate celelalte feluri care mai rămăseseră pe lumea aceea, a anului 1658, şi, spre nenorocul lui, din toate acele feluri, alesese Petrecerea şi Complotul.

O ţinea închisă pe Ionica, nevastă-sa, dar, aşa cum se întâmplă pe lumea asta, în care nimic nu e perfect, chiar şi închisul unei femei s-a dovedit prea puţin aşa. Fiindcă atunci când te-ai hotărât să închizi o femeie într-o odaie şi s-o ţii mai multă vreme acolo, treaba ta de ce, în orice caz făcând asta, nu-ţi mai rămân pe lume prea multe de făcut, de fapt, nimic. Numai că vel-pivnicerul începuse să comploteze şi, ca şi cum complotul şi închisul n-ar fi fost de ajuns, s-a apucat şi de petrecut. A petrecut şi a complotat şi, în tot timpul acestor două întâmplări, a uitat de Ionica. Şi Ionica, văzând ce se întâmplă şi cât de mult timp, după o vreme şi-a scos cerceii din urechi şi cele

câteva inele pe care le avea pe degete, a chemat paznicul şi, după ce i-a arătat mica grămadă de aur şi de pietre pe care o strânsese la un loc, a fost o femeie liberă. Nu pentru mult timp, dar destul. Destul ca să poată ajunge la Mihail Radu şi să-i poată spune cum şi ce. Şi cum nimeni nu e prost, nu atât de prost, Mihail, în răgazul ce mai rămăsese de ascultat, s-a îndrăgostit ca un nebun de ea, şi Ionica, după tot ce s-a întâmplat se şi întâmplase, acum era iar în camera ei bine păzită, şi-a dat seama că e şi ea îndrăgostită. Poate că şi era.

De-abia la sfârşitul petrecerii sau poate nu chiar la sfârşit, oricum spre sfârşit, vel-pivnicerul-complotist şi-a adus aminte de soaţa închisă şi părăsită şi, din elanul beţiei şi al complotului, a hotărât că e tocmai momentul potrivit pentru a dovedi lumii că Petrecerea, Complotul şi Bărbăţia, toate astea trei şi împreună, au poposit în casa lui. Întâmplarea nu e nici măcar prea ciudată şi, mai multe luni, vel-pivnicerul a crezut că totul, oricum, o mare parte a acestui tot, care este lumea, s-a ordonat după mintea şi închipuirea lui. Oricine are dreptul să creadă asta o vreme. Vel-pivnicerul a crezut-o timp de vreo trei luni. Fiindcă, după acest răgaz fericit, Mihail Radu-vodă a organizat cea mai scurtă petrecere a acelor vremuri. A poftit treizeci de boieri să mănânce cu el şi, după ce i-a ospătat la repezeală, când încă ultimul dumicat îl mai aveau în gură, înaintea râgâitului fericit de după înghiţitura finală, tocmai atunci, le-a tăiat capetele. Printre capetele căzute era şi cel al vel-pivnicerului Ştefan Vlădescu. Ce-o fi crezut, în timp ce capul ca o bilă greoaie i s-a rostogolit de pe butuc, în noaptea Târgoviştei, nu ştiu. Şi nici ce era în capul lui vodă privind trupul ghebos al vel-pivnicerului zbătându-se molatic la picioarele lui.

Toamna, în timpul răscoalei, Ionica a născut un băiat şi vodă l-a înzestrat cu o moşie mare pe lângă Craiova, şi

mai apoi, în timpul fugii în Ardeal, Ionica şi copilul erau cu el împreună. După otrăvirea lui Mihail Radu, Ionica şi-a luat copilul şi s-a întors în ţară. Ce şi-o fi spus, gândindu-se la tot ce se întâmplase, nu ştiu.

Domnii, ca şi domniile, s-au dus unii după alţii, în învârtirea lor nevrednică şi trebuincioasă, Gheorghe Ghica, Grigore Ghica-fiul, Radu Leon, Antonie din Popeşti, Grigore Ghica a doua oară, Şerban Cantacuzino şi, la urmă, Constantin Brâncoveanu. Fiul lui Mihail Radu, Gheorghe Vlădescu, avea atunci 29 de ani. Ştia cine este şi, profitând de surghiunul vel-comisului Pătraşcu, îi luă locul. Numit fiind „magister agazorum” şi liniştit, în liniştea pe care ţi-o dă o asemenea întâmplare, din această linişte, scrise o carte numită *Iubirea sinelui pusă împotriva Republicii lui Platon*, şi, aşa cum se obişnuia, puse cartea sub numele lui vodă. Drept răsplată, primi pe una din nepoatele lui Brâncoveanu drept soaţă şi cu ea avu trei copii, dar numai unul a trăit, ultimul, Matei, născut în 1701.

Biv-vel-comisul Gheorghe Vlădescu a murit în anul 1716 sub Nicolae Mavrocordat, care i-a tăiat capul pentru trădare. Urmaşul lui, Matei, a fost primul dintre noi care a înţeles că este totuşi mai simplu să mori decât să trăieşti, aşa că tot timpul în care Oltenia a fost sub austrieci, douăzeci de ani, nu s-a ştiut de el. A dus poate o viaţă plăcută şi fără ambiţii, altfel n-ar fi scris cuvintele acestea pe una din cărţile pe care le-am moştenit de la el:

„Nu-i cu putinţă să trăieşti o viaţă plăcută fără a trăi cu înţelepciune, cumsecade şi cu dreptate, şi nu-i cu putinţă să trăieşti cu înţelepciune, cumsecade şi cu dreptate fără să duci o viaţă plăcută”.

Se pare că a dus chiar acest fel de viaţă, fiindcă, atunci când Grigore al II-lea Ghica a ridicat mânăstirea „Sfântului marelui mucenic şi tămăduitoriu fără de argint Pandeleimon”, Matei Vlădescu s-a călugărit acolo sub

numele de Ioan şi, nu după multă vreme, în timpul unui post prelungit, a murit. A murit în acelaşi an cu Grigore al II-lea Ghica, unul din prea scumpa doctorie „teriaca cerească”, celălalt de foame.

Matei Vlădescu a avut un băiat, Vasile, şi acesta este bunicul meu. Nu s-a deosebit prin nimic şi a murit de ciumă în vremea lui Constantin Mavrocordat, care domnea a şasea oară peste ţară. Singurul lui copil, Gavrilă, este tatăl meu şi s-a născut în primăvara anului 1763.

Fapte şi diluări

Tache de catifea este mort acum, şi cuvintele „nu plângeţi, că n-au murit, ci doarme” sunt o minciună, dar o minciună pe care a spus-o altul şi altădată, eu numai m-am bucurat că ea există şi nu trebuie s-o inventez iar şi iar. Şi, fiind mort şi stând acolo unde, după cum a spus Piticul odată, stăm netulburaţi şi veşnici, într-o sforţare netrebnică, părăsindu-şi contemplaţia, din golul unui viitor nesfârşit, Tache de catifea, cel mort şi uitat, a devenit Personaj, iar eu, ambiţionând chiar aceasta, am devenit Autor. M-a numit aşa, cu acest nume batjocoritor, ştiind mai bine decât mine că sforţarea de a aduna câteva fapte la un loc, ambiţia aceasta, este fără vreun rost oarecare. Fiindcă nimic nu te îndreptăţeşte să spui despre ceva mai mult decât despre altceva. Şi totuşi încumetându-mă la aceasta, să cred că vorbitul poate fi mai important decât tăcerea, eu, cel numit în batjocură Autor, ca şi cum aş desena pe o oglindă, m-am apucat să înşir fapte şi întâmplări. Sau poate că, din oglindă, cineva ca un Dumnezeu nemilos ne desenează pe noi ambiţioşii. Nu ştiu. Şi nu ştiu cu adevărat nici cine este Personaj şi cine este Autor şi dacă tot ce urmează este adevărat sau inventat. Iată:

„Tache de catifea s-a născut în anul 1800, şi acest secol jalnic a fost descris atât de bine de un istoric: «*Secolul XIX în Ţările Române ar putea fi definit prin imaginea unui drum pe care, în sensuri diferite, circulă căruţe, într-o şerpuire paralelă şi domoală, numai că unele pline şi altele goale, numai că unele ruseşti sau austriece şi altele turceşti, cele pline plecând, iar cele goale venind*». S-a născut în anul 1800, şi zodiile nu au fost favorabile naşterii lui. Steaua Regulus nu s-a arătat în dimineaţa aceea pe cer, oricât a căutat-o acela care, bine plătit pentru asta, trebuia s-o vadă. Un soare palid şi fără putere a luminat într-un târziu lumea, marcându-i naşterea şi singurătatea”.

Ar putea fi un început, dar nu e acesta. Iată:

„Când începu războiul ruşilor cu turcii, în anul 1769, în noiemvrie, cel care îmi va fi tată avea 6 ani. Când se istovi, în 1774, avea 11.”

Fără să avem vreun drept anume, vom hotărî că acesta e începutul:

Partea întâi

Capitolul unu
Istorii

Când începu războiul ruşilor cu turcii, în anul 1769, în noiemvrie, cel care îmi va fi tată avea 6 ani. Când se istovi, în 1774, avea 11. Apoi iar izbucni război, sub Mavrogheny, şi tata se angajă căpitan în oastea domnului şi se bătu cu turcii. Când războiul se termină, în 1791, avea 28 de ani şi se săturase de arme. Se însură, dar nu avu noroc. Nevasta îi muri la trei luni după însurătoare, de ciumă. Era domn atunci Mihai Sutzu. Mulţi au murit atunci,

molima peste tot întinzându-se. Şi înainte de ciumă fusese secetă şi după ciumă au venit lăcustele.

După ce-şi îngropă nevasta, tatăl meu se însoţi cu un bărbier din Craiova, unu’ Şopârlă, care se pricepea la lecuirea ciumaţilor mai bine decât la bărbierit, aşa se lăuda, şi o porniră prin ţară fără rost. Şi nici prea bine nu puteau face, oamenii ascunzându-se când îi vedeau, crezând că sunt slujbaşi de-ai stăpânirii. Şi îi ascundeau şi pe bolnavi. Aşa că cei doi umblau cu limba scoasă după vreun ciumat să-l vindece. N-au găsit niciunul, şi tata începu să se gândească tot mai mult că dacă s-ar îmbolnăvi Şopârlă, el ar putea să încerce să-l facă bine. Dar când i-a spus lui Şopârlă, ăla nici n-a vrut să audă. Îl speriase pesemne ciuma. Atunci taică-meu i-a zis că n-are ce face, o să se îmbolnăvească el, dar că trebuie să se mai gândească la asta. Erau într-un han pe drumul dintre Piteşti şi Târgovişte şi mai mult de băutură se ţineau şi de altele. Tata s-a gândit o noapte şi pe urmă s-a hotărât. A luat trei galbeni pe care îi avea de prisos, s-a dus la hangiu şi, după ce i-a arătat, a zis că vrea un ciumat. Hangiul era un evreu botezat de curând şi era atât de nedumerit dintr-aceasta, o parte din el trăgând la dumnezeul cel vechi, altă parte la cel nou, încât cu ce rămăsese la mijloc a zis repede:

— Viu sau mort, boierule?

— Oricum! a zis taică-meu şi i-a pus banii în palmă.

Apoi s-a dus fericit să-i povestească lui Şopârlă ce afacere a făcut, să se bucure şi el. Şopârlă nu prea s-a bucurat şi chiar începea să-i pară rău de însoţirea cu taică-meu. A zis numai într-o doară:

— O să-ţi găseşti beleaua, Gavrilă, cu ciumatu’ ăsta!

— Cum o da norocu’! a zis taică-meu. Şi: Mai bine mergeam la Bucureşti, că acolo auzii că sunt ciumaţi cu duiumul.

— Or fi! a spus înţelept Şopârlă.

Hanul era pesemne gol, numai hangiul cu nevasta lui erau acolo, şi cei doi care se plictiseau de moarte.

— Eu mă duc în camera mea! a zis taică-meu într-un târziu.

Aranjase cu hangiţa să vină şi ea. Hanul nu era mare, dar avea acareturile bine orânduite şi taică-meu le ştia pe de rost, n-a mai avut nevoie de lumânare ca să ajungă în odaie. Dar mai întâi a ieşit afară şi s-a uşurat în balta aia de întuneric de-o avea în faţă şi şi-a hârâit şi gâtlejul, curăţindu-şi-l. Când a ajuns în odaie, s-a întins pe o laviţă şi a aşteptat-o pe Raveca, hangiţa, să vină. Mai venise şi în alte nopţi, nu mai era neliniştit ca în prima noapte, aşteptând-o. Aşa că a adormit. L-a trezit un ciocănit în uşă.

— Tu eşti? a întrebat încet, dar ştiind cine e.

— Eu sunt! s-a auzit dincolo de uşă.

Taică-meu s-a bucurat în gândul lui că a venit femeia şi a adormit din nou. Era vară şi cald afară, şi o lună mare răsărise pe cer. Luna aia buimacă îl trezi şi o clipă nu ştiu ce e cu el. Curând se dumeri şi simţi şi femeia fierbinte alături. O luă în braţe, somnoros încă şi mahmur. Pe urmă însă, când s-a trezit mai bine, a văzut că femeia de lângă el nu e Raveca, hangiţa. Şi nu era nici cineva cât de cât cunoscut ca să poată spune că a făcut o treabă legală. Iar pe masă, în lumina lunii, stătea întins un om.

— Cine e ăla? a întrebat, şovăind parcă.

— Tata! a spus femeia. L-ai cumpărat pe trei galbeni.

— Ăsta e ciumatu'! s-a bucurat tatăl meu.

Şi uitând de toate, a sărit din pat, aşa în pielea goală cum era, şi s-a dus la ciumat, care, frumos îmbrăcat, şedea cuminte pe masă. Aprinse o lumânare şi cu ea în mână cercetă fericit mortul de-l avea pe masă. Era un mort frumos şi gras, îmbrăcat numai în haine scumpe, şi avea şi ceafa rasă. Mai ales ceafa mortului îl bucură

nespus şi începu să strige ca un apucat după Şopârlă şi chiar prinse să dănţuiască în jurul mesei şi să cânte. Şi apoi urlă din rărunchi, strigându-l pe Şopârlă:

— Vino, Şopârlă, să vezi ce ciumat frumos avem!

Atunci femeia din pat, dezmeticindu-se puţin, spuse:

— Nu înţeleg nimic!

În timp ce femeia spunea cuvintele astea, taică-meu îl pupa pe mort. Vocea ei îl miră, uitase de ea.

— Cine naiba eşti? întrebă.

— Fiica celui de pe masă! spuse ea.

— Aha! spuse taică-meu, dar tot nedumerit. Mortu', în orice caz, e al meu. L-am cumpărat, nu-l mai dau înapoi, orice-ar fi!

— L-oi fi cumpărat, a spus, da' e de furat. L-au luat din casă, de pe masă.

— Puţin îmi pasă, spuse taică-meu, de unde l-au luat! Şi aici stă pe masă. O să-l pun pe Şopârlă să-i cânte de îngropăciune, că ăsta se pricepe la toate şi să-i fie de bine.

Şi atunci, cea care avea să-mi fie mamă, Zamfira Lupu numindu-se, fiica biv-vel-postelnicului Lupu, începu să zbiere ca o apucată.

Taică-meu se uita la ea, mirat o vreme, apoi plictisit, şi spuse:

— Mai taci odată, muiere, că nu pot să mă gândesc!

Că tot uitându-se la ea, îl lovise aporia asupra întâmplărilor. Şi, văzând că nu tace, se hotărî repede şi îi spuse că o ia de soaţă, numai să tacă. Şi ea, mama mea adică, tăcu, simţind şi o bucurie mare pe dinlăuntru, plăcându-i bărbatul pe care îl avea în faţă, bine orânduit cum se arăta, dar prea mult ghenecolatru femeilor, şi asta nu-i plăcu. Taică-meu, înfuriat că la strigătele lui nu vine nimeni, şi nici chiar la ale ei, renunţă să mai strige şi se duse în pat lângă Zamfira.

Abia a doua zi de dimineaţă se lămuriră de-adevăratelea lucrurile. Hangiul, leneş de felul lui, tocmise doi oameni să-i aducă din pământ din iarbă verde un mort. Cei doi însă, înfricoşaţi de ciumă, furară primul mort care le căzu sub ochi. Mortul furat e bunicul meu, biv-vel-postelnicul Lupu, care tocmai atunci se nimerise să moară, când slugile fugiseră de frica ciumei şi în casă nu mai erau decât el şi cu fie-sa. Adormind aceasta în prima noapte de priveghere, dădură hoţii. Trezindu-se şi găsind masa goală, primul gând fu la hanul ce-l ştia în apropiere. Văzând-o hangiul şi auzind cine este, speriat, îi spuse toată povestea, îndulcind-o cum a putut mai bine. Dar ea a râs numai ascultând povestea lui şi a zis poate:

— A dat Dumnezeu să nu rămân singură pe lume!

Aşa a fost hotărât să se întâlnească tatăl şi mama mea şi peste puţină vreme întâlnirea a fost sfinţită în biserică. Tatălui meu nu-i păsa prea mult de tot ce se întâmplase, altfel, poate, până la urmă ar fi aflat că mama nu era cea drept care se dădea, fiica celui mort adică, ci o aventurieră oarecare, ce, aflându-se în trecere pe la han, profită de nebunia tatii pentru a-l îmbrobodi cum ştiu mai bine. Şi poate nici Şopârlă şi nici hangiul nu sunt străini de tot ce s-a întâmplat. Dar asta e numai o bănuială a mea. Acum sunt morţi şi adevărul s-a dus o dată cu ei. Am încercat să dau de urma hanului aceluia, dar mi-a fost imposibil să-l găsesc. L-am căutat apoi pe Şopârlă, bărbierul. El, care fusese acolo în noaptea aceea, ar fi putut să-mi povestească adevărul. Am cheltuit bani mulţi pentru a-l găsi, oameni de-ai mei s-au răspândit în toată ţara, şi, nu de mult, un anume Ladorică Săulescu veni şi îmi ceru zece galbeni pentru a-mi spune unde se află Şopârlă. Descusându-l cum am putut mai bine, am aflat că e omul de încredere al lui Vasile Mamona. Asta nu mi-a plăcut defel, dar îi dădui totuşi banii şi el îmi spuse că

Şopârlă se află retras la mânăstirea închinată Draga, sub numele de Grigore-cel-Tăcut, şi că toată lumea speră să ajungă un sfânt după moarte, într-atât de aprig se arată cu cele sfinte. Şi că să mă grăbesc, fiindcă Grigore-cel-Tăcut e aproape cu un picior în groapă.

Acum, când scriu toate astea, suntem în Septembrie 1847. Am 47 de ani şi de mult timp trăiesc retras la moşia mea, Mălura, neştiind mai nimic din ce se întâmplă pe lume.

Vestea despre Şopârlă am aflat-o nu de mult. Era o toamnă blândă, de abia căzuse prima brumă, dar zilele erau calde şi galbene. Mirosea a gutui şi a frunze veştede în vremea aceea de călătorie.

Am plecat dimineaţa devreme, Ladorică Săulescu a vrut să mă însoţească şi nu m-am opus acesteia. Mânăstirea Draga era la o zi depărtare de Mălura şi drumul trecea printr-un ţinut deluros. Era răcoare şi mi-am pus un pled pe genunchi, trăsura ne legăna adormitor, aş fi avut poftă să aţipesc, dar Ladorică avea chef de vorbă. Nu-mi plăcea mutra lui, ceva între bandit şi negustor de lumânări, fost pe vremuri ţârcovnic într-o parohie săracă. Avea faţa plină de bube, unele pe cale să treacă, altele de-abia înflorite, cele mai rele însă erau gata coapte şi spărseseră, lăsând la iveală un lichid vâscos şi rău mirositor pe care Ladorică îl ştergea c-o batistă mare, popească, dându-mi să înţeleg că e vorba de sudoare. M-am prefăcut păcălit pentru a nu prelungi discuţia despre acest subiect deloc plăcut. Şi fiindcă tot drumul l-am avut aşezat în faţa mea, l-am putut cerceta în voie. Era exact ceea ce îmi închipuiam că şi-ar fi ales ca om de încredere Vasile Mamona. Era înalt şi slab, cu un gât lung lăsând să se vadă o piele de găină prost întinsă. În gât avea ceva ca o scoică înghiţită de-a curmezişul. Hainele îi erau ponosite şi pătate de grăsime şi puţind. Avea nasul lung şi subţire

aşezat între doi ochi de bufniţă. Părul îi cădea şerpuind slinos pe umerii subţiri. Pe piept, legată cu o sfoară, purta o icoană mare înfăţişându-l pe sfântul Gheorghe. Privirea balaurului semăna cu cea a lui Ladorică. La baza icoanei erau săpate în greceşte cuvintele: *Învinşii vor învinge.* L-am întrebat ce vor să însemne aceste cuvinte, dar mi-a spus că nu ştie fiindcă icoana nu e a lui. Am rămas o vreme nedumerit şi privind alături de el. În zare se arătau munţii în aerul fierbinte, şi tulburi. De undeva se ivi un câine mare privindu-ne cu ochii bezmetici. Soarele se întunecă de spinarea lui Pârvu, vizitiul, care, ridicat în picioare, dădea bice cailor. Căzuţi în negură, Pârvu plutea pe deasupra noastră ca o ameninţare.

— Ce e, Pârvule? întrebai.

Şi deodată râsul lui Ladorică Săulescu se ridică peste văgăuni.

— Câinele ăla! spuse Pârvu, şi râsul lui Ladorică ne acoperi iar, ca o apă.

— De ce te-ai speriat, boierule? întrebă Ladorică şi iar râse, schimonosindu-şi chipul, până se făcu Ladorică dulăul ce ne urmărea. Şi dulăul se făcu Ladorică fugind după noi şi râzând.

Când totul se petrecu, spuse Ladorică cu o voce veselă:

— Diavolul e pe aici pe aproape!

— Ne-a încercat bunul Dumnezeu! spuse Pârvu şi trase de hăţuri, încetinind caii din care ieşeau aburi.

Şi iar o lumină ca aurul se abătu peste pământ. Băui puţin din ploscă, clătindu-mi gura. Treceam prin coclauri neumblate, drumul se pierduse şi hurducăiam pe pietre mari, rotunde, roşiatice. Ladorică încerca să mă convingă că partea întunecoasă a lumii îşi are ispitele ei, dar nu m-am lăsat convins. În cele din urmă a tăcut şi vreun ceas merserăm aşa, apoi drumul se aşternu iar lin în faţa

noastră. Lumina începu să se amestece cu întunericul ochilor noştri. Curând am ajuns într-un sat şi la capătul lui dădurăm de hanul „Sfântul Grigorie”. Eram nu departe de mânăstirea Draga şi pe pământurile ei. Mai târziu aveam să aflu că hanul îşi schimbase numele de puţin timp sub influenţa faptelor din mânăstire şi oarecum chiar înaintea lor. Coborând, îmi dezmorţii picioarele mergând repede de colo-colo, urmat de un grec gras care îmi spusese că el e hangiul.

— Ce e? l-am întrebat plictisit.

Mă conduse undeva în spatele hanului şi-mi arătă o mulţime de trăsuri.

— Nu mai am loc, asta e! spuse şi se frecă gânditor cu mâna pe frunte. De la o vreme tot vin, s-a umplut şi satul.

— Zece galbeni ajung? am întrebat.

— E puţin! spuse el, încercând să mă privească cinstit în ochi.

— Cincisprezece! Mai mult, nimic! am spus.

— Bine, dar în cameră mai e cineva.

— Cine? am întrebat într-o doară.

— Un văr de-al meu, hagiul Stavros, a venit de o zi şi nu puteam să-l las în drum.

Auzisem de acest om ciudat şi m-am bucurat la gândul că-l voi cunoaşte.

— Bine! am spus şi m-am dat la o parte din faţa lui.

În han era cald şi mirosea a ostropel de iepure. Mi-am dat seama că mi-e foame şi m-am aşezat la o masă lângă un bărbat cu o figură blajină şi somnoroasă. În jur era forfotă mare, unii venind şi alţii plecând, boieri graşi cu nevestele îmbrăcate după moda vieneză, chicotind şi vorbind tare despre cel care, în mânăstire, trăgea să moară. Am comandat vin, şi un bărbat voinic, cu un şorţ murdar în faţă, mi-l aduse. Am băut. Veni hangiul şi îmi spuse că voi dormi singur, deoarece vărul lui, hagiul, îşi va

petrece noaptea alături de cel ce trăgea să moară. Bând, am ascultat vorbele celorlalţi. Vorbeau despre minunile făcute de Grigore-cel-Tăcut în ultima vreme. Una dintre ele era chiar faptul că Grigore, după ani de tăcere, vorbise. „Vecinici vom fi”, spuse hodoronc-tronc într-o zi celui ce îi ducea apa şi pâinea. Apoi făcuse minuni cu câini şi fecioare. Un bărbat gras, cu mutră de gabrovean, spuse că nu crede nimic din cele ce se spuneau. Altul îl contrazise, şi negustorul, sculându-se calm în picioare, atunci văzui că e uriaş, cu o burtă imensă înfăşurată de nenumărate ori cu un brâu roşu, în care era înfiptă, ca un pistol, o lulea, şi sculându-se, scoase luleaua, de am crezut toţi că vrea să fumeze cu ea, şi îl pocni pe cel ce îl contrazisese drept în moalele capului, lăsându-l întins pe jos în neştire. Apoi se aşeză şi spuse tacticos:

— Asta e! nedând atenţie cucoanelor care zbierau apucate.

Hangiul aduse oţet şi nu după mult timp cel leşinat se trezi. Tăcură şi femeile, speriate de negustorul uriaş. Cel din faţa mea nu dădu nicio atenţie faptelor întâmplate, cuprins de o mohoreală ciudată. L-am îmbiat cu un pahar de vin, dar m-a refuzat. Mai târziu însă, când se lăsase o clipă de tăcere peste noi, se auzea numai clipocitul apei în care o muiere spăla nişte căni, spuse:

— Ce ştii tu, Doamne, despre noi, şi cum poate fi judecata ta prin negureala norilor. Şi vocea lui ca o apă se răspândi peste tot prin odaie.

Când l-am întrebat ce a vrut să spună, se făcu că n-aude, şi când mi se aduse drept mâncare un castron cu fasole gătită cu usturoi, care mirosea nu ştiu de ce a ostropel, cel din faţa mea se sculă şi ieşi. Pesemne că îi impresionase pe ceilalţi, fiindcă tot timpul cât am mâncat au vorbit numai despre el, fiecare dându-şi cu părerea cât mai ciudat cu putinţă. Unul chiar spuse că omul cu figura

blajină ar fi fratele lui Grigore-cel-Tăcut, un sfânt, de asemenea, dar care urmase alte căi pentru a ajunge la Dumnezeu. Fu contrazis imediat de către o cucoană mustăcioasă, care spuse că nu există decât o cale, şi aceasta este „îndurarea, bunătatea, smerenia, blândeţea şi îndelunga răbdare”, după cum a zis Sf. Apostol Pavel către coloseni. Acestea sunt deci hainele aleşilor lui Dumnezeu, hainele cele de toate zilele. Spunând acestea, nimeni nu mai avu nimic de spus. Şi iar vorbiră despre minunile ce se vor săvârşi sub ochii lor, şi despre cele ce se săvârşiseră, dar pe care ei nu le văzuseră. Una dintre ele, cea cu vindecarea unui surd, mut şi şchiop, îi uimea cel mai tare. Surdul, mutul şi şchiopul umbla de colo-colo cerşind şi stârnind mila. Într-o zi, nimerind la mânăstirea Draga, căzu sub ochii lui Grigore-cel-Tăcut, care spuse:

— De azi înainte vei auzi, vei vorbi şi vei merge ca toţi oamenii, asta e vrerea Lui!

Şi cerşetorul, spre minunarea tuturor, făcu întocmai. Curând ajunse muritor de foame şi minunea îl supără nespus. Terminând de mâncat şi lăsându-i să vorbească alandala, am ieşit. Era un aer rece şi înmiresmat. Un soare uriaş, apunând, înroşea cerul. Sus, pe un deal, se vedea albind mânăstirea Draga. Curând se făcu întuneric ochilor noştri. Eram fericit fără să ştiu de ce. Îmi veniră în minte cuvintele lui Pavel: *Şi pentru ca să nu mă trufesc cu măreţia acestor descoperiri, datu-mi-s-a mie un ghimpe în carne, îl simţeam în carnea mea amintindu-mi mereu de faptele lumii şi trufia niciodată nu a fost coroană peste capul meu.* Şi în aer plutea mirosul pomilor cu frunza puţin veştedă şi mirosul întunericului şi miros de tămâie şi de ceară adus de vânt. M-am aşezat pe o piatră şi binecuvântarea acestei lumi se pogorî asupra mea. Pe cer o stea căzu ochilor mei pentru a o vedea. Şi steaua o făclie

se făcu singuratică în pădure. Şi strigătul puhav al buhăi amăgind lumea.

Când m-am întors, sala în care mâncasem era pustie. O lumânare de seu pâlpâia stingheră pe o masă, alungind formele lucrurilor cu flacăra ei gălbuie. De undeva, dintr-un colţ, mă privi, batjocoritoare parcă, o bufniţă. Avea numai un picior şi sub aripa stângă ţinea o cârjă în care se sprijinea. La gât avea icoana aceea cu Sfântul Gheorghe. Cuvintele: *Cei învinşi vor învinge* erau, chiar dacă uşor schimbate, la locul lor. Prefăcându-mă că nu văd nimic, m-am dus în camera mea şi m-am culcat. Acestea sunt întâmplările din prima zi a călătoriei mele.

Când m-am trezit, în cameră era lumină. Dormisem netulburat şi noaptea se scursese fără ştirea mea. Aşezat la masă, era un bărbat îmbrăcat ca un călugăr pelerin. Eram calm şi netulburat de nimic. Soarele răzbătea puternic în camera mobilată grosolan. Îmi simţii sufletul curat şi puternic. Bărbatul acela era Stavros hagiul. Auzisem nenumărate lucruri despre el. Participase la Eteria grecească şi la războiul grec, ajungând foarte iubit de popor. Era considerat de multă vreme conducătorul spiritual al Greciei şi prin scrierile lui se făcuse cunoscut în toată Europa. Putând să ajungă la înalte dregătorii, le refuzase pe toate şi, călugărindu-se la mânăstirea Stavros şi luându-i şi numele, plecă în pelerinaj prin Europa. Mulţi au luat asta drept trufie, dar un om cu adevărat luminat nu are ambiţii. Căci spune Montaigne: *Numele nu este parte din lucru, nici din alcătuirea sa, este bucată străină adăugită lucrului şi în afară de el*. Şi, dacă aşa e, când lucrurile din afară nu se potrivesc cu cele dinlăuntru, ce poate fi mai potrivit decât tăcerea şi viaţa cuminte? Cei care i-au făcut vină din viaţa lui sunt toţi aceia ce nimic nu înţeleg din rosturile lumii. Şi de când a intrat în cinul

călugărilor pelerini, n-a mai scris nimic pentru ceilalţi, renunţând la aceasta de tot.

Când se mişcă într-o parte, pentru vreo trebuinţă oarecare, mă zări treaz şi spuse binevoitor:

— Nu e nevoie să se deranjeze domnia-ta pentru mine.

Îmi *spusei* numele şi el *spuse* că mă cunoaşte şi mi-a citit cărţile. Asta m-a mirat nespus. Scrisesem într-adevăr, după 30 de ani, două cărţi, mânat fiind mai mult de tinereţe decât de înţelepciune. Una se numea *Despre îndatoririle alchimiştilor în vechime*, un comentariu la Averoes, iar alta, *Morala, aşa cum se arată ea trebuinţei,* inspirată de *Republica* lui Platon, dar plecând de la Platon, ajunsesem atât de departe, încât, speriat de noua mea cetate, încheiasem pripit cartea, stricând aproape totul. Erau cărţi vechi, la care nu mă mai gândisem de mult. I-am spus ce cred despre cărţile mele şi o vreme am vorbit despre asta. Îmi spuse apoi că trebuia să se întoarcă la mânăstire pentru a veghea retragerea de pe lume a călugărului Grigore-cel-Tăcut. Curios, aş fi vrut să-l întreb ce legătură poate fi între ei, dar nu am avut curaj s-o fac. Spuse el:

— Sunt multe lucruri pe care nu le pot povesti. Între mine şi bărbierul Şopârlă nu există nicio legătură. Nu mai sunt om de acţiune, dar împrejurările vieţii mă obligă să fiu.

Se sculă. Din uşă mi-a spus, obosit parcă:

— Nu sunt vremurile potrivite şi nu avem timp niciunul.

Închise ochii şi o vreme stătu aşa. Faţa lui zbârcită, de cărturar, nu avu nicio tresărire. Spuse:

— Vei fi atât de bun să mă consideri prietenul dumitale de acum încolo, auzii.

Imediat de ne-am despărţit, m-am îmbrăcat şi am coborât. Totul era pustiu, mă întâmpină însă hangiul, duhnind a vin. Mă asigură de buna lui credinţă şi îmi spuse că, datorită prieteniei pe care mi-o arătase preacinstitul hagiu Stavros, nu-mi va lua niciun ban pentru cameră. L-am asigurat că oricum îmi voi plăti camera la preţul convenit şi că hagiul Stavros nu are nicio influenţă asupra hotărârii mele. Începu să se linguşească pe lângă mine, scălâmbăindu-se în fel şi chip, arătându-şi astfel surprinderea şi regretul pentru hotărârea mea. La un moment dat se repezi chiar să-mi pupe mâna, numindu-mă „boier prealuminat”. M-am retras scârbit, spunându-i că voi părăsi locul a doua zi dimineaţa. Îmi spuse că fac o greşeală, deoarece a aflat din surse sigure cum că Grigore-cel-Tăcut se simte mai bine şi plecând pierd singura ocazie de a-l vedea. Apoi îmi spuse tainic că cei din han au hotărât să dea un ospăţ în cinstea călugărului şi că nenumărate bucate vor fi pregătite în vederea acestui scop. Şi că el e un mare bucătar. Şi pentru a-mi dovedi cinstea de care mă bucuram în ochii lui, îmi destăinui, după mii de fandoseli, secretul preparării unui fazan. Aşa am „aflat” că fazanul, pentru a fi gustos, trebuie atârnat în cămară, de limbă, cu o sfoară şi lăsat până cade singur jos. De abia atunci se poate prepara în diverse chipuri. Şi chiar dacă ştiam toate astea, l-am lăsat să vorbească în voie. Când vru să-mi spună cum îl prepară grecii în Tessalia, la el acasă, i-am retezat vorba şi am ieşit. Am răsuflat uşurat şi am pornit pe un drum care nu ducea nicăieri. Era o zi înmiresmată şi galbenă. Imaginea capului tatălui meu înfipt într-un par şi rânjind la lume cu dinţii lui de un alb înspăimântător se amestecă cu imaginea unei livezi de meri în floare, dinţii lui albi deveniră flori de măr în amintirea mea, apoi albul florilor se transformă în zăpadă. Era iarnă şi în sanie călătoream alături de mama,

de la Mălura la Craiova. Drumul acela m-a îmbolnăvit şi timp de două săptămâni am zăcut cuprins de pojar. Şi atunci cele trei imagini ale albului se amestecară în mintea mea. Toţi crezuseră că mor, dar când am început să visez sângele ce se scursese din trupul tatălui meu, capul acela hidos stropit tot de sânge, începui să mă fac bine. De atunci, ori de câte ori sunt bolnav, aceste imagini tulburătoare îmi chinuie gândurile. Şi de fiecare dată când albul începe să se transforme în roşu, ştiu că e semn de însănătoşire.

Mirosuri jilave se ridicară din pământuri. Soarele se desluşi vag undeva într-o parte a lumii. Nătângile zgomote ale apei se simţiră în apropiere. Departe văzui copiii care veneau conduşi de doi călugări pentru a veghea moartea bărbierului. Ziua se înălţa ca un steag peste noi, vestindu-ne mişelia. Rătăcii fără rost multă vreme.

Când m-am întors, hanul era la fel de pustiu ca şi la plecare.

Numai hangiul, împreună cu două femei trupeşe, robotea pregătind ospăţul, după cum îmi spuse. M-am urcat în camera mea şi am zăcut în neştire cine ştie cât. Nenumărate întâmplări se perindară prin mintea mea obosită, şi în haosul acela îmi văzui trupul răstignit batjocoritor şi femei despletite pregătindu-mă pentru sfârşit. Una din el aduse o carte groasă şi îmi spuse:

— Înghite această carte!

Şi înghiţind cartea aceea, dulce simţii pe limbă, dar mai apoi fiere se făcu dulcele acela îmbietor.

În cameră era întuneric, afară începuse să se însereze. Am privit pe fereastră şi mânăstirea Draga se înălţă albă şi maiestuoasă ochilor mei, într-un peisaj pustiit de oameni. Din ordinul grabnic al domnului, mânăstirea îşi încuiase porţile şi cete de arnăuţi fuseseră trimise pentru a veghea asupra liniştii ei. Am privit îndelung zidurile acelea

albe stricând întunericul. De undeva din han se auzeau chiote şi voci. Am încercat să le desluşesc, dar n-am reuşit. Mi-am aranjat hainele cum am putut mai bine şi am coborât. În sala pregătită pentru ospăţ, o mulţime de cheflii, femei şi bărbaţi, se dezlănţuise. Văzându-mă, o femeie slăbuţă, cu o figură de vulpe, începu să strige:

— Înapoi, înapoi, amărâtule!

După privire părea beată. Oprit în capătul scării, mă uitam nedumerit poate. Printre râsetele celorlalţi, Vulpea strigă:

— Trebuie să fii îmbrăcat în frac, altfel nu te primim!

Nicio clipă nu-mi trecuse prin minte că venind aici, la mânăstire, aş avea nevoie în bagajele mele de un frac. De fapt, nici nu doream să iau parte la petrecere. Nehotărât, nu ştiam dacă nu e mai bine să urc în camera mea. Nimeni nu îmi mai dădea nicio atenţie, toţi îl urmăreau fascinaţi pe un grăsan care spunea ceva, când, strecurându-mă printre ceilalţi, Vulpea veni lângă mine, mă luă de braţ şi mă trase după ea. S-a oprit pe un culoar sub un cap uriaş de mistreţ.

— N-ai frac?

— Nu am! am spus.

— Am să-ţi dau eu unul, bărbată-meu a fost chemat cu treburi urgente şi şi-a lăsat bagajele aici.

— Mulţumesc... am îngăimat.

— Vino! a spus şi, lipindu-se de mine, porni mai departe.

Cred că am urmat-o destul de calm. Mă împinse într-o cameră plină cu lucruri femeieşti aruncate de-a valma peste tot. Mirosea tare a mosc şi excitant. Vulpea închise uşa în urma ei şi o zăvorî. Privind-o mai bine, mi se păru atrăgătoare. Începu să răscolească printre lucruri până când dădu de un frac croit după moda franţuzească, dar destul de mototolit.

— Ăsta e! spuse şi mi-l aruncă în braţe.
— Îţi mulţumesc, am spus, dar…

Voiam s-o anunţ că de fapt nu am chef să iau parte la petrecerea de jos. Că întâmplările la care avusesem norocul să iau parte nu îmi permiteau asemenea comportare, că petrecerea asta este prost venită şi multe altele, dar n-am apucat să spun nimic fiindcă venind lângă mine spuse:

— Taci, nu fi prost!

Şi aceste cuvinte îmi închiseră gura pentru multă vreme. Am tăcut, iar ea începu să se dezbrace cu gesturi febrile. Când fu goală, veni lângă mine şi spuse:

— Sărută-mă!

N-am să insist asupra celor ce s-au întâmplat.

A doua zi dimineaţă m-a trezit larmă de glasuri. Nu ştiam unde sunt, apoi, recunoscând-o pe Vulpe alături de mine, m-am dumirit. Camera era în aceeaşi dezordine în care o lăsasem, ba poate chiar mai rău, ţinând seama şi de contribuţia noastră. Mă trecu un fior de frig şi nu îndrăzneam să mă mişc din cauza femeii adormite lângă mine. Şi lucrurile acelea multicolore, desenele atârnate pe pereţi reprezentând diverse încăperi ciudat de întunecoase, asemănătoare camerei noastre, figura unui bărbat ca un Falstaff, cu trupul ca o butie, şi alături, în alte culori acum, mai luminoase, Cacasino, care ochea tâmp un blid cu clei. Am zâmbit la el privindu-l, fiindcă îl cunoşteam de multă vreme. Afară gălăgia sporise şi, curios şi fără să îmi mai pese de femeie, m-am ridicat şi m-am dus la fereastră. Mă izbi cerul cenuşiu prăbuşit peste lume. Toţi cei care umpluseră hanul erau în jurul unui şir de trăsuri, pregătindu-se de plecare. Erau îmbrăcaţi ciudat, nu aşa cum ştiam. Un bărbat gras, îmbrăcat ca un *flibustiere*, răcnea din toţi bojocii, grăbindu-i. Pe soldaţi i-am văzut

mai târziu, stăteau într-o parte şi priveau plictisiţi la cei ce se agitau. O femeie striga spre cer:

— *Flora, Flora, cara mia, Flora*!

Părea că nu se plictiseşte să strige şi de la o vreme glasul îi deveni monoton, nemaiatrăgând atenţia nimănui. Când bagajele fură legate, flibustiere, care părea conducătorul grupului, dădu ordinul de pornire. Mai multe tinere, ridicându-şi vălurile şi descoperindu-şi astfel picioarele groase şi albe, se urcară în prima trăsură. Cea cu strigătul mai continuă o vreme:

— Flora, Flora...

Dar se părea că nimeni nu o lua în serios. Flibustiere o îmbrânci într-o trăsură, apoi dădu semnalul de plecare. Soldaţii încadrară trăsurile, de o parte şi de alta, şi totul dispăru într-un nor de praf.

— Au plecat! auzii în spatele meu şi m-am întors.

Vulpea se trezise şi mă privea batjocoritoare.

— Ce credeai? spuse.

Se sculă şi, goală cum era, se duse la Cacasino. Îl privi o vreme, apoi porni prin cameră aruncând lucrurile pe care le întâlnea.

— Au plecat! spuse. Râse, dezvelindu-şi dinţii strălucitori.

Părea foarte tânără.

— Cum te cheamă? am întrebat-o.

— Flora Fruscio! spuse şi râse. Aşa îmi zic toţi. Ne dăm drept italieni. Tuturor le place să vadă trupe italiene.

I-am propus să se îmbrace pentru a merge jos şi a mânca ceva. Râse.

— Da, sigur! L-ai cunoscut pe Cacasino?

M-am înclinat, recunoscând aceasta. Mă simţeam ridicol, dar nu aveam ce face.

— Cacasino e prietenul meu cel mai bun! spuse şi zâmbi.

Se apropie de mine şi mă sărută. După o vreme, reuşii să o fac să se îmbrace.

— Nu eşti prea galant! Credeam că o să mă iei cu tine.

— O să mai vorbim!

— O, dragul meu, n-avea nicio teamă, dacă nu vrei, nu vin. Tăcu, rotindu-şi privirea prin odaie. Oricum m-am săturat de teatru.

— Înainte să plece, o femeie te-a strigat tot timpul!

— Mama! Se prefăcea, fii liniştit! Apoi: Uite, sunt gata!

Era într-adevăr gata.

— Ai o garderobă foarte ciudată! am spus.

— Revoluţia franceză, Madame Tallien! mă lămuri ea anapoda.

N-am zis nimic, hotărât să mă mulţumesc oricum.

Apoi îl luă pe Cacasino din cui şi îmi spuse că e gata.

— Cu el ce faci? am spus într-o doară, arătând spre tablou.

Mă privi mirată:

— Nimic! Îl iau cu mine jos şi-l voi admira în timp ce mănânc. Dacă te supără, îl las aici.

— A, nu, nu, nu-i nevoie, poţi să-l iei!

După asta am coborât. Hangiul tocmai făcea ordine după ospăţul ce avusese loc în ajun. Avea o mutră scârbită şi părea că uitase de mine. Mă întâmpină totuşi binevoitor şi am pus asta numai pe seama banilor pe care îi datoram. Pe Flora păru că n-o bagă în seamă.

— Vrem să mâncăm!

— Nu mai am nimic! spuse şi se strâmbă.

Flora se aşeză hotărâtă la o masă şi strigă:

— Ouă!

— Da, ouă, sigur că da, ouă pot să vă dau. Doamna va fi mulţumită.

Căutând un loc să-l aşeze pe Cacasino, Flora spuse:

— Domnişoara!

Hangiul îşi îndreptă greşeala:
— Domnişoara va fi mulţumită!
Hangiul o aprobă grăbit şi se apropie de tablou, vrând să-l cerceteze. Flora zbieră:
— Ce te holbezi? N-ai auzit ce-a comandat domnul?
Speriat de urletul ei, hangiul se dădu un pas înapoi:
— Da, sigur că da, îmi pare rău, domnişoară, apoi dispăru.
M-am aşezat şi eu la masă. Flora era în faţa mea. I-am privit mâinile subţiri şi frumoase. Avea o figură nostimă, roşie toată din cauza zbierăturilor. Cacasino se bălăbănea în cuiul lui şi nu ne mai dădea atenţie.
— Ar trebui să-mi spui ceva galant!
Habar n-aveam ce aş putea să-i spun şi să sune cât de cât galant. Am încercat totuşi:
— Cred că o să te iau cu mine!
Nu spuse nimic. Pe urmă mă întrebă cum mă cheamă. I-am spus numele.
— Sper că nu eşti pictor!
— Nu, nu sunt pictor! am spus.
Tăcu o vreme.
— Când aveam vreo şaisprezece ani s-a îndrăgostit un pictor de mine. Eram la Sibiu cred. Arătă spre Cacasino: El l-a pictat. Numai că eu îl iubeam pe Cacasino.
Veni hangiul cu vinul şi cu o omletă aburind. Puse totul pe masă. Se uită o vreme la omletă şi spuse:
— Adineauri am primit vestea că Grigore-cel-Tăcut a murit.
Se uită iar la omleta aceea, care începea să se sleiască, apoi plecă.
— O, bine că a murit, spuse ea şoptit.
Eram tulburat, nu ştiu de ce. Părea că o parte din viaţa mea se sfârşise o dată cu omul acesta. Şi nu mai aveam să aflu niciodată adevărul.

— A fost odată un bărbier care se numea Şopârlă! spuse Flora.

Am întrebat-o de unde îl cunoaşte. Îl cunoştea de la Sibiu. Într-o zi venise la trupa lor un bărbat şi ceruse să fie angajat. A reuşit să-l convingă pe Flibustiere, cine ştie cum. Era urmărit de autorităţile chezaro-crăieşti pentru falsificare de aur. Se dădea drept alchimist şi doctor. Angajat, se mulţumi să fie un simplu bărbier taciturn. Apoi s-a împrietenit cu Arghir, pictorul.

— Acum Şopârlă e mort şi e mort şi Arghir. A rămas numai Cacasino, pe care îl port mereu cu mine...

Începu să mănânce. Părea că n-o mai interesează nimic din jurul ei. Veni o pisică şi ni se frecă de picioare. Flora ridică ochii către mine:

— Ştii cum a murit Arghir? Era tânăr şi frumos. Îl ura pe Cacasino, ceea ce e o prostie.

Am cercetat-o. Umerii ei subţiri erau ca o pată pe peretele înnegrit de fum. Avea ochii verzi şi stranii.

— Înainte să moară Arghir, a murit Cacasino. Nimeni nu ştie de ce. Pe urmă Arghir a fost spânzurat în piaţa oraşului. Şopârlă a scăpat.

Şi iar tăcu. Pe urmă spuse:

— L-au găsit la o margine de drum cu ochii scoşi. Era ciopârţit tot şi prostul de el mai găsise putere să râdă. Îl iubeam pe Cacasino ca o nebună. Arghir şi cu Şopârlă cred că au făcut-o. I-au scos ochii fiindcă îl iubeam. Dar lumea e atât de mare şi nimănui nu-i pasă. Era o vreme nenorocită. Pe urmă am uitat. Nici nu mi-a păsat când l-au atârnat pe Arghir de o frânghie. Ce-mi păsa mie de Arghir? Făcusem şi eu ceva pentru a ajunge în frânghia aia, dar când l-am văzut zbătându-se, nu mi-a mai păsat. Şi nici de Cacasino nu mi-a mai păsat. Erau morţi, nu-i aşa? Şi apoi, când te apuci să falsifici bani, e ca şi cum ai avea frânghia de gât, numai să-ţi dea brânci vreunu’ mai binevoitor. I-am dat

brânci lui Arghir, dar ce folos? După asta n-am fost mai fericită. Acum îl port după mine şi râd privindu-i mutra tâmpă.

Tăcu iar. Am spus:

— Trebuie să ne grăbim. Avem o zi de mers.

— Bine! spuse Flora şi se uită prin mine cu ochii ei verzi.

Am trimis după Pârvu, şi acesta îmi spuse că trăsura e gata. Apoi o privi pe Flora şi vru să zică ceva, dar nu zise nimic. Pe urmă spuse, dar altceva:

— Ai văzut, boierule?

Nu am spus nimic şi schimbă vorba:

— Vodă a trimis oaste, va fi greu să ieşim din ţinut!

Flora ridică ochii şi spuse:

— Mă duc să strâng, sunt gata repede.

Se sculă şi plecă. Am privit în urma ei şi un sentiment tulbure îmi cuprinse sufletul.

Pârvu se uita la mine prefăcându-se indiferent.

— Aşteaptă-ne la trăsură! am spus.

În camera mea am găsit-o pe Flora.

— Ce este? am întrebat.

— Mi s-a făcut frică! spuse ea şi se aşeză.

Nu i-am dat atenţie şi m-am pregătit de plecare. Când am terminat, era tot acolo pe scaun, privind în gol. Ştiam că n-am nicio şansă îndrăgostindu-mă de această femeie, Flora Fruscio. Cred că, de fapt, o cheamă altfel. Mi-a ascuns numele adevărat, aşa cum mi-a ascuns nenumărate lucruri. Nu mi-a păsat. Când ai 47 de ani şi o viaţă singuratică în urma ta, nu mai sunt multe lucruri de care să-ţi pese. Acum, când scriu, Flora e aproape de mine şi iubirea ne-a încătuşat sufletele. Ştiu că nu există scăpare, sufletele noastre sunt totuşi nemuritoare.

N-am aflat niciodată adevărul despre mama. Singurul om care ar fi putut să-mi spună ceva, bărbierul Şopârlă, a

murit înainte de a vorbi cu el. Faptul că de la Şopârlă trebuia să aflu adevărul mă face să-mi închipui lucruri şi fapte necugetate. Cunoscându-se într-un han, şi mama dându-se drept fiica celui mort, aflat pe masă, cumpărat de tatăl meu pentru trei galbeni, cei doi aventurieri sfârşiră prin a se iubi. Tata era bogat şi cumpărase cu o sută de pungi, de la vodă, boieria, devenind logofăt. Probabil că puţin îi păsa de boierie. Mama era însă ambiţioasă. Întări cât putu mica dorinţă a tatălui meu de a ajunge cineva. Nu renunţă niciodată la gândurile ei de mărire, dar tata nu era un teren prielnic. Îşi mută asupra mea aceste gânduri, o vreme.

M-am născut la începutul acestui secol atât de nenorocit şi tata se bucură că are un moştenitor. Mă dădu însă repede uitării. Vremurile erau crunte şi asta făcea bucuria lui. În anul când m-am născut, pasvangiii năvăliră peste Oltenia. Jefuiră ţinutul, dar nu ajunseră până la noi. Tata, care se pregătise să-i întâmpine, fu nenorocit. Întărise conacul şi instruise oamenii. Mama se înfricoşă de pregătirile lui. Fiind în chinurile facerii, nu avu însă timp prea mult pentru aşa ceva. Tata, dând-o în grija femeilor, stătea toată ziua pe câmpuri, cercetând zările. O săptămână înainte de a mă naşte n-a descălecat decât pentru a mânca şi pentru câteva ore de somn, noaptea. Fericirea aceea a lui, aşteptând, fu de neînţeles pentru mama. Vestea naşterii mele ajunse la tata într-un moment neprielnic. Descoperise că e mai puţin pregătit decât credea. Nu dădu atenţie veştii. Îşi preocupa mintea pentru a născoci un mijloc prin care să fie apărat definitiv. Îşi împânzi moşia cu gropi-capcană, în fundul cărora bătu ţăruşi bine ascuţiţi. Într-una din gropi căzu o vacă rătăcită, şi mugetele ei, murind, marcară naşterea mea. Într-alta căzu un ţăran, pe când se întorcea de la conac. Nu păţi nimic, ieşi din groapă şi îşi văzu de drum. A doua zi îşi

povesti păţania şi pe taică-meu îl apucă turbarea. Porunci să fie biciuit cel care-i dăduse ideea cu gropile, apoi le astupă. Căzu bolnav de podagră şi nu se mai ocupă de nimic. Avea dureri mari, dar asta nu-l opri să necinstească o servitoare. Mama, lehuză fiind, află totul prea târziu.

Imediat după ce m-am născut, pe mama o apucă un râs isteric, care ţinu două zile. Femeia care mă moşise spuse despre mine că voi fi un copil vesel, dar aceasta nu se adeveri deloc. Mama se opri din râs în clipa când tata căzu la pat, lovit de podagră. Bolnav fiind, ceru să mă vadă. Mă privi îndelung, dar nu zise nimic, şi, după o vreme, făcu semn să fiu luat de acolo. Avea mintea la altele, după cum se dovedi mai târziu. Îngrijindu-l de podagră un doctor neamţ, acesta îi vorbi îndelung despre câini. Tatei îi plăcu ideea şi, cum se făcu bine, cumpără trei perechi de câini nemţeşti, din aceia ce se numesc „muşcător de urşi”. La aceştia adăugă alte câteva perechi de câini, mari cât viţelul, numiţi moloşi. Se ocupă de împerecherea lor, de îngrijirea puilor, uitând complet de noi. Câinii se dovediră fioroşi şi tata era în culmea fericirii. Când aproape omorâră un cerşetor, tata se îmbătă de bucurie. Ţăranii nu mai aveau curaj să meargă răzleţi pe moşie şi haihui de când cu întâmplarea. Gândindu-se adânc, hotărî că are prea puţini câini totuşi – şi mai cumpără zece câini ciobăneşti, din rasa Komodor. Aceştia erau câini de pustă şi, cu toată înfăţişarea lor drăgălaşă, se arătară curând nişte fiare la suflet. Pentru a-i face şi mai răi, îi ţinea flămânzi şi îi bătea cu biciul. Le dădea apoi drumul noaptea, şi haita era mai rea decât una de lupi. Mama, când reuşea să-l prindă, într-o clipă de răgaz, încerca să-i vorbească şi chiar să-l mustre, dar se dovedi de pomană. Tata nu mai avea ochi decât pentru câini. Din cauza lor, după o vreme, începură să ne fugă servitorii. Reuşi să prindă unul din urmă şi, strângându-i pe toţi, să

fie de faţă, îl dădu pe nenorocit pradă câinilor hămesiţi. Nu lăsă să fie omorât, dar omul fu cuprins după aceea de boala copiilor şi muri o lună mai târziu. Apoi, într-o zi, un câine muri băloşit tot şi cu ochii sticloşi. Tata era să facă apoplexie de furie. Se apucă şi învăţă câinii să nu mănânce decât din mâna lui, dar în timp ce făcea asta, mai muriră cinci. Pedepsi cum putu mai rău oamenii, dar ei se jurară că sunt nevinovaţi. După ani de zile, mama avea să-mi mărturisească că ea-i otrăvise, dar tata nu află niciodată nimic.

În timpul acesta eu creşteam, pocit cum nu se poate mai rău. Priveam strâmb şi, cercetându-mă atentă, mama descoperi că am un picior mai scurt. Aflând acestea, tata nu mai vru să ştie nimic de mine şi chiar o vreme încercă să facă încă un copil, dar mai mult cu alte femei decât cu mama. Adevărul e că defectele au trecut cu vremea, dar tata nu mai apucă să vadă asta.

În anul 1801, în Oltenia, năvăliră iar pasvangiii. Era o iarnă cu zăpezi multe. Craiova a fost arsă. Manaf Ibrahim pătrunse adânc în ţară, jefuind oraşele mai răsărite. Prinzând vestea, tata aştepta cu sufletul la gură întâlnirea. Retrăgându-se cu o pradă bogată, oamenii lui Ibrahim nimeriră la Mălura. Tata, cu treizeci de oameni straşnic instruiţi şi înarmaţi, îi aştepta.

Prădătorii căutau adăpost pentru noapte şi poate că nu aveau niciun gând rău cu noi. Şi deodată peste câmpuri răsună o împuşcătură. Năvălind peste ei cu chiote puternice, tata reuşi să-i sperie şi să omoare vreo doi, trei, mai beţi. Ibrahim, neînţelegând ce se întâmplă, dădu ordin de retragere. Dormiră cine ştie pe unde, apoi dimineaţa năvăliră peste noi. N-ar fi venit poate, dar în zarva produsă de atacul tatei, o prizonieră, la care Manaf ţinea ca la ochii din cap, reuşise să fugă. Spera s-o găsească la noi.

Tata însă se aştepta la întoarcerea pasvangiilor şi îi primi cum se cuvine. Lupta se dădu dincolo de un dâmb numit Dâmbul-Morii, şi până la noi nu ajungeau decât zbierete răguşite şi împuşcături răzleţe. În timp ce se băteau, vreo zece dintre atacatori făcură un ocol şi căzură peste conac, din ordinul lui Ibrahim, pentru a căuta femeia. Mama dovedi că este o femeie de ispravă şi, văzându-i pe cei ce se apropiau, slobozi câinii, de care tata, în focul luptei, uitase. Fiarele ne salvară de la o moarte sigură. Trecând haita peste ei, din cei zece pasvangii nu rămase mai nimic. Cu puşca în mână, mama doborî şi ea un jefuitor. Văzând acestea, slugile prinseră glas, bucurându-se în prostie. Liberi, câinii schimbară soarta luptei, năvălind peste Dâmbul-Morii. Pasvangiii erau luptători de meserie şi îi cam sleiseră pe oamenii tatei. Haita omorî la un loc mai mulţi oameni decât putuse omorî tata cu ai lui. Şi, fugind, pasvangiii lăsară în urma lor multe bogăţii şi prizonieri. Tata, fericit fiind, îngropă morţii la un loc, creştini şi păgâni, şi în groapa aceea mai aruncă şi stârvurile câinilor uriaşi, vreo zece. Cei de sub el crâcniră la această faptă, dar nu avură ce face, ştiind cât de aprig este biv-vel-logofătul atunci când se înfurie. Scandal făcu popa Prună, dar fără de folos, într-atât de orbit fiind tata de caftanul ce i-l trimiseseră vodă Mihail Şuţu, drept răsplată pentru isprăvile ce le făcuse cu jefuitorii, împreună cu o scrisoare bine ticluită, de se crezu tata o vreme cel mai important om din ţară, după vodă.

Şi, fericit fiind şi cu gândul numai la cele întâmplate, angajă un om priceput şi îl puse să scrie în limba latină lucrarea numită *Despre foloasele aduse de câini în lupta cu turcii*, zicând acolo chiar că turcii altfel nu pot fi biruiţi, decât cu o armată de câini din cei fioroşi. Îşi tipări cărţulia pe cheltuiala lui la Braşov, şi ea ajunse, cine ştie cum, în mâinile unui principe neamţ, care se ruină crescând câini.

Turcii, speriaţi de această scriere, tradusă la repezeală de un dragoman, intrară în conflict cu Rusia, cerând, lucru nebunesc, ca în Ţara Românească să nu mai fie câini şi vrând ca aceasta trecută să fie în hatişeriful de la 1802, imediat după ce se spune: *Al patrulea fefta, cutare turc, de va ierta robul lui pe cutare nazarinean, iar acest rob după iertăciune va muri fără a primi legea turcească, cutare turc, stăpânul său, nu se face chironom acelui iertat, cutare nazarinean. Deci aceste feftale după cuprinderea lor se cade a se urma cum se cuvine.*

Aici adică aceste cuvinte să se scrie:

„Şi cum că un nazarinean scriind împotriva preaînaltei şi veşnicei împărăţii a mea o carte pre latineşte, numită ea: *Despre foloasele aduse de câini în lupta cu turcii*, şi începând cu cuvintele: «În vremea aceasta cu nenorocire, supuşi fiind întru totul blestematei împărăţii a Semilunei, eu, biv-vel-logofătul Gavrilă Vlădescu, ordonat-am această carte să se scrie pentru ca în ea foloasele cele multe să se arate, când cu câini trebuie să lupţi».

Şi cum că noi iertare vom arăta acestui nazarinean, dar câinii toţi omorâţi să fie prin lege în Ţara Românească, multă supărare aducând ei prea înaltei mele împărăţii şi gloriei ei nepieritoare.”

Ruşii n-au dat voie să se scrie aceasta în hatişerif, fiind întâmplarea prea de râs şi netrebuincioasă. Tata fu însă mustrat de vodă Constantin Ipsilanti pentru îndrăzneala pe care o arătase şi pedepsit să stea la moşie doi ani întregi, lucru care se potrivi de minune cu gândurile lui. Ştia că pasvangiii vor veni iar şi se pregăti pentru asta.

Mie, care împlinisem pe atunci 3 ani, nu-mi dădea nimeni nicio atenţie şi eram mai mult în seama slugilor. Începusem să vorbesc, dar mă dovedisem bâlbâit şi mergeam şchiopătând de un picior. Tatei îi era silă să se uite la mine, dar, fiindcă dădea rar pe acasă, nu prea eram

sub ochii lui. Mama mă privea numai cu milă. Slugile mă învăţaseră să joc zaruri turceşti şi cred că mereu câştigam, fiindcă tot timpul aveam nişte bani de aramă cu care nu ştiam ce să fac. Într-o zi, împiedicându-mă în picioarele tatei, mă bătu rău de tot, şi fiindcă zbieram fără să mă bâlbâi, tata continuă să mă bată ori de câte ori mă prindea, zicând că numai aşa o să scap de gângăveală. N-a apucat să vadă minunea. În acelaşi an pasvangiii năvăliră peste ţinut. Într-o clipă de înţelepciune, tata ne trimise, pe mine şi pe mama, împreună cu câţiva servitori, la Craiova, în casa unui prieten. Asta a fost singura ispravă mai ca lumea pe care a reuşit să o facă în viaţa lui.

Când veştile că pasvangiii s-au retras peste Dunăre ajunseră la noi, mama hotărî să se întoarcă. Era toamnă şi lipseam de acasă de o lună încheiată. Îmi amintesc aproape totul: Ruinele casei noastre mai fumegau încă. Mama, o zăream din căruţa cu care venisem, încremenise privind. Trupul unei femei siluite apăru privirii mele. Nu înţelegeam ce caută femeia aceea acolo. Apoi, în stâlpi bătuţi anume pentru a ţine loc unui trup pierdut, zării capetele. Nu l-am recunoscut pe tata, care ne rânjea din stâlpul lui mai înalt decât celelalte. Nu ştiam ce înseamnă toate astea. Stârvurile împuţite ale câinilor erau risipite peste tot. Corbi mari, negri, pluteau peste capetele noastre. Cerul se întunecă şi o ploaie măruntă se răsfiră peste noi. Intraserăm în toamnă şi morţii aceia hidoşi ne întâmpinară din anotimp. Ţăranul care mânase căruţa spuse într-o vreme:

— Fă-ţi cruce, băiatule!

Cu căciula în mână, şuviţele de păr i se lipiseră de frunte, ploua peste noi, cruce îşi făcu, mare, cu mâna lui uriaşă. Peste cerul plumburiu, ţăranul acoperi totul cu făptura lui. Mirosea a fum şi a câine ud şi a mămăligă rece

şi mucegăită, hainele lui miţoase mă făcură să strănut. Şi apoi vocea mamei aspră, răguşită:

— Mână, Gheorghe!

Hurducăitul căruţei depărtându-se, rânjetul tatei în urma noastră rămânând. Pocnetul biciului altfel răsunând prin ploaie. Sub pătură aerul era călduţ şi umed şi împuţit de mirosul lânii. Dincolo, aerul era rece şi curat. Am privit. Şi pocnetul biciului, altfel, ud.

— Acestea sunt faptele de la Dumnezeu! El face ce-o şti! zgâriind aerul, auzii.

Când am adormit totul, ca totdeauna, niciodată n-am crezut că eu dorm, ci că puterea mea adoarme totul şi de aceea nu mai ştiu nimic, n-am mai ştiut întâmplările.

N-am aflat niciodată cine sunt cei în casa cărora m-am trezit. Eram aşezat pe o laviţă şi învelit cu mai multe pături. Îmi era cald şi nu ştiam unde sunt. Am auzit o voce spunând:

— Acum tu eşti singura stăpână acolo, şi un hârâit ca atunci când îţi cureţi gâtlejul dimineaţa.

Şi vocea mamei:

— Da, eu sunt, aşa că nu trebuie să-ţi baţi capul cu asta.

Şi iar o voce, alta:

— Veniţi să mâncaţi!

Am adormit, şi când m-am trezit eram iar pe drum. De data asta am mers mai mult ca niciodată şi totul se încâlceşte în mintea mea. Am ajuns într-un oraş mare şi mama mă părăsi într-o casă străină, pe mâinile unui bărbat bătrân şi cu barbă.

Bărbosul era stăpânul unei spiţerii în care lucrau doi ucenici şi el. Nu-mi dădea nimeni nicio atenţie, aşa că îmi petreceam toată ziua în ceea ce trebuia să fie prăvălia. Spun aşa fiindcă era o cameră mare, întunecoasă, în care mirosea de trăsnea, mirosuri multe, amestecate, n-am

ştiut niciodată sigur de unde veneau, fiindcă veneau de peste tot. Nu se făcuse de mult curăţenie în camera aia şi prin colţuri erau maldăre de gunoaie şi pânze de păianjen înnegrite de vreme. Şi pe rafturi, lucind tainic, borcane mari de porţelan, cu inscripţii albastre şi unele având pe ele un cap de mort rânjind întotdeauna când le priveam, aşa că nu prea mă uitam la ele.

Bătrânul Isaac Herţog ar fi fost poate un bun spiţer dacă ar fi avut mai puţină fantezie. Dar gustul lui pentru reţete rare, căutarea nesocotită a vechilor reţete, felul de a fi distrat şi exagerarea în tot ce făcea îl aduseseră cu timpul în stare de ruină. Folosea vechi reţete egiptene, în care *grăsimile de leu, de hipopotam, de crocodil, de pisică, de şarpe, de muflon* erau lucrurile cele mai banale.

Nu avea aceste grăsimi şi era nenorocit. Oamenii de peste tot îi vindeau, păcălindu-l, desigur, tot felul de excremente şi de urine şi îmi amintesc că atunci când a cumpărat excremente de liliac a fost fericit o săptămână. Avea un talent nemaipomenit de a inventa noi reţete. Iată una, pe care m-a pus s-o învăţ pe dinafară şi care ar fi trebuit să vindece sfrinţenia: *Gălbenuş de ou de cuc, salivă de viţel proaspăt tăiat, lemn de corcoduş uscat, gogoşi de ristic, pilitură de stibiu oxidat. Se amestecă totul cu grăsime de păcură şi se precipită sulf galben de bismut la două săptămâni de la preparare, folosindu-se pomada obţinută la ungerea ulcerelor provocate de sfrinţenie.*

Spun m-a pus s-o învăţ pe dinafară deoarece la o lună de la aşezarea în casa lui a descoperit că cineva trebuie să se ocupe de educaţia mea şi, solemn, şi-a luat asupra lui această sarcină nenorocită. Primul lucru pe care l-am învăţat a fost această reţetă. Nu înţelegeam nimic şi repetam ca un papagal ce spunea el. Eram probabil foarte speriat, fiindcă nu mi-a trăsnit niciodată prin minte să refuz să învăţ. Când nu ştiam ce fel de gălbenuş trebuie să

folosească, mă lovea peste degete cu o nuieluşă, apoi, plin de răbdare, repeta totul de la capăt. După o vreme am ştiut reţeta ca pe apă şi, ori de câte ori aveam ocazia, la masă, sau când erau clienţi în prăvălie, o spuneam, încercând să-mi îngroş vocea şi să-l imit, deoarece asta îl bucura nespus, şi, după ce terminam, îmi dădea o acadea de zahăr roşu. Nu aş putea spuse că eram mândru de mine, dar lipsa mamei mă înfricoşase atât de tare încât nu aveam curajul să-i refuz nimic stăpânului meu şi, apoi, şi un copil are dreptul să-şi facă viaţa mai uşoară dacă îi stă în putinţă asta. Aşa cum astăzi copiii învaţă poezii ale domnului Alecsandri, neînţelegând desigur nimic din ceea ce spun, aşa eu, pe vremuri, învăţam reţete fanteziste, căpătând după aceea o răsplată. Nu înţelegeam ce spun, dar nu-mi băteam capul cu asta. Bătrânul Herţog era fericit că mă aude de câteva ori pe zi şi cred că îşi făcuse o rezervă de acadele, într-atât le prinsesem gustul. Mă dădea de exemplu celor doi ucenici care se dovedeau leneşi şi prea puţin interesaţi de cele ce se întâmplă în jurul lor. Ucenicii mă priveau spăşiţi, dar, de câte ori aveau ocazia să mă bată, nu o scăpau. O vreme încercaseră să mă momească în fel şi chip pentru a nu mai spune nenorocita aia de reţetă, dar nu reuşiseră. Erau probabil tâmpiţi. Cu un pumn de acadele mi-ar fi cumpărat şi trupul, şi sufletul. Nu am trecut în tabăra adversă, fiindcă nici prin gând nu le trecuse să-mi arate mai multe bomboane adunate la un loc, în faţa cărora sigur n-aş fi rezistat. Am spus un nu hotărât propunerilor lor dubioase. Unul avusese chiar idioţenia să-mi propună târgul oferindu-mi în schimbul tăcerii o broască. Ţinea broasca de un picior şi zbaterea ei neputincioasă m-a înfricoşat cumplit. Am început să plâng şi m-a potolit cu un pumn şi scârbit. Nu înţelegea cum cineva care arată ca un om poate să refuze o broască.

N-au reuşit să mă cumpere. Aveam probabil 4 ani pe atunci şi după o lună ştiam să spun cu o anumită intonaţie, care mărea considerabil efectul, cinci reţete, şi cred că am contribuit şi eu la ruina bătrânului, într-atât de des le spuneam. După o vreme, învăţătorul meu şi-a dat seama că e ceva în neregulă cu sârguinţa mea şi a început s-o rărească cu răsplata. Asta m-a făcut ca timp de o săptămână să tac pur şi simplu şi chiar din când în când să mă gândesc la broasca aia. Schimbarea a fost atât de bruscă, încât bătrânul Herţog, naiv, a crezut că sunt bolnav şi nu s-a lăsat până n-am înghiţit vreo oca de sirop de frigurică. Înaintea fiecărei mese venea cu clondirul şi mă punea să beau din el. Siropul era făcut din vin negru şi din planta numită pe latineşte *Erythrae pulchella.* La început n-am vrut să beau, dar, după ce am băut prima oară, m-am îmbătat atât de tare încât i-am prins gustul. Beat fiind, spuneam tot ce mi se cerea. Tot atunci am început să-i pârăsc pe ucenici bătrânului. Ucenicii au hotărât să mă pedepsească. N-au găsit ceva mai bun decât să mă silească să înghit o lingură de pomadă de sulf. Ca orice beţiv, am mâncat pomada cu poftă, chiar mai cerând apoi, spre groaza lor. Începuse atât de mult să-mi placă siropul de frigurică, încât îl ceream şi beam cât puteam din el, spre bucuria bătrânului. Ucenicii, văzând că nu am păţit nimic, a doua zi mă puseră să mănânc o altă alifie, cred că din aceea care te făcea să nu mai fii chel. Am mâncat-o şi iar n-am avut nimic, spre uimirea şi groaza lor. Mai mult timp am mâncat cu plăcere din o grămadă de borcane până când a început să-mi cadă părul. Bătrânul, văzând aceasta, s-a grăbit să mă vindece. Nu a renunţat însă la siropul de frigurică până când, într-o zi, stăpâna casei, o femeie înţeleaptă, m-a privit atentă o vreme, apoi a zis tare:

— Copilul ăsta parcă ar fi beat!

Eu nu ştiam ce înseamnă să fii beat, aşa că nu mi-a păsat. Apoi iar, ca pentru ea:

— E beat, e beat, sunt sigură!

Avându-mă totuşi în grijă şi primind şi bani pentru asta, s-a lăsat prinsă de ideea cu beţia. Şi văzând cât de des beau din siropul acela, şi-a învins scârba şi, luându-mi exemplul, a băut şi ea din el. I-a plăcut la fel de mult ca şi mie şi s-a îmbătat atât de tare, încât o zi a zăcut fără să ştie de ea, spre groaza celor din jur. Fetele ei, care erau atunci în vizită, au plecat speriate văzând că buna lor mamă căzuse în patima beţiei. Nu înainte de a face scandal bătrânului, singurul care ar fi putut fi vinovat de o atare întâmplare. Trezindu-se din beţie, bătrâna îşi povesti aventura şi la sfârşit m-a chemat şi pe mine şi toţi ai casei mă priviră ca pe o minune sau ca pe un monstru, n-am aflat niciodată cum. Capul familiei m-a studiat o vreme, mormăind întruna între timp, apoi a adus clondirul cu licoarea şi m-a întrebat:

— Vrei?

— Vreau! am spus eu.

Mi s-a întins vasul şi toţi se uitau la mine mai atent decât s-ar fi cuvenit, ba chiar cei doi ucenici care erau şi ei de faţă au început să râdă. Nu mi-a păsat şi sub ochii lor am tras o duşcă din minunatul vin negru, în care, din întâmplare, se pusese şi frigurică, hotărât să nu dau atenţie decât vinului. Când am căscat ochii ca un apucat, ei nu s-au mirat, fiindcă se aşteptau la asta, numai ucenicii au râs, dar când i-am împroşcat cu conţinutul gurii mele, şi, fără să mă laud, aveam o gură foarte mare pentru vârsta mea, au constatat ei, umplându-le faţa cu o zeamă subţire şi cu gust nesuferit, au început să se mire. Pe urmă au vrut să mă bată, dar bătrânul nu i-a lăsat, aşa că i-au bătut pe ucenici.

Încercarea nu m-a vindecat pe loc şi o vreme am umblat năuc, ca oricare beţiv privat de hrana zilnică. Pe urmă totul a fost dat uitării şi organismul meu s-a învăţat să trăiască şi fără alcool.

Bătrânul Herţog, din clipa când descoperise că am ajuns beţiv, hotărî să se ocupe serios de educaţia mea. Spuse că sunt destul de mare pentru a începe să învăţ a citi şi a scrie. Am început lecţiile chiar a doua zi după întâmplarea cu lichidul acela amar sau ce-o fi fost, dar, în lipsa unui manual, bătrânul folosi un manuscris foarte frumos legat. Manuscrisul se numea: *Poemul Medicinei*. Având deja experienţa învăţăturii, am fost destul de silitor în prefăcătoria mea, şi, după o vreme, ştiam să spun ca un papagal, pe greceşte de astă dată, definiţia cuvântului medicină. Închideam ochii şi spuneam: *Medicina este arta de a păstra sănătatea şi, eventual, de a vindeca boala survenită în corp.* O vreme a mers aşa şi, atent la ce mi se spunea, reuşeam să învăţ destul de bine pe dinafară, până când, după ce reuşisem să „citesc" şi subîmpărţirile medicinei, bătrânul observă că am un fel curios de a citi. Eu, fără să-mi pese, continuam nestingherit şi, după ce închideam ochii, citeam ca pe apă, apoi traduceam, era de ajuns ca el să-mi arate numai de unde să încep şi să fi parcurs locul acela înainte de asta. După şase luni de învăţătură *citeam* vreo trei sute de versuri, cam până acolo unde se spune: *există şi medicamente corosive şi distructive, tăişurile de fier, aerul care sfâşie când se dilată, cât şi focul ce acţionează asupra pielii*...

Exasperat de procedeul meu de a citi, bătrânul Herţog era cât pe-aci să rupă manuscrisul de furie, într-o zi. Se stăpâni la timp, dar începu să mă bată. Mă bătu până când am descoperit că mă bate din cauză că închid ochii când citesc. Îmi era mai greu cu ei deschişi, dar m-am silit să-i fac pe plac. De atunci nu m-a mai bătut şi învăţătura a

continuat nestingherită până ce am sfârşit cu poemul, ştiindu-l pe dinafară şi traducându-l foarte frumos. Învăţasem într-un an 1326 de versuri, şi când am ajuns să spun:

Iată întreaga expunere despre medicina practică,

Mă opresc aici cu spusele mele; *am terminat*, cuvintele *am terminat* mă umplură de o fericire mare, gândind că probabil şi eu am terminat cu învăţătura, ceea ce nu se arătă deloc aşa. *Poemului Medicinei* îi urmă *Canonul Ştiinţei medicale*, alt manuscris, mai gros, dar care avea şi mici picturi, cu care speram să mă delectez.

Vrând-nevrând, cu vremea, învăţasem câte ceva şi, spre groaza mea, am descoperit că, atent fiind, puteam desluşi ici şi colo în manuscris cuvinte pe care le recunoşteam. Aşa am început să citesc, dar ştiind foarte puţin greceşte, în capul meu era o harababură ciudată, nu înţelegeam de ce unele cuvinte, silabisindu-le, îmi dezvăluiau deodată ceva, umplându-mă de mulţumire, pe când cu altele, oricât mă chinuiam, nu mă descurcam. Mi-a fost de folos însă o întâmplare. Unul din ucenici, prinzând drag de mine cine ştie din ce motive, îmi dărui o carte scrisă pe româneşte şi care se numea *Toată viaţa, isteţiile şi faptele minunatului Tilu Buhoglindă, cele de râs şi minunate de citire spre trecerea de vreme în zilele sau ceasurile omului cele de odihnă.*

Şi împreună cu el nu mi-a trebuit mult pentru a prinde a citi silabisind şi a înţelege tot ce citeam. Având cartea asta, puţin mi-a mai păsat de *Canonul Ştiinţei medicale*, şi în vremea aceea am început iar să mănânc bătaie. Venise cred primăvara. Mâncam bătaie în fiecare zi şi până la urmă ar fi trebuit să mă întorc la Avicena, dacă o întâmplare nefericită n-ar fi spulberat totul.

Peste câmpuri, într-o zi, a fost găsit un copil mort căruia i se scursese tot sângele cine ştie din ce motiv.

Descoperitorul, un târgoveţ oarecare, înfricoşat de faptă, a pus vina pe ovreii din oraş. Oamenii cu scaun la cap (şi chiar şi stăpânirea) au râs de un asemenea zvon, dar multă lume l-a crezut. A doua zi, un copil ovrei fu găsit sugrumat la marginea oraşului. Ovreii, după ce au îngropat copilul, s-au sfătuit cu mai-marele lor, hahamul Rahab, un om preaînţelept, şi acesta le-a spus să-şi vadă de treburile lor, fiindcă făptaşul va fi prins în trei zile şi pedepsit. Apoi hahamul Rahab a chemat la el un om şi i-a spus:

— Făptaşul acesta din urmă n-are niciun rost în prima crimă, decât poate fiindcă asta l-a umplut de ură, dar trebuie pedepsit pentru buna pace.

A spus aceste cuvinte şi şi-a văzut de treburile lui. Mulţi ovrei au plecat atunci din oraş, ştiind ei bine ce se întâmplă când este omorât un copil creştin şi când unu' zice că ovreii sunt vinovaţi. Bătrânul Herţog a râs de frica ce-i cuprinsese pe vecinii lui şi apoi nu s-a mai îngrijit de întâmplare. Atâta doar că mi-a zis să nu mă mai joc pe afară, o vreme.

Cuvintele pe care le-a spus hahamul Rahab au ajuns pe urmă în urechile unui boier divanit, Scarlat Pătraşcu. Şi după ce s-a gândit o zi, acest Pătraşcu a zis că are dreptate Rahab, că şi el gândeşte aşa şi a chemat un om căruia i-a spus:

— Faptele vor fi cercetate, să aştepte toţi în linişte.

Şi aceste cuvinte, făcând ocolul oraşului, au ajuns până la urmă la Rahab, care a spus unui om de prin preajmă:

— Nu ne rămâne decât să mulţumim boierului Pătraşcu şi să ne plecăm în faţa lui şi a dreptăţii.

Şi vorbele astea toate, vânturându-se prin oraş, de la om la om, au trecut şi prin urechile vinovatului. Înfricoşat, a fost prins la porţile oraşului, în miezul nopţii, vrând să fugă. Ştiind ce se va întâmpla, stăpânirea întărise străjile şi

două nopţi n-a făcut decât să aştepte să vină ăla de omorâse copilul cel de-al doilea. Schingiuit fiind, vinovatul a mărturisit totul şi l-au condamnat la spânzurătoare. Era a treia zi de la a doua faptă şi cuvintele lui Rahab s-au adeverit întocmai.

Când l-au spânzurat pe vinovat, lumea s-a strâns buluc, aşa că toţi au auzit cuvintele de le-a zis acesta înainte de a atârna în ştreang şi dând din picioare:

— Sunt nevinovat, fraţilor, căci eu am făcut ce au făcut şi ei şi eu acuma mor şi ei se bucură.

Cuvintele astea, că se bucură adică, le-a răsunat mai tare în urechi şi i-a mâniat. Că adică de la ei muriseră doi şi de la ovrei doar unu'. S-au uitat la ăla, cum se leagănă în vânt, şi nedumeriţi au plecat spre case şi treburi. Şi, plecând, unu' mai al dracului a strigat:

— Asta nu trebuie să se termine aşa, fraţilor!

Şi negustorii, stând acum în pragul prăvăliilor şi privind, s-au bucurat de ce a zis ăla mai al dracului. Primul care a închis prăvălia şi s-a dus acasă a fost negustorul angrosist Angelică Vlase. După el, în vreo două ore, toate prăvăliile ţinute de creştini s-au închis. Şi după vreo alte două ore oraşul era gol de oameni, de ai fi crezut că bătuseră clopotele aducând vestea ciumei. Prăvăliile ovreieşti se închiseseră cu mult înainte. Bătrânul Herţog a râs şi a zis că el nu închide prăvălia, că tot nu-i vine niciun muşteriu, oricum o fi ea, închisă sau deschisă.

Era primăvară în vremea aia (anul 1805) şi dăduseră cireşii în floare peste oraş. Uliţele pustii au stat o vreme aşa, scăldate într-un soare albicios, cum se arată pe la sfârşitul lunii aprilie, şi câinii au hălăduit pe uliţele acelea, miraţi de atâta pustietate aflată. Iar oamenii stăteau în casele lor şi se gândeau că ar fi fost mai bine ca în clipele alea să se fi aflat departe de oraş, plecaţi cu treburi de urgenţă, dar nicidecum acolo. Stăpânirea, văzând ce se

întâmplă, a zis că numai aşa se potoleşte totul şi nu s-a mai interesat de nimic.

Când intrai în spiţeria ţinută de Herţog, întâi nu vedeai nimic din cauza întunericului şi nările îţi erau umplute de un miros fetid, ca atunci când putrezeşte un şobolan mort prin vreun ungher ascuns privirii tale, apoi vedeai sclipind ceva, erau ochii enormi, de sticlă, ai unei bufniţe împăiate care trona peste toate. După o vreme, începeai să vezi şi restul, dar nu spre bucuria ochilor, şi îţi părea rău după vremea aceea scurtă când, intrând, nu vedeai nimic. Bufniţa era aşezată pe un lădoi care nu ştiu la ce folosea. Dacă însă găseai scândura aceea, o puteai da la o parte şi, intrând în ladă, îţi puteai petrece vremea acolo în mod plăcut, fără să te ştie nimeni. În momentul când s-a deschis uşa şi a sunat frumos clopoţelul de argint atârnat deasupra, eu tocmai aşezam scândura la locul ei. Făcând aceasta, am privit printr-o crăpătură.

Erau mai mulţi bărbaţi înaintând ca orbeţii şi fiecare avea în mână câte ceva ce arăta a armă. Unul gras, cu un cuţitoi înfipt la brâu, a strigat aşa, ca să mai prindă curaj:

— Hei, Herţog, ieşi odată dracului, că ţi-au venit clienţi!

Bătrânul Herţog era după tejghea şi tocmai urmărise cu uimire cum mă strecor în lădoi. Venind muşterii, uită însă de mine. Ăia nu-l vedeau, dar el îi vedea, aşa că n-a avut decât să deschidă gura şi să zică:

— Păi, sunt aici! a spus.

Ăia tocmai începură să vadă ochii bufniţei, aşa că s-au oprit la tejgheaua pe care era scris frumos, cu litere de bronz: „NIHIL EST TAM POPULARE QUAM BONITAS”, pe româneşte adică: „Nimic nu este mai frumos decât bunătatea”. Şi oprindu-se acolo au dat cu ochii şi de bătrânul Herţog. L-au cercetat o vreme şi, când au ajuns la fes, s-au înfuriat:

— Ai fes, ai fes, ce să-ţi fac?! a zis unul aşa, în tâmpenie.

— Am! a zis Herţog. Da’ mai bine să nu-mi faci matale nimic!

Au tăcut iar o vreme, şi unul s-a apropiat de rafturi, a luat un borcan, l-a mirosit scârbit, apoi a dat cu el de pământ, aşa, ca să vadă ce-o să se întâmple. S-a întâmplat că acel borcan i-a împroşcat pe toţi, de puţeau acum mai rău decât atunci când veniseră. Ăla de spărsese borcanul a mai făcut o dată asta şi iar i-a stropit pe ceilalţi, aşa că unul a trebuit să zică:

— Mai opreşte-te odată dracului, Gică! a zis şi s-a privit scârbit, uns cum era acum tot.

Pe urmă unul a zis că e cam întuneric în prăvălie şi a dat cu bâta pe care o avea în obloane şi cred că a avut dreptate, că după asta s-a făcut lumină. Şi bătrânul Herţog a zis că dacă nu-i vinde lui bâta, da’ ăla a zis că nu o vinde şi că mai bine îi sparge capul cu ea decât s-o vândă. Şi după ce a zis aşa, a zis că să mai vină doi cu el, să vadă ce mai e prin casă, şi nu i-am mai văzut.

Rămăseseră acuma doi şi au început să spargă tot ce vedeau, da’ aşa, calm, ca unii care n-au nicio treabă, decât să spargă din când în când câte un vas care nu le mai trebuieşte. Şi mereu unul zicea că lui nu-i plac ovreii, că put, aşa cum pute şi aici în vizuina asta de ovrei bătrân, dar că ei de aia au venit, ca să aranjeze treburile, şi că pe urmă sigur n-o să mai pută. Asta zicea, cred, ăla cu cuţitoiu’. Bătrânul Herţog avea pe el anteriul negru din piele de drac şi ăla grasu’ a zis că să iasă odată dracu’ din anteriul ăla şi să nu mai facă pe nebunu’, holbându-se la el. Dar Herţog nu se holba deloc, aşa că a zis asta şi Grasu a zis atunci către celălalt:

— Dă-mi puţin bâta!

Şi ăla a zis că nu i-o dă, că nu vrea omor cu bâta lui.

— Dacă n-am venit să-l omorâm, atunci de ce dracu am venit aici? a întrebat Grasu.

— Am venit să-l speriem, să-şi bage minţile în cap. Asta o să le facem la toţi ovreii din oraşul ăsta.

— Ba nu, a zis Grasu, am venit să-l omorâm, aşa că dă-mi bâta.

— Omoară-l cu cuţitu', a zis celălalt, că cu bâta mea n-o să-l omori.

— Bine, a zis atunci Grasu, ai s-o vezi că am s-o fac şi pe asta.

S-a dus la bătrân, l-a apucat de barbă şi a început să-l târască prin prăvălie.

Şi bătrânul a zis atunci:

— Cred că ţi-ar fi mai uşor matale să mă apuci de mânecă.

Da' Grasu a zis că e mai bine aşa, şi bătrânul Herţog a zis:

— Da, da' mâneca e mânecă şi barba e barbă.

Ăla l-a lăsat apoi în pata aceea de lumină ce venea prin obloanele sparte şi şi-a scos cuţitul:

— Eu mă duc acasă, a spus celălalt, n-am chef de omor în preajma mea.

Şi bătrânul Herţog a zis:

— Poţi să stai mata, că n-o să fie niciun omor.

Pe urmă au venit ăia încărcaţi cu boarfe şi, când l-au văzut pe Gras agitând cuţitu', au zis că să-l lase dracului de cuţit şi că e mai bine să-l bată. Că ei au bătut-o şi pe bătrână, şi pe unu' din ucenici, care se ascunsese sub pat. Da' ei l-au găsit fiindcă întâi şi întâi acolo au căutat şi pe urmă sub saltea.

— Bine, da' dacă îl batem, să-l batem în stradă, să vadă toţi.

Pe urmă ce s-a întâmplat s-a întâmplat pe stradă şi n-am putut să văd. Se auzea însă gălăgie şi unul a strigat tare, ca un apucat:

— Foc, arde, fraţilor!

Şi strigătul ăsta a fost de-adevăratelea. Cartierul ovreiesc ardea.

Bătrânul Herţog n-a murit, dar alţii au murit. Cel mai uşor a scăpat ucenicul, fiindcă el era învăţat cu bătaia, aşa că nici nu i-a păsat de una în plus. Când părea că totul s-a liniştit, după lăsarea nopţii, a venit şi a bătut încetişor în lădoi.

— Hai, ieşi de acolo, a spus, mergem să-l căutăm pe bătrân.

— Nu ies, am spus, că o să mănânc şi eu bătaie.

— Nu, că ăia au plecat, a spus. Şi ieşi odată!

Aşa că n-am mai avut ce face, am ieşit. Afară era la fel de întuneric ca şi în ladă.

— Stai să aprind o lumânare, a spus Saul.

A aprins lumânarea şi am văzut că era plin de vânătăi pe faţă. A pus lumânarea pe lădoi, apoi a adus o boccea şi a zis că întâi să mâncăm, că lui îi e foame. Eu nu voiam să mănânc fiindcă îmi era frică. Pe urmă însă am mâncat şi mi s-a făcut somn. El a zis că nu cumva să adorm şi a scos nu ştiu de unde o sticlă cu vin. Până atunci n-o văzusem.

— Na, bea! a zis şi mi-a întins sticla.

— Nu beau! am spus.

A băut singur, plescăind din buze de fiecare dată când bea. Când a plescăit ultima oară, băuse cam jumătate din sticlă.

— Acum mi-e şi mie somn! a spus.

Eu m-am gândit şi am spus:

— Vreau să beau şi eu!

— Bine, bea! a zis şi mi-a întins sticla.

Am băut, şi în clipa aceea am aflat că ceea ce beam eu drept sirop de frigurică se chema şi altfel.

— Ho, că te îmbeţi, a spus el, şi trebuie să-l căutăm pe bătrân!

N-am plescăit decât o singură dată, atunci când sticla s-a golit.

— Mai bine nu mergem nicăieri, am spus, simţind cum începe să-mi vâjâie capul. Mi-e somn!

Saul însă a zis că trebuie să mergem, aşa că am plecat. Bineînţeles că eram beţi, el mai tare, fiindcă eu aveam o practică îndelungată în ceea ce priveşte vinul. Şi, fiind beţi şi afară fiind întuneric, a fost firesc să trecem pe lângă bătrân fără să-l vedem. Era chiar lângă intrare, dar noi nu ne-am gândit nicio clipă că ar putea fi acolo, aşa că aproape ne-am împiedicat de el. Era în nesimţire probabil, altfel ne-ar fi găsit el pe noi, dar nu ne-a găsit.

Era întuneric şi în aer plutea un miros de fum, dar nu se vedea nicăieri focul.

— Dacă avem noroc, a zis Saul, îl găsim imediat, dar cred că nu-i era gândul la asta.

Mie în niciun caz nu-mi era.

— Vreau să văd focul! am spus, noroc că nu prea tare.

Saul nu mai era lângă mine şi, după ce m-am împiedicat de el, cineva a trecut cam la o palmă de noi, apoi încă cineva. Unul din ăia doi a spus:

— Stai, să-l aşteptăm şi pe Gavrilă...

— Dă-l dracului! a spus celălalt. Uite, aici e casa!

— Ăştia vor să jefuiască, a spus Saul încet de tot, abia am auzit ce a spus.

Pe urmă a venit şi al treilea, Gavrilă, şi, împiedicându-se de noi, a înjurat:

— Ce e? a zis unul din ăia doi.

Ăla de se numea Gavrilă a zis:

— E ceva aici ca un câine mort sau ca o grămadă de pământ.

Şi Saul a zis încet de tot:

— Vino, ştiu eu un loc pe unde se poate intra în casa asta înaintea ăstora.

— Da’ de ce să intrăm? am întrebat eu.

Mi-a dat un ghiont şi m-a târât după el.

— O să-ţi spun altă dată! Acum hai!

Ştia într-adevăr un loc pe unde se putea intra şi cred că am nimerit în cămară. Mirosea tare a usturoi şi a ceapă şi poate a carne afumată.

— Mai bine să stăm aici şi să mâncăm, am spus eu, dar el a spus că nu, o să venim altă dată să mâncăm.

Cred că ştia casa foarte bine, fiindcă o vreme am înaintat fără niciun zgomot. Pe urmă, Saul a zis:

— Aici! şi am simţit peste mine ceva greu şi cald, dar puţind.

Mi-era cald şi o vreme am adormit. Cred că a dormit şi Saul. Când m-am trezit, Saul a zis:

— Dacă te-ai trezit, poţi să încerci să mai dormi.

— Nu, că vreau să mă uit! am spus.

Eram amândoi vârâţi în câlţi de lână şi aproape că mă sufocam. Am întins mâna în faţa mea şi s-a făcut o gaură cu lumină. Nu auzeam însă nimic din cauza lânii.

Am privit prin gaura aia şi am văzut un bărbat luptându-se cu o femeie şi n-am înţeles ce rost are să se lupte, că tot o dovedeşte până la urmă, n-are nevoie s-o pună jos ca să afle asta. A pus-o jos însă mai greu decât mă aşteptam şi pe urmă chiar că n-am mai înţeles nimic. Saul a zis, dar nu i-am recunoscut vocea din cauza lânii:

— Ar fi mai bine o vreme să dormi.

Dar eu am zis că mai bine mă uit prin gaură, dacă tot am făcut-o. Vorbeam şi mi se părea că vocea mea e undeva lângă mine. Am făcut ce am făcut cu mâinile, şi

când împrejurul capului a fost gol, am început să şi aud. Cred că zgomotele veneau prin gaura aia care era drept spre ăia doi. Gâfâiau şi tot nu încetaseră să se lupte, cu toate că femeia era de acum jos, cu bărbatul peste ea. Mă plictisea toată povestea fiindcă ştiam că aşa o să se întâmple.

Pe urmă a venit alt bărbat şi a zis tare:

— Te-ai apucat să călăreşti muierile, când avem altă treabă! şi i-am dat dreptate întru totul.

Saul nu ştiu cum a făcut şi a astupat gaura, aşa că o vreme n-am mai văzut nimic. Când am început iar să văd, în cameră erau numai bărbaţi, trei, ăia pe care îi ştiam, şi unul în plus. Ăsta, al patrulea, era bătrân şi unul din ăia trei încerca să-i ardă barba cu o lumânare, dar n-a fost atent şi nu ştiu cum a făcut şi lumânarea s-a stins. S-au chinuit o vreme şi au aprins-o din nou şi iar au început să-i pârlească barba bătrânului. Bătrânul nu zicea nimic, era aşezat pe un scaun şi parcă aştepta să vadă dacă reuşeşte ăla cu lumânarea. Când i s-a aprins barba, mirosea aşa ca atunci când pârleşti un porc, a început să zbiere ca din gură de şarpe. Cei trei priveau şi râdeau şi atunci am văzut că bătrânul era legat de scaun. Când i-a ars barba de tot, am văzut că nu era aşa bătrân ca atunci când o avea.

— Vor bani, asta vor, a spus Saul, dar ăsta n-o să le dea, că îl cunosc. E cel mai bogat ovrei din oraşul ăsta. Îl cheamă Goldman.

Pe urmă ăla care se luptase cu muierea a scos un brici, care a lucit o clipă, şi tocmai mă pregăteam să ţip, când Saul a zis:

— Să nu ţipi!

Aşa că strigătul de frică mi-a rămas în gât şi a ieşit câte un pic, ca un horcăit.

Ăla cu briciul a tăiat frânghiile cu care îi legaseră mâinile, acum era legat numai de piept şi de spătarul scaunului.

— Trebuie să te hotărăşti! a spus unul din cei doi fără brici.

— Lasă-l, a zis ăla cu briciul, că se hotărăşte el.

— Treaba voastră, eu v-am spus că sunt sărac, aşa că vă pierdeţi vremea de pomană, a zis bătrânul.

— Bine, asta o să vedem mai târziu, a zis unul din ăia.

Eu am zis:

— Dacă-l omoară? dar aşa, într-o doară, ştiam că-l omoară.

Nu mă impresiona asta, eram prea mic pentru a fi impresionat de moarte, mai mult mă speriase briciul când lucise. Saul a zis:

— Taci dracului odată!

Şi atunci am ştiut că lui îi e frică şi mi s-a făcut frică şi mie. Pe urmă iar am privit. Ăla cu briciul a zis:

— Ţineţi-l!

Bătrânul şi-a rotit capul într-un fel ciudat, nu înţelegeam ce vrea, până n-a zis:

— Nu e nevoie! şi a ridicat o mână.

Ăla cu briciul a zis:

— Bine, să nu crezi că ne convingi.

Pe mine însă mă convinsese.

I-a apucat mâna, şi briciul a lucit, apoi a ţâşnit sângele. Şi am auzit:

— Asta e, Goldman, acum nu ne rămâne decât să aşteptăm şi tu să te hotărăşti.

— Sunt sărac, v-am spus, a zis bătrânul, nu am la ce să mă hotărăsc.

— Bine, atunci noi aşteptăm să vedem cum se scurge sângele din tine, apoi plecăm.

— Aşteptaţi, a zis bătrânul, apoi n-a mai zis nimic.

Asta i-a înfuriat. Au tăbărât pe el şi au început să-l piseze. Scaunul s-a răsturnat, aşa că le-a venit mai uşor să dea cu picioarele. Când n-au mai dat, bătrânul devenise o masă de carne sângerândă. Din când în când carnea aia horcăia şi se zbătea.

Nu făceam decât să mă uit prin gaura din faţa mea şi nu eram atent la ce se întâmplă în jur. Când am fost atent, l-am auzit pe Saul plângând. Nu ştiam ce să fac, pe urmă am început să plâng şi eu, dar mai mult aşa, fiindcă plângea Saul. Stăteam în lâna aia puţind şi plângeam amândoi. Pe urmă Saul n-a mai plâns; se smiorcăia numai din când în când, dar eu n-am putut să mă opresc.

— Taci dracului odată, nu te mai smiorcăi, a zis Saul, şi cred că vocea lui a ajuns după vreo cinci minute la mine, atât de multă lână era între noi acum.

— Da’ şi tu ai plâns! am zis, numai aşa, ca să văd ce zice, dar n-a zis nimic.

O vreme am plâns, pe urmă am adormit. Când m-am trezit, Saul încerca să mă scoată din lână, dar cred că nu mă găsea. Scormonea tot pe lângă mine.

— Ce este? am întrebat.

— Hai, vino! a zis el. Ăia au plecat.

Am făcut ce am făcut şi am ieşit din lână. În jurul meu era întuneric. Uitasem de bătrân, aşa că a trebuit întâi să mă împiedic de el ca să-mi amintesc totul.

— Nu pe acolo! a zis Saul furios şi nu înţelegeam ce motiv are să fie.

— Păi, acolo e bătrânul, am zis şi am aşteptat răspunsul în întuneric.

— E, da’ e mort! a zis Saul. Aşa că hai.

Şi iar ne-am strecurat prin odăi, era întuneric şi linişte, dacă n-aş fi ştiut că tot ce se întâmplase se întâmplase, nu mi-aş fi putut închipui nimic. Când a mirosit iar a ceapă şi a usturoi şi poate a carne afumată, am ştiut că totul s-a

sfârşit. Pe urmă ne-am strecurat printr-o gaură şi Saul a zis:

— Întâi eu!

Dar eu eram deja cu capul afară şi simţisem aerul rece izbindu-mă şi mirosul aşa ca atunci când se face dimineaţă, dar nu e încă lumină. Nu era lumină, iar eu eram destul de buimac ca să nu-mi aduc aminte că de afară până la gaura aia trebuia să te caţeri şi că atunci când venisem mă săltase Saul până la ea. Când ai 5 ani şi te strecori printr-o gaură care e mai sus de pământ n-ai nicio şansă să cazi în cap, chiar dacă încerci să faci asta cu tot dinadinsul. Şi eu voiam s-o fac. Saul a zis:

— Vezi, că e sus!

Dar eu văzusem deja asta fiindcă acum eram jos. A fost aşa, ca şi cum ai arunca un săculeţ cu făină prin gaura pe care de obicei cobori în beci. Vreau să spun că am imitat destul de bine zgomotul ăsta. Pe urmă a imitat Saul zgomotul ăsta, da’ ca un sac mai mare. A stat o vreme întins pe pământ şi zicând:

— Mare dobitoc! da’ cred că spunea despre el.

— Nu am nimic! am spus eu.

— Nu ai tu, dar am eu! Mi-am scrântit piciorul.

Cred că nu şi-l scrântise, dar era atât de furios încât era convins de asta şi o vreme a mers şchiopătând.

— Trebuie să-ţi spun ceva! a spus după o vreme.

— Ce? am întrebat.

— Că să nu spui la nimeni ce am făcut în noaptea asta, dacă vrei să n-o păţeşti.

Pe urmă a început să se lumineze, dar străzile erau pustii, numai noi dormind de-a-n picioarele, mergând spre casă.

— Dacă nu spun, ce-mi dai? am întrebat şi m-am uitat la el. Şi, văzându-l, a trebuit să spun repede: Dacă mă baţi, o să spun tot! am spus, dar nu destul de repede,

primisem deja lovitura în fund şi acum încercam să merg de-a buşilea şi să spun cuvintele astea.

— O să te bat până o să-ţi intre în cap!

— Ce? am întrebat, dar ştiam ce.

— Că să nu spui la nimeni ce am făcut noaptea asta, a spus şi s-a uitat urât la mine.

Reuşisem să mă ridic iar în picioare, dar acum eram atent la ce se întâmplă. Nu destul de atent cred, fiindcă iar m-am trezit în praf.

— Bine, am zis, n-o să spun la nimeni nici chiar dacă mă întreabă.

— Nu dacă te întreabă, a spus el, că n-are cum să te întrebe, că nu ştie nimeni.

De-abia atunci mi-am dat seama că de aventura noastră nu ştia nimeni.

— Bine, am spus, aşa o să fac, şi m-a lăsat în pace.

Pe urmă mi-am adus aminte de bătrân. Am spus:

— Şi nici nu l-am găsit pe...

Dar Saul a zis că nici nu puteam să-l fi găsit pe întunericul ăla, dar că ar fi bine să mă uit din când în când în jurul meu, că poate-l văd, şi atunci să-i spun şi lui. M-am uitat o vreme, apoi m-am plictisit.

— Nu-l văd! am spus.

Şi am început să merg cu ochii închişi şi încercând să dorm. Nu am putut să fac multă vreme treaba asta, fiindcă de fapt ajunseserăm acasă. Am vrut să intru prin faţă, dar Saul a spus:

— Nu pe acolo!

Şi am intrat printr-un loc pe care îl ştia el. Când am fost înăuntru, mi-a zis:

— Acum ar fi bine să te bagi în lada aia şi ziua asta să nu ieşi de acolo. O să încerc să fac ceva ca să nu se observe că am lipsit toată noaptea.

— Bine! am spus.

Nu ne simţiseră venind şi în casă era aproape întuneric şi linişte şi nu mi-a fost greu să ajung în ladă. Acolo era şi mai întuneric şi am adormit imediat. Când m-am trezit, era noapte şi îmi era foame. Am ieşit uşor din ladă şi am început să umblu aiurea. Mă gândeam să nu-i trezesc. De fapt, mi-era frică să nu mănânc bătaie. Pe o policioară am găsit o bucată de pâine uscată şi puţin mucezită. M-am întors în ladă şi o vreme am molfăit din pâine. Pe urmă am auzit un ciocănit şi vocea lui Saul:

— Ieşi de acolo, Tache!

— Mai bine vino tu înăuntru! am zis.

— Nu mai face pe tâmpitu', a zis el, ştii că nu pot să intru.

Atunci am înţeles că eram singurul care puteam intra în lada aia şi am fost fericit.

— Bine, nu ieşi, stai acolo, dar ascultă!

— Ascult! am spus eu.

— Au văzut că n-am fost acasă noaptea trecută şi ginerele bătrânului m-a bătut, dar nu i-am spus unde eşti tu.

— Puteai să-i spui, că tot nu poate să vină aici!

— Nu fi prost, a spus, ascultă! Noaptea asta sau ailaltă m-am hotărât să fug de acasă şi m-am gândit dacă nu vrei să vii şi tu.

Atunci am scos capul din ladă, dar el n-a văzut. Când am deschis gura şi am vorbit, s-a speriat tare, că era cu o ureche chiar lângă gura mea, dacă aş fi scos limba, l-aş fi atins.

— Nu vin! am spus. Stau foarte bine aici şi nu ştie nimeni unde sunt.

— Bătrânul ştie! a spus el după ce şi-a revenit din sperietură, dar acum nu spune, că, de când cu bătaia, nu mai vorbeşte.

— Da' ce are? am întrebat.

— Nu are nimic, dar stă în pat şi nu vorbeşte şi nu mănâncă. Au venit toate rudele şi stau în jurul lui. Fiică-sa mai mare plânge de mama focului, dar nu-i dă nimeni nicio atenţie. Dacă mai plânge aşa o zi sau două, bătrânul n-o să mai suporte, o să deschidă gura şi o să zică: „Mai taci dracului!”. Şi dacă o să zică asta, atunci o să zică şi de tine. Să se ducă unu’ să te scoată odată din lada aia pe care stă bufniţa. Asta e! Aşa că e mai bine să fugi cu mine.

Vorbise mult şi repede, nu-l ascultasem decât la început şi la sfârşit, aşa că am zis senin:

— Nu vin, că pe urmă o să ne prindă şi mâncăm bătaie şi mai rău.

— Bătaie o să mănânci şi aşa! a spus el.

— Da, dar mai puţină!

— Bine, eu oricum plec. Uite, na! a spus şi mi-a întins o legătură. Ca să ai ce mânca! a spus. Eu nu plec decât poimâine. O să trec şi noaptea care vine pe la tine. Până atunci gândeşte-te! a spus şi nu i-am mai auzit vocea.

Am mâncat şi, când s-a auzit primul cocoş, m-am culcat. Peste nu ştiu cât timp m-am trezit. În jurul meu erau zgomote şi cineva vorbea:

— Am putea să-l silim să mănânce! a spus o voce de femeie. Ştiu şi eu, cu o ţeavă sau altceva, o pâlnie poate.

I-a răspuns o voce de bărbat:

— Nu, nu, aşa o să-l întărâtăm şi mai tare. Când n-o să mai poată sta de foame, o să mănânce el. Nu are rost să ne omorâm cu firea.

— Spui aşa fiindcă nu e tatăl tău, a spus vocea de femeie. Apoi: Şi copilul ăla afurisit, când o să vină maică-sa, nu ştiu ce-o să-i spunem.

— N-o să-i spunem nimic. Trebuia să şi-l ia cu ea dacă voia să n-o doară capu’. Asta o să-i spunem.

— Ştii foarte bine că nu putem să-i spunem aşa.

— Mai bine te-ai gândi cum să-l faci pe bătrânul ăsta încăpăţânat să mănânce. L-au bătut unii şi aşa s-a întâmplat mereu de când sunt ovrei pe lumea asta. Parcă pe mine nu m-au bătut, şi ce, n-am mai mâncat din cauza asta? Dacă nu mâncam de fiecare dată când eram bătut pentru simplul motiv că sunt ovrei, crăpam de mult.

— Fiindcă eşti nesimţit, de-asta n-ai crăpat!

— Mai bine ţi-ai aduce aminte ce i-au făcut lui Goldman. Dacă îi făceau aşa şi lui taică-tău, ţi-ar fi plăcut?

La cuvintele astea femeia începu să plângă. N-a lipsit mult să plâng şi eu, mai ales că ştiam ce i-au făcut. Noroc că n-am plâns, că altfel mă descopereau imediat. Pe urmă au plecat şi eu am adormit. Când m-am trezit, era iar noapte şi am ieşit din ladă şi mi-am făcut nevoile într-un colţ al prăvăliei. Eram în colţul ăla când a venit Saul. A venit atât de încet, încât nu l-am auzit decât după ce a ciocănit în ladă.

— Sunt aici! am spus.

— Ce faci acolo? a spus. Pe urmă a spus: A! Şi: Când termini, vino să vorbim.

— Am terminat! am spus şi m-am apropiat de el.

— Mai stau puţin şi plec de tot! a spus. Ce faci, te-ai hotărât?

— Nu vin cu tine!

— Bine, faci cum vrei!

— Mi-e sete! am spus.

— A, da, nu m-am gândit la asta! O să-ţi aduc apă. Ar fi însă mai bine să pleci cu mine.

— Nu plec! O să vină mama şi atunci o să plec. Până atunci o să stau în ladă.

— I-au prins pe ăia! Vreau să spun că l-a prins pe unu' şi acum atârnă în spânzurătoarea oraşului. E ăla gras cu briciu'! a spus. Şi pe urmă: Nu poţi să stai în lada asta prea mult timp. Bătrânul ştie că eşti aici, numai ăilalţi nu ştiu, şi

primul lucru pe care o să-l facă bătrânul când o să deschidă gura o să fie să spună de tine.

— Poate să spună, am spus eu, da’ nu poate să mă scoată din ladă.

— Poate, dacă vrea, numai să vrea şi poate, a spus.

— Nu! am spus.

— O să-ţi aduc apă şi plec, a spus el. Mă duc spre Braşov.

— Ce e aia Braşov? am întrebat.

— Un oraş, da’ e în altă ţară. Mă duc să aduc apă.

— Bine! am spus.

A venit mai târziu decât mă aşteptam. Avea ceva în voce ca atunci când trebuia să mănânce o bătaie. Nu mi-a spus însă ce e.

— Uite, aici e apă! Plec! Mai ai câteva clipe să te hotărăşti.

— Nu! am spus.

— Bine, la revedere!

— La revedere! am spus şi astea au fost ultimele cuvinte.

De abia după o vreme mi-am dat seama că sunt singur şi mi s-a făcut frică. Am strigat încetişor:

— Saul, stai, vin şi eu! dar nu mi-a răspuns nimeni.

Numai într-un târziu s-a auzit un foşnet şi un şobolan a trecut pe lângă mine. Şi iar am strigat, tare acum, ca un disperat. Înţelesesem, în fine, dobitocul de mine, că Saul plecase.

Nu l-am auzit când a venit. Se aşezase pe ladă şi mă privea, atât cât putea să mă privească în întunericul ăla.

— Ce este? a întrebat într-un târziu.

— Saul a plecat! am spus.

— Ştiu! Trebuia să plece! Am vorbit cu el când s-a dus după apă.

— El spunea că nu vrei să vorbeşti, da’ acum vorbeşti, am spus. Uitasem de frică.

— Vorbesc cu tine! a spus, dar atunci n-am înţeles ce înseamnă asta.

— Şi Saul a spus că dacă o să vorbeşti, o să spui de mine unde sunt. Mă ridicasem în picioare.

— Da! a spus. Aşa am să fac dacă am să vorbesc.

— Poţi să spui! am spus. Nu mă pot scoate de acolo.

— Ai dreptate! Nu te pot scoate. Dar fii liniştit, dacă vor afla, nu de la mine vor afla.

Atunci am înţeles.

— Vrei să spui că nu vei vorbi cu ei?

— Da! a spus el.

Pe urmă am tăcut amândoi. Când am vorbit, am vorbit eu întâi.

— Şi mama? am întrebat.

— O să vină! Trebuia până acum să vină. Noaptea trecută i-am scris şi l-am rugat pe Saul să trimită scrisoarea prin cineva.

— I-ai spus unde sunt?

— Da! a spus. Şi pe urmă: Uite, ţi-am adus mâncare şi o lumânare.

Am luat mâncarea şi lumânarea şi iar am ştiut că sunt în siguranţă.

— Vezi numai să nu dai foc casei!

— Nu, nu-i dau foc! am spus eu.

— O să vin şi noaptea viitoare! a spus şi a plecat.

De fapt, nu aveam ce face cu lumânarea, dar am pus-o bine. Mă învăţasem cu întunericul şi începusem să şi văd. Aşa a trecut o săptămână. Ziua dormeam, iar noaptea eram treaz. O dată am ieşit şi afară. Era un cer frumos şi cald. Veneau mirosuri de pretutindeni, mirosea cel mai tare a liliac trecut, veştejindu-se, mai ţin şi acum minte mirosul acela. A fost prima noapte în care nu l-am văzut

pe bătrân. Nu a venit nici a doua noapte şi a trebuit să-mi caut singur de mâncare şi de băut. Ziua m-au trezit vocile lor şi am înţeles că bătrânul a murit. Vorbeau şi din când în când plângeau. Am aşteptat să se facă noapte, dar atunci când s-a făcut, nu m-am putut duce la el. Îl vegheau fiicele lui.

După ce l-au îngropat pe bătrân, ei s-au întors acasă şi au început să vorbească. Şi tot vorbind, una din femei a zis:

— Nu mă aşteptam ca tata să moară.

— De ce? a întrebat cineva, nu ştiu care o fi fost ăla.

— E simplu, a spus femeia, una din fiicele bătrânului. Tot timpul a lipsit câte ceva din mâncare şi mă gândeam că bătrânul...

— Nu, n-a fost el! a spus altcineva şi s-a aşternut tăcerea peste ei.

O vreme au tăcut, apoi unul a avut curaj să zică tare ceea ce gândeau de fapt toţi.

— Băiatul ăla înseamnă că este aici în casă de la început! Şi ştiu şi locul unde ar putea fi.

— Dacă îl ştii, înseamnă că nu e acolo, a spus o voce de femeie.

Asta este de fapt totul. Au trecut de atunci mai bine de patruzeci de ani şi, încercând să-mi amintesc toate astea, am aflat că nu-ţi poţi aminti nimic. Am minţit, aşa cum minţim întotdeauna, fiindcă adevărul nu are cuvinte să-l rosteşti.

Capitolul doi
Noiembrie

Dacă cineva s-ar apuca să deseneze moşia Mălura, vreun agrimensor, poate, făcându-i planul, ar descoperi că, fără îndoială, moşia aduce cu peninsula italică. Are cinci

mii de stânjeni în lungime şi între trei şi cinci sute în lăţime şi, de când cu scumpirea pământului, valorează în jur de 130.000 de taleri, adică aproape un milion de lei. Stăpânul ei se numeşte Costache Vlădescu, dar toată lumea îi spune de foarte multă vreme, nu ştim de ce, Tache de catifea.

Cam în dreptul unde se află aşezat oraşul Roma în peninsulă, pe moşia Mălura este conacul boieresc. A dat prima zăpadă, apoi a geruit. Pleană, încotoşmănat cu o şubă şi cu căciula trasă bine pe cap, îşi freacă mâinile şi zice, îmbâcsind aerul cu damf de ţuică:

— Iar au dat fraţii Harbuz prin pădurile mele!

Pădurile nu sunt ale lui, el e numai arendaş, dar boierul Tache de catifea se face că nu observă amănuntul acesta. Sunt întrerupţi de un servitor încărcat cu un braţ de lemne, care spune, rostind cuvintele parcă în duşmănie:

— Astea sunt ultimele, boierule!

Au golit moşia de toate plăticile, sau cum le mai zice: roşcov-sălbatic, fiindcă cucoanei celei noi a boierului îi place să ardă în sobă numai lemn de plătică, care, spune ea, dă un miros plăcut în aer. Pleană tropăie nerăbdător, şi stratul subţire de zăpadă se murdăreşte de noroiul ce nu a apucat să îngheţe încă.

— Bine! spune Tache. Deocamdată ardeţi-le pe astea şi pe urmă o să vedem, apoi se întoarce către Pleană.

E îmbrăcat, ca de obicei, cu un costum de catifea şi la gât are înnodată o eşarfă de mătase verde, care îi dă un aer tineresc. Îl priveşte pe Pleană cu o privire subţire, pe jumătate ascunsă de pleoapele coborâte ca de o lumină prea puternică. Figura lui uscată şi uşor gălbuie începe să se îmbujoreze din cauza frigului. Nu pare deloc grăbit şi l-a jignit de moarte pe Pleană, primindu-l ca pe un om de rând în atenansele casei, şi nici acolo înăuntru. Musaipul lui

Pleană, un bărbat uscăţiv, mic de statură şi negricios, grec poate, zice:

— Da’ i-am potolit!

— Adică cum? zice boierul Tache.

Pleană zice:

— De asta am venit, ca să vă spunem. Unul din ei are un plumb, pe care i l-a băgat aşa, hodoronc-tronc, pădurarul meu în picior. Şi un plumb într-un picior e o probă.

— Bine, am să cercetez! spune Tache.

— Arhon Pleană, spuse musaipul, a venit să vă spună că are intenţiunea să vă trimită în judecată pentru faptele celor trei fraţi.

— Dacă e vorba de asta, spuse Tache, am putea să ne înţelegem înainte de judecată. Nu am timp de pierdut pe acolo.

Musaipul tuşi şi scuipă gros în zăpadă, apoi o vreme se uită, mirat parcă, la flegma verzuie, până când se hotărî s-o strivească cu piciorul şi să zică:

— Arhon Pleană de asta a venit, ca să vă înţelegeţi.

Tache spuse:

— Cinci sute de lei!

Musaipul spuse:

— O mie şi să fiţi sănătos!

Pleană, gras, roşu în obraji, plesnind de sănătate, se făcea că admiră un cârd de ciori care dădea târcoale prin preajmă. Când se băgă în vorbă, zise:

— Ale dracului ciori!

Tache de catifea se făcu că n-aude şi zise:

— Da! O să trimit banii prin cineva!

— Şi nu v-am spus, spuse Pleană, a venit boierul. Dacă mă gândesc bine, cred că mi-a spus să vă spun asta.

De undeva din cer coborî o negură peste ei, apoi prinse să fulguiască arar, într-o doară. Ogarca Diana,

câinele favorit al lui Tache, apăru târând după ea o piele de iepure sângerândă. Tache o strigă şi ea veni blândă, lăsându-se mângâiată şi privind cu ochi umezi la cei doi străini.

— Când a venit? întrebă într-o doară Tache.

— Acum trei zile! E cu o mulţime după el, de abia le-au ajuns odăile.

Tăcu o vreme, apoi se întoarse hotărât să plece. Tache stătea pe scări şi privea la ei. Pleană întoarse capul şi zise:

— Dacă vreţi, pot să vă trimit două care cu lemn de plătică.

— Trimite-le! spuse Tache.

— E un cadou, spuse Pleană, nu e nevoie să le plătiţi.

— Bine, spuse Tache.

Plecară şi nu se mai văzură. Când să intre în casă, apăru ca o umbră cel mai mare din fraţii Harbuz.

— Am să-l omor! spuse, dar nu către Tache, ci aşa, aiurea.

Tache îl privi pieziş şi spuse:

— Faci ce vrei! N-am să te ţin eu să faci ce vrei, dar nici n-am să te scap când vei face vreo prostie.

— Frate-miu trage să moară! spuse celălalt, Harbuz adică.

— Ce-aţi căutat pe moşia Bălăşeanului? Ştiaţi că Pleană vă pândeşte de mult.

— Iartă-ne, boierule, de asta am venit, să te rog să ne ierţi.

Tache dădu a lehamite din mână. Ogarca Diana, proptită cu labele pe pieptul lui Harbuz, îl lingea fericită cu limba ei fierbinte pe faţă.

— Hai, Diana! spuse Tache.

Căţeaua hămăi o dată scurt, apoi din două salturi fu lângă Tache, pe jumătate intrat în casă. Nu mai auzi ce spunea Harbuz, afară, în ger.

Se întunecă repede în ziua aia şi pe la ora 6 prinse să viscolească. Nu se auzea decât vântul. Somnul se strecură printre lucruri. Tache îşi fumega aromitor luleaua, privind la foc. Lemnul de plătică ardea repede şi în cameră se răspândise mirosul lui ciudat. Într-un târziu, Flora spuse:

— Am putea merge la culcare!

— E încă devreme! spuse Tache. Apoi îşi privi ceasul. De-abia e şase.

Diana, căţeaua favorită a lui Tache, auzindu-le vocile, se trezi din somn şi îi privi cercetătoare, apoi îşi puse capul între labe şi adormi din nou.

— O să beau ceva! spuse Flora.

Se sculă şi îşi turnă într-un păhărel de cristal puţin lichior de nuci verzi.

— Bei prea mult! spuse Tache, privind lichidul verzui.

— Da! spuse ea.

Pe urmă tăcură iar. Tolănit într-un jilţ, Tache privea cu ochi mijiţi lumea.

— Sunt fericită! o auzi pe Flora spunând. Îmi place molcomia asta.

Tache nu răspunse. Se gândea cine ştie la ce.

Flora puse paharul cu lichior pe o măsuţă şi începu să danseze cu paşi uşori prin odaie. Când se opri, spuse cu vocea schimbată:

— „Poate-n vis trăi profund cine treaz în orice clipă-i? Nu visez, căci cred şi pipăi tot ce-a fost şi tot ce sunt”.

Căţeaua Diana tresări speriată de vocea nouă ce se auzea în cameră. Văzând că nu e nimeni necunoscut, lătră o dată a nedumerire, apoi veni lângă Tache. Acesta o mângâie absent.

— Cel mai mic dintre fraţii Harbuz a murit! spuse într-o vreme. Ăilalţi doi s-au jurat să-l omoare pe Pleană.

— Ştiu! spuse ea. Şi nici n-o să fie cine ştie ce dacă-l omoară. Ai putea să-i laşi să-l omoare.

— Nu! spuse Tache.

Se sculă molatec şi sună din clopoţel. Veni o slugă bătrână, Iancu Cucui îi spuneau celelalte slugi, Tache – numai Iancu. Acum îi zise însă, ca niciodată, Cucui, şi sluga tresări ca lovită de sfârcul biciului.

— Ascultă, Cucui, tu ştii că fraţii Harbuz s-au jurat să-l omoare pe Pleană, ai auzit asta, nu-i aşa?

— Am auzit, boierule, şi ăştia or s-o şi facă. Îl pândesc, şi când nu s-o aştepta nimeni, or s-o facă. Ai lui Harbuz n-au lege pe pământu' ăsta, ca noi ăştialalţi, nu le pasă nici de Dumnezeu, nici de Dracu.

— Să ştii că, dacă-l omoară pe Pleană, s-a sfârşit cu ei!

În ochii slugii luci ca o luminiţă.

— Ştiu, boierule, păcatele mele, dar au şi ei dreptatea lor, nu omori un om aşa ca pe un lup, şi asta numai că a dat prin păduri străine. Şi mai e ceva, boierule, ăla mai mic dintre fraţi era nevinovat ca un înger, o ştiu toţi şi o ştie şi Pleană, şi tocmai lui s-au găsit să-i umple bojocii cu plumbi.

Sluga vorbise rar şi fără patimă şi privind spre boier. Tache se gândi o clipă, apoi spuse:

— Spune-le că eu nu vreau omor, aşa să le spui, că nu vreau omor în preajma mea.

— Am înţeles boierule! spuse Iancu Cucui, sluga.

— E poruncă, să nu se uite asta! spuse Tache. Apoi: Du-te! Şi să vină Maria cu cafele.

Omul dădu să iasă, dar Tache îl opri:

— Stai! Şi să le spui că dacă nu fac cum am zis eu, să-şi ia boarfele şi să plece de pe pământu' meu.

— Asta nu pot să spun, boierule! spuse Iancu, cu o voce mohorâtă.

— Bine! spuse Tache, privind la sluga care ieşea.

Se lăsă tăcere după cuvintele astea. Numai vântul, viscolind afară, se auzi, apoi zgomotele care or fi fost se amestecară arar. Veni Maria cu cafelele aromind. Aşeză tava pe o măsuţă incrustată cu fildeş şi privi umbrele ce se legănau în lumina lumânărilor. Când deschisese uşa, umbrele se lungiseră, umplând odaia, apoi, încet-încet, se făcuseră iar ca la început.

— Boierul mai pofteşte ceva? spuse cu ochii în pământ.

Plânsese şi nu voia să se vadă asta. De trei luni purta în pântec rodul lui Ion Harbuz, mortul.

— Ascultă, spuse Tache, nu-mi place cum priveşti în pământ. S-a întâmplat o nenorocire, nu vreau să se mai întâmple şi altele. Ieşi şi trimite-o pe maică-ta aici!

— Boleşte, boierule, nu poate să se mişte de pe laviţă.

— Bine, o să mă duc eu la ea. Am ajuns să umblu eu în vizită la slugi.

— De ce te frământi? întrebă Flora într-o doară.

— Nu înţelegi?! izbucni el, apoi dădu a lehamite din mână.

Luă o lumânare şi ieşi din odaie. Mergea prin întuneric şi din când în când lumina pe care o purta dezvăluia lucrurile tăcute în găoacea lor. Oţelul rece al armelor luci pe perete, apoi o oglindă îi trecu chipul înapoi, în întuneric. Se opri în faţa oglinzii şi se privi o clipă. Se recunoştea mirat, de parcă nu s-ar mai fi văzut de mult timp, şi acum, uite, se regăseşte cu sufletul golit de orice bucurie.

„Un suflet cu adevărat viteaz şi mare se distinge în primul rând prin două calităţi, dintre care una îşi găseşte expresia în dispreţul lucrurilor exterioare, în convingerea că omul nu trebuie să admire, să dorească sau să caute

nimic ce nu este frumos şi onest şi nici să se lase robit de vreun alt om, de vreo pasiune sau de soartă.”

Îşi lăsă gândurile să se zbuciume aiurea şi se depărtă de oglindă.

Când ajunse în bucătăria mirosind stătut a mâncăruri şi a sudoare de om şi a vin acru, uită pentru ce venise aici. Le privi nedumerit pe cele câteva slugi care stăteau în jurul unei mese. Femeile picoteau într-un colţ pe o laviţă. Cei de la masă beau vin şi unu’ cu mustăţile căzute mult în jos, ca la cazaci, Mihai Darda, grăjdar îmbătrânit în rele, povestea din timpul Zaverei, când s-a bătut muscalul cu turcul la 1787 şi au fost şi români în oastea muscălească, conduşi de unul Ion Udre. El, Mihai Darda, fusese, vezi Doamne, în oastea muscălească în vremea aia, până când, apoi, Mavrogheni-vodă a fost scurtat de cap de turc, şi el s-a lăsat de război. Pe urmă, într-o iarnă rea, în 1806, a fost iar război, şi muscalii au ocupat Bucurescii în ajun de Crăciun, de a venit Sfânta Sărbătoare peste ei luptând şi vărsând sânge de păgân. El, Mihai Darda, fusese atunci la oaste sub vodă Constantin Ipsilanti, împreună cu boierul cel bătrân, vel-logofătul Gavrilă, un bărbat peşekâr şi înnădit la toate relele de le dă Domnul pre pământ. Dar nici el, Mihai Darda, nu fusese uşă de biserică. Tocmai se însurase în vremea aia cu Dafiţa, boierul era becher şi râdea de el că s-a însurat, pe urmă într-o zi a zis:

— Io mă duc la război, aşa că tu o să vii cu mine *ordonance*.

— Că ce e aia? am întrebat eu.

A râs şi m-a bătut după ceafă cu o labă ca de urs, de mi-a zdruncinat creierii în cap, şi a zis:

— Tot un drac!

Iar eu:

— Păi, dacă e tot un drac, viu, da’ n-am nici armă, nici plumbi, nici iarbă, că le-am vândut pe toate ca să mă însor.

El s-a uitat la mine şi a zis:

— Da’ chestia aia, scula, n-ai vândut-o?

Aici toţi din jurul mesei începură să râdă gros şi tare şi muierile tresăriră speriate. Mihai Darda îşi aprinse ciubucul stins între timp şi pufăi îndelung.

Tache, privindu-i, îşi ieşi din sărite. Se strecurară în lumină şi ei îl văzură şi ştiură că e mânios.

— Ce e, boierule? spuse Darda, tacticos, ca cel mai vechi de-al casei ce se afla.

Avea mijlocul înfăşurat într-un taclit vărgat, vechi, ca boierii, şi privea nepăsător undeva peste capul lui Tache.

— V-aţi făcut boieri, care va să zică, eu chem ca prostu’ şi voi staţi aici la taclale, cu vinu’ în nas şi cu ciubucuri, fir-aţi ai dracului să fiţi! Şi tu ţi-ai pus şi taclit vărgat, spuse către Darda, te-oi fi crezând boier poate?

Femeile chirăiră speriate de privirea boierului şi fugiră de sub ochii lui. Rămase numai o babă chioară, chelăreasa de pe vremuri, acum vrăjitoare şi doftoroaie în sat, dar aciuată pe lângă boier la căldură şi mâncare pe degeaba. Scuipă înspre Darda şi zise:

— S-a necuviinţat de tot blestematu’!

Tache îi privi şi parcă îi mai pieri din supărare.

— Taci, babo! spuse. Se gândi o vreme, apoi spuse: Gheorghe, ia adu tu biciul ăla cu care dai în cai când nu vor să meargă.

Gheorghe se sculă supus şi veni cu biciul. Darda se făcea că nu vede, n-aude, da’ avea ceva ca o presimţire neagră pe suflet.

— Babo, tu pleacă! spuse Tache.

— Lasă, boierule, c-am mai văzut eu cur de bărbat sub izmene, spuse baba şi căscă gura a aşteptare.

— Tu, spuse Tache către Darda, ai uitat poruncile cele sfinte de ni le-a dat Domnul nostru să le într-ascultăm?!

— De unde să le ştiu, boierule, păcatele mele, că nu le-a mai zis de mult popa la biserică.

Tache avea acum biciul în mână şi se juca cu el. Se înfurie şi sfârcul biciului pocni ca din puşcă la o palmă de Darda. Acesta se făcu galben la faţă şi dădu ochii peste cap, bolborosind cuvinte neînţelese.

— Nu te mai preface! urlă Tache la el, de se cutremură casa. Soitaru' dracului!

La cuvintele astea din urmă, Darda căscă ochii şi prinse a zâmbi pe sub mustaţă.

— Că bine ziseşi, boierule! spuse. Cum de uitai? Cam după focu' de la Curtea Nouă, în 1812, când veni vodă Caradja la domnie, cu ciuma după el, după ce se trecu deci şi ciuma, eu eram prin Bucuresci când a fost cu alergătura lu Beosipeta Carolina Pocher, o svăboaică de la Tirol, şi ce mi-a venit mie în gând ca să mă întrec cu ea. Prostie de om tânăr. M-am dus eu la han, unde era Beosipeta, ca s-o văd împreună cu alţii, gură-cască. Eu pe vremea aia eram, care va să zică, paznic la via lui Capră, nu-mi mai trebuia nimic, numai ca să alerg în întrecere cu Beosipeta vroiam. Stăteam în îmbulzeala aceea şi aşteptam s-o văd, da' n-am văzut nimic, că ea nu voia să iasă. Atunci am strigat tare, de m-au auzit toţi: *Fraţilor, eu mă duc la ea şi-i fac provocare*! Ăia de erau de faţă au zis că hă, hă, să mă duc. Şi m-am dus. Asta a fost soarta vieţii mele, boierule, să mă bag în bucluc aşa, ca prostu', când nici capu' nu mă durea. Alergarea a fost de la Straja Podului Mogoşoaiei până la Straja Târgului d-Afară, de trei ori în ducătoare şi de trei ori în viitoare. În ducătoare a fost cum a fost, că era vodă cu ochii pe noi, a trebuit să fug ca un câine cu terpentină sub coadă, că vodă ca terpentina mă frigea cu privirea, da' în viitură nu mai povestesc, am

rămas de căruţă, că aia parcă avea pe dracu în picioare, aşa le folosea. Vodă se prinsese pe mine zece galbeni contra zece parale cu un murahaş în trecere prin Bucureşti şi s-a făcut negru când a văzut că pierde. Tot neamul striga a mă încura, da' a fost de pomană. Când totul a fost la sfârşit, a trimis vodă de m-a adus sub el, şi când m-a privit, numai atunci am înţeles vorbele alea de se spuneau pe şoptite: *În crângul des lupul pitit se uită ca să vază...* N-a zis nimic, numai spre murahaş a zis pe turceşte: *Iusan eti va derisi hici bir şee iaramas*! şi a râs, dezvelindu-şi colţii. Adică, pe româneşte: „Carnea şi pielea omului nu sunt bune de nimic". Mi s-a zburlit părul în cap când am auzit astea. Da' turcu' a zis atunci stropşit printre dinţi, de n-a auzit decât vodă, şi eu: *Chiopec chiopei iemes,* adică, pe româneşte: „Câine pe câine nu mănâncă", de s-a făcut vodă galben la privire. Şi eu am zis atunci, căzând în genunchi: „Iartă-mi Doamne!". Şi pe urmă tot eu, pe turceşte, că ştiam limba asta puţin: „*Chiorium istedii nedâr*?" adică: „Cererea chiorului ce este?". Aşa am ajuns eu, Mihai Darda, soitaru' lui vodă Caradja, de puteam să spun acum tare cuvintele ce toţi le spuneau pe şoptite şi cu fereală mare: *În crângul des, lupul pitit...*

— Gata! M-am săturat de minciunile tale! spuse Tache. Aştept să spui poruncile de ni le-a lăsat Domnul nostru şi tu îndrugi poveşti.

Ridică biciul şi îl pocni pe Darda.

— Poruncile, repede! ordonă.

— Când boierul se plictiseşte, vine de bate slugile! spuse Darda.

Biciul pocni din nou, da' cu alt sunet acum, mai plin.

— Poruncile! spuse printre dinţi Tache.

Darda începu repede:

— „Să nu avem alt Dumnezeu înaintea Lui. Să nu luăm numele Domnului în deşert. Să cinstim şi să ţinem

sărbătorile. Să cinstim pe părinţii noştri. Să nu ucidem. Să nu preacurvim. Să nu furăm. Să nu mărturisim strâmb. Să nu pohtim muiarea altuia”.

La cuvintele astea din urmă Darda se strâmbă şi cineva izbucni în râs. Biciul pocni din nou, dar nu spre Darda acum.

— Râdeţi, ai? spuse Tache. Şi către Darda: Zi!

— „Să nu pohtim verice lucru strein.” Gata boierule! Astea sunt toate de le aşeză bunul Dumnezeu peste noi.

— Şapte daruri ale Duhului Sfânt, carele sunt! porunci Tache.

Darda spuse repede, ca pe apă:

— „Înţelepciunea, Înţelegerea, Cunoştinţa, Voia, Blagocestiia, Vitejiia, Frica lui Dumnezeu”.

— Şi acum dă jos nădragii de pe tine!

— Ăştia nădragi! exclamă Darda jignit. Ăştia sunt poturi de fină calitate!

— Dă-i jos, ce-or fi!

— Da’ de ce, boierule?

— Aşa! spuse Tache.

Darda ştia de la început că asta se va întâmpla până la urmă şi-şi dădu jos nădragii. Ceilalţi rânjiră văzând bucile însemnate de bici vechi ale lui Darda.

— Râdeţi ca proştii! spuse Darda.

Lui Tache, văzându-l aşa bătrân şi slăbănog, cu nădragii în vine, i se făcu milă. Spuse:

— Trage-ţi dracului odată poturii ăia în sus!

— Mulţumesc, boierule! spuse Darda.

— Tu! spuse Tache şi arătă către un zdrahon tânăr, cu privirea saşie.

— Da’ eu sunt nevinovat, boierule! spuse zdrahonul cu vocea îngroşată de băutură şi, acum, de frică.

— Toţi suntem nevinovaţi! spuse Tache cu nepăsare.

Îl biciui pe celălalt îndelung şi parcă absent la faptele ce se petreceau. Când se istovi, aruncă biciul şi porunci să vină cineva cu apă să-l trezească din leşinuri pe cel bătut. Înfricoşaţi, se buluciră mai mulţi spre uşă. Neclintit, Darda rămase în odaie. Se uită la Tache cu milă parcă, dar şi cu un licăr batjocoritor în ochi. Spuse:

— Aşa era şi răposatul, tatăl dumitale, boierule. Şi: Nu e bine ce faci!

— De ce crezi asta? întrebă Tache într-o doară.

— Păi, să-ţi spun, boierule. Duminică, la slujbă, popa Preda a zis că vine revoluţiunea, vremea lui Antihrist, de s-or răsturna toate cu curu-n sus şi-or ieşi la suprafaţă toţi sărăntocii.

— Ce revoluţiune? întrebă Tache, parcă nedumerit.

— Nu ştiu, boierule, da' popa a zis ca să fim pregătiţi! Şi că vine ripublica.

— Tot timpul minţi, Darda! spuse Tache.

Darda râse scurt şi zise:

— Toţi minţim, boierule!

— Vrei adică să spui că şi eu mint? spuse Tache.

— Da, asta vreau să spun! spuse Darda curajos.

— Bine, spune-o cât ai chef! spuse Tache.

O găleată cu apă rece îl trezise pe cel bătut din amorţeală şi acum şedea ca un vierme pe podeaua murdară şi la fel de tăcut.

— Aşa o să păţiţi cu toţii într-o zi! spuse Tache plecând, şi în urma lui se lăsară întunericul şi tăcerea şi frigul, cuprinzându-i.

Trecu multă vreme până când casa se linişti cu totul şi numai vântul afară se auzi nestingherit şi poate urletul lupilor, dacă asta n-o fi fost numai o părere. Şi somnul se aşeză peste minţile oamenilor, îndelungat, ca o apă fără de sfârşit.

Tache se trezi a doua zi dimineaţa buimăcit de un somn ca plumbul, fără vlagă în el şi cu o vâjâială surdă în urechi. Focul se stinsese şi în cameră erau miasme rele, adunate peste noapte. Deschise ferestrele şi aerul rece năvăli peste el, înfrigurându-l. Îşi umplu plămânii cu aerul ăla şi ceva ca un gând se strecură în mintea lui şi ca o bucurie a ceva neştiut şi familiar. Cineva bătu la uşă. Era Flora.

— Ai dormit mult! spuse ea.

Era îmbrăcată ca o turcoaică, cu şalvari subţiri de mătase şi cu o bluză de gaz prin care i se vedeau sânii. Se zgribuli în aerul rece şi râse repede de plăcerea ce o afla. Salba grea din jumătăţi de galbeni venetici, de la gât, scoase un clinchet slab.

Tache o privi o vreme, apoi spuse zâmbind:

— Nu se mai poartă veşmintele astea.

— Ştiu, spuse ea, dar toate scrinurile din casă sunt pline de ele.

Tache veni lângă ea şi o sărută.

— Îţi lipsesc mătăniile doar! spuse.

— Am să le caut! spuse ea.

— Şi erau o taină a femeilor aceste mătănii, care le ajutau în dragoste, şi era ca un grai, un anumit fel de a le număra şi culoarea lor.

Ea râse:

— Ştii bine că nu am nevoie de asta!

— Porunceşte pentru masă! spuse el. În timpul ăsta o să mă îmbrac.

Veni feciorul şi Tache se spălă şi se îmbrăcă, în veşmintele lui de catifea.

— Vezi de umple-mi chiseaua! spuse la sfârşit către fecior.

Mâncară într-o cameră mică, în care lumina pătrundea puţină pe lângă draperiile grele din brocarturi ţesute cu fir

de aur. Flora vorbi mai tot timpul, dar Tache nu fu atent. Într-o vreme spuse:

— A venit Bălăşeanu, o să ne viziteze, cred. Aş vrea să te ocupi tu ca toate să fie în bună orânduială.

— Bine! spuse ea.

Şedea turceşte pe un divan şi mai mult vorbea decât mânca. Lumina se strecura firavă prin părul ei, mohorându-i roşeala. Părea slabă şi neajutorată, şi Tache se înduioşă privind-o.

— Şi nu uita să-ţi dai cu violet pe unghii! spuse el când se despărţiră.

Se duse în camera de lucru şi o vreme stătu la pupitrul de scris, dar fără să scrie, ci numai aşa, cu gândurile aiurea. O slugă îi aduse cafeaua aburind, într-un ibric de argint. Îşi umplu pipa cu tutun şi o vreme fumă gânditor.

Camera era nu prea mare şi înţesată cu cărţi aşezate în dulapuri greoaie. Un glob mare, cu Africa înspre Tache, stătea nemişcat într-un colţ. Pe pupitru fusese aşezat un sfeşnic masiv cu trei braţe şi cu lumânările încă proaspete. Şi mai era şi licărul auriu al cotoarelor cărţilor.

Cercetă cu privirea mulţumită cărţile acelea, aşa, ca un om care are un secret asupra lor şi pe care ceilalţi nu-l ştiu.

Când termină de fumat, se sculă vesel şi trecu în altă odaie, ca să se schimbe. După ce fu gata, arăta ca un ţăran, îmbrăcat cu o scurteică de stofă neagră, căptuşită cu blană de miel, în picioare având cizme cu carâmbul tare şi pantalon lipit pe pulpă. Numai figura uscăţivă şi un licăr jucăuş în ochi îl arătau drept ceea ce era de fapt, un boiernaş de ţară, într-o dimineaţă geroasă, pe la sfârşitul lui noiembrie.

Străbătu odăile curăţite şi aerisite, privi focul ce se prelingea vesel dintr-un cămin, în lumina scăzută a zilei, şi

se opri tocmai afară, izbit de aerul rece. De undeva apăru ogarca Diana, care hămăi scurt a bucurie când îl văzu.

Se duse la grajduri, şi mirosul iute de pişat şi năduşeală şi cel stătut al paielor îi năpădiră nările. Iancu Cucui, sluga, se apropie de boier şi, în loc de salut, zise cuvintele astea, cu ochii la cer:

— Se cenuşi repede şi astăzi, boierule, bine că nu mai viscoleşte.

Tache intră în grajd şi, simţindu-l, caii fornăiră a recunoaştere. Iancu Cucui îl urma îndeaproape.

— Ţi-am dat poruncă aseară! spuse Tache.

— A fost cum aţi vroit, boierule! spuse Cucui, şi faţa lui mare se lumină într-un anumit fel.

Două slugi tinere care ţesălau caii se opriră din treabă şi se înclinară, fără ca Tache să le dea vreo atenţie.

— Să pun şaua pe Anton? întrebă Cucui.

— Da, pune-o! spuse Tache în timp ce dădea unui cal o bucată de zahăr din palmă.

Ogarca Diana, strecurată printre picioarele lor, schelălăi a bucurie neştiută de oameni. Tache o privi gânditor parcă, apoi o goni cu piciorul afară şi cu vorba. Cucui spuse:

— Las-o, boierule, a rămas grea la începutu’ toamnei cu un ogar vagabond de-a’ lu’ Pleană, şi de atunci parcă a intrat Dumnezeu în ea, aşa priveşte lumea cu ochii ei umezi.

Una din slugile tinere puse şaua pe Anton sub privirea uitucă a boierului şi trăgând cu coada ochiului, să-l vadă în ce toane e. Fornăind a plăcere, Anton ieşi singur din grajd şi, aşteptându-şi stăpânul, privea lumea, se aplecă şi-şi băgă nările fierbinţi în zăpada viscolită lângă zidul grajdului. Stătu o clipă aşa, apoi strănută şi necheză a mirare.

— Se bucură şi el de iarna ce o aduse vremea peste noi! spuse Iancu Cucui.

Tache de catifea încălecă absent la cele ce se petreceau, zgomotele lumii şi mirosurile ei învăluindu-l. Aerul rece îi amorţise mâinile şi faţa. De undeva, de la o fereastră, Flora îi făcu semn cu mâna. O privi o clipă cum se răsfrânge în aburii ridicaţi din adâncul pământului. Prin pâcla ce acoperea cerul apăru un soare albicios şi rece şi, bucurându-se de aceasta şi de imaginea femeii lui dragi, porni într-aiurea peste câmpuri. Crengile arborilor îngheţaţi sclipiră în soarele acela de argint. Câmpul era tot pete mari, albe şi negre, şi sub copita calului pământul se simţea tare, scoţând sunete nefireşti. Diana, adulmecând ceva în aer, o zbughi pe sub picioarele calului şi, hămăind într-un anumit fel, dispăru peste mirişti şi numai lătratul ei se auzea din când în când.

Când ajunse în sat, Tache se întrebă ce caută acolo. Totul era pustiu şi mort, numai bocănitul calului pe uliţe se arăta ca fiind ceva viu. Departe, aruncată peste câmpuri, se vedea biserica ridicată acolo din cine ştie ce motiv ascuns al unuia din boierii neamului Vlădescu, vel-comisul de sub Brâncoveanu, Gheorghe. Biserica arsese în 1800, anul naşterii lui Tache, şi zănatecul Gavrilă Vlădescu o reconstruise după planurile lui ciudate. Doar câteva podoabe şi zidul absidei de sud scăpaseră de foc şi după ele îţi puteai da seama de măreţia din trecut. Ca o corabie rătăcită îi păru biserica atunci, purtând peste timpuri sufletele răposaţilor Gheorghe, Maria, Ilinca, Vasile, Matei, Ileana, Ioan, Gavrilă, Zamfira.

Popa Preda se ivi în uşa casei pe care şi-o construise prin învoirea boierului în preajma bisericii, altfel casa era sorocită în sat, şi ascultă bocănitul calului.

Venind dinspre sat, nu vedeai casa, acoperită fiind aceasta de biserică. Tache dădu ocol bisericii dinspre absida veche şi se opri în faţa popii.

— Sărut mâna, părinte! spuse şi descălecă.

Popa dădu a lehamite din mână şi mormăi ceva în barbă, Tache nu înţelese ce, privindu-i patrahirul vechi, semn că popa intrase în post. Ziseră ceva de vreme, cum se arată ea în luna noiembrie, şi altele în timp ce intrau în casă. Intrând în casă, popa îl pofti pe boier să şadă şi aduse de undeva vin şi câteva măsline ca nişte libărci unsuroase pe o farfurie şi nişte brânză uscată şi uşor gălbuie.

— L-am trimis aseară pe Iancu aici! spuse Tache.

— A fost! spuse popa şi puse toate de le adusese pe colţul mesei, care se înclină uşor pe un picior mai scurt, şi anume înspre partea care stătea Tache.

Stătură o vreme, gândindu-se fiecare la ale lui.

— Domnia-ta nu mănânci? zise Tache, după ce înghiţi o măslină.

— Nu, că ţin post! spuse popa.

— Aha! făcu Tache.

Popa se uită parcă prin Tache, apoi zise, da’ cu o voce de parcă ar fi vrut să zică altceva:

— Da’ de ce nu mănânci?

Căţeaua se zburli toată pe spinare şi în cameră intră ţârcovnicul Iona, sărută mâna popii, apoi pe a boierului, da’ mai întâi stând o clipă şi neştiind cui să i-o sărute primul. Şi, văzând bucatele, se înroşi tot la faţă, închise un ochi şi pe celălalt şi-l aţinti vultureşte înspre măsline. Întinse iute mâna, şi tocmai apucase o măslină alunecoasă, când popa spuse calm:

— Ia mâna de-acolo!

Dar prea târziu, căci măslina se şi duse cu tot cu sâmbure pe gâtlejul hămesit al ţârcovnicului.

— Mănânci, ai? zise popa, chit că ţârcovnicul nu mâncase decât o măslină.

— Mănânc, părinte! recunoscu cinstit Iona, diacul.

— Atunci, mănâncă, nu te mai frământa atâta!

— Mănânc, părinte! zise iar omul, dar cu privirea înspre boier, nu se cuvenea doar să stai la masă cu stăpânul tău.

Tache privi pe alături pe ţârcovnic, apoi spuse:

— Ai răbdare, că plec repede!

Şi, oftând, Iona se trase mai într-o parte şi începu să povestească cum se dusese la iaz, aşa cum îi poruncise boierul, să vadă dacă s-a prins gheaţa, şi dacă nu s-a prins, să încerce cu vârşea vreun peşte neadormit de vremea rea.

— Nu s-a prins decât o pojghiţă subţire pe la maluri! spuse şi iar se roşi tot la faţă şi oftă.

— Când ai pus-o? zise Tache.

— Ieri, de cum s-a făcut lumină, dar nu cred să pice ceva.

Pe urmă, aşa, ca să mai schimbe vorba, povesti ce mâncase cu o seară înainte, adică arpagic cu clapon, şi cum nevastă-sa uitase să pună în mâncare felii de lămâie, stricând totul, şi în timp ce povestea, trase spre el oala cu vin.

Popa se uită chiorâş la el, Tache se făcu că nu vede.

— Bine, acum lasă vinu'! spuse popa.

— Eu plec! spuse Tache, sculându-se.

Diana se sculă şi ea şi mârâi o dată fioros la Iona.

— Da' ce-o avea? se miră acesta.

— Te-a mirosit şi nu-i place! zise popa.

Tache părea că e în altă parte.

— Să treci pe la mine, părinte! spuse ieşind.

— Bine, vin! spuse popa şi-i făcu semn lui Iona să pregătească pentru boier calul.

Tache încălecă, şuieră subţire după căţeaua care fugărea turbată găinile şi porni.

Cei doi, popa şi ţârcovnicul, priviră după el cum se duce, apoi intrară în casă pătrunşi de frig.

Din nou mergând peste câmpuri şi gândindu-se cine ştie la ce. Merse o vreme şi, ajungând la iaz, privi spre apa aburindă. Descălecă, îi priponi pe Anton de un ciot şi, strigând-o pe Diana, se urcă într-o barcă veche mustind apa. Mirosea a baltă şi a nămol, mirosuri care îi plăceau şi pe care le ştia de atâta vreme. Şi vâslind greoi căută locul în care îşi vârâse Iona vârşa. Ogarca, încordată ca un arc, adulmeca în aer Dumnezeu ştie ce. Tache o mângâie uşor, potolind-o. Căţeaua scânci sub mâna lui şi îl privi cu ochii ei umezi. Găsind locul, scoase capcana, şi căţeaua începu să latre fericită văzând zbaterea plasei. Tache o cercetă, era o mârliţă numai, neştiutoare, care se zbătea ca o nebună. O scoase uşurel şi, privind-o o clipă, o aruncă în apă şi aşeză vârşa la locul ei. Ogarca lătra des şi repede privind în apă.

— Las-o! spuse Tache şi porni iar.

Pe malul celălalt se vedea un pavilion ruinat. Într-acolo mergea. Fusese pe vremuri pavilionul de vânătoare al moşiei şi Tache petrecuse multe ceasuri fericite în el. Cercetă locul, grinzile putrede, mâncate de cari, gata să se prăbuşească, împinse o uşă înţepenită cu umărul, se învârti peste tot până se plictisi, dar ca şi cum ar fi căutat ceva.

Balta prinsese o pojghiţă subţire de gheaţă şi, vâslind înapoi, se ţinu o vreme aproape de mal, spărgând carapacea aceea a apei, plăcându-i zgomotul acesta, anume, precum şi zgomotul vâslelor clipocind în apă. Când ajunse la mal, întoarse capul şi privi totul o clipă.

Încălecă şi iar porni, scurgându-se prin vreme cu nepăsare.

Ajungând acasă, Tache găsi o scrisoare de la boierul Bălăşeanu. Iscodi şi află că o trimisese după plecarea lui, cu un servitor. Era scrisă în franţuzeşte şi suna aşa:

„Scumpul meu prieten,

M-am întors şi, făcând aceasta, primul meu gând a fost la tine, dar treburi de primă necesitate, îţi închipui cum e când te întorci după atâţia ani în casa ta, precum şi mulţimea celor ce au dorit să mă însoţească, oameni de inimă, mi-au răpit întru totul puţinul timp pe care îl aveam la dispoziţie.

Te rog să mă ierţi pentru ceea ce fără voia mea intimă s-a întâmplat. Acest răvaş are rostul să repare o mică parte din greşeală, precum şi de a te invita pentru diseară la mine. Aici sunt o mulţime de oameni pe care cred că îi vei cunoaşte cu plăcere. Nu voi spune nimic despre ei, aştept să-i cunoşti şi să-i cântăreşti singur.

Cerându-ţi iertare încă o dată pentru nesuferita mea comportare, te aştept mai mult decât nerăbdător spre seară.

Al tău prieten,
Mihai Bălăşeanu

P.S. Aş fi foarte fericit s-o cunosc pe Flora.”

Zâmbi citind *post-scriptum*-ul.

— Ce este? întrebă Flora.

— Vrea să te cunoască! spuse el.

Stătea în picioare, cu scrisoarea în mână.

— Poftim, citeşte! spuse.

— A, nu, mulţumesc! spuse ea. Apoi: Uite! şi îi arătă unghiile vopsite în violet.

Un ceas mare, cu greutăţi, bătu jumătatea de oră.

— Cred că arată cum trebuie! spuse el. Diseară mergem acolo! spuse şi o privi.

— Bine! spuse ea.

Îl apucă de mână, se înălţă pe vârfuri şi îl sărută. El o mângâie uşor pe păr. Ea zdrăngăni un mănunchi de chei şi spuse:

— Chelăreasa are treabă acum! Se gândi o clipă şi spuse rar: Ce crezi că e aia brâncă?

— O boală la porci! spuse el. De unde ai auzit cuvântul ăsta?

— Vorbea bucătăreasa cu o femeie! spuse Flora şi zâmbi. Apoi: O să ţin minte! Plec! spuse. Nu ştiu cum s-a întâmplat şi s-a tăiat laptele. Cred că e vinovat cineva, dar nu ştiu cine.

— Poţi să-l întrebi pe Cucui, poate are să-ţi spună.

— Bine! spuse ea şi se depărtă călcând uşor.

Rămas singur, Tache sună din clopoţel şi ceru un pahar cu rachiu de anason.

— Ba nu, spuse, răzgândindu-se, către fecior, adu toată carafa şi un pahar.

Se duse în camera de lucru şi, neavând ce face, transcrise pe o hârtie cu chenar aurit psalmul 131, *Mărturisire de umilinţă*:

Doamne, inima mea nu e trufaşă şi ochii mei nu ştiu ce e îngâmfarea, nu năzuiesc la lucruri care sunt prea grele şi prea înalte pentru mine.

Dimpotrivă! *Am liniştit şi am domolit inima mea*! *Precum copilul înţărcat stă lângă maică-sa, aşa ca un copil înţărcat este sufletul meu în mine. Israile, pune-ţi nădejdea în Domnul, acum şi de-a pururi*.

Mulţumit de cele scrise, sorbi din rachiul parfumat. Se aşeză pe canapea şi puse lângă el carafa şi păhărelul. Cu

litere latine, pe friza camerei era scris: *Nihil est in intellectu quod non prins fuerit in sensu.* Literele aurite îşi pierduseră strălucirea şi banda albastră a frizei pălise, trecuseră mai bine de douăzeci de ani de când pusese să fie scrise aceste cuvinte acolo. Uitase de ele şi acum le regăsise. Fusese toată tinereţea un peripatetician convins. Se gândi indiferent la Louis André Gabriel Bombast Vaucher sau mai simplu Bombast Vaucher. El însă îi spunea *Magister Vermiculosus*, dar guvernorul cu mintea pocită de întâmplările ştiinţei nu aflase niciodată.

Se sculă şi se plimbă neliniştit prin odaie. Dădu draperiile la o parte şi privi afară. Începuse să se întunece, îşi privi ceasul, era de abia trecut de 2, şi după un timp prinse să fulguiască arar. Fereastra dădea înspre parc şi arborii se desenau cu linii subţiri şi încâlcite. Se simţi singur şi presimţiri ciudate veniră în întâmpinarea dorinţelor lui. O siluetă se strecură furişă pe sub ferestre. Tuşi şi îşi lăsă privirea purtată peste cenuşiul de afară. Câteva păsări mari, negre, veniră fâlfâind greoi peste parc. Se aşezară pe crengile copacilor ca nişte fructe uriaşe. Trase draperiile şi se întoarse în odaie. Nu avea chef să citească şi totuşi citi o vreme şi gândurile lui fură acum gândurile cărţii.

Îl opri din lectură o slugă.

— Ce e? întrebă ridicând ochii.

Sluga îl privea temătoare, nu ştia cum să spună. Tache se gândea la altceva, zâmbea unui gând când sluga spuse:

— Stăpâna e bolnavă!

— Cum adică bolnavă? întrebă.

— Aşa! spuse celălalt. A căzut jos deodată şi s-a făcut galbenă ca o gutuie.

— Unde e acum? întrebă Tache indiferent.

— În odaia dumneaei. O îngrijeşte Maria.

— Bine, şi ce vrei de la mine? întrebă morocănos.

— M-am gândit să vă spui, ca să ştiţi! spuse omul prostit, apoi ceru voie să plece.

Tache îl opri cu un gest.

— Ai fost duminică la biserică? întrebă.

Închise cartea şi se uită într-o parte.

— Am fost, boierule, spuse celălalt, că aşa ne-ai dat poruncă!

— Şi când a zis popa în predică pilda cu tânărul cel bogat din Sfânta Scriptură, tu ce-ai gândit?

— Nu m-am gândit nimic, boierule!

— Minţi, te-ai gândit! Dar nu vrei să spui!

Celălalt îşi făcu repede o cruce cu limba în timp ce se uita cruciş la stăpânul lui.

— Auzi, Ilie (aşa îl chema pe om), nu eşti însurat, nu-i aşa?

— Nu sunt, slavă Domnului! spuse celălalt.

— Nici eu nu sunt, spuse Tache, da’ poate c-o să fiu.

Năduşit, celălalt spuse cu o voce spartă:

— Să fie cu noroc, boierule!

— Bine! spuse Tache. Să lăsăm asta, dar tu nu vrei să te însori?

— Nu vreau, boierule, păcatele mele, că sunt sărac şi tânăr.

— Uite, spuse Tache, tu te însori, şi eu îi dau muierii zestre o mie de lei şi vă las să plecaţi unde vreţi.

Celălalt nu zise mai nimic, mut de uimire, deschise numai gura, ca şi cum ar fi vrut să zică, şi scoase un sunet nearticulat.

— Da, spuse Tache, numai că muierea aia e Maria. Ei o să-i dau banii. Am vorbit şi cu maică-sa şi ea a zis că tu ai fi potrivit. Acum du-te, şi când te hotărăşti, să vii să-mi spui.

— Sărut mâna, boierule! spuse celălalt într-o vreme, apoi ieşi.

Afară, slugile îl iscodiră:

— Ce ai stat atâta, mă?

— Am stat de vorbă! zise celălalt. Am vorbit de slujba de duminică şi cum a zis popa să n-aibă nimeni averi, că e păcat.

— Cine se uită în gura unui popă? zise Mihai Darda. Şi ce-aţi mai vorbit?

— A zis să mă însor cu Maria, că el o înzestrează.

— Păi, însoară-te! spuse Darda batjocoritor.

Ilie era slab cu duhul, nu simţi batjocura.

— M-aş însura eu, da' ştiţi cum e cu Maria! spuse.

Găunoşitură se ridică, lung, slab, căscă gura mică de o avea sub mustaţă, o căscă atât de mult de i se puse un cârcel la fălci şi, rămânând cu ea aşa, scoase un hohot prelung, de se cutremurară pereţii.

— Ăsta stinge focul când râde! zise o muiere.

— De ce râzi, mă? întrebă unul.

— Râd că sunteţi proşti! spuse Găunoşitură ieşind.

Afară îl izbi frigul pe Găunoşitură şi înjură printre dinţi cu ură şi, mijindu-şi ochii, privi silueta subţire a Florei care trecea prin faţa ferestrelor, apoi se trase într-un colţ şi se pişă îndelung şi cu poftă. Şi privind lichidul spumos şi fierbinte care ieşea din el, spuse:

— Ce le-aş face eu boierilor ăstora dacă aş avea o putere!

Dădu ocol grajdurilor, culese din drum o bâtă noduroasă şi, încruntat şi mustind a ură, porni spre cârciuma din sat.

Rămas singur, Tache chemă feciorul şi porunci să-i pregătească fracul. Apoi ceru să-i aducă alt clondir cu băutură şi un pahar curat.

Şi privind butelca plină şi dopul ei de cristal şlefuit, îl cuprinse melancolia. Bău primul păhărel pe îndelete, aşa ca un om care n-are ce face. Al doilea îl bău ceva mai repede, apoi din ce în ce mai grăbit.

Clondirul ajunsese la jumătate când simţi că vede dublu şi lucrurile prinseră să joace în jurul lui. Râse şi, împleticindu-se, porni prin odăi, se împiedică de o cută a covorului şi căzu. Întins pe spate, cercetă lumea lunguiaţă ce i se arăta. Apoi i se făcu somn şi cald. Începu să gâfâie, broboane mari, lucioase, de transpiraţie i se iviră pe frunte, se prelinseră pe covor ca nişte lacrimi adevărate.

— Ce faci aici? întrebă Flora intrând în cameră.

— Ssst! spuse el şi duse degetul la buze. Pe urmă vorbi: mă uit, spuse, la lucrurile din camera asta şi nu pot să-mi dau seama ce caută ele aici. Nu-mi mai aduc aminte nimic de ele.

— A, e simplu, spuse ea, eşti în camera mea!

— În camera ta? spuse el, apoi, parcă liniştit de acest adevăr, adormi brusc.

Flora se chinui o vreme cu el, căutând să-l trezească, apoi se hotărî să-l ducă în pat, aşa adormit cum era. Reuşi după un timp. Afară începuse să se întunece. Privea pe fereastră când veni o slugă şi o anunţă că a venit popa.

— Care popă? se miră ea.

— Popa! spuse sluga la fel de mirată că ea nu ştie.

— Bine! spuse. Pofteşte-l în casă.

— Păi, l-am poftit! spuse sluga. Aşteaptă de o grămadă de vreme în odaia cu cărţi să vină stăpânul.

— Da, bine, du-te! spuse ea.

Se aşeză pe marginea patului, îşi puse faţa în palme şi începu să plângă.

— Ce e? întrebă Tache într-o vreme.

— Nimic! spuse ea. Tocmai plângeam!

— Plângeai?

— Da, plângeam.

— Cred că am băut prea mult lichior! spuse el.

— A venit popa! spuse ea.

— Bine a făcut! Am nevoie de el.

— Mă duc să mă spăl! spuse ea.

— Trimite, te rog, pe cineva cu un pahar cu apă.

Rămas singur, se sculă buimac în picioare şi îşi netezi hainele cu mâna. Veni feciorul cu o tavă, şi pe ea era un pahar cu apă aburit. Bău cu poftă. Spuse:

— Adu-mi o carafă plină! Şi să se aşeze masa! De când a venit popa?

— De un ceas, boierule!

— Da, bine, şi nu uita de apă.

Îl găsi pe popă răsfoind o carte.

— Ce faci, părinte? O să chiorăşti pe întunericul ăsta!

— Ai dreptate! spuse popa. Unde ai fost până acum?

— Cred că am adormit! spuse Tache.

— Aha! spuse popa. Dar înainte să dormi, ai băut!

— De ce crezi asta? spuse Tache.

— Păi, miroşi a anason!

— Miros? se miră Tache. A, da, anason, sigur că da, am băut lichior de anason. Nu ştiu ce m-a găsit.

Se aşeză. Veni feciorul cu apa.

— Sărut mâna, părinte! spuse feciorul.

Tache se gândi o clipă, apoi spuse:

— Du-te la bucătărie şi spune că am poruncit să se pregătească ceva de post pentru părinte.

— Nu, nu, spuse popa, ţin post negru.

Feciorul plecă.

— Uitasem! spuse Tache. Noi nici n-am mâncat încă! spuse.

— Ce face Flora? întrebă popa.

— E bine, ce să facă. Din cauza ei te-am chemat. Vreau să mă însori.

— Când? întrebă popa.

— Oricând, şi acum! spuse Tache.

— Mâine dimineaţă! Veniţi la biserică.

— Bine, o să venim! Şi mai e ceva, spuse Tache. Ai auzit, a venit Bălăşeanu de la Paris?

— Da, ştiu! spuse popa.

— Se zvoneşte despre o revoluţie! spuse Tache.

— O fi! spuse popa, şi privirea lui căzu mohorâtă undeva peste Tache.

— O să fie, n-avea nicio grijă! Nu se întorcea Bălăşeanu altfel. Da' n-o să facă el revoluţia. Alţii au s-o facă.

— Cine? întrebă popa.

— Îmi pui o întrebare ciudată, părinte! Cine a vorbit duminica trecută în biserică despre revoluţie şi avere?

Popa se scărpină gânditor în creştetul capului:

— Eu am vorbit! spuse apoi cu o voce obosită.

— Ai vorbit, nu-i aşa? Frumos îţi şade, răscoli oamenii, asta faci!

— Şi ce dacă-i răscol? spuse popa.

— Treaba ta, părinte, faci ce vrei, spuse împăciuitor Tache. Ai vorbit de revoluţie, ce-ai aflat, de fapt?

— Păi, n-am aflat nimic! făcu popa. Tăcu o vreme. Zise apoi: Uite, eu, care va să zică, sunt popă. Da' aşa popă cum sunt, am făcut revoluţia cu Tudor. Şi ce dacă am făcut-o? stau şi mă întreb câteodată. În sfârşit, când am fost la revoluţie, am cunoscut mulţi oameni, şi buni, şi răi, şi greci, şi români, şi sârbi, de toate felurile am cunoscut. Ba chiar l-am cunoscut şi pe unu' Corfu. Ăsta era un fel de român cu sângele subţiat de câţiva greci pe care îi avea în familie. Era mândru şi că e român, şi că e grec, dar când a apărut Ipsilanti, şi-a adus aminte că e grec şi s-a înrolat în batalionul sacru. De abia a scăpat de la Drăgăşani şi o vreme s-a ascuns la o rudă de-a mea, aici, în Oltenia. Avea

zavera în sânge, şi-o strecurase o dată cu uniforma neagră, nu putea sta o clipă locului. Când s-au mai potolit lucrurile, a ieşit la iveală şi a zis că e român. E drept, vorbea curat româneşte şi n-au putut să-l dibuiască oricât l-au cercetat. Vezi, Doamne, zicea bine: „Retevei de tei, pe mirişte de mei”, aşa că beşli-aga din Craiova l-a lăsat în plata Domnului. Ai lui se risipiseră în lume în vremea asta, care n-o fi murit. Aşa a rămas Corfu singur pe lume, să-şi poarte sufletul răzvrătit. Şi mai era ceva, că murea de foame. N-avea nici casă, nici masă, nici ţoale, toate se duseseră în cele patru vânturi, aşa că s-a apucat, nu ştiu ce i-o fi venit sau de unde, şi s-a înhăitat cu un armean lefter şi împreună o vreme s-au gândit, dar nu prea mult timp, că nu aveau aşa ceva, şi după ce s-au gândit, şi-au pus amândoi şorţuri albe în faţă şi au început să vândă porumb fiert presărat cu sare, în locurile mai umblate din Bucuresci. La început n-a mers deloc afacerea, da’ pe urmă au prins boierii gustul porumbului fiert, cu sare pe el, şi n-a fost nimic mai cilibiu vreme de vreo doi ani decât să opreşti trăsura în faţa celor doi, să cumperi porumb şi să-l ronţăi plin de graţii, cu caii la pas, pe Podul Mogoşoaiei. Barem domnişoarele noastre se dădeau în vânt după aşa faptă, nu mai puteau după porumbul fiert. Cum se urcau în trăsură, şi dădeau poruncă să le aducă repejor la cazanul în care, auriu, se fierbea, la foc molcom, porumbul. A fost mai rău decât atunci când dădu patima în cucoane pentru căţeluşi. Tu n-ai apucat vremurile alea, prin 1785, eram un copil atunci, şi maică-mea, preoteasa deci, zor-nevoie că vrea şi ea un căţeluş să-l ţină în braţe când se plictiseşte. Da’ asta e altă poveste. După vreo trei ani, oamenii noştri strânseseră atâţia bani, că au putut să se lase de negoţul cu porumb fiert. Armeanul şi-a deschis o prăvălie din aceea numită simigerie şi acum vindea covrigi şi altele. Corfu s-a lăsat însă de tot de negustorie şi cu banii strânşi

a plecat la Paris. Auzise el pesemne că la Paris mişună sufletele zavergii cu duiumul şi gândea că acolo o fi vreun fel de rai pentru ăştia care n-au linişte. Nu ştiu dacă o fi fost aşa, adică raiul la care visa Corfu. O vreme n-am mai ştiut nimic de el. Apoi am auzit că mişună împreună cu alţii prin preajma prinţului Czartorysky, pregătind revoluţia polonă şi pe cea română. Ăsta o să ajungă cineva, mi-am zis atunci. Pe urmă, o vreme, a fost la Stambul ca spion şi om de legătură al prinţului. A venit şi în ţară, dar n-am dat ochii cu el. Acum vreo două luni însă, m-a căutat el pe mine printr-un om din Craiova. Când m-a văzut, mi-a zis: „Tu nu mă ţii minte, popo, eu însă te ţin". „Şi?", am zis eu. „Tu să aştepţi, popo, a zis el, da' în timpul ăsta să zici în biserică despre revoluţie, să destupi urechile oamenilor." Era îmbrăcat evropeneşte, cu greu l-am recunoscut, că se şi îngrăşase.

În cameră se făcuse întuneric deja. Tache porunci să se aprindă lumânările.

— Asta care va să zică mi-a zis Ion Corfu!

— Înţeleg! spuse Tache. Dar vrei să-ţi spun şi eu ceva? Nu cred că ai vorbit vreodată cu Corfu ăsta.

— Nu crezi? se miră candid popa.

— Nu e frumos să minţi, părinte!

Intră Flora şi îi privi parcă mirată.

— Mai mergem în vizită? întrebă ea, apoi se aşeză pe un divan.

— Am auzit că ţi-a fost rău! spuse Tache.

— Bună seara, părinte! spuse ea, văzându-l pe popă. Avea o voce obosită şi indiferentă.

— Bună să-ţi fie inima, fato!

— Masa e gata! spuse ea.

— Plec şi eu! spuse popa.

— Stai, părinte, dacă nu vrei să mănânci cu noi, rămâi aici şi aşteaptă-ne, spuse Tache.

— Găunoşitură s-a îmbătat în sat şi se laudă că o să te omoare, spuse Flora.

— Găunoşitură e unu’ înalt şi slab? întrebă popa.

— Da, spuse Tache. Am numai bătaie de cap cu el.

— De ce vrea să te omoare? întrebă popa.

— O să-ţi spun eu, părinte! O să-l omoare pe boier şi o să-i fută femeia, aşa a zis.

— Aha, făcu popa, pricep.

— Eşti de vină şi tu părinte, i-ai îndemnat la revoltă în biserică, spuse Tache.

— Măcar să fie ăsta motivul! spuse popa.

Flora râse subţire, dezvelindu-şi dinţii. Părul ei păru o flacără izbucnind jucăuşă din mocneala de până atunci. De afară se auziră lătrături şi pas furişat de om.

— Care o fi? se miră popa.

— De-ai casei, spuse Tache.

Câinele lătra acum ca un nebun. Lumânările pâlpâiră a veste proastă.

— O fi vreo vulpe la găini! spuse popa.

— Ne aşteaptă masa! spuse Flora.

— E numai patru! spuse Tache. Apoi: Mergem să mâncăm părinte, aşteaptă-ne.

— Bine, bine, duceţi-vă.

Plecând, Tache o cuprinse pe Flora de după umerii subţiri şi ea se făcu mică sub mâna lui şi, călcând uşor, ajunseră în odaia unde era aşternută masa. Mâncară în tăcere, doar din când în când se auzea un clinchet de pahare sau de tacâmuri.

— O să fie revoluţie! spuse Tache spre sfârşit.

— Azi pe la amiază mi-a fost rău, spuse Flora.

— Ştiu! spuse Tache.

— Ştii, da’ nu ştii de ce mi-a fost rău!

— Ba da, ştiu şi asta! Aştepţi un copil!

— De unde poţi să ştii asta?

— Nu trebuia să mă gândesc prea mult ca s-o ştiu.

— Şi nu te bucuri? întrebă ea.

— Nici nu mă bucur, nici nu sunt trist.

Ea se posomorî parcă sub lumina ce-i acoperea blândă faţa. Feciorul le aduse cafele.

— Nu, spuse Tache, o să le bem cu părintele. L-am lăsat destul singur.

Sluga se înclină şi luă tava. Rămaşi singuri, Tache spuse sculându-se:

— Am vorbit cu părintele, mâine dimineaţă mă însoară cu tine.

— Mulţumesc! spuse ea.

— Nu ai de ce să-mi mulţumeşti, spuse el.

Luă sfeşnicul şi îi făcu Florei loc să treacă. Când închiseră uşa, o lumânare se stinse.

— De altfel, te iubesc! spuse el.

Flora se întoarse pe jumătate şi spuse:

— Şi eu te iubesc! Mă duc să mă schimb, spuse apoi. O să-mi fac bucle *anglé*, ce zici?

Tache nu zise nimic. Ar fi putut să zică: bine, să-şi facă, sau să nu-şi facă, a tăcut numai la cuvintele ei.

Se strecură prin camere ca o nălucă şi oamenii care or fi fost pe acolo se traseră tăcuţi în lături, lipindu-se de pereţi, neîmpiedicând drumul stăpânului, numai unul se puse de-a curmezişul, stricând linia aceea întortocheată care se sfârşea acum numai în mintea boierului, nu şi în realitate.

— Ce e?

— Multe sunt, spuse celălalt, dar numai una e atât cât să fie spusă.

— Aud! spuse Tache, şi aerul care mişcase cuvântul lui se opri în flacăra lumânărilor, o tremură într-un anumit fel, întâi *a*-ul, o înclinare abia vizibilă, apoi *u*-ul, lungind-o

spre celălalt, şi când *d*-ul ajunse la flacără, o opri, făcând-o iar dreaptă, ca mai înainte.

Şi celălalt privi jocul luminii, descifră ceea ce altfel spusese ea, dar el întâi auzise, nu i-a fost greu s-o facă de aceea.

— Dau târcoale unii pe aici şi au ceva pe faţă care te face să crezi că sunt oamenii lui Vasile Mamona.

— Aha! făcu Tache, neducându-şi gândul până la capăt cu voce tare. Să-l cauţi pe Harbuz, spuse apoi, şi să aveţi grijă. Dacă vor să dea târcoale, să dea, da' nu pe aici.

— Bine, spuse omul şi se trase la zid, mai în umbră, până nu se mai văzu.

Tache îşi urmă drumul. Îl găsi pe popă aşteptându-l. Aşeză sfeşnicul lângă celălalt şi lumina se făcu acum de două ori mai mare, se văzu clar faţa popii ieşind din lumină, tristă la înfăţişare, şi într-un timp pleoapele ca pieliţele unor prune zbârcite se zbătură şi faţa tristă a popii prinse să vorbească:

— E o bântuială a Necuratului, şi tu oi fi bolnav de bântuială, auzi Tache.

Şi la fel auzi popa, o dată cu Tache, ca şi cum al treilea ar fi fost acolo şi ar fi vorbit el, nu popa sau Tache.

— O fi, spuse Tache, da' tu vezi totul cu ochii tăi de popă.

Spuse asta ca şi cum el ar fi văzut altfel, cu ochi mai înţelegători, şi anume cu ăia care erau cu adevărat de trebuinţă atunci.

— Nu, spuse popa.

— Bine, nu! Da' să ştii că niciodată nu m-a mirat lumea asta mai tare decât m-a mirat prima oară. A fost mereu la fel. Niciodată altfel ca atunci când ai închide ochii şi te-ai gândi la ea cum ar putea fi şi când îi deschizi vezi că e tocmai aşa cum ţi-a trecut ţie prin cap.

— Nu! spuse iar popa şi pleoapele i se zbătură ca nişte flori veştede în bătaia vântului sau ca atunci când se face întâia lumină de zi, tot aşa tremurată peste lucruri.

Nu, adică el când a deschis ochii şi după ce s-a gândit, a văzut ce a vrut el, nu ce voiau alţii, indiferent care or fi fost ăia, asta voia să zică popa, dar a zis numai *nu* şi Tache a înţeles, aşa că a spus:

— Deasupra noastră stă cineva şi se uită la noi cu un ochi ca o gaură în cer, da’ noi, când ne uităm înspre el, nu vedem niciodată ce ar trebui să vedem, adică un ochi fără pleoapă şi fără privire, aţintindu-ne, nu vedem niciodată asta.

La cuvintele astea, popa n-ar mai fi trebuit să spună nimic, dar ştia că dacă tace, tace şi gata, a început să vorbească de pomană atunci când a început:

— Tu nu faci decât să-ţi amărăşti zilele pe care le mai ai.

— Nu e adevărat! spuse Tache. Nu putem fi toţi la fel. Şi dacă ştii asta, nu mai are rost să spui cuvintele pe care le-ai spus.

— Bine, nu mai are rost, spuse popa. Atunci am să spun altele. Dacă suntem liberi de la Dumnezeu, de ce vrei tu să nu fii?

— Liberi?! zise Tache şi dădu să rânjească.

— Stai, zise popa, că ai tot timpul să râzi. De ce n-am fi liberi? Păcatul e tot libertate, aşa s-a hotărât de la început.

— Şi cu morala ce faci? zise Tache. Şi asta e libertate?

— Şi asta e libertate! Şi Dumnezeu, totul!

— O fi pentru tine, că eşti popă, spuse Tache.

Se făcu întuneric peste ei.

— Ce fel de popă oi fi şi eu? zise celălalt într-o vreme.

— Îţi pierzi vremea! spuse Tache. Tu eşti acolo şi eu sunt aici. Atât e de ajuns ca să taci. Altfel, îţi pierzi vremea.

— Nu tac! zise popa. N-o să tac niciodată.

— Ştiu că nu taci, spuse Tache, numai că vorbeşti singur, da' crezi că nu e aşa. Eu vorbesc şi ştiu că vorbesc singur. E ca şi cum ai vorbi în pustie.

— Minciună! Mereu minţi! Şi crezi că lumea asta de minciună e lumea de adevăratelea.

— Creaţia l-a copleşit şi pe Dumnezeu! spuse Tache.

— Eu zic să-l lăsăm deoparte pe Dumnezeu în seara asta, spuse popa.

— Huleşti! spuse Tache zâmbind. Când va suna trâmbiţa şi ai să fii judecat, ce-o să faci? Şi Cartea? Totdeauna m-a îngrozit Cartea asta. De ce să înghită Ioan Cartea şi de ce ea să fie amară? Noi suntem Cartea, suntem băgaţi într-o carte, scrisă de cineva. Vezi ce simplu e?

— O fi! zise popa. Da' dacă e aşa, suntem băgaţi într-o carte sfântă!

Tache tăcu o vreme, gândindu-se cine ştie la ce, apoi spuse:

— Poate că ai dreptate, dar nu-mi pasă! Şi după o vreme: Crezi că n-am aflat că ţinutul mişună de spioni? Şi mai ştiu ceva. Bălăşeanu nu s-a întors de florile mărului, acum, aici. Îi arde lui de moşie cum îmi arde mie să mă duc să mă călugăresc.

— Nu spune vorba asta! spuse popa. Domnia-ta nu faci decât să visezi cai verzi pe pereţi. Crezi că mi-au plăcut poveştile pe care mi le-ai îndrugat după ce te-ai fi întors de la mânăstirea aia, Draga, sau cum i-o fi spunând?

Tăcură o vreme. Pe urmă popa spuse cu glas blând:

— Te-ai ţăcănit, Tache, rău de tot te-ai ţăcănit, sunt îngrijorat pentru tine.

— Puţin îţi pasă de mine. Tu, popo, urmăreşti un plan, atât. Un lucru vreau să ştiu. Ce legătură am eu cu planurile voastre.

— De ce crezi că e un plan? spuse popa. Sau dacă e vreunul, de ce ar fi în legătură cu tine?

— Un lucru e sigur, spuse Tache, Bălăşeanu a venit aici, la moşia lui, nu ca să facă revoluţie. Crezi că n-am aflat? Jumătate din ăia cu care s-a întors în ţară sunt spioni. Pute locul de atâţia spioni câţi s-au strâns deodată împreună. Parcă întâi la asta s-a uitat Bălăşeanu când i-a ales şi i-a adus cu el. Ba adineauri am aflat că ar fi şi Mamona cu ei.

— Poate că e aşa cum spui tu! spuse popa.

— De fapt, ce vrei, părinte? spuse Tache, hotărându-se deodată. Spune ce vrei, şi gata. N-ai venit pe vremea asta doar ca să-mi vezi faţa.

— Uiţi că m-ai chemat chiar tu! spuse popa blând.

— Eu, eu, da, eu te-am chemat. Nu-mi place ce se întâmplă în jurul meu, ia să-l chem pe părinte, mi-am zis, poate-mi dă o mână de ajutor. Şi vine părintele şi zice şi el că da, nici lui nu-i place ce se întâmplă. Şi ce mai spune? Spune că eu sunt primul vinovat, că am înnebunit şi că văd lumea pe dos. Bine, gata, cu asta am terminat. Spune acum ce vrei tu de fapt.

Popa zâmbi.

— Vezi, te-ai înfuriat.

— Va să zică o să fie revoluţie! spuse Tache, cu gândurile aiurea.

— Da, o să fie! spuse popa.

Se întunecase de tot afară. Veni o slugă şi ceru voie să vorbească. Tache îi făcu semn că da, poate.

— Dau unii târcoale pe afară, zise omul. Din hainele lui ieşea un aer rece care îl învălui pe Tache.

— Bine, du-te, o să vin şi eu! Stai! spuse apoi. Cine sunt?

— O fi şi Ladorică Săulescu, cu ei, spuse omul. De-ai lui Mamona, boierule.

— Aha! zise Tache. Du-te şi să fiţi gata!

Sluga ieşi.

— Asta ce-o mai fi? spuse popa. Hăituieşti oamenii rătăciţi pe moşia ta. Ai înnebunit de tot, Tache.

Tache nu zise nimic. Aşteptă ca popa să termine, apoi sună clopoţelul după fecior.

— Hainele alea proaste! ordonă.

Feciorul ieşi mut.

— Aşa era şi taică-tău, Dumnezeu să-l ierte. Un zănatec!

— Treaba lui! spuse Tache împăciuitor. Începuse deja să se dezbrace.

— Eu zic că mai bine ai lăsa totul baltă! spuse popa. Ce-ţi pasă ţie de ăia care or fi pe aici? Or fi niscaiva cerşetori ce vor să se aciuiască la mâncare şi căldură. Şi tu?

— Şi eu? zise Tache, ridicând capul şi privindu-l pe popă.

Veni feciorul cu hainele pe un braţ şi cu cizmele prinse delicat cu două degete şi bălăbănindu-le.

— Pune totul acolo, arătă Tache un loc, şi du-te.

Începu să se îmbrace calm, negrăbindu-se deloc, ca şi cum ăia de dădeau târcoale ar fi avut timp destul să-l aştepte, să vină el cu oamenii lui şi să-i ia la goană, ba chiar şi mai rău.

— Mai rău, adică ce? întrebă popa.

— Ce? făcu Tache.

— Treaba ta! spuse popa. Mare e grădina ta, Doamne! spuse apoi, dar mai mult, aşa, în batjocură şi ca să-l întărâte pe Tache.

Dar acesta zise calm, după ce-şi pusese prima cizmă, în momentul acela când s-a oprit o clipă ca să-şi tragă răsuflarea după opinteală, şi cu a doua în mână, uitându-se pe gaura ei neagră şi vrând să vadă acolo cine ştie ce:

— Mai mare nici că se putea!

Coborî cizma în dreptul piciorului, vârî piciorul în gaura pe care o cercetase mai înainte, se opinti şi trase. Cizma pârâi, apoi se potrivi pe picior.

— Uite, eu întotdeauna m-am mirat de aşa grădină, spuse. Ce i-o fi trebuind? Adică cum?! spuse, de astă dată înfuriindu-se de-a binelea.

Se sculă în picioare şi rămase aşa cu ochii pierduţi în gol. Spuse într-o vreme:

— Zi, măi, popo, poate ştii tu!

— Ce să ştiu?

Părea că se gândeşte la altceva, dar de fapt urmărea atent ce face Tache. Acesta era gata, numai să-şi pună căciula pe cap şi pe urmă să tropăie nerăbdător cu cizmele pe podele şi să zică: „Gata, am plecat!”. Şi popa:

— Eu zic să nu te duci deloc. Ce-ţi pasă ţie de ăia care or da târcoale?

Dar Tache nu-şi puse căciula, părea că aşteaptă ceva.

— Ce aştepţi? zise popa.

— Nu aştept nimic. Ce să aştept?

Veni Flora şi privi mirată la cei doi.

— Unde te duci aşa îmbrăcat? spuse către Tache.

— Dau unii târcoale pe aici şi Tache s-a hotărât să-i prindă, spuse popa. Da’ ar putea să-i lase în pace, că ar fi la fel.

— Nu-i las, spuse Tache, că nici ei nu mă lasă pe mine!

— Nu mai mergem în vizită? întrebă Flora.

Tache se înfurie de cuvintele ei.

— În vizită?! Ce să facem în vizită? Mai dă-i dracului!

— Ştii de ce vorbeşte aşa? spuse popa. Fiindcă e nebun! De-aia! A înnebunit, îţi spun!

Se lăsă tăcerea peste ei.

— Bine, am înnebunit, spuse Tache cu o voce batjocoritoare. Şi ce dacă am înnebunit? Tot o să-i prind pe ăia care dau târcoale pe aici fără nicio treabă.

— Prinde-i dacă aşa ai chef! spuse Flora.

— Mai bine am chema slugile şi le-am pune să-l lege, spuse popa, şi pe urmă îl băgăm la mânăstire, la nebuni, să se spele ăia pe cap cu el.

— Lasă-l părinte! spuse Flora.

Tache bolborosi ceva, dar nu se înţelese ce.

— Eu îl las! spuse popa.

— Aşteptaţi-mă! spuse Tache şi ieşi.

Îşi găsi oamenii pregătiţi.

— Să nu-i omorâţi, spuse. Vreau numai să-i prindem, pe urmă o să vedem dacă îi omorâm sau nu.

Era frig şi oamenii îngheţaseră aşteptând, aşa că se arătară bucuroşi de hăituială. Mihai Darda se dădu mai aproape de boier.

— Eu zic s-o luăm pe din două, boierule! spuse.

Avea în mână o măciucă noduroasă şi grea, tocmai bună pentru treaba pe care o aveau de făcut.

— Bine! spuse Tache.

Apoi numi patru oameni şi porni cu ei spre gârlă.

Mihai Darda conducea cealaltă ceată.

Tache mergea calm în fruntea celor patru oameni şi părea că se gândeşte la altceva. Era frig şi, într-o vreme, începu să fulguiască.

— Am putea să dăm un ocol pe la chioşcul vechi, spuse un om, dar aşa, într-o doară, nu credea nici el că trebuie să facă asta.

— Bine! spuse Tache, nici el prea convins.

— Ce dracu să facem acolo? zise un altul, care părea că nu are chef de mers din cauza frigului sau din cauza întunericului ca o apă prin care bâjbâiau.

Rămase în urmă, dar cineva îl strigă.

— Hai, mă, unde ai rămas? şi fu nevoit să mărească pasul.

— Ce, mă, de ce strigi? spuse. Şi: Ăia poate au şi plecat după aici şi noi orbecăim ca proştii.

— Orbecăieşte mă-ta, spuse unu’ Jean, fost valet pe vremuri, că e moartă şi nu vede, da’ noi vedem.

— Vedem pe dracu! spuse celălalt.

Tache se opri şi se întoarse spre ei:

— Ce e? Aţi înnebunit?

— Ăia, dacă sunt, sunt peste gârlă! spuse Jean.

— Da’ de unde ştii? întrebă unul Ilie.

— M-am gândit...! spuse Jean.

Tache dădu a lehamite din mână, dar ăia nu-l văzură, şi porni din nou fără să se mai uite înapoi. Îl urmară şi ceilalţi şi o vreme merseră în tăcere.

— Nu i-oi prinde eu pe ăia care m-au făcut să calc pe bătătură când nu vroiam! spuse Ştirbu, apoi îşi scoase căciula şi şi-o scutură de zăpada firavă ce se strânsese pe ea.

Nimeriră într-un noroi care nu prinsese pojghiţă încă şi se înglodară rău. De undeva apăru în faţa lor o namilă neagră, proptită bine în cataligele picioarelor şi privindu-i.

— I-am dibuit! spuse namila cu o voce spartă, după ce se dumiri cine sunt ăia de se zbăteau în noroi.

Era Harbuz. Îl ajută pe Tache să iasă din glod şi-i înjură tare, de răsună câmpia, pe cei patru.

— Taci, mă, voce spartă, spuse Ilie, că te aud ăia de vrem să-i prindem!

Harbuz se apropie de ăla de-i spusese voce spartă, se propti bine pe picioare şi, opintindu-se, îi sparse timpanul ăluia urlându-i în ureche:

— Aud pe mă-sa, mă, Ilie!

Urechea lui Ilie, aia dinspre Harbuz, prinse să ţiuie ca o nebună, şi toate zgomotele care or fi fost începură să se stingă, până nu mai fură deloc.

— Da’ de ce zici că n-aud? întrebă Jean, care tocmai ieşise din noroi şi avea o mutră indiferentă, adică lui puţin îi pasă de ăia care se învârt pe aici, numai că nu-l văzu nimeni din cauza întunericului.

— De ce n-aud? zise Harbuz, vrând parcă să se dumirească şi el. N-aud fiindcă n-au cum s-audă! spuse. Apoi îi veni o idee: Da’ tu de ce nu-i auzi pe ei? întrebă şi le închise gura pentru o vreme.

Acum ieşiseră cu toţii din noroi, chiar şi Toma, ăla care tăcuse tot timpul, de parcă ar fi fost în altă parte, nu la un loc cu ăştia de vorbiseră, da’ şi de aia îl chema Mutu.

Mirosea puturos a bălegă încinsă şi fiartă în zeama ei şi Toma Mutu deschise gura şi spuse:

— Să ştiţi că am căzut în groapa cu bălegar.

— Care groapă, întrebă Ilie, ce groapă e aici la mama dracului?

— Păi, asta în care am căzut! spuse iar Toma, umplându-l de uimire pe Jean, care rămase locului cu un picior în aer şi cu celălalt înfipt ca un par în noroi.

Ştirbu îl dibui în întuneric şi zise:

— Ce dracu stai ca o barză când n-are ce face?

— Stau cum vreau! spuse Jean. Ce te bagi?

O vreme iar tăcură, foindu-se numai ca proştii şi vrând să înţeleagă. Dar mirosul ăla de balegă era acolo, intrându-le în nări şi stricându-le gândirea, nedumerindu-i.

— Păi, dacă e groapa de bălegar, înseamnă că nici n-am mers prea mult! spuse într-o vreme Ilie.

— N-am mers deloc! spuse Jean.

— Cum să nu mergem, mă, când am mers! spuse vocea lui Ştirbu.

Tache se trăsese mai într-o parte şi nu zicea nimic, poate că se gândea şi la altceva decât la groapa cu balegă în care căzuseră, după ce el îi condusese atâta vreme şi aiurea.

— Da' groapa cu balegă e la o aruncătură de băţ de locul unde am fost întâi şi întâi când am plecat, spuse Ilie, care tot nu se dumirise, aşa că asta nu e balegă, ci noroi!

— Taci, mă, spuse Toma, că atâta lucru am învăţat şi eu în patruzeci de ani, să deosebesc imediat o groapă de balegă de una cu noroi.

— Da', da' mersu' de statu' pe loc nu-l deosebeşti văd! spuse Ilie.

— Eu zic, zise Ştirbu, să mergem înapoi, să ne curăţim.

— Bine, spuse Tache, să mergem! Şi tu, spuse către Harbuz, du-te şi caută-i pe ăia ai lui Darda.

— Dacă Darda e aşa cum îl cunosc eu, spuse Harbuz, acum deja a pus mâna pe ăia şi vine cu ei încoace.

— Adică ce vrei să spui? întrebă Tache.

Ceilalţi încremeniseră ascultând. Balega începuse să îngheţe pe ei, stând şi ascultând răsfiraţi în întuneric. Tache se trăsese mai într-o parte şi nu mai asculta. Pricepuse ce voia să spună namila cu cunoscutul lui Darda. Că adică ăia de-i căutau prin întuneric erau la cârciuma din sat şi că Darda, în loc să-i caute, se dusese şi el la cârciumă şi că acolo dăduse peste ei şi acum se întorcea victorios.

Nemaiascultându-i, Tache porni spre locul unde bănuia că e casa, şi pe urmele lui, toalpă, ceilalţi. Nu se opri decât în casă şi porunci să se încălzească apă pentru spălat. Părea că nu-i pasă de cele întâmplate. Darda nu

dăduse încă niciun semn şi acum toţi ştiau că el se va întoarce victorios de la cârciumă, cu toate că normal ar fi fost să vină cu coada între picioare după cele întâmplate.

Tache se spălă îndelung şi cu sârg, dar absent la cele ce făcea, trebuia feciorul să fie atent când să-i toarne apă şi câtă. Şi feciorul era atent şi se gândea că ce-o fi în capul boierului de stă aşa, ca o momâie. Feciorul era sudit, sârb să zicem, şi în timp ce turna apă, se gândea că asta, lipsa asta de vlagă a boierului, i se trage de la muierea cea nouă, Vulpea. Şi tot gândindu-se, se gândi că Vulpea te scoate din minţi numai dacă eşti prin preajma ei, darămite în patul ei, cum era boierul.

Terminând, Tache se înfăşură, năduşit tot şi roşu la faţă, într-o pânză mare şi aspră şi curată, mirosind a levănţică, şi se trase pe o laviţă.

— Să-mi aduci de fumat, ordonă el, şi cafea dulce!

„E ca şi cum ar fi mort”, se gândi feciorul, şi la gândul ăsta rămase încremenit, atât de adevărat i se păru, „că dacă n-ar fi mort, ar fi la fel ca alţii, s-ar bucura şi el de ceva, dar el nu se bucură de nimic”.

— Ce-ai rămas aşa, stană? spuse Tache privind prin aerul jilav al odăii.

Dar feciorul nu auzi, atât era de pătruns de gândirea lui, şi Tache îl lăsă în plata Domnului, să se dezmeticească singur şi când o avea chef. Feciorul se dezmetici într-o vreme şi porni grăbit să îndeplinească porunca boierului. Tache privi cum se duce înconjurat de aburii groşi formaţi din răceala aerului intrat pe uşa deschisă o clipă. Văzu petele mari, umede pe duşumele şi, aburind, mutre drăceşti se făcură din aburi în mintea lui şi, râzând cu gurile lor ştirbe, îl batjocoriră în fel şi chip, dansară tontoroiul în jurul lui, verzi şi roşiatice şi groase la trup şi greoaie, înălţându-se încet spre tavan şi acolo făcându-se picături mari de apă pe grinzi şi, şiroind, se adunară într-o

băltoacă mică la picioarele lui. Şi alţi aburi se înălţară, firavi de astă dată şi angelici. Îngeri arari se prelinseră pe lângă el, lingavi în carnaţia lor inconsistentă, îi destrămă cu mâna într-un joc de copil, dar ei se adunară repede la un loc, deasupra capului lui, şi un ochi se făcură, privindu-l cercetător şi cu o mustrare amarnică în clipirea arară a pleoapei zbârcite.

Atunci intră feciorul cu cafeaua şi ciubucul pe o tavă şi îl anunţă că oamenii lui Mamona au fost aduşi.

— Să-i bateţi până îi omorâţi! urlă el ca un nebun, apoi, cu o voce destul de calmă, îşi ceru hainele şi un sfeşnic.

Partea a doua
Luxuria

Capitolul trei
„E nevoie de laudă, dar cui îi foloseşte?”

În anul 1812, întâi a fost ciuma şi apoi focul. Eram împreună cu mama la moşie şi, tot privind şirurile soldaţilor ruşi trecând peste moşia noastră, aşteptam să se facă primăvară de-adevăratelea şi noroiul de pe picioarele cailor să se usuce odată şi soldaţii să pară şi ei altfel decât erau, prea vii şi prea războinici, poposind prin odăile noastre peste noapte. Sculându-mă cât puteam de dimineaţă, îi priveam depărtându-se, şi tot aşteptând, într-o zi, noroiul prin care se depărtau se transformă într-o pulbere fină, înconjurându-i şi acoperindu-i, şi când praful se aşeză în mijlocul drumului şi pe frunzele pomilor, în limpezimea aceea albastră şi rece nu se mai văzu nimic. M-am îmbrăcat aşa cum mă îmbrăcam în fiecare zi şi la gât mi-am atârnat o pungă cu bobiţe reci de camfor şi,

păşind prin mirosul acela ca printr-o apă, am ieşit din casă. De undeva, izbindu-se de urechile mele, se auzi vocea unei slugi:

— E prăpăd, fraţilor, vine Napoleon, şi Ciuma!

Numai că ciuma venise şi, în locul lui Napoleon, o dată cu ea, un nou domnitor, Caragea, şi o nouă pace. M-am strecurat pe lângă zgomotele slugilor şi pe lângă boală şi, ieşind, un soare alburiu mă izbi, strecurându-se spre mine prin mirosul camforului, mă învălui o lumină călie, şi anul 1812 începu deodată, atunci.

Paragina moşiei noastre a început o dată cu moartea tatei, ba poate chiar înainte de întâmplarea asta, şi a continuat până în anul ciumei şi al lui Caragea şi al lui Napoleon şi al păcii şi al focului. În anul acela, mama a hotărât să se mărite şi să pună capăt acestei situaţii. Dar înainte să se hotărască pentru asta, după ce a murit un servitor şi toţi au zis că e ciumă, m-a chemat la ea şi a încercat să mă privească într-un fel anume, ca şi cum aş fi fost copilul ei, şi dacă tot ai un copil, poţi să te uiţi la el, să zicem, cu dragoste sau cu mândrie sau cu îngrijorare, dar nu uitându-se într-unul din felurile acestea, uitându-se numai. M-a tot privit ca pe un lucru străin, aparţinându-i totuşi, şi cum de mult nu se mai uitase la mine, m-am putut gândi că se uită ca o mamă la fiul ei şi o vreme am încercat să mă uit şi eu ca un fiu, să spunem chiar aşa.

— Vino mai aproape! a spus, şi vocea i-a sunat ca şi cum ai fi vorbit cu un obiect, dar nu crezi că merită să faci aşa ceva şi că îţi pierzi vremea.

M-am apropiat prin lumina aceea lăptoasă a unei dimineţi târzii de primăvară, luna aprilie să zicem, şi când am fost destul de aproape, m-am oprit şi am închis un ochi. Un orologiu începu să bată într-o vreme şi cu ochiul închis am văzut o pată albastră, şi în jurul ei galben şi roşu

şi portocaliu, şi pata, făcându-se violetă, se mişcă alene într-o parte, închizându-se la culoare.

Un soare ca pata de atunci se chinuia să apună, şi la fel, închizând un ochi, soarele se făcu albastru şi violet şi deodată, ştiind că va trebui să-i omor, pe mama mea, pe Vaucher şi pe Mamona cel Tânăr, am deschis ochiul şi am privit soarele apunând, chinuindu-se să apună, şi, întorcându-mă, am intrat în casă.

— Deschide ochiul ăla! spuse mama mea, şi când termină de spus cuvintele astea, un ceas începu să bată ora 11 de dimineaţă şi, numărând bătăile, când am ajuns la 5, mama întinse mâna şi, apucându-mă de haină, mă smuci spre ea.

Se ridică puţin din jilţ şi, aplecându-se, mă sărută pe frunte. Pata aceea albastră se mişca uşor într-o parte, şi când se făcu neagră şi întuneric, am deschis ochiul şi ceasul încetă să mai bată. Camera era ca şi mai înainte, ca atunci când păşisem pentru prima dată în ea în ziua aceea, şi, şezând, mama se uita la mine şi, în picioare, lângă scaun, aştepta o slugă cu o figură plictisită şi cu o tavă întinsă spre mama în mâna stângă. Pe tavă era o punguţă de canafas pe care mama brodase numele meu, Tache, şi semnul crucii: nu crucea, ci semnul pe care îl faci cu mâna dreaptă atunci când vezi vreun diavol prin apropiere sau vreo biserică, una din astea două, sau vreun mort, sau ţi-e frică de ceva, de vreun necurat, şi sub acest semn, un peşte din cel numit chit, ceva ce aducea cu un asemenea peşte.

A luat punga de pe tavă ţinând-o de baiere şi mirosul ei a umplut deodată încăperea. Era ca şi cum ai fi stat într-o apă rece şi limpede, undeva în fundul ei, şi lumina soarelui se strecoară în şuviţe subţiri şi groase spre tine şi din când în când trece câte un peşte încremenit într-o alunecare nesfârşită, şi de acolo, din adâncul apei, priveşti

lumea. Şi lumea e toată fâşii de lumină şi umbră, de rece şi de cald.

— Apleacă-te! spuse ea.

Şi aplecându-mă, îmi trecu baierele pungii pe după cap, şi când m-am îndreptat, punga mi se aşeză pe piept şi vaporii camforului mă învăluiră, separându-mă de restul lumii. O lacrimă mi se scurse pe obraz şi picură la picioarele mele, apoi am strănutat şi învelişul acela mirositor se umflă ca un balon, eliberându-mă o clipă. Privindu-mă, o umbră de surâs se aşternu pe faţa mamei, sau am crezut asta; spuse:

— Acum du-te!

Şi îmi întinse o mână mirosind altfel decât camforul, mi-o vârî sub nas, şi un rubin uriaş străluci o clipă din bezna lui roşie şi tăioasă. Şi în el totul se văzu aidoma ca în cameră, numai că roşu şi mort şi trist, şi, râzând batjocoritoare, sluga din dreapta mamei se vedea ca un diavol rânjind şi schimonosindu-se, şi lângă slugă, şezând, mama îşi pierdu trăsăturile, carnea începu să i se topească pe faţă ca o ceară şi curând nu rămaseră decât oasele unui craniu gălbui şi imobil. Şi de undeva din spatele lor răsări globul unui soare uriaş şi verde şi subpământean, vestind ceva. Am închis ochii şi am sărutat mâna mamei mirosind dulceag şi plăcut.

În anul 1812, mama a împlinit treizeci şi opt de ani şi, cu toate că nu mai era tânără, nu-şi pierduse nimic din frumuseţea de altădată, ba chiar şi-o mai împlinise, şi într-o zi, uitându-se atent în oglindă şi observând aceasta, hotărî să se mărite cu orice preţ. Era în primăvară şi, purtându-mi punga mirositoare la gât, hoinăream zile întregi pe moşie, întârziind până seara târziu, ba chiar o noapte dormind într-un bordei pe malul bălţii; apoi, din ce în ce mai des uitând să mă întorc acasă şi nimeni observând aceasta, slugile din lene şi rea-voinţă, mama

din motivul gândului cu măritişul. Întâi am lipsit o zi, apoi două sau trei, şi de fiecare dată, întorcându-mă, mă strecuram în casă lihnit de foame şi, după ce îmbucam ceva, adormeam pe unde se nimerea, împiedicând slugile în mersul lor obişnuit. Nimeni nu mi-a spus nimic niciodată, şi atunci, oarecum încurajat de aceasta, am lipsit şi mai mult, hoinărind şi dormind pe unde apucam, pe pământuri străine de ale noastre şi departe de casă. Ultima oară am plecat şi am lipsit o săptămână, şi când m-am întors, într-o dimineaţă împăienjenită de o lumină firavă şi strălucitoare ca o beteală, a fost cel mai bun moment pentru a-l vedea pe boierul din starea a doua, adică pe boier Lăpai, dând târcoale casei noastre, călare pe o mârţoagă numai piele şi oase. Stătea ca un par înfipt în crupa unei mârţoage, ca şi cum cineva ar înfige un par în spatele unei dihănii pe care numai din cauza harnaşamentului puteai s-o asemeni cât de cât cu un cal, adică a şeii, şi a frâului, şi a zăbalei, şi a restului de curele şi catarame, şi pe spatele animalului, un par cu bărbuţă despre care, dacă ştiai, ştiai că e boierul din starea a doua, boier Lăpai. Părea cufundat în gânduri şi poate tocmai din cauza asta nimerise în spatele casei, rătăcea pe acolo. L-am cercetat o vreme şi arăta exact cum trebuie să arate un boier din starea a doua, rătăcit în spatele casei noastre şi având un frate mai mic şi pitic. Mai târziu, peste un an sau doi, boier Lăpai şi Piticul îmi vor deveni prieteni şi viaţa mea se va împleti cu a lor până la sfârşit. Auzisem despre Pitic numai lucruri ciudate. Era primul om care inventase un ceas solar cu zece ţigani. Când l-am vizitat, la începutul prieteniei noastre, mi-a arătat maşinăria numită ceas solar. Era de fapt un cărucior la care se înhămau zece ţigani robi, dezbrăcaţi până la brâu, şi folosea la secerat. Un sistem complicat de lentile ardea spatele ţiganilor când încercau să se îndrepte de şale.

Avea un dezavantaj. Nu putea fi folosit decât atunci când era senin, dar nu din cauza asta au renunţat la el. După ce au fost înhămaţi de câteva ori la căruciorul cu lentile, ţiganii au fost nevoiţi să înceapă să fugă de pe moşie, şi boier Lăpai s-a văzut silit să interzică folosirea unei atari invenţii pe pământurile lui. Toate astea a catadicsit să mi le explice Piticul într-o după-amiază senină de vară şi fierbinte, învârtindu-se ca un gândac uriaş în jurul căruciorului părăsit într-o magazie. Sistemul de lentile de Amsterdam al maşinăriei lucea strâmb şi, privind deodată prin el, lumea se construi altfel, mirifică şi tristă. Şi în lumea aceea Piticul se desenă cu trăsăturile explodate şi răvăşite şi vorbind despre maşina de zburat cu bilă magnetică a lui Cyrano de Bergerac. Am privit şi am ascultat, apoi deodată, brusc, afară începu ploaia. Calul cu care venisem stătea părăsit în ploaie ca o plantă ciudată, vreo ciupercă uriaşă şi hidoasă. Atunci fulgeră şi se făcu întuneric şi prin întuneric sforile ploii se împletiră cu lumea, desăvârşind-o. Am încălecat şi, fără să mă uit înapoi, am plecat. Şi numai când am fost destul de departe, atât de departe încât vizita să mi se pară cu totul sfârşită, am întors capul şi am privit. În întuneric şi în ploaie am crezut că îl văd pe Pitic rânjind la mine batjocoritor şi vesel.

A doua zi mi-a trimis cadou printr-un servitor o bilă magnetică legată cu o panglică de mătase, pe care scria:

> „*Nihil admirari prope res una, Numaci,*
> *Soláque quae possit facere et servare beatum*...”.

Nici nu-mi trecea prin cap să mă mir de ceva, dar inscripţia m-a făcut într-adevăr să mă mir.

Toate astea se vor întâmpla însă mult mai târziu.

Acum îl cercetam curios pe cel care se învârtea anapoda prin preajma casei noastre. Nu ştiam că e unul din pretendenţii la mâna mamei, dar, tot privindu-l, după o vreme a trebuit să-mi vină şi gândul ăsta. Şi după ce mi-a venit gândul, m-am gândit că n-are nicio şansă şi am ieşit din brusturii în care mă ascunsesem şi m-am aşezat în calea lui. Când a ajuns lângă mine, a oprit calul, sau calul s-a oprit singur, nu ştiu aceasta, şi o vreme m-a privit ca pe un obstacol peste care oricum nu poate să treacă sau peste care e mai bine să nu treacă. După un timp, atunci când începusem să cred că vom sta aşa la nesfârşit, în plictiseala aceea molcuţă a aşteptării fără rost, tocmai atunci a deschis gura şi a spus:

— În casa asta, dacă nu mă înşel, se intră pe undeva!

Ar fi trebuit să râd şi să-i spun că se intră pe uşă, numai că n-am râs şi am spus:

— Da, se intră pe uşă!

— Numai că uşa asta, a spus el, cred că este în altă parte decât este de obicei o uşă sau eu sunt în altă parte şi nepotrivirea mă face să mă mir.

Încercă să descalece, dar, din cauza tremurăturilor nervoase şi bolnăvicioase ale mârţoagei, nu reuşi. Am întins mâna spre botul calului şi atingerea scurtă linişti animalul, atât cât poate fi liniştit un cal pe moarte, mângâindu-l o clipă.

— Din câte înţeleg, spuse el, tot călare şi uitându-se peste mine, dumneata eşti fiul acelei femei pentru care eu nutresc un anumit sentiment.

Chiar în momentul când termina de spus aceste cuvinte, un cocoş întârziat scoase un strigăt răguşit şi prelung undeva aproape de noi, vestind ceva, cine ştie ce, începutul unei zile care nu avea să se mai termine niciodată, zi în care boier Lăpai hotărâse că e cel mai bun

moment să se îndrăgostească de mama mea şi, ca să şi dovedească aceasta, pornise în peţit.

— Da, eu sunt acela! am spus, cred că am spus aceasta.

Pasărea îşi terminase cântatul şi mârţoaga se liniştise oarecum. Continuam să stăm unul în faţa celuilalt, eu cu mâna întinsă spre botul animalului, ca într-o scenă familiară, boier Lăpai călare încă şi privind în golul luminos din spatele meu. Ţinea în mâna stângă o bucată de stofă din cea numită *bogasi* şi verde, împăturită frumos, dar acum puţin mototolită şi adunând întunericul care o mai fi fost peste lume în cutele pe care le făcea.

— E un cadou! spuse, urmărindu-mi privirea.

Apoi mă rugă să ţin o vreme cadoul acela atât de puţin opulent şi, neştiind ce înseamnă opulent, am ţinut totuşi stofa într-o mână, în dreapta, iar cu mâna stângă am apucat dârlogii calului şi el începu să descalece. Când ajunse pe pământ, era în cealaltă parte a calului decât mine şi de acolo spuse: „Mulţumesc!” sau ceva care să semene cu un mulţumesc, un mormăit şi o tuse, şi din mormăială şi din tuse ieşi un cuvânt pe care îl puteai bănui drept o mulţumire.

— Să mergem! am spus şi, fără să-l privesc, cu cadoul în mână, stofa aceea numită *bogasi*, am pornit spre casă.

Un soare ca o lămâie verzuie se aşezase peste cer, înfăţişând lumea ochilor doritori s-o privească, nicidecum altfel decât altădată, chiar dacă un peţitor era undeva în spatele meu şi chiar dacă acel peţitor era boier Lăpai, fratele Piticului. Şi, păşind prin lumina verzuie, l-am condus pe boier Lăpai spre casă. Mă ajunse din urmă într-o vreme şi, întinzând o mână uscată şi păroasă, mă opri din mişcare.

— Dă-mi-l acum! spuse.

Adică să-i dau *bogasi*-ul, stofa aceea verde. M-am tras înapoi un pas din dreptul mâinii aceleia întinse chiar sub nasul meu şi i-am înapoiat stofa. O luă, o vârî la subţioară şi, întorcându-se, începu să se depărteze cu paşi leneşi, aidoma unui om mort. Şi, mergând, capul lui ba acoperea soarele, ba îl descoperea, stricându-mi buna vedere, într-o pendulare tristă şi îndepărtătoare. L-am lăsat o vreme să penduleze în privirea mea ca un păianjen atârnat de un fir nevăzut, dar ştiind că atârnă de un fir, şi când soarele se acoperi iar, am deschis gura şi, încremenit şi speriat, am strigat:

— Boier Lăpai!

Se opri în întunericul pe care îl făcea trupul lui şi prin întunericul acela ca un tunel până la mine spuse rostogolind cuvintele, dar în alt timp, mult mai târziu de la oprirea aceea, peste câţiva ani:

— Nu demult m-am hotărât să-i omor, pe mama ta, şi pe Vaucher, şi pe Mamona cel Tânăr.

Se opri însă, numai, şi surâse o clipă şi, apucând *bogasi*-ul, stofa aceea verde, îl aruncă într-o parte şi, în timp ce *bogasi*-ul zbura încă prin aer, făcu primul pas spre mine şi înspre casa noastră. Şi iar o pendulare întunecând şi luminând soarele acelei dimineţi, la nesfârşit.

Atunci, parcă simţindu-ne, mama a apărut la o fereastră şi a început să spună să intrăm în casă, dar fără să se arate mirată de apariţia noastră, a mea şi a lui boier Lăpai. Se uita numai la noi de la una din ferestrele de la etaj şi, după ce spusese să intrăm, tăcea numai şi ne privea. Fiindcă ar fi putut să pară mirată, să se arate puţin mirată, prefăcându-se aşa. Nici pe mine, nici pe boier Lăpai nu ne văzuse de multă vreme şi apariţia noastră deodată şi a amândurora în faţa casei ar fi putut s-o mire. Întorcându-mi puţin capul şi rărindu-mi paşii atât cât să pară că-l aştept pe boier Lăpai să mă ajungă din urmă, am

privit umbra pe care o făceam pe pământul umed, printre smocurile arare de iarbă şi treptat frângându-se şi urcând alene pe zidul casei alb-murdar şi rece. Undeva în urmă şi depărtat, soarele acela verzui începuse să-mi încălzească spinarea. În faţa scărilor, a celor câteva trepte de piatră prin crăpăturile cărora crescuseră volbură şi scaieţi, boier Lăpai m-a ajuns din urmă.

Adevărul e că boier Lăpai venind în peţit nimerise cum nu se poate mai rău, aveam să aflu asta. Hotărâtă să se mărite, mama trimisese invitaţii unor eventuali pretendenţi şi, pentru a termina cât mai repede ceea ce îşi pusese în cap, îi chemase pe toţi odată. La boier Lăpai nu se gândise nicio clipă, dar se pare că n-a deranjat-o un oarecare peţitor în plus, chiar dacă acesta venise cu o zi mai devreme decât hotărâse ea. Dar nu s-a sfiit să-i spună că a apărut într-un moment nepotrivit cu planurile ei. Şi că, dacă tot a venit, ar putea sta, dar cel mai bine ar fi să-şi ia calul şi să plece înapoi, şi dacă mai are chef după asta şi după ce doarme o noapte în patul lui, a doua zi dimineaţa ar putea veni din nou, fiind bine primit şi, poate, de ce nu?, chiar aşteptat. Şi că ce mai face domnul frate al boierului, Piticul. El, boier Lăpai, a râs şi a spus:

— Înţeleg!

Că adică înţelege nepotrivirea ce s-a întâmplat între venirea şi primirea în peţit, dar că el oricum n-are nicio vină venind şi că se bucură că şi mama are acelaşi lucru în cap, chiar dacă acest lucru e în altă zi, şi nu tocmai când se nimerise să fie şi în capul lui. Şi că domnul Pitic, fratele lui, face bine.

Camera în care stăteau era camera de primit a casei noastre şi, intrând, întâi te izbea un miros de hârtie armenească arsă din belşug şi pe urmă un întuneric plăcut şi verzui şi roşiatic. Şi, uitându-te, vedeai un sfeşnic cu şase braţe licărindu-şi argintul şi apoi lumânările alb ceros,

neîncepute încă. Am deschis uşa şi întâi şi întâi m-a izbit mirosul acela puhav, apoi întunericul plăcut şi liniştitor. La una din măsuţe stătea boier Lăpai şi în faţă avea o ceaşcă cu cafea din care ieşeau aburi şi în ceaşcă, dacă te uitai atent, puteai vedea caimacul adunat sub forma unei cămile din cele numite dromader, precum şi îndemnul acelei cămile la călătorie. Neatent, boier Lăpai făcu o mişcare lenevoasă şi ceşcuţa se răsturnă pe tăblia mesei şi lichidul din ea, cafeaua aceea aromitoare, luă forma unei mici băltoace din care începu să picure arar pe covor. Aşezată undeva mai într-o parte, mama nu observă această întâmplare şi poate nici chiar boier Lăpai, fu norocul meu să admir mica băltoacă strălucitoare şi picurul ei ca un ceas cu apă pe covor. Vorbeau încă. Mama spunea deja cuvintele astea, că ea nu poate decât să se bucure, numai că nu e încă pregătită pentru o primire de la care aşteaptă atâtea şi atâtea şi în care şi-a pus multe speranţe. Şi chiar şi casa se află în aceeaşi situaţie şi că răgazul de o zi pe care i-l cere şi pe care l-a hotărât este nu numai necesar, dar chiar şi de dorit.

— Înţeleg! spuse boier Lăpai.

Şi pe urmă spuse despre domnul Pitic, fratele lui, cum că e bine. Spunând toate acestea, a dat să se scoale, împiedicându-se cu genunchii de măsuţa din faţă şi când s-a sculat de tot, măsuţa s-a răsturnat şi undeva un ceas bătu de douăsprezece ori, anunţând amiaza. Neliniştită oarecum, mama se ridică şi ea şi aşteptând ceva. Erau cu spatele la uşă, nu puteau să vadă că e deschisă puţin, atât cât să pară că nu a fost închisă bine, şi că prin crăpătura aceea privirea mea se strecoară nestingherită şi iscoditoare. Ceaşca de cafea se rostogoli spre mijlocul camerei şi de acolo lucea stins ca o pată alburie pe covor. Boier Lăpai începuse să se mişte leneş într-o parte şi fără niciun rost şi, când ajunse lângă ceaşcă, ridică piciorul

parcă anume şi-l aşeză pe ea. Se auzi un zgomot ca atunci când calci pe o jumătate de coajă de ou părăsită în lumina soarelui. Şi, când ridică piciorul, ceaşca se mai văzu o dată licărind molcom şi o rază de soare căzând pe ea, apoi raza se sparse în mii de raze ca într-o explozie şi o lumină scurtă se făcu în cameră şi orbitoare. Şi în lumina aceea fragilă boier Lăpai se văzu transparent ca o hârtie şi mama la fel, ca şi cum trupurile lor ar fi fost făcute din hârtie transparentă şi opalină şi vorbitoare.

— Voi pleca! spuse boier Lăpai, şi trupul lui vibră, hârtia trupului lui începu să vibreze.

— Vă voi aştepta mâine, spuse mama, şi când termină de spus cuvintele astea, în cameră se făcu iar întunericul acela plăcut de mai înainte, şi prin el, din privirea mea buimacă, începură să se înalţe pete şi cercuri luminoase şi roşii.

Stăteam în patru labe în dreptul uşii, dar nemaivăzând nimic, decât petele şi cercurile acelea plutind prin aer, şi retrăgându-mă cu spatele înspre ei, auzind cele spuse, i-am părăsit.

— Şi atunci, va spune boier Lăpai mai târziu, ca o scuză, uitându-se peste mine, mama ta a spus: „Dacă vreţi, puteţi totuşi sta”, şi a întins mâna spre mine, atingându-mă şi privindu-mă.

— Numai că tu, va spune Piticul, domnul frate, rânjind, ai înţeles pe dos invitaţia, şi atunci când trebuia să pleci, ai rămas.

Fiindcă boier Lăpai venise în peţit, înţelesesem asta, şi atunci când vii în peţit, nu poţi să crezi că n-ai nicio şansă, poţi crede că ai o şansă foarte mică, dar nu atât de mică încât să te facă să te întorci de unde ai venit ca şi cum nici n-ai fi fost, fără vreo promisiune sau un refuz. Şi oricum era mai îndreptăţit să creadă, după tot ce se întâmplase, că e mai aproape de o promisiune decât de un refuz, chiar

dacă acesta nu era adevărul şi el ştia care e adevărul. Dar îndreptăţit era să creadă altceva şi, fără să ţină cont de ceea ce credea el, în timp ce ieşea din casă, condus de o slugă, s-a hotărât să rămână. S-a hotărât să rămână, în loc să facă ceea ce ar fi făcut orice om cât de cât cu capul pe umeri, adică să se întoarcă în casa lui şi în patul lui, să mănânce şi să bea ceva, şi, după ce face toate astea, să se bage în pat şi, cu plapuma trasă până sub bărbie, să înceapă să se gândească la altă femeie.

— Nu am făcut toate astea! spuse şi se uită la mine ca şi cum ar fi fost vinovat de ceva, de tot ce s-a întâmplat şi chiar de ceea ce se va întâmpla după ce va spune cuvintele astea. Şi nu aveam de unde să ştiu, va spune, a spus, că mama ta hotărâse să primească în peţit cu o zi mai târziu decât hotărâsem eu să vin, şi dacă tot venisem, ce puteam să fac altceva decât să stau şi, stând, să văd cum mă îndrept spre refuz.

— Puteai să pleci! spuse Piticul din colţul lui.

— Nu, nu puteam să plec, spuse boier Lăpai, fiindcă eu eram acela care venise în peţit, şi dacă aş fi plecat, ce rost ar mai fi avut venirea şi, înainte de asta, de venit, gândul venirii şi al peţitului?

I-am lăsat să vorbească şi, întorcându-mă, casa noastră mi s-a arătat iar ca atunci, înălţându-se alburie peste pământurile moşiei, în ziua aceea în care boier Lăpai se hotărâse şi chiar şi venise în peţit.

Şi, ieşind, i-am uitat o vreme pe mama mea şi pe boier Lăpai despărţindu-se, n-am mai ştiut de ei în lumina călduţă ce mă înconjura. Un pâlc de copaci se înălţa undeva în stânga de cum ieşeai, ca o pată verde şi răcoroasă, şi, păşind pe trepte, pulpele îmi fură mângâiate de volbura scărilor. Bătea vântul aducător de polen şi de miresme şi copacii începură să foşnească deodată atunci când m-am aşezat la umbra lor şi am aşteptat. Am

aşteptat să-l văd pe boier Lăpai ieşind, să mă uit la figura lui de peţitor nenorocos coborând treptele casei noastre, uşor aplecat înainte şi privind mohorât lumea.

Amiaza zilei de 18 aprilie, anul 1812, se sfârşi brusc, aşa cum şi venise, anunţată de un orologiu bătându-şi arar timpul pe care îl avea în el, desfăşurându-l prin casa noastră şi peste noi. Vântul bătu deodată mai tare şi rece, ridicând praful, şi nori negri acoperiră cerul. Oprindu-se în uşă, boier Lăpai privi într-un fel nedumerit lumea, întinse o mână ca şi cum ar fi vrut să pipăie aerul şi figura lui adormită păru deodată mulţumită şi hotărâtă.

— Hei, strigă către mine cu o voce răguşită, un „hei” ca o suliţă greoaie vâjâind prin aerul dintre noi, unde crezi că ar putea fi calul ăla cu care am venit?!

L-am privit o vreme coborând cele câteva trepte tocite şi apoi am privit cerul de deasupra lui, întunecat, strivindu-l parcă, încercând să-l strivească, şi deodată un strop mare ca o lăcustă poposindu-i pe haină, puţin mai jos de umăr, în dreptul claviculei drepte. Şi apoi încă un strop făcând explozie în praful din faţa picioarelor lui, parcă înfipte şi crescute acolo, în piatra ultimei trepte, în adâncitura pe care o făcuseră picioarele altora, urcând sau coborând, şi acum picioarele lui.

— Nu ştiu! am spus şi privindu-l cum stătea drept ca o momâie şi din când în când clipind ca un om care nu vede prea bine decât de foarte aproape, silindu-se cu clipitul ăla să vadă şi altceva decât vede de obicei. Nu ştiu! am spus. Poate în grajd sau poate chiar în spatele casei.

A spus: „Bine” şi, păşind prin ţărână, stârnind praful în urma lui, a început să se mişte. A dat ocol casei şi, când nu l-am mai văzut, dar numai atunci, a început ploaia.

— Am ştiut că o să înceapă ploaia! va spune boier Lăpai mai târziu. Am ştiut asta din clipa în care, aplecându-mă spre mama ta să-mi iau rămas-bun, am

simţit o durere în spate şi în şale, o străfulgerare dureroasă anunţându-mă că o să se strice vremea.

— Ai ştiut! spuse Piticul. Şi ştiind trebuia să-ţi pui un sac în cap, să-ţi iei calul şi să te întorci acasă.

— Aşa am crezut şi eu că vei face! am spus. Stăteam sub copacii ăia şi aşteptam să te văd apărând şi apărând să-ţi fluturi mâna spre mine în semn de rămas-bun şi apoi întorcând calul să pleci calm către casă. Şi tot uitându-mă şi încercând să te zăresc, fiindcă ştiam că vei trece prin faţa mea, măcar pentru a-ţi lua rămas-bun, dacă nu pentru altceva, mama a apărut la una din ferestrele care se bălăbăneau în vânt şi, văzându-mă, a spus: „Vino, Tache!”.

— Aşa am crezut şi eu că voi face! va spune boier Lăpai. Se ridică şi se mişcă fără rost prin cameră, sub privirile noastre, a mea şi a Piticului, domnul frate, cum îl numise mama mea în ziua aceea de 18 aprilie, anul 1812. Aşa am crezut multă vreme, tot timpul ăla necesar pentru a-ţi lua rămas-bun şi timpul pentru a ieşi din casă şi timpul pentru a coborî treptele şi de a striga către tine! spuse şi se opri din mişcare.

— Adică ce vrei să spui? întrebă Piticul şi se sculă şi el.

M-am ridicat în picioare şi m-am lipit de trunchiul copacului, aşteptând să-l văd apărând călare pe animalul despre care, dacă ştiai, puteai crede că e un cal, şi oprindu-se o clipă sub şuviţele ploii, să întindă mâna către mine şi apoi să o fluture în semn de rămas-bun. Ploua al naibii, aşa cum plouă când pleci într-un peţit păgubos, cum îţi închipui că ar trebui să plouă când pleci din casa unei femei despre care ai crezut o vreme că ar putea fi femeia ta şi, plecând, ştii nu numai că nu e a ta, ci că e sau va fi a altuia. Aşa ploua. Am întors capul şi am privit ferestrele uitate deschise şi jucându-se în bătaia vântului, apoi o mână nevăzută a început să le închidă şi când numai una a rămas deschisă, smucindu-se veselă şi

nepăsătoare, în ea a apărut mama, privind curioasă, şi văzându-mă, de acolo de unde era, din fereastră, a spus:

— Vino, Tache!

Nemaistând să-l aştept, am fugit în casă cu apa şiroind pe mine şi numai după un ceas, după ce mă uscasem şi mâncasem, mi-am adus aminte de el, de boier Lăpai, şi într-o doară şi neîncrezător m-am apropiat de o fereastră şi am deschis-o şi am privit. În mijlocul curţii noastre şi în ploaie, prin întunericul care începuse să se lase, boier Lăpai călare pe animalul cu care venise, se desena ca o umbră.

Peţitul a început cu adevărat a doua zi, 19 aprilie, anul 1812. M-am trezit buimac şi, nu ştiu de ce, puţin speriat. Afară era senin ca după furtună şi soarele se ridicase spre ora zece. După ce m-am îmbrăcat cât am putut de repede şi alandala, am ieşit din cameră. Casa părea pustie şi numai undeva departe se auzeau voci, zgomote ca nişte glasuri sporovăind, dar fără să se înţeleagă ce. Am ascultat o vreme, vrând să desluşesc ceva, şi când voiam să renunţ, a apărut mama mea şi a spus:

— Ce faci aici, Tache?

— Nimic! am spus şi am privit-o.

Era îmbrăcată ca pentru vreo sărbătoare, ca de Crăciun sau de Paşti, numai că nu era niciuna din astea două.

— Vino! spuse şi porni înaintea mea fără să-i pese de mine, fără să-i pese de nimic în general.

Am mers după ea prin casa întunecată, prin culoarele ca nişte galerii părăsite, până când vocile au fost destul de aproape pentru a le înţelege. Erau vocile unor servitori comentând întâmplările zilei şi pe cele ale zilei trecute, cum unul dintre peţitori stătuse toată noaptea în ploaie, călare pe o mârţoagă care tremura ca o nuia, şi cum că e de mirare toată întâmplarea, fiindcă bietul om,

pretendentul, aşa îl numeau pe boier Lăpai, nu murise de frig şi de atâta apă ce i-o fi curs în cap. Venirea mamei îi făcu să tacă şi să se risipească. Deschise uşa camerei în care cu o zi înainte fusese primit boier Lăpai şi, oprindu-se în uşă, aşteptă o vreme să mă hotărăsc şi să mă strecor pe lângă ea.

Am intrat şi, intrând, camera mă întâmpină binevoitoare şi întunecată. Am închis ochii, şi când i-am deschis, în faţa mea, aşezat pe un scaun, era un munte de carne, de oase şi de grăsime, având forma unei bile uriaşe şi neomeneşti. Priveam uimit şi de atâta privit şi uimire, am început să mă uit cruciş şi pe urmă am sughiţat. Mama mi-a dat un ghiont, şi din ghiontul ăla m-am dat un pas înapoi şi iar am privit. Era totuşi un om, şi anume un negustor grec, putred de bogat şi pretendent la mâna mamei. Lângă el, aşezat ţeapăn, stătea boier Lăpai, privind drept în faţa lui şi parcă prin mine. Între ei era o măsuţă şi pe măsuţă farfurii cu mâncare şi pahare. Mama s-a aşezat mai într-o parte şi de acolo a spus:

— Aşază-te, Tache!

Am dat să mă aşez, dar, tocmai atunci, în guguloiul ăla inform s-a deschis o gaură neagră şi adâncă şi în gaura aia neagră şi adâncă a dispărut ceva ce semăna cu o găină friptă. Pe urmă, peste gaură s-au lăsat buzele ca nişte obloane şi au început să se audă zgomote şi trosnituri înfricoşătoare, şi în guguloi se puteau observa frământări ciudate şi anarhice şi la urmă se lăsă tăcerea şi m-am aşezat. Boier Lăpai stătea ţeapăn şi cu privirea în gol, undeva peste noi şi peste întâmplările noastre. M-am aşezat şi am privit buimac la o pată de soare de pe covor, care se mişca agale între boier Lăpai şi mama. Şi când pata ajunse în dreptul piciorului mamei, poposind o vreme acolo, guguloiul întinse o mână ca un cleşte, apucă o farfurie şi, ridicând-o în aer, îi răsturnă conţinutul în gaura

aia neagră şi adâncă şi totul se repetă aidoma. Pata aceea de soare ca un mesaj ajunsese acum pe genunchiul mamei şi era din nou tăcere.

— Nu am făcut decât să stau şi să privesc, va spune boier Lăpai, o pată de soare mişcându-se între mine şi mama ta, şi când pata a ajuns pe genunchiul ei, m-am hotărât să plec.

Boier Lăpai făcu o mişcare ca şi cum ar fi fost hotărât să se scoale şi, sculându-se, dacă tot a făcut asta, să şi plece din casa noastră şi din preajma noastră. Numai că atunci, în timp ce începuse mişcarea aceea care l-ar fi dus departe de noi, mama îşi mişcă piciorul părând că se scutură de pata de soare şi spuse:

— Boier Lăpai, de ce nu mănânci ceva?

Încurcat, boier Lăpai vru să răspundă, vreo scuză, desigur, numai că în guguloi se făcu iar gaura aia neagră şi din ea ieşi ceva ca un muget şi ferestrele odăii începură să vibreze şi un pahar se sparse cu un trosnet sec. Încet, încet am început să pricep ce se întâmplă: negustorul grec, putred de bogat, vorbea. Nu se auzea decât mugetul acela, dar mama păru că înţelege ceva, fiindcă la urmă se înroşi toată şi spuse:

— Sigur că da!

Şi atunci mormanul acela de carne şi de oase şi de grăsime se sculă de pe scaun şi scaunul pe care stătuse se prăbuşi primul. Rostogolirea guguloiului a continuat prin cameră cu o vagă direcţie spre mine. A trecut peste o măsuţă şi după aceea măsuţa a apărut ca un frumos desen al covorului, câteva ceşcuţe şi un ceainic de argint ca o poleială. Nu credeam că ar fi putut cineva să-i oprească rostogolirea, şi totuşi a fost cineva care a făcut-o. Când s-a deschis uşa, numai eu am privit curios să văd ce-o să se mai întâmple. Boier Lăpai stătea ţeapăn şi trist pe scaunul lui şi nu părea atent la nimic, iar mama încerca

să se uite pe fereastră, la cer. Şi, deschizându-se uşa, în ea a apărut un omuleţ caraghios, îmbrăcat în frac şi cu un joben uriaş pe cap. S-a oprit o secundă, atât cât să aibă timp să deschidă gura şi să spună:

— Pardon, avocatul Gingă! făcând pe urmă un pas mic înainte şi privind în jurul lui. De abia atunci a văzut guguloiul care se îndrepta spre el şi care în niciun caz nu s-ar fi oprit, am fost sigur de asta. Şi atunci omuleţul Gingă a început să ţopăie şi să învârtească bastonul pe care îl avea în mână ca pe o sabie. A fandat şi şi-a proptit săbiuţa-baston în guguloiul, care, nu ştiu de ce, şi-a oprit mişcarea de rostogolire.

— Cu cine am onoarea? a scheunat Gingă, dat tot aşa, cu bastonul înfipt până la jumătate în guguloi.

Din guguloi au început să iasă nişte mugete înfiorătoare, şi atunci avocatul Gingă a lăsat mâna cu săbiuţa să-i alunece leneşă în poziţia ei firească şi în acelaşi timp a dus cealaltă mână la ureche, ca şi cum n-ar fi auzit bine. A ascultat o vreme aşa, în poziţia asta vreau să spun, puţin îndoit de mijloc, precum şi cu o mână la ureche. Când guguloiul a terminat, s-a îndreptat şi, după ce s-a gândit puţin, a spus:

— Pardon, omul ăsta, ca să zic aşa, are o necesitate fiziologică.

De-abia atunci a zărit-o pe mama şi, fără să-i mai dea atenţie grecului, a zâmbit şi, după ce a zâmbit, şi-a scos jobenul şi mănuşile şi a salutat-o pe mama. Boier Lăpai părea absent la ce se întâmplă, încercând parcă să privească prin zidul din faţa lui, iar grecului nu-i ardea în niciun caz de zâmbetul avocatului. Stătea încremenit în poziţia în care îl oprise omuleţul-avocat şi aştepta. Mama s-a sculat şi, ajutată de Gingă, a încercat să rostogolească guguloiul prin uşă. O vreme lucrurile au mers destul de bine, cu toate că Gingă mai mult se prefăcea că împinge,

dar numai eu am văzut asta. Pe urmă, guguloiul s-a înţepenit în uşă şi, oricât au încercat cei doi, n-au mai reuşit să-l urnească de acolo, aşa că l-au lăsat în plata Domnului şi s-au aşezat. Mama a chemat o servitoare şi a comandat cafele proaspete şi apă şi şerbet şi pe urmă i-a zis că să ia şi jobenul avocatului şi să-l ducă undeva, n-am înţeles unde, dar avocatul a zis că mai bine îl pune lângă el pe jos şi mama a zis că bine şi servitoarea a ieşit şi numai după asta avocatul a poftit la o smochină zaharisită. În timp ce mama pregătea smochina, să i-o servească, avocatul Gingă a deschis gura şi a început să facă un fel de conversaţie cu boier Lăpai.

— Dacă nu mă înşel, a spus el, îl am în faţă pe serdar Miralai.

— Da! şi-a clămpănit buzele boier Lăpai.

Fără să-i pese de răspunsul celuilalt, Gingă a închis gura şi acum avea în ea o smochină zaharisită, pe care a început s-o mestece tacticos. Când a terminat, a deschis iar gura şi a spus:

— Acum vreo zece ani am cunoscut-o pe sora dumneavoastră, baroneasa Bellio, care avea şase copii şi îl aştepta pe al şaptelea.

— Baronul Bellio a murit, spuse sec boier Lăpai, apoi a murit şi soră-mea!

— A murit? întrebă mama, care nu era atentă şi se uita îngrijorată spre uşa în care era înţepenit negustorul grec, putred de bogat.

— A, nu el, Madame! spuse avocatul Gingă în timp ce molfăia delicat a doua smochină zaharisită. Nu moare nimeni dintr-un înţepenit în uşă, mai spuse şi mâncă şi a treia smochină.

— A mâncat şase! îmi va spune cu precizie, peste ani, boier Lăpai, stând ca şi atunci, ţeapăn şi privind undeva în gol.

— Numai că după ce a mâncat-o pe a şasea, spuse Piticul şi se opri şi făcu bulburuci în vasul cu apă parfumată al narghilelei, numai atunci s-a uitat la Tache, şi fiindcă tot s-a uitat şi l-a văzut, s-a simţit dator să spună ceva despre educaţiune şi despre un guvernor.

— Da! am spus eu.

După ce a mâncat ultima smochină zaharisită, în timp ce mă uitam la negustorul grec înţepenit în uşă, mama a spus:

— Tache, de ce nu mergi să te schimbi?

Am ridicat mâna şi i l-am arătat pe guguloi, şi mâna mea ridicată, cu degetul întins spre cel din uşă, i-a atras atenţia avocatului asupra mea. Şi în timp ce smochina aia zaharisită, ultima, îi aluneca de-a lungul esofagului, a deschis gura, şi când a simţit că smochina a ajuns acolo unde ajunge orice smochină pe care întâi ai mestecat-o şi pe urmă ai înghiţit-o, spuse:

— Băiatul ăsta bănuiesc că nu are un guvernor.

— N-are! am spus eu.

— Dar, spuse Piticul, înainte să spună cuvintele astea, în timp ce avea smochina aia încă în gură, s-a lăsat un moment de tăcere în camera în care eraţi adunaţi pentru peţit, şi momentul acela de tăcere a fost atât de lung, cât să aibă timp să se hotărască dacă să înghită smochina sau să prelungească plăcerea ce ţi-o oferă un fruct zaharisit pe care îl molfăi între cerul gurii şi limbă.

— Da, am spus eu, şi atunci mama, înainte ca avocatul să spună cuvintele despre guvernor şi educaţiune, s-a mişcat prin lumina şi întunericul din cameră şi în mână avea vasul cu smochine, spunând: „Boier Lăpai, nu vrei o smochină?”. Şi de-abia pe urmă avocatul a deschis gura şi a vorbit, şi eu am spus: „N-are!”, că adică n-am un guvernor.

Fâstâcindu-se, mama îi întinse chiseaua lui boier Lăpai, care, absent, o ţinu în mâini o vreme, aşa cum ai ţine în mâini vreo găină şi pe care nu ştii unde s-o aşezi destul de repede.

— Fiindcă, spuse avocatul Gingă, educaţiunea reprezintă un precept moral al civilizaţiunii.

— Atunci, spuse boier Lăpai, am lăsat chiseaua să plutească prin aer, şi după ce a plutit o vreme, când a atins covorul, fructele alea s-au rostogolit la picioarele mele ca nişte zaruri necâştigătoare.

Lăsând chiseaua să cadă, boier Lăpai se sculă cu o mişcare lenevoasă şi se apropie de guguloi. L-am privit, de acolo de unde stăteam, cum se mişcă agil prin aer, părând hotărât să înceapă sau să termine ceva, să înceapă, va spune Piticul, dar nimeni nu ştie ce este la capătul unui drum, printr-o cameră în întuneric şi lumină, începutul, va spune Piticul:

— Fiindcă la capătul drumului, prin camera aceea, sub privirile mamei tale şi ale avocatului Gingă, se afla negustorul grec înţepenit în uşă, unul dintre pretendenţi.

S-a apropiat de guguloi, a întins un deget ca o suliţă şi i l-a proptit între coaste, părând că nimic nu se poate întâmpla dacă îţi înfigi un deget în coastele unui negustor grec, înţepenit într-o uşă. Numai că, după o vreme, din guguloi a ieşit un muget, despre care îţi puteai închipui, dacă voiai, că e un râs isteric, provocat de un deget care te gâdilă între coaste. Şi din râsul acela se produce o cutremurătură a casei ca la un cutremur adevărat, şi din cauza cutremurului, uşile în care era înţepenit guguloiul se lăbărţară şi geamurile casei zăngăniră, acoperind cu zgomotul lor zgomotele leneşe ale peţitului. Guguloiul scăpă din uşă şi repede dispăru din raza privirii mele. Boier Lăpai se înapoie la locul lui, molcom, ocolind smochinele

acelea zaharisite şi rostogolite pe covor şi fără să-i pese de cuvintele mamei, care spunea:

— Ar trebui să mergem!

anunţând astfel un prânz vesel şi fericit la pavilionul de vânătoare al moşiei, prânz pe care îl gândise şi pregătise îndelung în vederea acestor întâmplări, se aşeză.

— M-am aşezat, spuse boier Lăpai, şi aşezându-mă am ştiut că totul va continua până la sfârşit, până când cei doi, Mamona cel Tânăr şi Vaucher, îl vor omorî pe Mamona cel Bătrân, şi numai după aceea Mamona cel Tânăr îl va omorî pe Vaucher şi apoi pe mama ta. Aceştia trei, cei doi Mamona şi Vaucher, nu apăruseră încă, aşa că nu-mi rămânea decât să mă aşez şi să ascult împăcat cuvintele mamei tale:

— Trebuie să mergem!

şi spunând despre prânzul la pavilionul de vânătoare al moşiei, în lumina alburie şi destrămată a zilei urcând spre amiază.

M-am schimbat cât am putut de repede pentru a nu pierde prea mult din ceea ce s-ar fi putut întâmpla în lipsa mea. A durat totuşi destul de mult, fiindcă atunci când am privit pe fereastră, erau deja afară, în faţa casei, şi mai mulţi servitori se chinuiau să ridice o targă, pe care era aşezat negustorul grec, şi nu reuşeau. Ceilalţi erau deja călare, boier Lăpai pe mârţoaga lui, Gingă pe un cal din grajdurile casei noastre, o iapă leneşă şi benevolentă, pe care de obicei o călăream eu. Calul pregătit pentru mine avea o privire apoasă şi apatică şi-l ştiam ca pe cel mai leneş cal din regiune, dar nu mi-a păsat. Şi tocmai când cercetasem tot ce se putea vedea, lumea aranjată într-un fel anume de gândurile şi dorinţele mamei, sub un soare scămos nimbând cerul, cam în timpul acela când începuse să nu mai îmi pese de cal, a apărut mama şi, privind undeva în gol, a strigat:

— Tache, plecăm!

Şi negustorul grec fu ridicat pe targa lui într-o sforţare a servitorilor, şi această reuşită fu semnalul plecării spre prânzul cu peţitorii. A fost o plecare oarecum precipitată şi a trebuit să mă grăbesc pentru a-i ajunge din urmă.

— Te-ai grăbit, spuse Piticul, dar, oricât de tare te-ai fi grăbit, la capătul drumului aceluia scurt prin praf şi soare pe care l-au făcut peţitorii, tot aia ai fi găsit.

— Da, am spus eu şi l-am privit prin fumul care se adunase în cameră şi pe care el se chinuia să-l facă şi mai gros pufăindu-şi narghileaua.

Şi între două pufăituri spunând:

— Fiindcă la capătul drumului erau cei doi Mamona aşteptând şi privind norul de praf prin care călătoreaţi, cei trei peţitori, mama ta şi tu, şi alături de voi, servitorii cărând mâncare şi băutură şi evantaie, pentru ca statul la pavilion să pară cât mai plăcut cu putinţă şi cât mai scurt, timpul unei după-amiezi oarecare din primăvara anului 1812. Aşa aţi crezut tot drumul ăla învăluit de praf.

— Nu era praf, spuse boier Lăpai într-o vreme, era noroi.

— Să zicem, spuse Piticul, că era praf, nu contează asta. Contează în primul rând că mama ta, spuse şi se uită la mine, sau dacă vrei iubita ta, spuse, dar nu se uită la boier Lăpai, cu toate că n-a fost niciodată ceea ce se cheamă o iubită, aşa cum nici tu n-ai fost un peţitor de-adevăratelea, contează, spun, că o femeie care era peţită de mai mulţi bărbaţi se hotărâse deja pentru unul dintre ei, fără să ştie că în următoarele zece minute, sau un sfert de ceas, sau un ceas, îşi va schimba hotărârea şi cel nou ales nu era încă printre voi, dar ea, mama ta, în drumul acela scurt nu avea de unde să ştie asta. A crezut tot drumul ăla că cel ales e ales şi gata şi că acum nu face decât să-şi piardă vremea în mod plăcut în prezenţa şi

compania unor bărbaţi care nu demult erau, puteau fi şi putea crede că sunt nişte peţitori de-adevăratelea, tânjind la mâna ei. Numai că la capătul drumului aşteptau cei doi Mamona, Mamona cel Bătrân, ca un lup adulmecând vreo pradă în zare, ştiind că în norul de praf ce se apropie e prada pe care o aştepta de multă vreme, o femeie bogată şi văduvă şi hotărâtă să nu mai fie niciuna, nici alta, şi lângă el, ca vreo vulpe jigărită, tot aşteptând, fiul lui, Mamona cel Tânăr. Şi mai departe, tot pe drumul ăsta al pândei şi al aşteptării, dar nu atât de departe pe cât ai fi putut crede, mai ales după ce mama ta s-a hotărât pentru Mamona, nu atât de departe, îndreptându-se către casa voastră Louis André Gabriel Bombast Vaucher.

— Nu, am spus eu, despre Vaucher nu trebuie să vorbim încă.

— Ba da, spuse încăpăţânat Piticul, fiindcă toţi sunt aşezaţi într-o linie dreaptă şi cât se poate de scurtă, aproape lipiţi unul de altul, sau ca şi lipiţi, mama ta, Mamona cel Bătrân, Vaucher, şi în spatele lor, oarecum nepăsător, prefăcându-se în orice caz nepăsător şi dispreţuitor, Mamona cel Tânăr.

— Şi dacă vrei aşa, spuse boier Lăpai, în urma lor ne poţi aşeza şi pe noi.

— Nu, spuse Piticul, noi suntem undeva deasupra şi privind şi vorbind. Şi iar spunând către mine: Aşa că, grăbindu-te să-i ajungi din urmă, oricât de tare te-ai fi grăbit prin soarele şi prin noroiul drumului, la sfârşit, atunci când vei crede că după atâta grabă vei găsi un sfârşit binemeritat, totul va arăta altfel decât ţi-ai închipuit, semănând uimitor de bine cu începutul unei zile urâte şi neaşteptate.

— Nu, nu ştiam asta, am spus şi i-am privit.

Încercam să-i ajung din urmă şi calul părea mai leneş şi mai răuvoitor decât te puteai gândi numai uitându-te la

el, decât mă gândisem uitându-mă la el, şi oricât l-am îmboldit, nu a vrut sau nu a fost în stare să meargă mai repede decât un om care merge pe jos şi pare oarecum grăbit. Soarele se pusese deasupra capului nostru, fierbinte, şi din noroi ieşeau aburi ca un fum subţire şi vulcanic. Şi, ca şi cum aş fi fost un dumnezeu oarecare, i-am privit cum se mişcă sub clopotul cerului aceluia străveziu şi albastru firav, ca vreo sticlă a bătrânului Isaac Herţog, ca o sticlă aşezată în rafturile prăvăliei lui, şi licărind. Nu i-am ajuns din urmă, şi calul de sub mine a făcut tot ce a putut ca să se întâmple aşa, şi tot privindu-i cum se agită în aerul limpede al zilei, la o cotitură a drumului nu i-am mai văzut. Am oprit calul şi asta a fost mai uşor decât orice altceva aş fi încercat să fac cu el şi am descălecat. Ierburile de pe marginea drumului miroseau deja a încins şi a ud, şi câteva flori sclipeau roşiatice şi albe, după cum or fi avut chef. Nu îmi mai păsa de ei şi m-am aşezat pe iarba udă şi caldă şi am aşteptat ceva ce nu avea cum să se întâmple sau nu putea să se întâmple, clopotul acela al cerului să se micşoreze atât de mult încât eu să fiu în afara lui, şi lumea, lumea cu iarba şi florile şi cu străvezimea ei şi cu peţitorii poposiţi la pavilion şi sporovăind, totul să fie sub clopotul acela şi eu privindu-i şi admirându-i şi urându-i. Într-o vreme am adormit şi am visat că se întâmplă chiar aşa. M-am trezit buimac şi prin ţesătura aerului unduitor am încălecat şi, urnindu-mă greoi prin noroiul drumului, am pornit către ei.

Am ajuns tocmai la timp pentru a putea s-o văd pe mama leşinând în braţele unui bărbat negricios şi puţin adus de spate, acum şi mai aplecat sub povara ce se nimerise să fie tocmai trupul mamei mele, şi sub privirea lui rece şi indiferentă, sub ochii aceia ca două găuri întunecate şi întâmplător nimerindu-se să fie chiar în locul unde de obicei sunt ochii, m-am oprit şi i-am cercetat. Într-

o parte era un băiat cam de o vârstă cu mine, semănând leit cu cel ce o purta acum prin aer pe mama mea şi dispărând cu ea în pavilionul de vânătoare. Şi în timp ce priveam spre boier Lăpai, tolănit pe iarbă şi la fel de indiferent ca întotdeauna, părând că se uită prin mine şi dincolo de mine, la calul cu care venisem, după ce a trecut timpul acesta scurt al privirii, bărbatul negricios a apărut în uşa pavilionului şi, fără să pară că o spune cuiva anume, a spus:

— Gata! şi a început să se mişte leneş către guguloiul care dormea cu gura căscată şi horcăind sub un prun, şi după el, călcându-i umbra scurtă fie-său, al doilea Mamona.

Lectica în care fusese cărat negustorul grec era aşezată în partea cealaltă a pomului şi pe ea se cocoţase un servitor, privindu-ne holbat şi cu gura lăbărţată şi strâmbându-i obrajii; între pom şi boier Lăpai, dar mai mult spre boier Lăpai, era unul din pantofii mamei.

— Celălalt, spuse Piticul, întrerupându-mă parcă, era sub avocat.

— Da! am spus eu şi, după ce am spus da, după-amiaza se termină deodată şi un întuneric fin ca un praf negru coborî prin aer, învăluindu-ne.

— Femeia, spuse Piticul, în timp ce mă conducea spre casă, în alt an şi în altă după-amiază, „este sexul greu de supus, slab, nestatornic, moale, copilăros, infam, mârşav, josnic, abject, bun de dispreţuit, nedemn, rău, aducător de nenorocire, fără ruşine, rece, rău famat, gol la minte, vanitos, fără judecată, nerod, perfid, leneş, puturos, murdar, nerecunoscător, ciuntit, mutilat, nedesăvârşit, de abia schiţat, nedezvoltat, tăiat, amputat, decăzut, rugină, vierme, neghină, ciumă, boală, moarte”.

Dar nu l-a mai citat şi pe Ariosto, adică:

„Pus între noi de către natură şi de Dumnezeu

Ca o povară şi o grea pedeapsă”, citat inexact, preluat după Bruno.

Ne-am oprit şi într-o vreme Piticul a deschis din nou gura şi a spus cuvintele lui Poliimniu:

— „Şi spun că un bărbat fără femeie este asemenea unei inteligenţe, vreau să spun că este un erou, un semizeu, *qui non derxit uxorem*”. Vorbind tărăgănat şi părând că vorbeşte într-o doară, repetând ce a auzit de la alţii, chiar dacă aceşti alţii erau de fapt Aristotel şi Bruno, şi mai ales acesta din urmă, acum ştiu.

Şi, printre cuvintele astea, soarele începu să coboare spre asfinţit, ca o amintire. Atunci, Mamona cel Bătrân întâi s-a aplecat şi a cules pantoful mamei din drum şi l-a ţinut o clipă în mână, vrând parcă să afle dacă palma lui deschisă e mai mare decât pantoful sau invers. Când a crezut că s-a lămurit în vreun fel şi părând mulţumit de ceea ce aflase, s-a uitat la servitorul care stătea pe lectică şi, uitându-se, servitorului i-a pierit cheful de râs şi de holbat.

— Tu! a spus Mamona cel Bătrân într-o doară.

Eu aşa aş fi crezut.

Şi după ce a privit şi a spus *tu*, ca şi cum după ce a priveşti şi spui *tu*, totul începe deodată să fie altfel, totul a început să se mişte şi să fie altfel. Toate slugile s-au strâns grămadă în jurul guguloiului şi, după ce s-au chinuit o vreme, au reuşit să-l rostogolească din locul în care adormise, de sub el apărând cel de al doilea pantof al mamei, strivit şi de nerecunoscut. Făcând parcă o sforţare în el însuşi, pantoful şi-a recăpătat, cu o pocnitură slabă, vechea formă de pantof. Mamona cel Bătrân s-a mişcat iar, şi când a ajuns în dreptul pantofului, s-a aplecat o clipă, şi când s-a îndreptat, cei doi pantofi stăteau unul lângă altul, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Aşteptând parcă momentul acela prielnic, când totul părea oarecum

ordonat şi oricum altfel decât atunci când leşinase, mama a apărut deodată şi, călcând cu picioarele goale prin iarbă, s-a apropiat de pantofii ei şi de bărbatul acela numit Mamona şi, lăsându-se încălţată de el, fără să privească în jur şi fără să-i pese de noi în vreun fel, la urmă, atunci când a simţit altfel pământul sub picioare, sigură parcă de ea şi de alegerea făcută, i-a oferit braţul lui Mamona şi, încet şi atent, călcând parcă pe o apă limpede, au început să se depărteze.

Vrând parcă să mă întrerupă, Piticul a spus:

— „Pus între noi de către natură şi de Dumnezeu ca o povară şi o grea pedeapsă”, un citat prost după Ariosto.

Atunci boier Lăpai l-a corectat blând, dar nespunând nici el, adică:

„*Credo che l-abbia la Natura e Dió*
Produtto, o, scellerato sesso, al mondo,
Per una soma, per un grave fio
Dell’ nom, che senza te saria giocondo”.

Acum ştiu. Spunând însă numai despre Ariosto, pomenindu-i numele ca o punte între el, fratele său şi mine.

Peţitul s-a terminat cu un ospăţ oferit de mama în cinstea noului nostru administrator şi a bărbatului pe care îl alesese drept apărător al cinstei şi onoarei casei noastre, acelaşi Mamona, precum şi al cinstei ei. Şi după ce casa noastră s-a golit de oaspeţi, Piticul, peste ani, a putut spune aceste cuvinte ca o concluzie şi jignindu-l pe boier Lăpai, fratele său:

— „Trei lucruri sunt ce nu se mai satură. Da’ patru ce nu zic: Destul. *Infernus et os vulvae et terra quae non satiatur acqua*; *ignis vero nunquam dicit*: *sufficit*”.

Numai că o parte a cuvintelor acestora le-a mai spus odată, atunci când, după două zile de absenţă, boier Lăpai s-a întors la moşia şi la treburile lui şi, în timpul mesei, seara, chiar în ziua întoarcerii, după ce a înghiţit ce avea în gură, Piticul s-a gândit o vreme, a părut că se gândeşte şi a spus:

„Trei lucruri sunt ce nu se mai satură. Da' patru ce nu zic: Destul".

Lăsându-l pe boier Lăpai să continue.

— L-am privit cum înghite şi după asta gândindu-se, prefăcându-se că se gândeşte la ceva, şi apoi spunând cuvintele astea ca şi cum şi-ar fi adus aminte întâmplător de ele şi lăsându-mă să continuu eu, ştiind că şi eu ştiu ce urmează după cuvântul „sufficit" şi parcă numai de aceea nemaiostenindu-se să spună mai departe.

— După ce am spus cuvintele astea, spuse Piticul, s-a sculat de la masă cu o privire mohorâtă şi obosită şi, când a ajuns în dreptul uşii, vrând să iasă, l-am oprit. S-a oprit şi, după ce s-a întors spre mine, a tăcut o vreme, cercetând parcă podelele gălbui, proaspăt spălate, se mai vedea apa mustind în crăpăturile dintre scânduri, şi de-a lungul lor, până la masa unde eram încă aşezat şi înfruntându-i privirea. Şi ca să nu cred că nu a înţeles, după ce-a privit destul, în tăcerea care se lăsase, a spus cuvântul următor cuvintelor lui Solomon, *Infernus,* adică, şi zâmbindu-mi batjocoritor.

— L-am lăsat, spuse boier Lăpai, să creadă că n-am înţeles ce vrea să spună, că nu ştiu continuarea cuvintelor lui Solomon, dar el ştia că eu ştiu, şi atunci, când am ajuns în dreptul uşii, m-a oprit, provocându-mă să deschid gura şi să zic primul cuvânt din cele patru care urmau, *Infernus,* adică, dar nu şi pe celelalte.

I-am privit o vreme, nerăbdător să continuu şi să spun:

— După ce au plecat peţitorii, seara, ne-am adunat iar cu toţi într-o odaie a casei, luminată de două sfeşnice cu şase braţe şi cu lumânări proaspete în ele şi de puţină vreme aprinse. Eu trebuia să le aprind, aşa că ştiu asta.

Casa se liniştise între timp şi fusese chiar curăţată de urmele peţitului, podelele fuseseră spălate îndelung şi cu râvnă şi cineva ordonase să se ardă tămâie în toate camerele prin care poposiseră peţitorii, şi ai fi putut crede, după toate astea, că nu se va mai întâmpla nimic în seara aceea senină şi rece. Eram în camera mea, pregătindu-mă de culcare, când a venit mama. I-am sărutat mâna şi ea m-a sărutat absentă pe frunte şi după aceea spunând:

— Aş vrea să aprinzi lumânările în camera mare şi apoi să ne aştepţi acolo.

— Bine! am spus eu.

Plecă şi, fără să privesc în urma ei cum se duce, m-am îmbrăcat în hainele mele de catifea şi, cu o lumânare în mână, am pornit prin culoarele lungi şi întunecate ale casei noastre. Era frig şi mirosea vag a tămâie şi a lemn spălat proaspăt. În camera în care trebuia să aprind lumânările, cineva făcuse focul şi o lumină roşiatică mă învălui şi mirosul lemnului arzând repede şi cu poftă. Era un întuneric plăcut şi roşu, ca apele fluviului Acheron clipocind la malul dinspre lumea celor morţi. Am păşit prin cameră şi un curent de aer călduţ stinse lumânarea cu care venisem. Prin lumina aceea parcă ieşind dintr-o bucată de fier înroşit, subpământeană şi vestind apropierea altei ape din lumea morţilor, vreun fluviu leneş şi mocirlos, Cocit sau Lete sau Piriflegheтonul sau Stixul, m-am aşezat. Nu s-a întâmplat nimic şi după o vreme am adormit. Când m-am trezit, un ceas bătea arar şi în cameră era o lumină albă şi pâlpâitoare, şi în lumina aceea, parcă scăldaţi în ea, erau mama, Mamona cel Bătrân şi Mamona cel Tânăr, fiecare aşezat şi parcă de

când lumea acolo, stând şi părând că lumina celor douăsprezece lumânări li se scurge prin ochi, şi mai departe, în bezna trupurilor, în colcăiala de organe şi maţe şi sânge şi gânduri şi fapte. Nu mi-au dat nicio atenţie fiindcă jucau domino şi beau şampanie, mama şi cu Mamona cel Bătrân vreau să spun. Mamona cel Tânăr juca numai şi la sfârşit de tot el a câştigat şi după ce a câştigat s-a sculat şi a spus că se duce să se culce. Mama şi cu Mamona cel Bătrân au rămas şi au băut iar şampanie, dar n-au vorbit nimic, şi oricum nu mi-au dat nicio atenţie. M-am ridicat în picioare şi, apropiindu-mă de masa unde stăteau, am întins mâna şi am apucat paharul tocmai plin din faţa lui Mamona cel Bătrân şi, calm, l-am băut, ca şi cum în el ar fi fost apă, şi după ce am înghiţit ultima oară, m-a apucat sughiţul. Mamona cel Bătrân s-a prefăcut că nu mă vede şi, nevăzându-mă, nu putea să-i pese de mine sau de sughiţul meu. Şi-a umplut la loc paharul şi, după ce l-a umplut, totul a fost la fel ca mai înainte. Şi dacă reuşeai să ignori un copil beţiv, atunci nu aveai niciun motiv să fii nefericit sau altfel, neliniştit, să zicem. M-am întors la locul meu şi de acolo am început să mă uit la ei. Stăteau ţepeni în faţa celor două pahare de şampanie, acum pline iar, şi din ele sărind stropi fini ca o bură, şi tot privind, într-o vreme paharele au început să se aburească, până când, prin ele, totul se văzu ceţos şi depărtat şi trist. Când ceasul bătu sfertul de oră, mama tresări şi spuse:

— E târziu!

Mamona cel Bătrân se sculă şi, oferindu-i mamei mele braţul, ieşiră din cameră. Am stins lumânările şi iar lumina roşie a focului mă învălui.

— Era o lumină ca atunci când mai ai de făcut un pas şi făcându-l poţi trece dincolo, în altă lume şi în alt timp, am spus, şi în lumina aceea am adormit din nou.

— Minţi! spuse Piticul. Nu ai adormit! Te-ai sculat şi ai păşit în urma lor ca o umbră, i-ai urmărit până au ajuns în camera care, mama ta hotărâse, era camera lor începând din seara aceea.

— Nu, am spus eu, am stins lumânările şi am adormit. Când m-am trezit, era tot noapte şi focul se spuzise.

— Minţi, spuse blând Piticul.

— O vreme am stat în întuneric şi în linişte.

— Şi, spuse Piticul, după ce au intrat în camera lor, ai ascultat cum unul dintre ei, Mamona cel Bătrân poate, a răsucit cheia într-o broască şi, după ce a răsucit-o, a încercat uşa, nefiind sigur că dacă răsuceşti o cheie în broască, urmarea este chiar închiderea uşii. Ai stat în faţa uşii aceleia şi, în întunericul şi liniştea care poposiseră peste casa voastră, ai hotărât să-i omori. Şi ai hotărât s-o faci chiar atunci.

— Am încercat să adorm din nou, am spus, în liniştea aceea în care auzeam cum îmi vâjâie urechile, şi când am crezut că dorm şi visez, s-au auzit tropăituri şi voci fără rost la ora aceea, şi nu aveam niciun motiv să nu cred că dorm şi visez şi, dacă dorm şi visez, poate să se întâmple orice, chiar şi larma aceea care te îmbia la trezire şi la veghe, dar asta tot în vis şi în somn.

— Şi, hotărându-te, spuse Piticul, în întunericul acela al casei şi în liniştea aceea, te-ai strecurat într-un ungher şi, tot ascultând, ai început să auzi forfota şobolanilor şi a gândacilor cotrobăind după mâncare. Într-o vreme, dunga de lumină de sub uşa pe care o pândeai s-a făcut tot mai palidă, ca şi cum cineva, Mamona cel Bătrân, ar fi luat lumânarea şi, întorcându-se cu spatele la uşă, s-a apropiat de pat şi, când a ajuns lângă pat, a suflat în ea şi atunci dunga de lumină ca o sabie, de sub uşă, a pierit de tot şi o clipă nu ai ştiut dacă a pierit de-adevărat sau numai fiindcă ai închis ochii s-a întâmplat aşa.

— Credeam că dorm şi visez, am spus eu. Numai că într-un târziu a trebuit să cred că nu e aşa, că sunt treaz în camera aceea nemişcată ca o corabie fără vânt şi veşnică. Mi-era sete şi aş fi vrut să ţip o dată cu ceilalţi, pe care acum îi auzeam aproape şi înfricoşaţi. M-am ridicat bâjbâind şi somnul s-a scurs pe lângă mine ca o apă pe care ţi-o toarnă cineva din cer şi anume. O lumină vagă, venind de departe, poposi în cameră, şi atunci am văzut masa cu dominoul, răsturnată, şi piesele dominoului răsfirate pe jos ca nişte aripi ale unei păsări uriaşe şi moarte. Şi, fiind deja moartă, încercând să-şi ia zborul despre care ştia că există şi că se poate.

— Dar voind să nu adormi, spuse Piticul, somnul veni ca un şobolan lângă tine, şi viu, neputând crede că un şobolan care nu e mort poate sta atât de aproape de mâna ta, mişcându-şi mustăţile şi adulmecând, neputând crede asta, ai adormit.

— Lumina aceea venind de departe, ca şi cum altundeva ar fi mijit zorile, se transformă într-o vâlvătaie care cuprinse camera. Lângă piesele dominoului era sticla de şampanie, răsturnată şi golită acum. M-am dus lângă foc şi am răscolit jarul spuzit. Un lămâi, pe care îl creştea mama într-un vas de pământ, îşi luci frunzele ceroase, undeva într-o parte, ca o prevestire.

— Ai adormit, spuse Piticul, dar nu atât de mult încât, atunci când te-ai trezit, să nu mai ai chef să-i omori. Dar ca să-i omori de-adevăratelea trebuia întâi şi întâi ca ei să nu poată ieşi din camera lor, ştiai asta. Şi atunci, încă adormit, te-ai ridicat în picioare şi, ca şi cum ai fi văzut în întuneric, mişcându-te aşa, ai făcut cei câţiva paşi ce te despărţeau de uşa dincolo de care, adormiţi, erau mama ta şi Mamona. Te-ai lipit de uşă şi ai simţit metalul rece al clanţei atingându-ţi liniştitor fruntea.

— Eram încă buimac de somn, am spus, şi speriat, când am înţeles că focul cuprinsese casa noastră din senin.

— Ai stat o vreme aşa, spuse Piticul, ascultând, dar ştiind că nu e nimic de ascultat altceva decât foşnetul pe care îl face o casă adormită şi călătorind prin lume. Ai ascultat totuşi şi, străpungând întunericul cu razele privirii, ai privit şi ai văzut şobolanii şi gândacii mişunând adulmecători, dar asta nu putea decât să te liniştească. Fiindcă, simţind primejdia, mult înainte ca primejdia să fie adevărată, porniseră deja, cohortele lor netrebnice începuseră să părăsească tăcute casa. Şi, văzându-i cum se duc, şobolanii şi gândacii, ai ştiut că ceea ce îţi propuseseşi, omorârea celor doi, a mamei tale şi a lui Mamona cel Bătrân, avea să se întâmple. Sau dacă nu omorârea lor, măcar încercarea asta.

— Când arde o casă, am spus eu în anul 1821, care de-abia începuse, şi cuvintele mele s-au strecurat prin începutul acela veşnic de an, poposind în urechile lor, ale lui boier Lăpai şi ale Piticului, multă vreme arde fără vreun rost anume şi la întâmplare.

— Da, spuse Piticul, aşa e, numai că oricine ar fi avut chef să se uite atunci la focul ăla, şi după ce s-a uitat, să înceapă şi să se gândească, ar fi înţeles imediat care e rostul focului şi, înţelegând asta, ar fi înţeles şi de ce nu s-a întâmplat ca de obicei, adică întâi să ardă şi de abia pe urmă să aibă vreun rost.

— Nu mi-a păsat, am spus privindu-i prin aerul rece şi vânăt al acelei ierni, când am înţeles ce se întâmplă şi frica mă părăsi. Văzusem deja destule focuri ca să nu mai îmi pese de unul în plus, chiar dacă acum era mai aproape de mine decât altădată, pe vremea tatălui meu sau a bătrânului Isaac Herţog. Am privit jarul spuzit din cămin şi luminând slab şi roşu, aidoma unui apus de soare, şi apoi

în jurul meu, măsuţa cu dominoul, răsturnată, şi sticla de şampanie, şi lămâiul cu fructele încă verzi, lămâile acelea. Călcând peste piesele răsfirate ale dominoului şi calm, m-am îndreptat către uşă.

— Şi atunci, spuse Piticul, ai făcut ceea ce ar fi făcut orice om hotărât să omoare pe cineva, ai împins uşor cheia din broască şi, când ai auzit-o căzând, ai ştiut că de abia atunci totul a început, omorârea celor doi adică. Ai ascultat iar o vreme după ce zgomotul cheii căzând şi atingând duşumeaua se stinsese, dar nimic nu a fost altfel decât înainte să faci asta, să împingi cheia cu degetul vârât în broască, pipăind metalul rece şi simţind rotunjimea netedă şi la fel de rece a capătului cheii şi împingând uşor în rotunjimea şi în răceala aceea şi râcâind uşor cu unghia, parcă pentru a fi sigur că tot ceea ce se întâmplă, alunecarea cheii înspre camera celor doi, se întâmplă cu adevărat.

— Am mers către uşă, am spus eu. Fumul pătrunsese deja în odaie, albăstrui, şi scurgându-se ca o apă leneşă, către cămin. Câteva piese ale dominoului se spărseseră sub paşii mei, cu trosnituri vesele şi nepăsătoare. Zgomotele erau acum mai ordonate, trecuse prima clipă de spaimă buimacă, neştiind dacă întâi trebuie să fugi şi de abia pe urmă să înţelegi ce s-a întâmplat, sau invers. În faţa uşii m-am oprit şi, înainte să întind mâna spre clanţă, am privit spre picioarele mele. Pe sub uşă fumul se scurgea agale, învăluindu-mă. Ca şi cum dincolo de uşa aceea ar fi început altă lume, cea adevărată şi necunoscută. Numai că, am spus, toate astea erau atunci, în anul acela 1812, faptele erau diforme şi îngrămădite unele în altele, bulucindu-se în mintea mea de copil, vrând să fie undeva şi găsindu-şi loc în mine, în trupul şi în mintea mea.

— Şi, spuse Piticul, tot ce a urmat a urmat într-o ordine netrebnică şi voită. Când ai ştiut că nu mai pot ieşi din camera lor, o vreme, destulă, ai înţeles că omorârea celor doi este ca şi făcută, ceea ce mai rămăsese părea un lucru de nimic. Fiindcă cel mai greu fusese să-ţi învingi somnul, aşteptând ca ei să adoarmă înaintea ta, sau, adormind tu înainte, aşa cum s-a întâmplat, să dormi exact timpul cât aveau ei nevoie să adoarmă de-a binelea. Aveai toate motivele să crezi că nu se va întâmpla aşa şi asta ţi-a dat curaj să încerci, nu pierdeai nimic încercând, dar fiind sigur că nu vei rezista somnului atât de mult cât aveau să reziste ei.

— Am stat o vreme aşa, am spus eu, şi privind fumul scurgându-se pe sub uşă şi învăluindu-mă. Şi dacă m-aş fi întors aş fi putut vedea camera în dezordine şi în pâclă, în lumina aceea roşiatică dată de cărbunii pe care îi scormonisem. Numai că nu m-am întors.

— Şi acum, spuse Piticul, după ce totul arăta altfel decât ai fi sperat, ceea ce rămânea de făcut era aproape un fleac, să iei dintr-un loc uitat de toată lumea o garniţă cu păcură şi să o cari până în faţa uşii lor şi începând de acolo să torni păcură peste tot ce părea demn să ardă în vreun fel şi depărtându-te. Te-ai dus după garniţă şi, venind cu ea, ai fost aproape sigur că zgomotul pe care îl faci cărând-o e prea de ajuns pentru a-i trezi, că nu se poate să nu-i trezeşti şi, trezindu-i, totul s-ar fi terminat altfel. Ai cărat aproape fericit garniţa aia şi gândindu-te că nimeni nu poate să doarmă atât de adânc, încât să nu se trezească atunci când un copil târâie după el o garniţă plină cu păcură, mult după miezul nopţii, hotărât să dea foc casei, numai că dormeau chiar atât de adânc, ba poate şi mai adânc. Aşa că, în locul dungii de lumină pe care te aşteptai s-o găseşti sub uşa lor, ai găsit o dungă de întuneric, ca şi cum întunericul din camera lor ar fi fost

altfel decât cel dinspre partea în care erai tu, şi atunci ţi s-a făcut frică.

— Mi-era frică, am spus eu, să apăs pe clanţă şi să trec dincolo, acolo unde erau ei, încercând să stingă focul, să le văd feţele mânjite de sudoare şi funingine, cărând apă şi îndemnându-se unul pe celălalt, încercând să-şi alunge spaima cu strigăte guturale şi ordonate.

— Ai privit, spuse Piticul, încremenit, dunga aia de întuneric, ca şi cum întunericul ar fi putut să fie de două feluri, un întuneric în camera lor, a mamei tale şi a lui Mamona cel Bătrân, şi altul, altfel, înconjurându-te pe tine, şi atunci ai ştiut că nu mai ai nicio scăpare şi că va trebui să-i omori, să încerci să faci asta. Şi cu frica aia în oase, a omorâtului, ai început să verşi păcura pe duşumelele proaspăt spălate şi poate încă umede şi să te depărtezi de dunga de sub uşă, de întuneric şi de linişte şi de somn. Şi când în garniţă n-a mai rămas nimic, totul, toată casa voastră mirosea altfel, altfel decât ştiai tu că trebuie să miroasă, decât mirosea, a lemn proaspăt spălat şi a tămâie, după cum hotărâseră alţii, mama ta şi cu Mamona cel Bătrân, că trebuie să miroasă o casă din care tocmai plecaseră peţitorii. Şi acum venind tu şi înlocuind mirosul acela cu altul, hotărând asta.

— Mi-era frică, am spus eu, dar nu atât de frică încât să nu apăs pe clanţă şi, apăsând, totul să se termine. Am apăsat pe clanţă, am spus, şi nimic nu era altfel decât altă dată, nu putea să fie altfel, clanţa s-a lăsat uşor sub apăsarea mea şi fierbinte, aproape arzându-mi degetele şi palma, şi am smucit uşa spre mine.

— Mirosea altfel, spuse Piticul, neliniştitor, speriindu-te şi mai tare mirosul acela. Lăsând să-ţi scape garniţa din mână, ai sperat iar că zgomotul pe care îl va face îi va trezi, şi atunci totul ar fi arătat ca un vis urât, dar nicidecum ca o crimă. Ai aşteptat o vreme, dar ştiind că nu

se vor trezi. Şi atunci, deodată, nemaipăsându-ţi de ce avea să se întâmple, te-ai hotărât şi, aproape fugind şi plângând ca un prost, te-ai întors în camera din care plecaseşi şi, înăbuşindu-ţi hohotul în pernă, ai putut plânge ca un bărbat care plânge de-adevăratelea şi apoi ai adormit.

— Numai că, am spus eu, uşa aceea era închisă şi clanţa ei frigându-mi palma şi degetele. Şi atunci am ştiut că tocmai aşa trebuia să se întâmple, ca uşa să fie închisă şi alama clanţei arzându-mi mâna întinsă şi încordată spre mine.

— Ai fugit, spuse Piticul şi, intrând în cameră şi înfundându-ţi capul în pernă, ai plâns şi te-ai gândit că eşti un laş, dar un laş fericit, şi pe urmă ai adormit.

— Uşa era închisă, am spus eu, şi am înţeles că sunt sortit să rămân acolo şi să aştept ca focul să se prelingă peste trupul meu, ca o pedeapsă pentru tot ce se întâmplase. M-am întors şi m-am aşezat şi am început să aştept privind fumul şi flăcările care începuseră să cuprindă uşa. Şi tot privind şi aşteptând, deodată clanţa a început să se înmoaie ca o bucată de ceară, s-a frânt sub propria ei greutate şi o bucată de metal a căzut din ea, partea aceea de care apuci când vrei să deschizi sau să închizi o uşă, luând forma unei broaşte pe care ai călcat-o cu piciorul.

— Te-ai trezit într-un târziu, spuse Piticul, din cauza larmei produse de focul pe care nu l-ai pus tu, chiar dacă pregătiseşi totul, numai să vină cineva şi să scapere o scânteie şi rânjind. Acel cineva făcuse asta în locul tău, dar trezindu-te şi încă buimac, o clipă ai crezut că tu eşti cel care dăduse foc casei, încercând să-i omori pe cei doi. Numai că nu erai tu acela, spuse Piticul bătătorind zăpada, cu picioarele lui micuţe, în jurul calului pe care se pregătea să-l încalece, şi parcă puţin nehotărât, neştiind dacă întâi

să încerce să se suie pe calul acela pregătit pentru război sau întâi să termine ce are de spus, ce are să ne spună.

— Ar trebui să plecăm! spuse boier Lăpai, aşezat puţin mai într-o parte şi deja călare şi privindu-ne.

Şi atunci Piticul, hotărându-se brusc, se hotărî pentru încălecat. Propti scăriţa şi, suindu-se pe ea, se aşeză cum putu mai bine în şa şi trase scăriţa după el. Atunci l-am putut privi în toată splendoarea sa de adevărat războinic.

Era în iarna anului 1821, în februarie poate, când călăream toţi trei, eu, boier Lăpai şi Piticul, grăbiţi să ajungem din urmă trupele lui Tudor, neştiind că el se oprise deja şi că avea să stea aproape o lună la Ţânţăreni, locul unde îşi aşezase tabăra. Mergeam numai, grăbiţi şi hotărâţi, şi cei care ne vedeau ştiau unde ne ducem, dar nu înţelegeau şi de ce o facem. Fiindcă ei îi văzuseră pe Tudor şi pe oamenii lui şi, după ce i-au văzut scurgându-se pe sub ochii lor, s-au gândit: „Ăştia pe care i-a adunat Tudor sau care s-au adunat cu el întâi s-au uitat unii la alţii şi nu le-a venit deloc să râdă după ce, adunându-se, s-au privit o vreme”. Pe când, văzându-ne pe noi, chiar şi ăia care n-aveau niciun chef s-o facă, ursuzii, să zicem, se porneau pe râs. Fiindcă Piticul se îmbrăcase pentru această călătorie cu o armură ruginită, din alte vremuri, şi pe ea atârnase nenumărate arme, precum şi scăriţa care îl ajuta la încălecat. Mergea între mine şi boier Lăpai şi din când în când scotea capul din armura prea mare pentru el, încercând să afle cât mai merseserăm sau cât mai avem de mers. Şi lângă el era boier Lăpai, ca un par înfipt în şa, şi pe par, agăţat parcă la întâmplare şi pentru scurt timp, un puşcoci cu pâlnie, precum şi restul trebuincios unei asemenea arme. Aşa că, văzându-ne, cei pe lângă care treceam nu se puteau opri să nu râdă, chiar dacă ştiau unde ne ducem şi de ce.

Şi atunci, nu mult după ce porniserăm, într-o dimineaţă friguroasă de februarie, hotărâţi şi grăbiţi şi îngânduraţi, Piticul a scuipat frunza de betel pe care o mestecase şi a spus:

— Fiindcă atunci când te-ai hotărât să-i omori, ştiai că singura şansă să nu o şi faci era să adormi, şi adormind să te trezeşti de abia a doua zi dimineaţa, înfrigurat şi fericit. Şi ştiind asta, ştiind că aşa o să se întâmple, ai avut curajul să-i urmăreşti prin întuneric şi să-ţi închipui ce va urma, aşteptarea şi somnul. Numai că şi pe tine te urmărea cineva, tot timpul Mamona cel Tânăr a fost în urma ta, şi el ştia că n-o să adoarmă aşteptând, aşa că la un loc făceaţi cât un om întreg şi hotărât. Şi după ce ai adormit, te-a lăsat să dormi chiar atâta vreme câtă era nevoie, ăsta era rolul lui, aşa a crezut cel puţin un timp, stând cu ochii căscaţi în întuneric şi aşteptând, că e de ajuns să te trezească şi totul se va întâmpla după planul tău şi al lui. Oricum, el şi-a făcut pe deplin datoria, aş putea spune aşa, datoria, când mă gândesc la el şi la ce a urmat. Ba chiar mai mult, a trebuit să aştepte încă o dată ca tu să adormi, şi adormind să poată intra în camera în care erai, şi intrând, vrând să fie sigur că dormi, a răsturnat măsuţa cu dominoul şi sticla de şampanie şi a aşteptat iar. Dar tu dormeai sau te prefăceai că dormi, dar atât de bine încât să-l poţi păcăli, şi, când s-a convins că dormi sau când l-ai convins că dormi, nu i-a rămas decât să iasă din camera aia şi după de a ieşit să răsucească de două ori cheia în urma lui şi să pună focul.

— De unde ştii toate astea? întrebă boier Lăpai.

— Nu ştiu! spuse Piticul. Îmi închipui! şi vârându-şi iar în gură o frunză de betel şi mestecând-o în tăcerea care se lăsase peste noi, în frigul acela dintr-o sâmbătă a sfântului şi marelui mucenic Teodor Tiron, şi a cuvintelor: „Întru zilele lui Maximian şi lui Maximin, împăraţi ce era elini şi

păgâni amândoi, aceşti împăraţi, atunci multă frică şi nevoe era între creştini”.

Privindu-mă, boier Lăpai a deschis gura şi aburi groşi s-au prelins din gura lui şi cuvintele acestea:

— Am iubit-o mult pe mama ta, Tache!

Capitolul trei (continuare)
Vaucher, un portret

Louis André Gabriel Bombast Vaucher a apărut la moşia noastră în toamna anului 1812, într-o joi. Ploua de mai multe zile şi o plictiseală nespusă cuprinsese casa noastră. Trecuseră numai câteva luni de la peţit, de atunci de când mama, hotărâtă să se mărite, dar fără să o facă totuşi, îl alesese dintre aceia, dintre peţitori, pe Mamona, şi, vârându-l în patul ei, numai asta a fost de ajuns pentru ca Mamona să devină stăpânul nostru şi chiar şi al ei, precum şi stăpânul moşiei. Împlinisem nu de mult 12 ani şi eram singur. Dar pesemne nu atât de singur încât în viaţa mea să nu poată apărea şi altcineva, acest Vaucher.

— Niciodată, spuse Piticul, nu poţi fi atât de singur încât în viaţa ta să nu aibă loc şi un Vaucher, acest franţuz, spuse dispreţuitor.

— Ploua de mai multe zile, am spus eu, şi Mamona cel Tânăr dispăruse cine ştie pe unde, putea să nu-mi pese de el o vreme, să nu-mi pese de nimic.

Ploua de mai multe zile şi peste lume se aşezase un cer jos şi ziua se făcuse mai scurtă şi mai molcomă. Cu un sac ud în cap, o slugă veni şi o anunţă pe mama că Mamona cel Bătrân, stăpânul, întârzie cine ştie pe unde, prin ce grajduri, şi că să nu se îngrijească de el. Cu un gest, ca atunci când ţi-e somn, dar nu vrei să dormi, mama goni sluga, şi mişcarea mâinii ei mă trezi oarecum din picoteala în care căzusem. Mi-am ridicat privirea, şi totul

era aidoma, cenuşiu şi adormitor şi aşteptând să se lase noaptea şi, o dată cu ea, întunericul şi somnul şi neştiinţa. Numai că era încă zi, şi ştiind aceasta, mama comandă să i se aducă dulceţuri şi cafele şi lichior şi încercând cu ele să aştepte, în desfătarea lor, să se facă ora cinci, şi o dată cu această oră, întunericul aducător de lumină şi de trezire. Mi-am mâncat dulceaţa crezând că dulcele ei acru mă va trezi şi trezindu-mă să mă pot bucura de dulce şi de acru pe îndelete, visând aceasta. Şi picotind şi mâncând, bucurându-mă că pe limbă simt dulce şi acru şi moale şi strivit şi de abia atunci zemos şi răcoritor şi alunecându-mi pe gâtlej ceva plăcut şi parcă nemaiterminându-se, de abia atunci, din somnul care mă cuprinsese, m-am trezit o clipă şi, deschizând ochii, camera aceea cu draperii vişinii, căscate larg şi amorf înspre lume, toate astea, precum şi licărirea acelui cenuşiu mă treziră de-a binelea.

— Şi dacă te-ai trezit, spuse Piticul privind undeva în golul cenuşiu şi alb din faţa lui, peste câmpuri, nu-ţi rămânea decât să te plictiseşti aşteptând să se facă noapte şi o dată cu noaptea să te culci din nou.

— Am înghiţit ce aveam în gură, am spus, şi după ce am înghiţit, din leşinul pe care ţi-l dă dulcele, m-am sculat şi, apropiindu-mă de geam, am privit. Nu-mi venea să mă scol, şi totuşi dorinţa de a privi prin geam şi dincolo de el, în cenuşiul ploii de afară, a fost mai puternică decât lenea şi picoteala. Numai că am mers atât de încet, încât drumul acela scurt până la fereastră a fost ca un drum nesfârşit spre noapte. Fără să ştiu de ce, am încercat să transform într-o veşnicie somnolentă cei câţiva paşi ce mă despărţeau de fereastră, şi, tot privindu-mă, mama s-a enervat într-un târziu şi, lăsându-şi cafeaua pe măsuţa din faţa ei, a zdrăngănit ceaşca într-un fel anume şi a spus:

— Nu putea să nu se enerveze, spuse Piticul, scoţându-şi capul din armura lui ruginită şi îngheţată şi

privindu-mă. Fiindcă oricine te-ar fi văzut atunci, dacă ştia, s-ar fi putut gândi la un Achile fugărind o broască, şi, gândindu-se, s-ar fi enervat şi te-ar fi îmboldit în vreun fel.

— S-a uitat la mine o vreme, am spus eu, şi când a înţeles că drumul acela scurt până la fereastră poate fi şi lung, depinde cât ai să mergi şi cât să stai, mama s-a enervat şi mi-a spus să fac odată pasul ăla care mă despărţea de fereastră şi de privitul prin ea.

— Ar trebui să-ţi mişti odată picioarele alea mai ca lumea! spuse mama şi din cauza iritării din glasul ei am deschis ochii şi, ridicându-mi piciorul hotărât, prea hotărât, am rămas cu el în aer. Şi rămânând aşa, şi aşteptând să aflu cât timp statul cu un picior în aer poate fi plăcut sau interesant, şi fiindcă aveam numai 12 ani, am crezut că pot rămâne aşa la nesfârşit, o săptămână, să zicem.

— Fiindcă, spuse Piticul, care acum călărea, puţin în urma noastră, a mea şi a lui boier Lăpai, atunci când l-ai aşezat, l-ai aşezat pentru totdeauna.

— După o vreme, am spus eu, nu multă, am aflat că statul într-un picior şi cu celălalt în aer nu poate fi o poziţie în care să-ţi petreci nu numai viaţa, dar nici măcar cinci minute din viaţă. Mama se uita la mine şi numai fiindcă ştia ce o să se întâmple nu a mai spus nimic. Mi-am lăsat piciorul pe duşumea şi încet mi l-am tras şi pe celălalt lângă el şi, fiind lângă fereastră şi cu privirea dincolo de ea, am cercetat buimac noroiul şi ploaia acelei după-amiezi de joi. Numai că în noroi, înfundată până la osii, crescuse o berlină, şi la ea erau înhămaţi patru cai din care ieşeau aburi. Am privit buimăcit, şi tot privind, uşa berlinei s-a deschis puţin şi, ca un tentacul cercetător din ea se ivi piciorul celui care mai târziu avea să se numească Louis André Gabriel Bombast Vaucher. Fostul om de încredere al unui anume Belleval, şarlatanul cu un

nume la fel de lung, dar mai pompos: general comite Luce de Gaspari Belleval.

— Belleval, spuse Piticul, a venit în ţară cam prin anul 1802 pentru a-l ajuta pe vodă Ipsilanti să-şi facă jocul dublu faţă de franţuji. Era de fapt spion rusesc.

— Da, am spus eu, numai că atunci când a venit, nu s-a mulţumit cu atât, a mai adus cu el doi şarlatani: pe aşa-zisul marchiz de Beaupoil de St. Aularie şi pe Vaucher. Vaucher a fost singurul dintre cei trei care a rămas în ţară după căderea lui Ipsilanti, şi acum, din berlină, vrând parcă să afle vreo diferenţă între afară şi înăuntru, piciorul lui Vaucher se mişca atent, căutând un loc mai puţin mocirlos în care să se înfigă. Părea un animal de sine stătător şi neliniştit, cărat până atunci, cine ştie din ce capriciu, cu o berlină lucind negru şi umed. Ploua, am spus, şi din berlină a apărut întâi piciorul lui Vaucher, care s-a înfipt în noroi până la gleznă, apoi celălalt picior aşezându-se lângă primul, şi în urma picioarelor, deşirat, un fel de păsăroi rotindu-şi repede capul în toate părţile şi cercetând lumea în care poposise. „Ce e?”, întrebă într-o vreme mama şi, fără să aştepte răspunsul, veni lângă mine şi aruncă o privire pe fereastră. Păru că s-a lămurit repede şi se întoarse la locul ei, dar nu atât de repede încât, întorcându-se şi aşezându-se acolo de unde plecase, să nu rămână o vreme cu ceaşca de cafea în mână şi părând gânditoare. „Nu ştiu ce e!”, am spus eu şi am privit-o. Stătea cu ceaşca de cafea în mână şi părea că se gândeşte la ceva, poate la cel care apăruse în faţa casei noastre. M-am uitat iar pe fereastră. Păsăroiul era acum înfipt bine în noroi şi, în faţa lui, plutind parcă, erau două cufere. Berlina plecase. Era, am spus, ca şi cum ai planta doi copăcei şi în copăceii ăştia s-ar sui o jumătate de om semănând a pasăre şi, de acolo de unde era, cercetând

neliniştit lumea, neştiind dacă să coboare sau nu, şi dacă da, când să o facă.

— Şi de ce! spuse Piticul. Începând să-i pară rău că-l ascultase pe Gingă.

— Nu ştiam încă de Gingă, am spus eu. (Poposisem într-un han în drumul nostru spre Bucureşti şi acum, stând la o masă, vorbeam şi beam. Boier Lăpai tăcea.) Şi, neştiind de Gingă, nu puteam şti dacă îi pare rău sau nu, am spus. Şi nu ştiam încă nici că, văzându-l, primul căruia trebuia să înceapă să-i pară rău voi fi eu. Stătea în ploaie în faţa celor două cufere părând că nu ştie sau nu vrea să mai facă ceva, altceva decât să stea în ploaie şi să privească drept în faţa lui, clipind arar şi parcă somnolent. Părând hotărât să rămână acolo oricât de mult, şi chiar începusem să mă gândesc că, rămânând acolo, îl puteam privi şi a doua zi, în orice zi aş fi avut chef s-o fac, şi atunci veni o slugă şi îi spuse mamei că în faţa casei noastre este un musafir cu două cufere mari şi în noroi şi în ploaie.

— Numai că, spuse Piticul, chiar şi sluga aceea a înţeles că nimeni nu vine în vizită cu două cufere după el. Aşa că a spus musafir numai fiindcă nu ştia alt cuvânt care să se potrivească mai bine.

— „Băgaţi-l în casă!”, a spus mama şi părând nepăsătoare.

— Adevărul e, spuse Piticul, că Vaucher, înainte să apară în faţa casei voastre, făcuse tot ce se putea pentru a nu mai fi primit în nicio casă prin care mai trecuse o dată. Era singurul lucru la care se pricepea cât de cât şi nici nu trebuie să te pricepi prea bine la asta ca să ajungi repede maestru.

— M-am uitat iar pe fereastră, şi păsăroiul acela ciudat era tot acolo şi aşteptând. Părea ca şi cum ar fi fost dintotdeauna răsărit în faţa casei noastre, numai să ai chef să te uiţi, şi îl vezi, şi întâi te bucuri că nu te-ai înşelat

uitându-te, şi apoi te întristezi tot de asta. Şi, tot privindu-l, desenându-se subţire şi înalt în aerul cenuşiu şi în ploaia aceea fină şi nesfârşită, începând să pară că stă pe un piedestal, iar nu înfipt în noroi, ca şi cum ar fi stat pe un piedestal de marmură albă, şi de acolo, de la înălţimea pe care ţi-o poate da un piedestal, aşteptând ca cele ce aveau să urmeze să înceapă să urmeze cu adevărat.

— Ar fi putut, spuse Piticul, să stea în ploaie oricât, şi oricum a stat mai mult decât şi-a închipuit că o să stea, atunci când Gingă i-a povestit de voi, dar ar fi putut sta oricât, chiar dacă nu se aştepta să stea nici măcar o secundă.

— Da, am spus eu, numai că n-a stat nici măcar atât încât să înceapă să simtă cum îi pătrunde apa prin haine şi frigul şi întunericul şi simţind toate astea să înceapă să creadă că Gingă, prietenul lui avocatul, l-a minţit, trimiţându-l la noi. N-a stat atât. A stat totuşi în ploaie. A stat destul de mult, atât cât să mă plictisesc privindu-l şi să încep să cred că e dintotdeauna acolo. Şi poate că începuse şi el să creadă asta, să i se mişte gândul ăsta prin cap. Părea însă pur şi simplu o plantă crescută în faţa casei noastre, din cauza ploii şi a frigului şi a toamnei. Şi în vârful plantei ăleia era ceva, un fruct rotund şi mic, şi din fruct creştea o privire, undeva în gol, şi în el îţi puteai închipui că sunt rotiţe şi arcuri care, învârtindu-se cine ştie din ce motiv, la urmă de tot, din învârtirea lor fără rost şi mecanică, se năşteau frigul şi umezeala şi întunericul şi neliniştea şi speranţa şi frica şi ura şi aşteptarea.

— Numai că, spuse boier Lăpai, toate astea vi le închipuiţi voi.

— Dar nici măcar, am spus eu, nu ni le închipuim în măsura în care, atunci, în faţa casei noastre şi aşteptând, erau în capul lui. A stat în ploaie şi, părând o plantă, a aşteptat cu răbdarea acesteia, aşa cum credem noi că are

răbdare o plantă, să se întâmple tot ce avea să se întâmple. Să-l omoare pe Mamona cel Bătrân şi, omorându-l, să intre în patul mamei, am spus, şi să aştepte o vreme, destulă, ca Mamona cel Tânăr să-i omoare pe amândoi.

— Nu! spuse Piticul. Fiindcă răbdarea nu poate fi o justificare pentru crimă.

— Asta înseamnă, am spus eu, că atunci când aştepta, nu numai că aştepta pur şi simplu, dar, la un loc cu aşteptarea, erau şi crima şi bucuria de după crimă şi frica. Fiindcă altfel, dacă toate astea ar fi fost în altă parte şi în alt cap, nu ar fi aşteptat nicio clipă. Oricum, nu ar fi aşteptat atât.

— Da! spuse Piticul.

— L-am privit o vreme cum aşteaptă în faţa casei noastre să vină cineva şi să-i spună să intre, şi atunci când a crezut că asta nu se va mai întâmpla niciodată, a venit o slugă şi, oprindu-se în faţa lui, a deschis gura şi a spus ce spusese mama, băgaţi-l în casă adică, dar altfel. A ascultat ce a spus celălalt şi, după o vreme, nu multă, a spus şi el ceva, nu ştiu ce, dar pot să-mi închipui, fiindcă, după altă vreme de aşteptat, a mai venit o slugă şi s-a aşezat cu curul la el şi pe vine şi Vaucher s-a suit în cârca acelei slugi şi a stat acolo până când sluga s-a hotărât şi, hotărându-se, l-a cărat în odaia unde eram eu şi cu mama şi l-a aşezat în mijlocul odăii. De mirare m-a apucat sughiţul. Era acum în mijlocul odăii noastre şi în jurul lui se făcuse o băltoacă pe care mama păru că n-o bagă în seamă atunci când se uită la el. Vaucher părea că ştie unde se află şi chiar de ce, dar n-a catadicsit să deschidă gura decât pentru a strănuta de două ori, apoi a scos o batistă mare şi albă şi şi-a şters nasul cu ea, părând că nu-i pasă de noi, de mine şi de mama. Nepăsătoare şi ea, mama i-a întors spatele şi s-a preocupat de dulceaţă,

precum şi de mâncatul ei. Vaucher, ca un păsăroi stingher, continua să stea nemişcat în mijlocul odăii, şi dacă n-ar fi clipit arar, ai fi putut crede că e mort, dar stând în picioare fiindcă aşa l-au surprins moartea şi înţepeneala. Aşa că, am spus, timpul nu era marcat decât de sughiţul meu, o dată, şi din când în când de clipitul lui Vaucher. Totuşi, într-o vreme, un ceas bătu de patru ori, şi atunci, după ce l-a lăsat să aştepte iar, mama s-a hotărât să vorbească.

— A trebuit să se hotărască, spuse Piticul, fiindcă Vaucher părea un om în stare să tacă şi să aştepte la nesfârşit, să se prefacă aşa, şi crezând că Gingă, prietenul lui, e un mincinos, începând să creadă asta după atâta aşteptare.

— Numai că, atunci când mama a deschis gura şi a spus: „Vă ascult!”, după cuvintele astea, şi-a dat seama că Gingă, am spus eu, nu l-a minţit deloc trimiţându-l pe capul nostru. Nu numai că nu l-a minţit, dar că, vorbindu-i de noi, Gingă pusese prea puţin roz în culoarea cu care ne descrisese. Fiindcă atunci când mama s-a hotărât să vorbească, după cuvintele „Vă ascult!”, totul s-a desenat în roz, viitorul lui în primul rând şi, zdrăngănindu-şi brelocurile de tinichea care îi atârnau pe burta suptă, a început deodată să vorbească şi, pe măsură ce vorbea, să ştie, să fie chiar sigur că, atunci când va închide gura, nu va mai avea nicio grijă pe lumea asta, decât să doarmă şi să mănânce şi să aştepte ca, tot mâncând şi dormind, să se trezească într-o dimineaţă în patul mamei şi de gât cu ea.

Boier Lăpai se răsuci în aerul murdar al iernii prin care călătorea şi, uitându-se la mine şi la Pitic, după timpul necesar uităturii, de la înălţimea nepăsării lui şi a calului pe care călărea, spuse dispreţuitor:

— Flecăreala asta n-are niciun rost!

Răsucindu-se spre cel din mijlocul odăii noastre şi privindu-l oarecum nepăsătoare, mama a spus:

— Vă ascult!

Nehotărât parcă şi privind în altă parte decât era mama, din băltoaca în care stătea, necunoscutul ca un păsăroi a început să vorbească:

— Madame, mă numesc Louis André Gabriel Bombast Vaucher, şi bunul meu prieten, avocatul Gingă, nu numai că mi-a vorbit îndelung despre dumneavoastră, dar atunci când mi-a vorbit, împuindu-mi urechile cu vorbe şi întâmplări, în timpul ciumei, vorbele despre bunătatea domniei-voastre mi s-au înfipt în auz ca nişte ghimpi şi, chiar dacă eram într-un lazaret, nimic nu mă împiedica să-l citesc pe Rousseau şi să agonizez cu o lumânare la cap şi să visez la bunătate şi frumuseţe şi chiar la educaţiune, fiindcă, nu-i aşa?, Rousseau, acest Jean-Jacques, tocmai despre educaţiune vorbea în cartea *Emile*: „Totul este bun când iese din mâinile creatorului, totul degenerează în mâinile omului” şi chiar aşa s-a întâmplat şi cu mine, savant la Paris, medic la Montpellier, autor de tomuri subţiri şi groase *in-folio*, plătit regeşte şi cerşetor, fiindcă banii, nu-i aşa?, se duc mai repede decât vin, niciodată nu se întâmplă invers sau măcar egal, şi experienţele ştiinţei sunt scumpe, dar cu atât mai folositoare, fiindcă ce ştim noi despre digestie la păsări? Ce ştiam? Până când, umblând prin maţe şi pipote, m-am hotărât într-o zi, memorabila zi de decembrie a anului 1792, chemându-mi slujnica şi comandându-i, poruncindu-i să-mi aducă mai multe găini grase de la piaţă, şi ea, netrebnica, închipuindu-şi că-mi doresc rasol de găină, şi prin frigul acela, din căldura camerei mele şi înfofolit cum nu se poate mai bine, am privit pe fereastră şi am gonit-o din casă, explicându-i teoretic şi practic că prostia nu poate sta la un loc într-o slugă, altfel, nu-i aşa?, ce s-ar fi făcut

bietul Diderot?, dar eu eram un savant, şi nu un enciclopedist, un Diderot ca să spun aşa, dar mai presus de asta eram un parizian, un om de spirit adică, şi deci un înţelegător, am iertat-o şi am trimis-o la piaţă pe grăsana care mă fura la coşniţă cu neruşinare, notându-mi în jurnal întâmplarea, sub forma unei fabule, *Slujnica şi savantul*:

O slujnică la un savant în casă
Stând lângă foc şi aţâţându-l...

fiindcă, nu-i aşa?, un adevărat om de ştiinţă, un Goethe oarecare, nu poate avea nicio altă bucurie decât cercetarea lumii, şi slujnica, vreo Margot prostovană şi îmbietoare, chiar dacă ea nu se numea altfel, Cristiane Vulpius adică, cu mâinile şi genunchii roşii de frig şi de mulţumire, dar asta este altceva, vorbeam despre acea zi din iarna anului 1792, în care, după ce am comandat găinile, am scris o fabulă şi apoi mi-am ascuţit bisturiele, şi când am avut găinile, am început să le ciopârţesc şi ani de zile nu am făcut decât asta, cinci ani, şi apoi, socotind alţi trei, când am scris cartea: *Despre digestie la păsări*, dar nici asta nu este important, important este că acum, aici, eu vorbesc şi pot să spun toate astea care au fost, precum şi că fruntea mi-a fost împodobită cu lauri şi, aducându-mi-se diverse laude, am fost numit savant şi descoperitor şi pupat de către academicieni şi strâns în braţe de către cei mai burtoşi dintre ei, aşa că acum aveţi în faţă un savant şi, după cum spunea Gingă, bunul meu prieten, zăcând de ciumă şi eu alături de el şi alături de noi alţii, nenumăraţi, şi fiecare cu lumânarea lui la cap, una mai scurtă decât alta, spunea printre altele, nemaiavând decât puţin până să moară, că eu aş fi putut fi un guvernor în casa voastră, şi el murind şi eu nu, şi dacă destinul a făcut să fie aşa,

totul m-a îndemnat să cred că Gingă a avut dreptate, şi după ce a murit, suflându-i în lumânare, nu mi-a mai rămas decât să-l citesc pe Rousseau şi să aştept ca lumânarea de la capul meu să se termine şi, terminându-se înainte ca eu să mor, să mă fac bine şi din pensionarul unui lazaret să devin un adevărat om viu, purtător al educaţiunii şi al ştiinţei în casa voastră, un galileu care va să zică, fiindcă nici de astronomie nu sunt străin, aşa cum nu sunt străin de nicio ştiinţă a veacului, şi fără emfază mă pot numi, dar fiind mai bătrân, un mirandolist al acestei ţări, şi nu numai atât, datorită ştiinţei mele pot fi numit în fel şi chip, chiar dacă nu ştiu greceşte, cum ştiu bunii dumneavoastră învăţaţi. Ştiu însă restul!

— Toate astea, am spus eu, le-a spus atât de repede, încât atunci când am sughiţat iar, am sughiţat în tăcerea care se lăsase după cuvintele lui şi a fost ca şi cum ar fi spus toate astea între două sughiţuri, atât de repede. Nu prea înţelesesem ce vrea, am spus, dar mama părea că l-a înţeles de minune, fiindcă, după ce a poruncit să se aprindă lumânările...

— Dar, spuse Piticul, nu numai că a înţeles că are în faţa ei un savant transformat din cauza foamei în guvernor, a înţeles şi ceea ce nu putea citi în privirea lui Vaucher, şi asta din cauză că el se uita în altă parte, aşa a crezut o vreme, până când, uitându-se în ochii lui, şi-a dat seama că ceea ce pricepuse atât de bine din prima clipă, că el dorea să fie nu numai un guvernor oarecare, ci şi un stăpân în casa în care poposise, această dorinţă era oriunde în altă parte decât în privirea lui apoasă şi rece.

L-am lăsat pe Pitic să vorbească, gândindu-mă:

În cameră se făcuse întuneric după ce Vaucher îşi ţinuse discursul în tăcere, şi atunci mama a poruncit să se aprindă lumânările.

Am spus:

— Da, înţelesese şi asta, chiar dacă nu a avut confirmarea înţelesului prea repede şi în niciun caz uitându-se în ochii lui. Fiindcă avea o privire ca atunci când dormi cu ochii deschişi şi se vede numai ceva alb-albăstrui şi mort.

Şi-a terminat discursul şi, în tăcerea imediată cuvintelor lui: „Ştiu însă restul!”, am sughiţat pentru a doua oară şi, parcă trezită de acel sughiţ, mama a poruncit să se aprindă lumânările, şi după asta, prin întuneric, mi-a spus:

— Ar trebui să bei un pahar cu apă!...

Am spus „da”, ştiind însă că nu mai e nevoie de asta, nu sughiţasem decât de două ori, atunci când apăruse Vaucher şi încă o dată la sfârşitul discursului, aşa că Piticul l-a putut numi pe Vaucher: „Cel dintre două sughiţuri”.

— Da, am spus eu către Pitic, dar numindu-l aşa, oricine ar putea crede despre el că e numai atât, pe când el era şi restul.

Şi numai apoi s-a făcut lumină şi l-am văzut iar, stând în mijlocul băltoacei lui şi uşor zgribulit, un păsăroi adormit şi veşnic, ar fi trebuit să-mi închipui la sfârşitul discursului că e veşnic şi poate chiar mi-am închipuit, altfel n-aş fi sughiţat şi a doua oară. Întorcându-se spre el, prefăcându-se că-l priveşte, dar el nu avea de unde să ştie asta, fiind cu spatele la noi, mama, după ce spusese: „Ar trebui să bei un pahar cu apă!”, şi eu spusesem: „Da!”, a spus:

— Ştii franţuzeşte?

— Asta, spuse Piticul în anul 1821, plictisit parcă, era singura întrebare pe care şi-o dorea, orice altceva ar fi fost întrebat, la sfârşitul întrebării ar fi fost un om învins.

Aşa că mama l-a întrebat tocmai ce-şi dorea şi el să răspundă şi, părând de acord, ca un savant care scrisese despre digestia la păsări, să devină, din cauza întrebării ei, un guvernor oarecare, dar ştiind şi că guvernorul acela,

într-o zi, va fi stăpânul ei şi nu numai atât, stăpânul nostru, şi ştiind şi mama asta şi chiar şi voind-o.

— Dar vai, Madame! a spus el şi stând încă pieziş de noi şi în timp ce vorbea, rotindu-se uşor în mijlocul băltoacei aceleia pe care, acum, părea că pluteşte, şi din cauza rotirii, mica băltoacă stricându-şi forma rotundă şi perfectă. Dar vai, Madame! a spus şi, întorcându-se către noi, i-am văzut privirea albă şi apoasă şi gălbuie, exact culorile şi umedul pe care le vezi atunci când, cu un cuţit, cojeşti o nuia verde.

— Şi, am spus, după cuvintele astea totul a fost ca şi cum ar fi semnat un contract cu mama mea şi poate că întrebarea şi răspunsul au fost un contract, fiindcă tot ce a urmat, restul, a arătat chiar aşa. A spus: „Dar, vai, Madame!” şi de abia atunci, întorcându-se spre noi, i-am văzut la faţă. Continua însă să stea în mijlocul băltoacei şi să aştepte, şi atunci, nepăsător, a intrat Mamona cel Tânăr şi, din cauza intrării lui, lumânările au început să fumege. S-a oprit la marginea băltoacei, şi de acolo, cercetându-l o vreme curios pe Vaucher, a spus:

— Cine dracu e păsăroiul ăsta? şi fără să mai aştepte răspunsul, s-a întors şi, făcând doi paşi, s-a aşezat pe o canapea, *vis-à-vis* de mine.

Era tăcere, şi lumânările ardeau iar drept şi alene. Nepăsătoare, mama ne privea cu ochii închişi, aşa cum poţi să priveşti în felul acesta. Făcând un pas, Vaucher ieşi din băltoaca lui şi apoi mai făcu doi paşi şi se opri în faţa lui Mamona.

— Sus! comandă Vaucher într-o vreme şi, ca un mecanism pe care poţi să-l comanzi când vrei, Mamona cel Tânăr se ridică.

Aşteptând parcă o vreme nesfârşită, atunci când trecu această vreme, Vaucher, ca şi cum nu i-ar fi păsat de ce face, îşi roti mâna prin aer şi, la sfârşitul rotirii, palma lui

întâlni faţa lui Mamona, şi de sub palmă ţâşni un zgomot sec şi printre degete i se prelinse, scârbos şi leneş, sângele lui Mamona şi galbenul fricii lui. Scoţându-şi batista în care strănutase, Vaucher şi-a şters mâna şi, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, s-a întors la locul lui, în mijlocul băltoacei din care plecase, şi a început să aştepte ceva ce, din momentul acela, avea să se întâmple în mod sigur, ştia asta. Să-l omoare pe Mamona cel Bătrân şi, omorându-l, să-i ia locul în inima mamei, şi aşezat acolo, să creadă că nimic nu se mai poate întâmpla pe lume, ceva mai important decât ce făcuse el şi ajutat de Mamona cel Tânăr.

Intrând în casa noastră în anul 1812, într-o joi, Vaucher a început prin a-l bate pe Mamona cel Tânăr sub privirile mele şi ale mamei mele nepăsătoare şi a sfârşit în anul 1821, în ziua sfântului apostol Simon Zilotul şi a cuviosului Ischie, omorât fiind de către Mamona cel Tânăr, ucenicul său necredincios. Numai că toate astea sunt departe şi încă de neînchipuit. Dar nu atât de neînchipuit încât, ieşind din băltoaca lui şi apropiindu-se de Mamona cel Tânăr pentru a-l lovi, să nu-mi închipui că peste puţină vreme mă va lovi şi pe mine şi atunci, închizând ochii, apăsându-mi pleoapele peste privirea din ei, frica şi nepăsarea m-au cuprins, precum şi gândul că într-o zi cineva îl va omorî pe Vaucher şi ştiind că nu eu o voi face, am ştiut şi cine. Şi poate că stând în băltoaca lui, Vaucher a ştiut şi el, arăta în orice caz ca unul care ştie, dar sperând că totul va fi altfel până la urmă. Fiindcă nimeni nu poate să creadă că tot ce face, chiar şi cel mai mărunt gest, îl va duce până la urmă la groapă. Şi atunci, ştiind că s-ar putea întâmpla aşa, hotărându-se, l-a lovit pe Mamon şi apoi a aşteptat ca tot ceea ce ştia că va fi să nu fie. Dar înainte de el sau de noi, de Mamona cel Tânăr şi de mine, toate astea le-a ştiut mama mea. Atunci când a spus cele

două cuvinte de importanţă pur pedagogică, părând aşa, mama, prima dintre noi, a ştiut ce va urma. Şi pe urmă a ştiut Vaucher, şi pe urmă a ştiut Mamona, şi pe urmă am ştiut eu. Numai că mama şi cu Vaucher, ştiind, sperau să nu se întâmple întocmai. Fiindcă atât mama, cât şi Vaucher sperau ca eu şi cu boier Lăpai şi cu Piticul, în orice caz, eu, şi de abia pe urmă ceilalţi doi, să-l omorâm pe Mamona cel Tânăr. Nu numai că nu l-am omorât, dar, în afară de mine, este ultimul dintre noi care mai trăieşte. Şi acum dă târcoale casei mele, chiar în noaptea asta când scriu aceste rânduri, el şi cu oamenii lui au fost aici sau numai oamenii trimişi de el să mă omoare. I-am hăituit şi i-am prins şi acum este iar linişte şi iarnă şi noapte. Se aud paşii Florei.

S-a aşezat lângă mine şi m-a întrebat:

— De ce nu dormi, Tache?

Am mângâiat-o pe păr şi ea a plecat supusă şi neînţelegătoare. Şi iar şi iar am început să mă gândesc la tot ce a fost, până când moartea se va ivi lângă mine. Nu fac decât s-o aştept de o mulţime de vreme, de atunci de când, murind, boier Lăpai a spus:

— Nu ne mai rămâne decât să aşteptăm până când, într-o zi, Mamona cel Tânăr se va hotărî să ne omoare şi pe noi.

Şi eu spunând da, şi adormind după aceea, închizând ochii ca şi cum aş fi adormit pentru totdeauna.

Şi acum sunt singur, aşa cum eşti singur având lângă tine o femeie pe care o iubeşti, şi de undeva, din iarnă şi din revoluţia care o să vină, Mamona se uită cu ochi harnici la mine. Şi din beznă, ironici şi indiferenţi, mă privesc ochii unor morţi, ai mamei mele şi ai lui Mamona cel Bătrân şi ai lui Vaucher şi, din umbra şi lumina lor, ai lui boier Lăpai şi ai Piticului. Şi iar începând să-mi închipui tot ce a fost:

— Fiindcă, spuse Piticul, chiar dacă aţi ştiut ce o să se întâmple, şi aţi ştiut-o, aţi crezut că nu va fi aşa. Că Vaucher este un guvernor oarecare şi un adept al lui Rousseau, dându-se drept un adept al acestuia şi chiar şi ştiind franţuzeşte. Faptul că ştia franţuzeşte v-a convins că nu trebuie să vă pese de restul.

— Nu, am spus, fiindcă mama atunci când l-a întrebat dacă ştie într-adevăr şi altă limbă decât cea pe care şi dovedise că o ştie vorbind cu noi, nu numai că şi-a închipuit răspunsul, dar şi-a închipuit şi ce va urma. Ştia că un nou stăpân a intrat în casa ei, chiar dacă numai ea hotărâse ca Vaucher să fie noul stăpân, şi a făcut tot ce poate să facă o femeie atunci când îşi doreşte ca bărbatul din faţa ei să fie un adevărat stăpân, l-a întrebat dacă ştie franţuzeşte. Şi după ce Vaucher a răspuns: „Dar vai, Madame!”, după răspunsul acesta, nu a fost deloc sigură că nu e minţită. De abia privindu-l o clipă pe Mamona cel Tânăr sângerând, de abia atunci când, palid şi înfricoşat, Mamona îşi propunea să-l omoare pe cel care îl lovise, a ştiut că nu a fost minţită şi că un nou stăpân, ultimul, apăruse în sfârşit.

Numai că, înainte de toate, şi vrând să dovedească lumii întregi că nu a minţit atunci când la întrebarea mamei a răspuns: „Dar vai, Madame!”, Vaucher, întâi şi întâi, multă vreme, uitând de vechile lui preocupări savante în legătură cu digestia la păsări, a fost un guvernor. A vrut să ne înveţe tot ce ştia el şi, fiindcă nu ştia nimic, nu i-a venit prea greu. Nu i-a venit deloc greu să deschidă gura şi să spună cuvintele la care ne aşteptam cel mai puţin, eu şi cu Mamona cel Tânăr:

— Când mergi la târg cu un porc legat cu o sfoară, tragi porcul sau sfoara?

A spus cuvintele astea, va spune cuvintele astea a doua zi de la venirea în casa noastră, începând ceea ce

avea să se cheme în închipuirea lui şi, mai târziu, în amintirea mea, lecţiile de logică.

Acum însă stă în mijlocul camerei, în băltoaca ce s-a adunat sub picioarele lui, şi va sta atât de mult încât apa să aibă timp să se evapore şi în locul ei să rămână o pată umedă, şi mai târziu nimic.

Puţin aplecat, cu privirea în gol, Vaucher avea mâinile lungi şi subţiri ca nişte beţe, nişte tulpini prăfuite de floarea-soarelui, două, şi la capătul tulpinilor alte beţe, cinci şi cinci, ca nişte tuburi de sticlă cu unghii şi cu carne şi cu oase, şi pe ele, ca şi cum tot ce ai văzut atunci nu ar fi fost de ajuns, multe inele de cositor şi aramă şi argint, mate şi puţin oxidate în negru şi roşu şi verde şi alb lăptos, cocleală şi oxizi otrăvitori şi plăcuţi privirii neştiutoare. Şi între beţele mâinilor, prins vag de ele, este aşezat trupul unei libărci uriaşe, o *blatta orientalis*, cum va spune odată Piticul, privindu-l la fel ca şi mine, şi pe trupul acela stau haine şi brelocuri şi un ceas din care se zăresc numai lanţul şi rotiţa de care învârţi când se opreşte. Din trup iese un gât subţire şi lung ca un intestin lihnit şi străveziu în care este aşezat glasul, şi alături de glas, hârâitul respiraţiei monotone, precum şi nevoile tuşitului şi ale sughiţului şi ale înghiţitului şi râgâitului. La capătul gâtului, ca o umflătură a lui, vreun cancer neisprăvit şi îngreţoşându-te, este o bilă pe care întâi şi întâi vezi un nas lung şi subţire, ca o frunză păroasă fremătând în bătaia vântului din luna noiembrie a unui an care a fost. De o parte şi de alta sunt ochii. Par două omizi care au ambiţia să clipească din când în când şi din clipitul lor să iasă o privire alb-cenuşie şi păstoasă, ca şi cum ai călca pe ele, vrând asta, şi după ce ai călcat, să vezi ce iese din pieliţa lor subţire, materia aceea amorfă şi neinervată, ca un lut verzui şi cenuşiu şi alunecos. Şi pe bilă este aşezat un joben jerpelit, şi în joben o gaură mică de o parte şi de

alta, lăsând să treacă lumina firavă, ca şi cum stăpânul lui ar fi fost împuşcat în joben vreodată. Şi de sub joben, în spatele ochilor, ieşind arare, dar spornice, fire de păr odihnindu-se, lungi şi lucind, pe un guler cât se poate de înalt şi de jegos. Ca şi cum o sută de păianjeni ar fi coborât cu vremea dintr-un joben pe un guler. Şi pe firele acelea de păr, ca nişte bărcuţe şi lucind sidefiu, mătreaţa. Şi pe guler, un cimitir de bărcuţe putrezind alene.

— Şi iată, spuse Piticul cu o voce iernatică, şi din vocea lui începu să ningă alene şi rar peste noi, fulgii se făcură mici pete reci pe masa noastră, cum Vaucher, care arăta ca şi noi, spuse, chiar dacă avea inele şi brelocuri, poate fi descris ca un monstru veşnic şi lăbărţat.

— Taci! spuse boier Lăpai, mohorât şi poruncitor, şi Piticul tăcu o vreme.

— Fiindcă era un monstru lăbărţat şi veşnic! am spus eu. Şi din monstrul acela lăbărţat şi veşnic ieşeau două picioare care se înfipseseră în duşumeaua odăii noastre, şi după discurs şi după cuvintele mamei, ştii franţuzeşte adică, din picioarele lui umede şi îngheţate crescuseră rădăcini adânci şi bine înfipte. Şi le simţea atât de adânci şi de bine înfipte, încât a crezut că nu mai poate fi urnit de acolo. Şi nu numai el, dar chiar şi noi am crezut că aşa e.

— Urmează, spuse Piticul, să-i faci portretul lui Mamona cel Tânăr, prăbuşit pe canapeaua din faţa ta şi sângerând şi secretând venin.

— Nu! am spus eu şi am tăcut.

Fiindcă Mamona cel Tânăr era acolo, pe canapeaua lui şi sângerând şi ştiind că într-o zi îl va omorî pe Vaucher. Şi că, dacă tot o va face, nu i-a mai păsat, a scos o batistă, şi-a şters sângele de pe faţă cu gesturi calme şi atente, şi apoi, dându-şi capul pe spate, a stat aşa, cu sângele gâlgâindu-i din nas în gâtlej şi înghiţindu-şi calm sângele izvorând din el, părând că niciodată nu şi-a închipuit că ar

putea avea şi altă treabă decât să facă asta, să stea cu capul pe spate şi cu ochii în tavan, şi din ochi ieşindu-i privirea ca două săbii cu mânerele înfipte în albul şi negrul lor.

— Adică vrei să spui, spuse Piticul, că noi am fost nu numai nişte proşti, dar nişte proşti caraghioşi?

— Da, asta vreau să spun! am spus.

Şi nici nu puteam să fim altfel, nu puteam fiindcă noi am fost întâi şi întâi cei care am vorbit, iar nu ei, mama mea, Mamona cel Bătrân, Vaucher sau Mamona cel Tânăr. Şi nu numai că am vorbit, dar înainte să vorbim, am privit. Şi dacă ai timp să priveşti şi pe urmă ai timp să vorbeşti despre ce ai văzut, nici măcar Dumnezeu nu-ţi mai poate da timp şi pentru altceva. Sau îţi poate da, dar nu un timp pentru omorât.

— Şi totuşi, spuse Piticul, am crezut mereu că întâi îi vom omorî şi apoi vom vorbi. Nu ştiu de ce nu am făcut asta şi aşa.

Boier Lăpai îşi ridică privirea din cana lui, o privire ca şi cum la capătul ei ar fi fost două lacrimi strălucitoare, şi din greutatea lor, privirea i se îndoi înspre noi în tăcerea care se lăsase, şi spuse:

— Am vorbit, şi am tăcut, şi am aşteptat. Era singurul lucru pe care îl puteam face cu adevărat şi mereu.

— Nu! spuse Piticul şi-şi rânji gura până i se văzură dinţii ca nişte pietre măcinate de vreme şi de mestecatul îndelung al acelei vremi ca o sticlă nisipoasă.

Numai că, atunci când Vaucher Franţuzul a venit în casa noastră, vremea era ca o sticlă de-adevăratelea şi prin ea, uitându-se la noi, erau cei doi Mamona trebuincioşi, precum şi onoarea netrebnică cu care ne priveau ochii veşnici ai unui imperiu răsărind din pustie. Şi sub privirile nenumăraţilor ochi, vorbind şi tăcând, eram eu, şi Piticul, şi boier Lăpai, şi aşteptând ca din privirile

nenumăraţilor aceştia, şi din poftele privirii lor, să se nască o lume a poftelor, şi a dorinţelor, şi a privirilor noastre.

— Nu! spuse Piticul, parcă plictisit de neînţelegerea noastră.

— Poate că nu! spuse boier Lăpai, cu toate că şi acum nu facem decât să vorbim şi să ne gândim la ce-a fost.

Mergeam însă să ne alăturăm lui Tudor şi răscoalei şi tot drumul prin iarna aceea a anului 1821 nu am făcut decât să vorbim şi vorbind să înţelegem de ce nu am făcut ceea ce credeam că ar fi trebuit să facem.

— Să-i omorâm, adică! spuse Piticul.

Eram într-un han în drumul spre Bucureşti şi un început de zi tulbure poposise peste noi.

— Fiindcă, spuse Piticul, treaba asta au făcut-o întâi Mamona cel Tânăr împreună cu Vaucher şi apoi numai Mamona cel Tânăr. Nu ne rămânea decât să privim şi privind să ne bucurăm că treaba asta, omorâtul, o face altul, şi nu noi.

Aşa că atunci când a intrat Mamona cel Bătrân, cu un sac ud pe umeri şi mirosind tare a ploaie şi a sudoare, ne-a găsit pe fiecare la locul lui, pe mama mea părând absentă, dar ştiutoare, aşezată cu spatele la noi, la mine, care stăteam cu ochii aproape închişi, pe Vaucher, aşezat în băltoaca pe care o făcuse apa scursă din hainele lui, şi pe Mamona cel Tânăr, stând cu capul în tavan şi cu o mână ridicată, după cum îi spusese mama, părând însă că ne salută sau că vrea să-şi ia rămas-bun de la cineva. Ne-a privit o clipă şi, fără să-şi lepede sacul de pe umeri, neostenindu-se să facă nici asta, nicidecum să ne salute sau să spună ceva, se duse lângă mama şi, aplecându-se puţin, o sărută pe frunte. Neclintiţi, continuam să stăm şi să aşteptăm.

— Şi nu numai că n-am aşteptat prea mult, am spus, n-am aşteptat aproape deloc pentru ca Vaucher,

proaspătul guvernor din casa noastră, să-şi ia în serios rolul şi să înceapă cu noi, cu mine şi cu Mamona cel Tânăr, lecţiile, *Artes Triviales* sau *Trivium*, cum le numea el. Nu a trebuit să aşteptăm decât o noapte.

Am aşteptat o noapte, şi a doua zi Vaucher ne înhăţă şi, plin de importanţă, zdrăngănindu-şi brelocurile şi plimbându-se alene prin faţa noastră, aşezaţi şi căscând gura, după o vreme a căscat-o şi el şi a spus:

— „Când mergi la târg cu un porc legat cu o sfoară, tragi porcul sau sfoara?”

Şi, de uimire şi stând cu gura deschisă, am sughiţat mai tare decât mă aşteptam eu însumi, şi Vaucher, fără să-i pese de sughiţul meu, a întins un deget lung ca un băţ terminat cu o unghie la fel de lungă şi de neagră, ca şi cum şi-ar fi strivit-o cu ceva...

— Fiindcă, spuse Piticul, după ce a fost condus în camera lui, atât doar, condus, neîntrebându-l nimeni dacă a mâncat sau dacă nu are vreo trebuinţă, alta decât somnul, şi după ce sluga a trântit cele două cufere în mijlocul acelei odăi, dovedind un dispreţ demn de o slugă, a făcut o plecăciune şi a ieşit, lăsându-l în plata Domnului. Aşezat pe marginea patului de fier şi simţind cum marginea patului i se înfige în carne, s-a gândit o vreme, apoi s-a sculat, şi-a desfăcut ceasul de la brâu şi l-a aşezat pe masă, rezemat de cana cu apă, în aşa fel încât să-l poată vedea din orice poziţie s-ar afla în cameră. S-a aşezat iar pe marginea patului şi, timp de o oră, uitându-se la limbile parcă nemişcate ale ceasului, a aşteptat.

— Nu ai de unde să ştii toate astea! spuse boier Lăpai.

— Nu am, spuse Piticul, dar pot să mi le închipui!

— Şi cu unghia aceea sub nasul meu, în timpul dintre primul şi al doilea sughiţ, la fel ca şi atunci când venise, a spus: „Tu!”.

Numai că n-am mai sughiţat a doua oară, am închis gura şi am început să mă gândesc la porcul şi la sfoara aia.

— A aşteptat, spuse Piticul, ştiind că nu are ce să aştepte, dar vrând să-şi dovedească nu numai că ştie să o facă, dar că şi poate. Aşa că timp de o oră a stat cu ochii holbaţi la ceasul ăla.

— Nu ai de unde să ştii, spuse boier Lăpai, cât a stat aşa.

— Ba da! spuse Piticul frământând nervos un cocoloş de pâine. Fiindcă dacă poţi sta o oră, înseamnă că poţi sta oricât. Şi, spuse, atunci când limbile ceasului au arătat că trecuse o oră, s-a sculat şi, cu o mişcare sigură, a deschis uşa.

— Ai să ne spui, spuse boier Lăpai, că şi-a vârât un deget în uşa aia şi pe urmă a închis-o cu degetul prins în ea şi încercând să transforme urletul care îi pornise din rărunchi într-o întrebare despre un porc şi o sfoară?

— Da, chiar asta vreau să spun! Şi-a vârât un deget între canatul uşii şi tocul ei şi, părând că nu ştie ce a făcut, ca şi cum degetul lui ar fi fost al altuia, a închis uşa şi a aşteptat până când durerea s-a transformat într-o zvâcneală plăcută şi fierbinte.

— M-am gândit, am spus eu, şi după ce m-am gândit atât cât se poate gândi un om, n-am ştiut să răspund. Nu ştiu! am spus, şi Vaucher îşi retrase degetul ca un vierme din care crescuse o unghie mare şi vânătă până când nu l-am mai văzut, dar puteam să mi-l închipui încă.

— Nu ştii, spuse el, fiindcă eşti prost.

— De abia atunci, spuse Piticul, a deschis iar uşa şi şi-a scos degetul din ea şi simţind cum plăcutul şi zvâcnetul se transformă iar în durere şi urlet. S-a întors, a suflat în lumânare şi s-a întins pe pat, aşa îmbrăcat cum era, şi din

cauza durerii care creştea din degetul lui strivit nu s-a mai putut gândi la nimic.

— Vrei să spui că Vaucher era atât de deştept? întrebă boier Lăpai.

— Nu ştiu! spuse Piticul. Dar atât de deştept încât să-şi înlocuiască gândurile şi nerăbdarea care îi măcinau creierul cu o durere într-un deget era.

Aşa că, vrând-nevrând, eram toţi adunaţi în camera aceea, mama mea, cei doi Mamona, Vaucher şi cu mine şi aşteptând ca tot ce avea să se întâmple să se întâmple cu adevărat, şi nu numai în închipuirea mea sau a lor. Şi, ca la un semnal care anunţă un început, se deschise o uşă şi, venind o slugă, totul se animă deodată. Ridicându-se, Mamona cel Tânăr părăsi încăperea fără să spună un cuvânt, dar lăsând în urma lui câţiva stropi de sânge, înveselind privirea cu roşul lor fierbinte şi prevestitor. În urma slugii, împiedicându-se de Mamona cel Tânăr plecând, veniră alte două şi cărând fiecare câte un cufăr. Puseră cuferele în mijlocul odăii, în dreptul lui Vaucher, apoi părăsiră camera. Nepăsător, Mamona cel Bătrân lăsă sacul care-i acoperea umerii să-i alunece la picioare şi sacul luă forma unui animal mort, vreun viezure cocoloşindu-se în anotimpul acela al morţii din camera noastră, şi dând cu piciorul, şi din piciorul lui revărsându-se o scârbă leneşă, în viezurele ca un sac ud şi urât mirositor, se aşeză lângă mama. La fel de nepăsător, ca şi cum ar fi fost aşa, Vaucher se mişcă deodată şi, aşezându-se pe unul din cuferele care îi aparţineau, scoase o carte subţiratică dintr-un buzunar, un Pascal bunăoară, şi, deschizând-o la întâmplare, începu să citească şi să ne ignore.

— Părea, am spus, un om care aşteaptă să plece, nicidecum unul care de-abia venise. Şi numai a doua zi, după ce mă voi gândi îndelung la „porcul şi la sfoara

aceea”, după ce voi spune: „Nu ştiu!” şi Vaucher spunând: „Nu ştii fiindcă eşti prost!”, de-abia atunci, am spus, mi-am dat seama, în sfârşit, că Vaucher, proaspătul guvernor, nu numai că nu va mai pleca niciodată din casa noastră, dar atunci când o va face, va fi mort, şi, plecând, va pleca aşa cum pleacă orice mort dintr-o casă, cu picioarele înainte, adică.

— Fiindcă, spuse Piticul, nu avea niciun motiv să facă altfel.

— Şi totuşi, am spus, stătea ca şi cum ar fi fost înaintea unei plecări şi, din cauza plictiselii şi a nerăbdării plecatului, citeşte şi se scobeşte în dinţi.

Retrăgându-şi mâna din dreptul nasului meu, acel deget despre care Piticul va spune că şi l-a strivit îndelung şi hotărât, Vaucher scoase o scobitoare din buzunarul vestei, şi-o vârî între doi dinţi, aşa cum făcuse şi cu o seară înainte, vrând să pară nepăsător şi, citind şi scobindu-se între dinţi, după ce se scobi o vreme, spuse:

— Nu ştii fiindcă eşti prost! Şi apoi către Mamona cel Tânăr: Tu!

Mamona îşi limpezi privirea şi spuse:

— Porcul e mai greu decât sfoara, aşa că tragi de porc!

— Vezi, spuse Piticul, nimic nu pare mai simplu.

Şi totuşi, stând în cămăruţa lui şi în întuneric şi neputând dormi din cauza durerii din degetul strivit, totul i se părea complicat. Şi de atunci, hotărându-se brusc, în fiecare seară, înainte de a se întinde în pat şi aşteptând să treacă noaptea, şi-a strivit câte un deget în uşă, până când degetele nu i-au mai fost de ajuns, dar atunci, deja, se putea considera stăpân pe situaţie. Mamona cel Tânăr, cel care spusese: „Porcul e mai greu decât sfoara, aşa că tragi de porc!”, şi în urma răspunsului şi ca o răsplată fusese

lăudat îndelung şi chiar şi mângâiat pe cap, şi din cauza laudei şi a mângâiatului spunând iar:

— Dacă porcul merge o dată cu omul, atunci tragi numai de sfoară!

Mamona cel Tânăr era deja aliatul său pentru o vreme, destulă.

— Atât cât îi trebuia! spuse Piticul.

Adică până când, împreună, îl vor omorî pe Mamona cel Bătrân şi Vaucher îi va lua locul.

Lecţiile cu Vaucher au început a doua zi dimineaţa, la ora nouă. Ploua încă şi era întuneric şi frig atunci când ne-a întrebat despre un porc şi despre o sfoară. Nu i-am putut răspunde şi, grăbindu-se parcă, atunci, ca şi cum ar fi ştiut răspunsul dinainte, Mamona cel Tânăr, sfidându-mă, a răspuns el. Aşa că, restul lecţiei, Vaucher nu a făcut decât să-l laude pe Mamona şi să-l mângâie şi, după laude şi mângâieri, în urma acestora, Mamona a spus:

— Dar dacă porcul merge o dată cu omul, atunci tragi numai de sfoară!

Obosit parcă, Vaucher s-a aşezat.

— Atunci, spuse Piticul, a înţeles că un deget strivit de o uşă nu înseamnă mare lucru şi înţelegând asta şi simţind încă durerea ca un piron de sub unghia lui, s-a sculat şi, ştiind că nu-i rămâne altceva de făcut, a început să-l bată pe Mamona.

— Da, am spus eu. S-a sculat şi, apropiindu-se de Mamona, acesta a crezut că va fi mângâiat iar şi, bucurându-se prea devreme de mângâieri şi de laude, s-a sculat şi el în picioare şi palma pe care a primit-o l-a trântit la loc.

Îi dădu o palmă în urma celui de al doilea răspuns şi o clipă m-am bucurat fiindcă, oricum, Mamona fusese bătut deja de două ori, iar eu niciodată şi crezând că aşa va fi

mereu. Întorcându-se spre mine, Vaucher întinse mâna, cea cu degetul şi cea cu unghia, şi spuse:

— Acum tu!

Mă bătu îndelung şi leneş, şi nu aveam niciun motiv să cred că, bătându-mă o dată, nu o va face mereu.

— Şi totuşi, spuse Piticul, a fost prima dată când te-a bătut şi ultima.

— Fiindcă, am spus eu, atunci când avea chef să bată pe cineva, îl bătea pe Mamona.

Mă bătu însă atât de tare încât, căzut la picioarele lui şi în nesimţire, nu am mai ştiut ce se întâmplă. Când am deschis ochii, în cameră era tot lumina aceea cenuşie şi umedă. Plimbându-se agale, Vaucher vorbea, explicându-i ceva lui Mamona. Îmi simţeam trupul ca un animal lenevos şi iernatic. Guiţând vesel, un porc legat cu o frânghie se ivi în cameră. Scoţând un strigăt de luptă, Vaucher începu să fugărească porcul, răsturnând mobilele care îi stăteau în cale. La fel de vesel, Mamona cel Tânăr îi sări în ajutor. Încolţit, porcul, o scroafă cu ţâţele atârnându-i veştede ca nişte pungi în care nu mai e nimic, se ascunse după un scrin. Apucând de frânghie, Mamona se opinti cât putu, încercând să-l scoată de acolo. Vaucher se băgase pe jumătate sub scrin şi zbiera. Nu i se vedea decât fundul şi din fund crescându-i două beţe, picioarele. Veni mama şi începu să dea delicat cu piciorul în fundul lui Vaucher, încercând să-l convingă astfel să intre de tot sub scrin. Porcul guiţă din nou, la fel de vesel, şi mama strigă o slugă, care, la îndemnul ei, începu să împingă în fundul lui Vaucher. Împinsul se dovedi cu folos şi curând Vaucher dispăru aproape de tot sub scrin. Scăpând din mâinile lui Mamona, porcul se repezi pe partea cealaltă a scrinului şi, guiţând victorios, ieşi din odaie. Apăru Mamona cel Tânăr cu un capăt de frânghie în mână şi prăfuit tot şi gâfâind. Se aşeză, apoi se aşeză şi mama, care îi comandă slugii

cafele şi dulceţuri. Vaucher rămăsese înţepenit sub dulăpiorul acela şi aşteptând să fie scos de acolo.

— Aşa s-a sfârşit, am spus, prima lecţie cu Vaucher, şi privindu-i picioarele ieşind de sub scrin, nu mi-aş fi putut închipui că tot ce va urma ar putea să urmeze.

În timp ce mama îşi bea cafeaua, silindu-se în fel şi chip, Vaucher a ieşit singur de acolo de unde se vârâse şi fusese băgat. Şi-a netezit hainele boţite şi prăfuite şi cerându-şi scuze pentru întâmplarea de care nu se făcuse el vinovat, a ieşit din cameră. În urma lui a ieşit şi Mamona cel Tânăr. Uitându-se vag la mine, mama spuse:

— Să sperăm că va fi un bun guvernor!

— Da! am spus eu încă buimac şi privind pe alături de ea.

Capitolul patru

„Începem încă o dată

să spunem cine suntem”

Un cer ca o lentilă prin care se vedeau strâmb, rânjind anapoda, ultimele stele se lăsă peste lumea albastru firav şi necontenit. Trezindu-se, aşa cum te trezeşti dintr-o moarte, Mamona cel Bătrân, ca un diavol învins, suspină. Aburii dimineţii nu se petrecuseră încă, se amestecau cu aburii somnului în mintea lui sleită:

— O fi şi azi o zi! bombăni şi se învârti cu ochii prin cameră până îl văzu pe Mamona cel Tânăr, pândindu-l dintr-un colţ.

Întinse un deget subţire, cu o unghie nesfârşită, încovoiată ca o gheară şi, râcâind aerul cu unghia aceea, cu o voinţă nebănuită, în aer se desenă un zgomot ca un

scrâşnet, ca şi cum întinzând degetul, numai atât, aerul s-a adunat într-un punct şi, deodată, unghia lui l-a putut râcâi.

— Vino! spuse, şi Mamona cel Tânăr se ridică şi veni.

Îşi sărută fiul pe frunte, şi sărutul lui se desenă ca o urmă băloasă, ca şi cum vreun limax ar fi trecut pe acolo.

Surâzând, Mamona cel Tânăr se desprinse de sărut şi urma aceea rămase în aer, plutind.

— Ce e? întrebă într-o vreme bătrânul.

— Nimic! spuse celălalt, fiul lui. S-a făcut iar o zi! mai spuse şi se duse în colţul lui şi se aşeză pe un maldăr de cărţi putrede în care se cufundă, moi şi păstoase şi întipărindu-i forma precum ceara unei lumânări pe care ţi se năzare s-o aprinzi într-o zi alburie de vară şi, luând-o de acolo de unde stătea, neabătut degetele ţi se cufundă în ceara ei gălbuie.

Cu figura lividă şi suptă, Mamona cel Bătrân se ridică atât cât putu şi barba îi flutură o clipă prin aerul acelei dimineţi. Şi, scrâşnind din măsele, se ridică apoi tot şi putu fi văzut pe de-a-ntregul, scheletic şi rânjind.

— Credeai că am murit, nu-i aşa? spuse, şi zdrenţele de pe el foşniră o dată cu cuvintele lui.

Şobolanii care îşi făcuseră culcuş cald pe lângă trupul lui se adunară toţi într-un colţ şi priviră. Ridicând piciorul încercă să păşească şi, nereuşind, ochii ca două globuri vineţii i se rotiră veseli şi nepăsători.

Nepăsător, Mamona cel Tânăr îşi privi tatăl aşa cum ai privi vreo plantă necunoscută şi ciudată plutind prin aer, dar ştiind că aşa ceva nu se poate şi că, dacă totuşi se întâmplă să o vezi, asta e din vina ta, nicidecum a plantei sau a aerului.

Ieşi, şi dimineaţa îl întâmpină binevoitoare, dar înainte să iasă, spusese:

— Boier Lăpai, prostul acela, îţi trimite vorbă că vine să te vadă azi. Şi că dacă n-ai murit încă. I-am spus că e ca şi cum şi că să nu-şi mai piardă vremea de pomană.

Privind în urma fiului care se ducea, bătrânul Mamona se opinti prin aer ca printr-o apă şi deodată, îndreptându-se, privirea i se făcu vie şi batjocoritoare. Hohoti ca o lătrătură în urma fiului lui şi, curgând de pe el, zdrenţele îi căzură la picioare. Într-un efort, unghiile i se adunară sub carne, ca şi cum cineva dinlăuntrul lui le-ar fi tras înapoi sau ca şi cum unghiile ca nişte gheare ar fi fost o mască trebuincioasă de care acum se leapădă, la fel ca şi barba şi jegul de pe el şi viermii din carnea lui şi şobolanii şi libărcile şi limacşii, totul se adună sub privirea lui, se făcu un ghemotoc spurcat, şi ploşniţele ca nişte bucăţele de pergament îngălbenit de vreme şi au un punct mic şi roşu, sângele lui de altădată, totul se adună la picioarele lui ca un cap de mort şi colcăind. Râse. Rostogoli cu piciorul ghemul acela într-un colţ. Se mişca repede, fără să-i pese, parcă. Privirea i se abătu asupra cărţilor curse în ele însele şi, fără să ştie cum şi de ce, se duse lângă ele. Ridică piciorul şi şi-l afundă în cărţi ca într-un terci şi cărţile luară forma piciorului lui şi a cuvintelor lui Menandru:

„Cum pare că este şi la faţă.

De când s-a făcut astfel, ce animal!”

Cercetă cuvintele astea care rămăseseră la suprafaţă, ca într-un teasc cojile netrebuincioase, le surâse. Începu să facă ordine prin cameră, suflă praful de prin unghere, ridicându-l în aer, sau îşi trecu mâna peste el, adunându-l în grămăjoare sidefii ca nişte bibelouri. Mută un sfeşnic din locul lui, şi din ceara scursă pe el făcu o lumânare subţiratică şi fără feştilă, o lumânare totuşi, aducând aşa. Deschise o fereastră şi o rază de soare lumină firicelele jucăuşe de praf din aer. Mirosea a încins şi a praf, aşa cum miroase pe un drum pe care n-ai plecat încă, şi e zi şi e

cald şi ţi-ai ridicat piciorul, dar nu l-ai aşezat încă, te afli într-o mişcare suplă şi veselă şi nu ştii că, atunci când îl vei aşeza, totul va începe într-o urnire continuă şi nesfârşită. Şi într-o parte albind, zidurile casei tale şi zgomotele liniştitoare pe care le ştii acolo şi uşor depărtate şi triste. Se gândi la toate acestea, dar ca şi cum pasul acela, primul, ar fi fost ultimul.

Cercetă odaia şi privirea îi căzu iar pe pasta cărţilor putrede. Se duse acolo şi, aplecându-se, îşi înfundă întâi o mână, apoi pe cealaltă în ele. Le răscoli, amestecându-le de tot, şi, fără niciun gând, făcu un guguloi, apoi încă unul şi, prins de o bucurie nespusă, începu să facă guguloaie hidoase, mai mari sau mai mici, cum avea chef, şi cum termina vreunul, îl rostogolea pe duşumeaua putredă, şi guguloiul se rostogolea, luând diferite forme, ca o cocă din care cineva nu s-a hotărât ce să facă. Ba pe unele le puse pe pervaz, la soare, să se usuce. Şi într-o vreme, ca un copil jucându-se, uită de tot şi de toate şi atunci veni boier Lăpai în vizită. Stând în genunchi şi cu mâinile murdare de pasta cărţilor, se întoarse spre uşa care se deschidea. În uşă apăru boier Lăpai, îl văzu. Se uită la el şi, cercetându-l ca şi cum nu l-ar mai fi văzut niciodată până atunci, figura lui Lăpai, ca un ciucure stingher la vreo perdea jerpelită, îl linişti. În jurul lui erau deja sferele acelea, multe, şi deschiderea uşii produse un curent de aer care le făcu să se rostogolească prin cameră, se ciocniră una de alta fără vreun zgomot anume, aşa cum te-ai fi putut aştepta, ba chiar mai multe dintre ele se înălţară în aer ca un balon montgolfier, poposiră drept sub nasul acelui boier.

Boier Lăpai prinse una cu mâna sau o mângâie numai, nu ştim aceasta, dar prinzând-o, ea se adună în mâna lui, i se strecură printre degete ca nişte franjuri de la vreun guler spaniolesc, un guler nu prea curat şi dichisit, şi din

gulerul acela se ivi bunăoară capul lui don Cervantes, care le râse subţire în nas, şi ei râseră către el.

Şi, mângâind sfera aceea, ea începu să se învârtească, şi repede, alte sfere mai mici se desprinseră de la sol şi începură să se mişte în jurul ei, satelite. Mişcându-se prin roiul acela de planete şi sori şi sateliţi, ba chiar împingându-le când îl incomodau de-adevăratelea, boier Lăpai păşi spre mijlocul odăii. O felie de lumină se strecură în urma lui prin uşa rămasă deschisă, i se aşeză pe umeri, apoi, din cauza mişcării, lumina îi poposi pe gât ca o frânghie lucitoare. Tuşi stingherit şi spuse:

— Nu pari atât de mort pe cât se aude când vine vorba despre dumneata.

— Nu, nu par, spuse Mamona cel Bătrân şi zâmbi, dar sunt ca şi cum.

— Aş putea să mă aşez? întrebă boier Lăpai şi iar împinse cu mâna sferele acelea care se roteau alene, mai într-o parte.

— Da! spuse Mamona cel Bătrân şi se sculă.

Îşi şterse tacticos mâinile de coca aceea lipicioasă a cărţilor şi se aşeză şi el. Stătură faţă în faţă, boier Lăpai ţeapăn şi uşor stingherit şi din când în când umplând tăcerea cu o tuse uscată, celălalt, Mamona adică, destins ca un senior şi poate uşor ironic. Ca şi cum moartea ar veni şi ţi-ar băga ironia ca două piroane în ochi şi pe urmă te-ar uita o vreme.

Boier Lăpai privi un timp, şi când se plictisi de tot, întinse mâna şi apucă un guguloi care i se învârtea obraznic în jurul capului.

— Astea au fost nişte cărţi! spuse Mamona cel Bătrân şi arătă leneş, undeva alături de el.

— Da, văd! spuse boier Lăpai, şi din sfera pe care o prinsese făcu două mai mici, apoi patru şi din ce în ce mai multe şi mai mici, şi când nu a mai putut să le micşoreze,

le dădu drumul în aer ca unor confetti la vreo sărbătoare, vreun carnaval din Apus.

Soarele era atunci ridicat spre amiază şi alburiu şi rece, ca un păianjen ascuns în vreun cotlon şi pe care, descoperindu-l, deodată îl descoperi fericit şi mândru. Şi ca doi păianjeni fericiţi şi mândri se arătară unul altuia.

— Adevărul este că nu peste mult timp voi muri! spuse Mamona cel Bătrân. Dar nu ca şi cum aş muri acum sau mâine sau altă dată, peste mai mult timp, o săptămână sau o lună sau un an să zicem. E numai atât: ca şi cum aş muri! spuse şi surâse subţire.

Boier Lăpai se uită prin fereastra deschisă la pata aceea argintie despre care îţi puteai închipui că e soarele, întinse o mână peste păienjenişul ei de raze ca un tort, şi mâna i se făcu o rază invers decât celelalte şi, jucându-se, întinse şi cealaltă mână şi, zâmbind, Mamona cel Bătrân îşi întinse şi el mâinile şi amândoi făcându-se două pete alburii plutind prin aer şi luminând şi în jurul lor se roteau sferele acelor cărţi ca nişte sateliţi.

— Nu-mi vine să cred! spuse boier Lăpai, aşezându-se în jilţul lui şi uitându-se la Mamona cel Bătrân, aşezat şi el uşor într-o rână şi privind parcă plictisit undeva, mijindu-şi ochii şi încercând să vadă prin pâcla plictiselii la fel ca toată lumea. Fratele meu, Piticul, spuse boier Lăpai, m-a trimis aici să văd ce faci şi cum acţionează otrava asupra organismului dumitale. Îţi trimite acest flacon care conţine un antidot universal.

Mamona luă flaconul şi, luându-l, flaconul străluci o clipă în mâna lui irizând lumina. Îl scutură, apoi îi bău conţinutul şi amândoi aşteptară să-i vadă efectul. Cam după un ceas de aşteptare şi veghe, când credeau că nu se va mai întâmpla nimic, şi chiar boier Lăpai deschisese gura să spună asta, Mamona avu o convulsie şi începu să transpire, bobiţe mici de mercur strălucitor începură să-i

curgă prin toţi porii, se adunară la picioarele lui într-o mică băltoacă tremurătoare. Şi la urmă de tot două lacrimi mercurice i se rostogoliră repezi peste obraji şi poposiră în aceeaşi băltoacă.

— Asta e! spuse boier Lăpai privind pe lângă Mamona cel Bătrân, şi tot privind văzu cum mercurul începe să tremure şi să facă cercuri-cercuri, ca într-o apă în care arunci o piatră, apoi începu să se umfle şi să se înalţe din el însuşi, se făcu un şarpe subţiratic şi neliniştit, încercând să zboare atras de sferele acelor cărţi satelite. Şi deodată se înălţă din mijlocul camerei, ca un soare strălucitor şi rece şi inform, şi toate sferele cărţilor se aranjară în jurul lui după mărime.

Priviră întâmplarea cu linişte şi severitate.

— Nu ştim ce o să se mai întâmple! spuse boier Lăpai într-un timp, şi faţa lui liniştită şi gravă se lumină de o lumină metalică şi rece.

— Nu ştim! spuse Mamona cel Bătrân. Şi: Am început să-mi pierd puterile.

— Piticul, fratele meu, spuse Lăpai, m-a trimis aici ca să te ajut. Va veni şi el dacă e nevoie.

— Nu veţi fi lăsaţi! spuse Mamona. Vaucher pândeşte şi ştie că eşti aici acum.

— Ştiu! spuse boier Lăpai.

— L-a trimis pe fiul meu înaintea dumitale aici! spuse, şi ochii lui mijiră a batjocură. Voi mai rezista o vreme, dar ei nu cred asta.

— O să plec acum! spuse boier Lăpai şi dădu să se scoale.

— Mai stai! spuse Mamona cel Bătrân şi se lăsă tăcerea peste ei.

Lăpăi se lăsase înapoi în jilţ şi acuma stătea ţeapăn şi cu ochii închişi, părând că doarme ca un mort, numai un tremurat fin al pleoapelor arăta că nu e aşa, că nu e mort

şi nu doarme. Când deschise ochii, văzu o perdea jerpelită prin care foiau moliile, şi lângă perdea, pândind parcă, Mamona cel Bătrân, cu o moliciune ca a cerii în trup şi nobilă.

— Vaucher, spuse, e afară şi face ceva cu un băţ şi cu o sfoară şi fiul meu îl ajută. Lăsă perdeaua să cadă şi se întoarse. Ştiu ce face! Verifică dacă nu cumva teorema lui Thales e greşită.

— Dacă face asta, spuse boier Lăpai, înseamnă că nu-i pasă de dumneata sau de altceva.

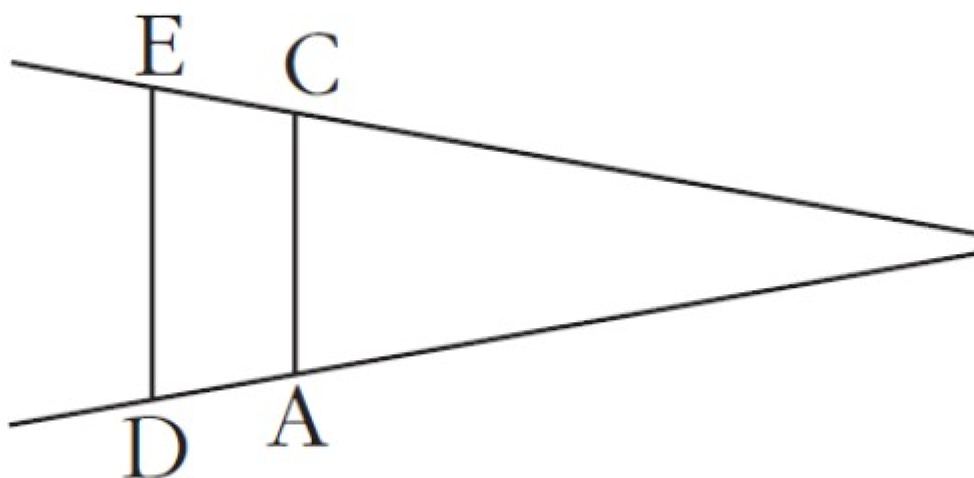
Mamona cel Bătrân se duse într-un ungher şi aduse o carafă de argint şi două păhărele mici ca două degetare, tot de argint.

— Au timp! spuse şi turnă rachiu din carafă în cele două păhărele.

Îi întinse un păhărel lui Lăpăi, care se ridică în picioare. Stătură aşa, unul în faţa celuilalt, şi privindu-se şi după o vreme parcă hotărându-se brusc, Mamona cel Bătrân dădu pe gât rachiul şi oftă. Bău şi boier Lăpai cu sorbituri mici şi înecându-se şi tuşind stingherit.

— Pesemne că îi place geometria! spuse după ce tuşi şi ştergându-şi lacrimile cu dosul palmei într-o mişcare istovită.

„Toate problemele de geometrie – va spune mai târziu Piticul – se pot reduce cu uşurinţă la astfel de termeni, încât să nu mai fie nevoie după aceea pentru construcţia lor decât de cunoaşterea lungimii unor linii drepte”, dar ei nu se puteau gândi la aceasta acum, chiar dacă boier Lăpai, să zicem, îl citise pe Apollonius, adică despre conice, şi chiar şi pe alţii, pe Galius, pe Roberval şi pe Fermat. Nu se putea gândi la cuvintele pe care Piticul le va spune altă dată, plictisit şi doctoral şi explicându-le împărţirea şi înmulţirea cu acest desen:

şi extragerea rădăcinii pătrate cu altul, ca o jumătate de lună pe care ai aşeza literele, F, G, H, I şi K, I, G fiind o linie care împarte jumătatea aceea de lună în două părţi inegale. Şi pe urmă un alt capitol din *Geometria* lui Descartes: „Cum se pot folosi cifrele în geometrie” şi „Care sunt problemele plane”, şi de aici încolo nemaiînţelegând nimic nici Tache, nici boier Lăpai, adică: „Cum se rezolvă problemele plane”, şi atunci Piticul rânjind şi venindu-i ideea să-i scrie lui Vaucher şi să-l întrebe: „De ce problemele solide nu pot fi construite fără secţiunile conice şi de ce problemele mai compuse nu pot fi construite fără alte linii mai compuse?”. Şi cuvintele amestecându-se cu rânjetul şi cu înfăptuirea lor.

Oarecum stingherit, boier Lăpai se va scula din locul care dintr-o întâmplare se nimerise să fie mereu al lui, fotoliul acela putred, dar mereu al lui, de fiecare dată când se adunau, când ne adunam în camera lui Mamona cel Bătrân. Şi, sculându-se, luă unul din lemnele umede pe care le aduceam eu, asta trebuia să fac, să aduc mâncare şi lemne, şi tot răsucindu-l şi privind nedumerit cum pe

partea proaspăt despicată a lemnului, din seva lui moartă şi îngheţată, se făcuse o pată roşie de mărimea unei palme.

Eram într-un colţ şi zgribulit priveam rotirea sferelor făcute din pasta cărţilor, în jurul unei sfere mercurice, nu mai mare ca o nucă şi palpitând ca o inimă metalică, întocmai ca şi ea şi la fel de stângaci.

— Vino, îmi spuse boier Lăpai, să facem focul!

Iarna coborâse peste noi şi era ajunul Crăciunului când am început să facem focul, eu şi cu boier Lăpai. Mamona cel Bătrân stătea întins pe pat, învelit cu o zdreanţă de pătură pe care o adusesem, răscolind prin gunoiul din spatele casei până când am văzut ceva ce semăna cu o pătură, dar numai un colţ al ei, şi vrând să văd ce e, am tras de ea până am rămas cu ceva în mână, ca o ureche de iepure cenuşiu şi mort. Stătea întins sub pătura aceea din care lipsea un colţ şi puţind ca şi cum mirosul ar fi putut înlocui bucata lipsă şi citind din Pascal.

Se însera şi bătea un vânt rece aducător de zăpadă. În camera lui Mamona cel Bătrân era la fel de frig ca şi afară, şi când vorbeam, ne ieşeau aburi ca nişte fuioare din gură şi se adunau pe barele de alamă lustruite ale patului şi reci şi când te uitai ai fi putut crede că e o transpiraţie a metalului, o sudoare fină şi secretă şi otrăvitoare. O rafală de vânt smuci ferestrele şi, lăsând cartea pe care o citea, Mamona cel Bătrân ne privi cu o uitătură ca de sticlă, ca şi cum razele privirii lui ar fi fost nişte fire subţiri şi sticloase şi ţepene. Eram la fel ca şi altădată, Piticul la o măsuţă căreia boier Lăpai îi tăiase picioarele, potrivind-o pe măsura staturii lui, şi agitând o pană pentru scris pe care se zvântase cerneala şi zicând: „O să-i scriu aceluia şi chiar am s-o fac!”, dar numai zicând şi agitând pana fără rost, ca pe o săbiuţă, şi împungând aerul cu ea şi apoi spunând despre o oarecare victorie împotriva duşmanului

nostru comun, Vaucher şi Mamona cel Tânăr întâi şi întâi o victorie a spiritului nostru geometric, o victorie greoaie şi morocănoasă, o victorie dobândită chiar pe terenul unde duşmanul nostru se simţea cel mai sigur adică, dar şi mai neapărat din cauza asta. Şi, spunând acestea, înhăţă cartea numită *Geometria* şi o flutură ca pe un steag.

Întorcându-şi privirea de la Pitic, Piticul rămase aşa, într-o nesfârşire hidoasă şi încremenită şi mută, ca o caricatură a unui Pitic cu o mână, mâna stângă, ridicată şi ţinând cartea, iar cu cealaltă împungând aerul nemişcat, Tache privi în partea cealaltă, spre boier Lăpai adică. Acesta îşi lăsase din nou şezutul în fotoliul ce se nimerise să fie mereu al lui şi privea abulic spre Mamona cel Bătrân, aşa cum priveşti spre un mort sau spre ceva despre care crezi că e mort şi veşnic. Şi într-o vreme spunând:

— Ar trebui să facem focul!

Şi iar fiind în picioare cu bucata aceea de lemn în mână, ducând-o spre nări şi mirosind aerul dimprejurul ei, mirosul acela ca o aureolă a lemnului. Şi, prin sugestie, eu simţind cum mi se umplu plămânii de mirosul unui lemn proaspăt tăiat şi, mai departe, de mirosul unei păduri încremenite în iarnă. Dar asta a fost altă dată, atunci când am hotărât să-l atragem pe Vaucher într-o cursă şi să-l omorâm, mult mai târziu, în altă iarnă, chiar dacă era o iarnă aidoma.

Răsucindu-şi bilele ochilor, Mamona cel Bătrân se uită la mine cu o privire de mort. M-am prefăcut că nu-i văd privirea sau că nu văd nimic în general şi, tremurând şi clănţănind mărunt din dinţi, priveam rotirea sferelor cărţi şi spunând:

— Mi-e frig şi somn!

Pornindu-şi din nou mişcările dezordonate, ca un ceas căruia i s-a rupt ceva, Piticul se opri şi totul fu din nou animat ca şi mai înainte, adică vântul zgâlţâind ferestrele,

şi, lăsând cartea să-i alunece pe piept, Mamona cel Bătrân privi spre noi, învăluindu-ne cu razele privirii lui, aşa cum ne-a învăluit de-a lungul întregii ierni, până când, într-o zi, la începutul unei primăveri cu o lumină lăptoasă, a murit. Dar nu, toate astea, moartea şi primăvara şi lumina aceea tulbure, toate astea sunt încă departe şi de nepătruns.

Lăsând lemnul să cadă, în timp ce era încă în aer şi căzând, boier Lăpai spuse:

— Trebuie să facem focul!

Şi la urmă de tot, peste cuvintele lui, de-abia atunci, adăugându-se zgomotul lemnului îngheţat lovind podeaua.

Camera era uriaşă şi, într-o zi, anume, am măsurat-o, vrând chiar să ştiu cât de mare e sau cât de mare mi se părea atunci, dar nu mi se părea, este chiar uriaşă şi cu multe firide şi cotloane fără rost şi cu un şemineu enorm şi aproape nefolositor. Acum stă goală şi netrebuincioasă casei mele, dar atunci, întâi şi întâi când intrai, privirea îţi era atrasă ca de un magnet de un pat dublu din alamă coclită, ascuns pe jumătate de un stâlp de susţinere spoit cu var. Uitasem, dar într-o zi tot cercetând camera şi măsurând-o în lung şi în lat, sub spoiala coşcovită a stâlpului, am descoperit o marmură albă străbătută de vinişoare negre şi roşii, şi de abia atunci, acum, mi-am amintit cum am zugrăvit în vara aceea când lupta dintre noi, dintre Mamona cel Tânăr şi mine, şi lupta dintre Vaucher şi boier Lăpai şi Pitic ajunsese la maximum şi pe faţă. Ştiam cum se va sfârşit această luptă şi de partea cui anume va fi victoria şi totuşi, ştiind aceasta, începuserăm să luptăm şi chiar să continuăm ceea ce începuserăm. Şi începând, Piticul a hotărât că ar trebui să văruim camera lui Mamona cel Bătrân şi toţi am spus da şi chiar şi Mamona cel Bătrân a spus da, ştiind însă că o vom face de abia după moartea lui. Am spus da şi gândindu-ne că altfel nici n-am fi putut începe şi numindu-l pe Pitic şeful nostru

şi Piticul Strateg. Şi el umflându-se în pene şi umblând ţanţoş de colo-colo şi încurcându-ni-se printre picioare, şi chiar într-o zi venind îmbrăcat cu o uniformă de ofiţer austriac sau cu ceea ce credea el că este o uniformă de acest fel. Şi cerându-i lui Mamona cel Bătrân să-i facă portretul şi fandosindu-se. Dar asta va fi mai târziu, cam după Anul nou, când păream mai tari ca niciodată pe poziţii şi oricum foarte norocoşi. Păream chiar învingători în zilele acelea de început de an, chiar dacă ştiam că sfârşitul va fi altul.

Cam atunci când se sfârşea vizita lui boier Lăpai la Mamona cel Bătrân, o vizită de curtoazie, desigur, necesară chiar în urma zvonurilor care începuseră să umble din gură în gură şi nesigure, cum că Vaucher pusese mâna pe moşie, ajutat de Mamona cel Tânăr şi chiar de mama mea, cam atunci când boier Lăpai spunea cuvintele: „Pesemne că îi place geometria!”, după ce îşi băuse rachiul şi tuşise şi lăcrămase, cam atunci, să spunem, am desfăcut prima scândură din duşumeaua camerei mele şi un miros de pământ mucegăit a umplut aerul şi o urechelniţă s-a ascuns sub scândura pe care n-o desfăcusem încă. Am desfăcut-o şi pe aceea, încercând să fac în aşa fel încât pârâitul lemnului uscat să semene a orice, numai a pârâit de scândură ruptă dintr-o duşumea, nu, dar n-am reuşit. Totul a sunat chiar aşa cum sună o scândură pe care vrei cu orice preţ s-o rupi şi o şi faci. Şi după ce am scos a doua scândură, am omorât urechelniţa şi m-am aşezat pe pat. Aşa am început să sap tunelul spre camera lui Mamona cel Bătrân. De fapt, primul tunel, fiindcă de abia la al treilea am reuşit să nimeresc chiar unde voiam. Cu primul am ajuns într-o cămară goală pe care mai târziu am folosit-o ca depozit pentru pământ. Al doilea tunel m-a scos în spatele casei şi a trebuit să muncesc o mulţime pentru a astupa gaura pe care o

făcusem şi care m-ar fi dat de gol imediat. Asta s-a întâmplat în primele două săptămâni de când rupsesem prima scândură a duşumelei. Stăteam pe patul care astupa intrarea în tunel şi mă gândeam să renunţ, când am auzit zgomote şi de sub patul meu a ieşit Piticul, şi mai târziu, ca o râmă neistovită, boier Lăpai. I-am privit cum se scutură de pământ şi boier Lăpai agitându-şi barba ca un ţap şi firicelele de pământ adunându-se la picioarele lor şi m-am gândit că sub casa noastră sunt acum destule galerii pentru ca totul să semene cu o mină părăsită şi stearpă. Nedându-mi nicio atenţie, Piticul se uită o clipă prin odaie, cu o privire indiferentă, apoi îşi înhăţă târnăcopul şi se vârî la loc de unde venise. Boier Lăpai se aşeză pe pat lângă mine.

— Săpăm de o săptămână, spuse, fiindcă Piticul este neistovit! apoi adormi şi dormi o zi şi o noapte.

De abia peste alte două săptămâni vom ajunge în camera lui Mamona cel Bătrân. Ne aşteptam să-l găsim mort sau ca şi mort, fiindcă după vizita lui boier Lăpai, cei doi, Vaucher şi Mamona cel Tânăr, bătuseră uşile şi ferestrele camerei lui Mamona cel Bătrân în scânduri groase şi negeluite şi nimeni nu-l mai văzuse de atunci pe prizonier. Nu era mort deloc, ba chiar era destul de vioi pentru un om închis într-o cameră de aproape o lună, fără apă şi mâncare. Am scos primul capul pe gaura pe care o făcusem în duşumea. Mă aşteptam la orice, numai să-l văd pe Mamona cel Bătrân în picioare, nu. Fluiera fals printre dinţi şi freca de zor alămurile patului, cu o cârpă muiată în oţet şi sare. S-a uitat la mine o clipă şi apoi, ca şi cum nu m-ar fi văzut, şi-a continuat treaba. De abia când am ieşit cu toţii, s-a întors spre noi şi a spus:

— Bine aţi venit, vă aşteptam!

A lăsat să-i cadă din mână cârpa pe care o folosise la frecat, ca şi cum nu i-ar mai fi fost de vreo trebuinţă, cu

toate că numai o singură bară a patului, şi nu cea mai importantă, lucea de te orbea, celelalte erau încă mâncate de o cocleală verde-brună ca un mucegai.

Am scos capul şi am privit, dar înainte să văd ceva, m-a izbit mirosul oţetului şi n-am ştiut ce să cred, şi i-am auzit fluieratul fals şi vesel, ca al unui om care nu are nicio treabă, şi apoi l-am văzut. Era îmbrăcat cu un halat roşu-vâscos şi în picioarele goale şi printre degetele picioarelor îi crescuseră fire plăpânde şi clorotice de iarbă. Ridicându-mi privirea, i-am văzut mâinile ca un pergament şi frecând una din barele de alamă ale patului cu o cârpă înmuiată în oţet şi în sare, sau ceva ce ar fi trebuit să fi fost una din barele patului, spun aşa fiindcă, din cauza frecatului, ajunsese tot atât de subţire ca o rază şi la fel de strălucitoare ca şi ea. Pe urmă am văzut tot patul agăţat parcă de vergeaua aceea strălucitoare şi plutind prin aerul camerei ca printr-o apă limpede şi rece. Într-o sforţare uşoară am simţit cum mă înalţ în cameră şi atunci am văzut sferele cărţilor despre care îmi vorbise boier Lăpai. Pe o masă cineva aşternuse un cearceaf alb strălucitor căruia i se mai vedeau cutele după cum fusese împăturit şi pe el era o sticlă cu vin roşu, desfăcută, cu dopul căzut lângă ea, şi rostogolirea dopului lăsase în urma lui o dâră violetă. Venind după mine, în cameră intrară boier Lăpai şi Piticul. De abia atunci Mamona cel Bătrân lăsă să-i cadă cârpa din mână şi patul se aşeză lin la picioarele lui, ca vreo Arcă vremelnică. Cred că arătam jalnic, n-am avut curajul să întorc privirea şi să mă uit la cei doi, la boier Lăpai şi la Pitic, dar cred că arătam jalnic. Mai târziu, Mamona cel Bătrân va spune:

— Arătaţi jalnic, dar nici nu trebuia să arătaţi altfel.

Acum însă se întoarse spre noi şi ne privi şi, privindu-ne, lăsă să-i cadă, de-a lungul piciorului acoperit de halat, cârpa cu care frecase vergeaua patului, şi cârpa acoperi o

plantă de floarea-soarelui pitică ce crescuse din lemnul duşumelei. De-abia atunci, în timpul căderii cârpei, am văzut trei plante de floarea-soarelui pitice care se roteau tot timpul după sfera mercurică, şi una dintre ele fu acoperită de cârpa muiată în oţet şi sare şi, în bezna care o cuprinsese, îşi opri mişcarea.

Lenevos ca o plantă, Mamona cel Bătrân se întoarse spre noi şi ne privi, şi după ce ne privi destul, atât cât să poţi să te gândeşti că te-a privit destul, cât să-ţi vină gândul ăsta, în tăcerea care se lăsase, spuse:

— Bine aţi venit, vă aşteptam!

Cu un gest larg şi la fel de lenevos, ne invită la masa pe care o pregătise tocmai pentru noi şi, mai târziu, în serile noastre de singurătate şi pălăvrăgeală, Piticul ne mărturisi că, văzând sticla de vin desfăcută pe masă şi văzând că din ea se evaporase puţin, cam un deget, se apucase în secret să calculeze când fusese desfăcută. Ţinând cont de temperatură, de umiditatea camerei, de curenţii de aer, precum şi de densitatea şi vâscozitatea lichidului, a cantităţii de alcool şi de tanini şi de săruri conţinute într-un vin roşu oarecare, obţinuse un rezultat ciudat şi foarte apropiat de momentul în timp când se sfârşea vizita lui boier Lăpai, atunci când eu, în camera mea, scoteam prima scândură din duşumea şi descopeream urechelniţa.

— Am ştiut, va spune Piticul, că el a ştiut că noi vom veni şi vom asista la agonia lui, şi atunci s-a hotărât să desfacă sticla şi să ne aştepte. Nu ştiu însă când a aprins lumânările sau de ce le-a aprins. Sfera mercurică lumina îndeajuns ca să nu mai fie nevoie de altă lumină în camera aia.

Ne-am aşezat, şi lumânările pâlpâiră a bun venit. Ridică sticla şi turnă în cele patru pahare şi, privind lichidul acela roşu-negru în care pâlpâia lumina firavă a

lumânărilor, am ştiut că totul a început. Cu toate că ar fi trebuit să ştiu asta mult mai de demult, de atunci de când începusem să împânzesc cu tuneluri dedesubturile casei noastre. Sau de atunci de când Vaucher a deschis gura şi a spus: „Să ne închipuim că avem un porc şi o sfoară”, sau şi mai de demult. O ştiam însă acum, privind vinul şi aşteptând să-l simţim pe buze şi apoi pe limbă şi în cerul gurii şi astringent şi călduţ. Un ceas din cele folosite în antichitate, numit gnomon, începu să-şi picure apa, fărâmiţând timpul acelei petreceri. Ridicarăm paharele şi băurăm. Şi atunci totul fu de-adevăratelea, nu numai în închipuirea mea privind la jocul luminii în pahare şi la culoarea nesfârşită a vinului.

Cocoţându-se pe un scaun, Piticul se ridică la înălţimea noastră şi de acolo spuse:

— Întâi şi întâi o să zugrăvim!

Şi ideea albului aceluia sticlos şi rece ne înveseli oarecum.

Cam a treia zi de la vizita lui boier Lăpai în casa noastră, cei doi, Vaucher şi Vasile Mamona, începură să bată în scânduri uşa şi ferestrele camerei în care zăcea Mamona cel Bătrân. Era o dimineaţă senină de noiembrie, şi rece, şi întinzând un picior prin aşternutul mototolit, Tache pipăi aerul ca un oţel îngheţat şi tăios din jurul lui şi, deodată, frigul pătrunzându-i prin piele şi dureros îl trezi. Auzi un zgomot ca atunci când mergi în saboţi pe o duşumea goală şi rece. Ascultă o vreme, încercând să nu se nedumirească sau să creadă că încă doarme şi visează, să spere asta, că doarme şi visează că e pe malul unui iaz, la marginea unei zile senine şi răcoroase, tolănit în iarbă şi privind cerul şi de undeva auzindu-se zgomotul unei mori care macină nuci sau aşa ca şi cum cineva ar încerca să macine nuci, zgomotul acesta.

Crezu o vreme aşa, fiindcă dacă stai cu ochii închişi, poţi vedea, să zicem, o pată albastru spălăcit ca o limpezeală de sineală şi să crezi că pata aceea e un cer şi, stând sub el, dacă tot eşti acolo, îţi poţi închipui şi un iaz şi mai într-o parte un smoc ofilit de stuf foşnind în bătaia vântului, chiar dacă vântul nu ţi-l închipui, adierea lui, ci numai foşnetul şi nemişcarea. Poţi să-ţi închipui orice, dar îţi închipui chiar asta. Şi nevăzută, undeva, o moară. Şi în moară, şi mai nevăzut, un bătrân bărbos ca un apostol şi zdrenţăros la fel ca şi el, cărând opintit un sac cu nuci şi într-o vreme începând să le macine arar. Închizând ochii, şi-ar fi putut închipui toate astea sau altfel:

O moară părăsită şi cu acoperişul spart şi printr-una din spărturi cinci îngeri cu feţe triste privind la un diavol gras şi asudat, ştergându-şi cu o batistă sudoarea de pe faţă şi cărând un sac cu nuci. Ridicându-se din iarba veştedă şi puţin umedă, Tache se duse spre într-acolo unde bănuia că e moara. După o vreme o văzu ascunsă după coroanele câtorva nuci uriaşi. Prin iarba de sub nuci dormeau doi diavoli ucigaşi, horcăind alene şi paşnic. Lângă ei, părăsite pe o pânză albă, erau resturile unui prânz, ceea ce se mai putea vedea, o carafă răsturnată şi goală acum, oase descărnate şi albe aşezate într-o piramidă pitică, o bucată de pâine neagră cu urmele muşcăturilor pe ea şi pe pâine un sturz de iarnă, înfoindu-se şi ciugulind lacom şi neliniştit. Câteva muşte târzii îi bâzâiau pe cei doi şi chiar una mai proastă se aşeză pe figura de ceară a îngerului care atârna de o frânghie, şi cu limba scoasă, de o cracă subţiratică a unuia dintre pomi. Şi deodată din moară începu să se audă zgomotul nucilor sparte între pietre şi îngerii îşi luară zborul cu un fâlfâit greoi. Păşind printre cojile încă verzi-gălbui, şi mirosind iute, ale nucilor, Tache de catifea trase în piept aerul rece şi limpede al acelei dimineţi şi se gândi că poate e ora

cinci şi că dimineaţa devreme toate astea se pot întâmpla. Şi pe undeva, dintr-o parte, globul soarelui se ivi uriaş şi roşiatic şi verzui.

Încă o dată:

Închise ochii şi îşi închipui acestea. Malul iazului se surpa alene înspre iarnă şi mâlos ca un aluat dospind şi în mâlul acela, plante cu tulpina firavă, câteva berze dormitau cu ciocurile vârâte sub aripi. Păşi şi privi. Aburul apei se ridica neguros, încremenind lumina care o fi fost în începutul acela de zi. Vesele, undeva departe, se auziră glasuri şi trezirea se înstăpâni peste ochii noştri. Şi, deodată, moara porni huruind în gol. Întoarse capul şi îi privi clădirea dărăpănată şi cenuşie şi roşie. Câţiva porumbei de moară, alb-gri, îşi luară zborul greoi şi neliniştiţi. Moara merse în gol o vreme şi trist parcă, aşa se gândi, privind peste umăr. Cerul era jos şi acoperit cu o foiţă de plumb oxidat. Se tolăni printre ierburi şi privi cerul acela. O ploaie fină începu o dată cu zgomotul morii care măcina nuci. Se ridică oarecum buimac şi privi berzele înfipte în mâl ca nişte fructe uriaşe atârnând spre cer. Se mişca alene şi depărtându-se. Într-o vreme totul se făcu un zgomot aşa cum ai măcina nuci prin perdeaua subţire şi deasă a ploii.

Şi iar:

Anul 1816 veni nesfârşit şi rece. Prima zăpadă căzu în urma lui Tache intrând în moară. Se aşeză pe un sac cu făină şi din aşezarea lui se ridică un nor fin şi alb, poleindu-l. Aburi calzi îl învăluiră şi zăpada aşezată pe el prinse să se topească arar. Într-un târziu se aşternu întunericul şi, hotărându-se, îşi făcu un culcuş din sacii goi şi prăfuiţi, cum crezu mai bine. Se întinse în culcuşul acela şi, închizând ochii, ascultă vântul şi zăpada şi şobolanii şi chiar dacă închidea ochii, întunericul era la fel, aşa că adormi cu ei deschişi şi privind în beznă ca un mort. Se

trezi neştiind de ce şi înfrigurat. Un fir subţiratic de sânge se scursese din el şi se oprise la picioarele unei femei grăsane care se opintea să dea drumul morii şi chiar şi reuşind aceasta. Îi privi pulpele groase şi roşii din care ieşeau aburi, picioarele acelea proptite bine în ţărâna făinoasă a morii, labele picioarelor răşchirate din cauza efortului şi pudrate. Aerul era rece şi se vedea prin el ca printr-un glob de gheaţă care deforma totul şi străveziu. Clipi şi pleoapele i se aşternură peste privirea îngheţată şi sticloasă. Stătu cu ochii închişi, în căldura binefăcătoare a întunericului din el. Şi pe urmă iar privind pulpele femeii prin lentilele aerului acelei ierni şi dimineţi. Vru să spună ceva care arăta ca un gând cât de cât, că îi este sete, dar atunci moara porni cu un uruit vesel, şi vorbele lui din gând fură acoperite de uruitul acela nevorbitor. Începu să moară când femeia aruncă primele nuci între pietrele morii, răsuflarea i se amestecă cu pocnetul nucilor zdrobite de pietre şi, printre zgomotele acelea, al nucilor spărgându-se şi al femeii gâfâind fericită, se strecură un înger al morţii care întunecă totul.

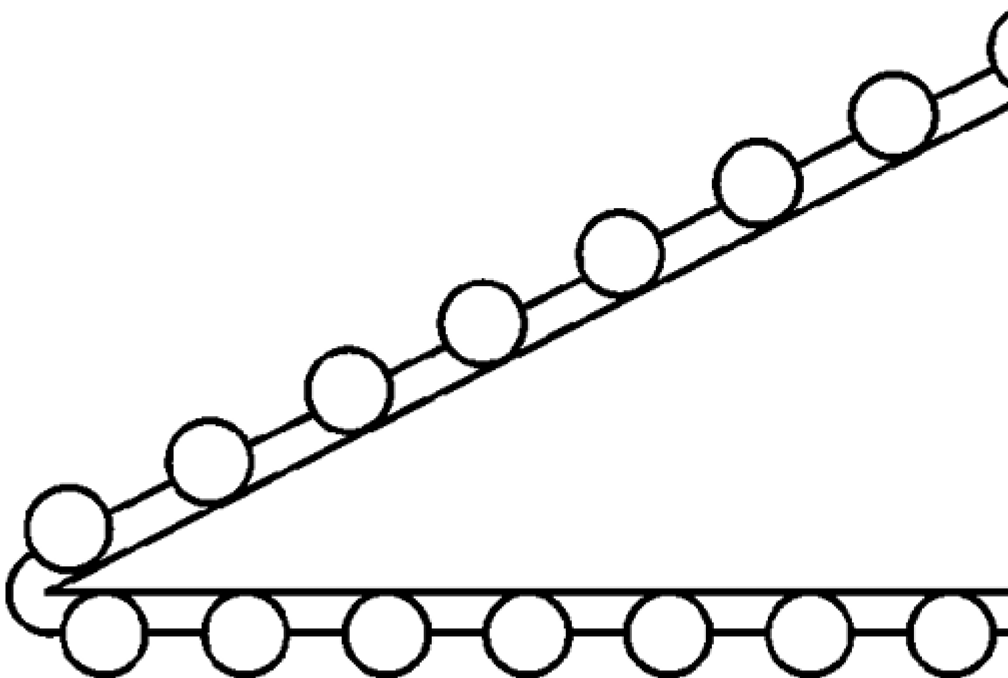
Fâlfâitul unui înger depărtându-se îl trezi şi atunci auzi zgomotul acela sacadat umplând aerul rece al camerei, mici zgomote sferice plutind prin aer. Se ghemui sub aşternuturi, căutându-şi un loc cald şi liniştit, şi când îl găsi, începu să asculte atent. Bănuia că cei doi, Vaucher şi Mamona cel Tânăr, au pus ceva la cale şi acum chiar înfăptuiesc ce şi-au pus în gând, dar nu ştia ce. Îşi închipui o vreme că poate construiesc un rug pe care, într-o noapte, îl vor arde pe Mamona cel Bătrân, petrecând în jurul focului şi bând, şi vinul curgându-le pe bărbie şi pe haine, strălucitor.

Şi iată:

Ziua de 21 noiembrie, anul 1816, se curmă repede şi fără de niciun folos, o negureală numai, amestecată cu

frigul şi apoi întunericul ca o veşnicie. Şi în jurul orei 4 după-amiaza, începând deodată să se întâmple ceva. Câţiva servitori mohorâţi cărau mănunchiuri de nuiele şi le aşezau grămadă sub eşafod. Un câine jigărit se strecură printre picioarele oamenilor aceia, împiedicându-i, şi când Tache nu-l mai văzu, începu să latre neliniştit. Albi şi negri şi cenuşii, neraşi şi jerpeliţi, cei unsprezece servitori cărau mereu, acum lemne, erau ca nişte găuri decupate pe o hârtie cenuşie şi mată. Veni un alt servitor cu o tobă uriaşă, Tache îl recunoscu pe Mutul casei lor, se căţără pe scăriţa eşafodului în cealaltă parte a privirii lui Tache şi, într-un târziu, îi văzu capul răsărind ca dintr-o apă şi rămânând aşa o vreme, decapitat şi rânjind lumii aceleia. Şi deodată capul începu să se înalţe, împins de un trup sfrijit ca şi cartonul unei ţinte, înălţându-se spre cer, apoi apăru toba pe care o purta ca pe o cocoaşă în spate. Când ajunse pe podiumul eşafodului, îşi desfăcu picioarele, proptindu-se bine în ele, şi îşi mută toba pe burtă. Îşi suflă în palme, şi Tache văzu un abur ca o scursură de lături leşioase adunându-se în palmele lui, strecurându-i-se printre degete, luând forme neînchipuite şi colorate şi vesele. Când totul se termină, în mâini îi apărură două beţe cu măciulii la capete şi cu ele începu să bată arar în tobă. Cei unsprezece servitori nu-i dădură nicio atenţie şi continuau să se mişte veşnic, ca o maşină nefolositoare, dar mişcătoare.

Mai târziu, când Tache va povesti toate astea, Piticul le va desena un *perpetuum mobile*, cu bile şi planuri înclinate:

şi ei vor cerceta vrăjiţi desenul, şi încântaţi.

Ascultând zgomotul tobei, Tache se gândi o clipă că seamănă cu zgomotul pe care îl auzise altădată, când cei doi, Vaucher şi Mamona cel Tânăr, bătuseră în scânduri uşa şi ferestrele camerei lui Mamona cel Bătrân, dar uită repede asta. Ascultă zgomotul arar al tobei, întâi ridicarea

mâinii, alene parcă, stânga, şi coborârea ei la fel de lenevos, măciulia izbind pielea fleşcăită a tobei şi deodată înălţându-se un sunet străfund, şi iar şi iar, mereu acelaşi zgomot de tobă spartă, încăpăţânarea mutului de a bate, vestind un oarecare sfârşit, rânjetul lui de fiecare dată când una din măciulii lovea toba, zâmbind tâmp şi încăpăţânat şi mulţumit. Şi printre zgomotele ca nişte păsări adormite în aer, începu deodată să ningă strălucitor.

Se făcu întuneric când terminară de cărat şi de aranjat lemnele. Toba continua să sune arar şi lânced. Terminând, cei unsprezece servitori aduseră făclii de undeva şi se aşezară în jurul eşafodului. Un diavol îmbrăcat în alb veni zburând şi dând târcoale locului. Câţiva servitori, alţii, veniră rostogolind butoaie, pe care le stivuiră ca pe o piramidă. Diavolul zbură o vreme, apoi se aşeză lin în faţa butoaielor şi mai veniră şi alţi diavoli, toţi îmbrăcaţi în alb şi aripile răsărindu-le spre cer ca nişte umbre uriaşe şi leneşe. La urmă de tot veniră cei doi, Mamona cel Tânăr şi Vaucher, şi la un semn, servitorii desfăcură butoaiele şi din ele începu să curgă vinul. Ningea încă printre făcliile acelea, umplând întunericul, şi, băltind, vinul se scurse pe sub eşafod, în partea cealaltă a lumii.

Lăsând perdeaua să cadă, Tache de catifea se întoarse spre pat şi gândul culcuşului cald îl învălui deodată, şi, tremurând şi clănţănindu-i dinţii, se vârî sub aşternuturi. Privi pe tavan jocul luminii torţelor, şi într-o vreme, aproape dormind şi visând, lumea se desenă altfel:

Pâlpâind alene şi parcă într-o doară, focul le lumină chipurile, figura lui boier Lăpai se desenă ca a unui sfânt şi spunând:

— În curând va fi cald!

Se înnoptase, şi Piticul spusese deja despre zugrăvire, era a treia zi de la data când nimeriserăm în camera lui

Mamona cel Bătrân, tot săpând pe sub duşumelele casei noastre ca nişte cârtiţe. Îmbrăcat ca un ofiţer austriac din timpul Mariei Terezia, Piticul se plimba agale prin faţa noastră, vorbind şi tăcând. Începusem deja să ne simţim bine în camera lui Mamona cel Bătrân, şi fiecare îşi ocupase un loc al lui, mereu. Şi privind sferele cărţilor rotindu-se în jurul sferei mercurice şi chiar şi bând din rachiul parfumat pe care ni-l oferea gazda în fiecare seară şi ascultând vântul şi zgomotul vreunei slugi întârziate pe afară, foşnetul lumii într-o seară de dinaintea iernii, începeam să ne simţim bine şi din ce în ce mai siguri pe noi. Şi boier Lăpai stând în scaunul pe care şi-l alesese drept scaunul lui, şi somnolent, asculta ce spuneam despre baterea uşilor şi ferestrele în scânduri:

— Întâi şi întâi a fost un zgomot ca şi atunci când te apuci să macini nuci, visând acesta, şi îngeri bântuind acele lumi şi privind din înaltul lor. O toamnă blândă şi aurie pogorând peste lume m-a învăluit. În cameră era frig şi un abur sticlos îmi ieşea din gură, răsuflând şi dormind. Trei îngeri nemiloşi priveau prin acoperişul morii, ca nişte desene într-o biserică părăsită.

Tot vorbind, în cameră se făcu deodată cald. Aşezat în faţa unui şevalet şi a unei oglinzi, Piticul îşi făcea autoportretul. Îşi desenase deja mustăţile şi epoleţii de colonel, în timp ce mă asculta, apoi, mai multe seri pictă pe restul pânzei o moară părăsită şi plină de mucegaiuri şi un înger ca o cioară contemplând moara. Şi pe el însuşi se pictă în chip de diavol cu grad de colonel de husari, oarecum călare pe îngerul acela vrând să-şi ia zborul. Termină pictura destul de repede, atunci când ne hotărâserăm deja pentru zugrăvit, dar neştiind când o s-o şi facem şi, retrăgându-se un pas, îşi contemplă opera şi, părând mulţumit, aruncă penelul şi culorile şi se aşeză la măsuţa lui, încă spuneam:

— M-am apropiat de moara aceea cu zidurile mâncate de mucegaiuri ofilite şi, întâmpinându-mă, morarul mă pofti să beau cu el vin şi să mâncăm pâine. O ploaie firavă a început atunci şi, sculându-se, morarul alungă îngerii care ciuguleau la picioarele noastre firimiturile pâinii şi dădu drumul morii.

Se făcu cald şi limbile focului se prelingeau spre tavan, înroşindu-l. Un păianjen mi se căţărase pe mână, şi de acolo, făcându-şi vânt, se înălţă în aer. Ceasul gnomon picură pentru ultima oară, ca şi cum ar fi fost sfârşitul acelui timp, şi un timp, altul, începând.

Şi totuşi, Piticul şi-a făcut portretul în iarna aceea, îmbrăcat în haine de ofiţer austriac şi cu o decoraţie atârnându-i pe piept. S-a apucat din nou de el atunci când vorbeam destul de des despre o oarecare victorie asupra lui Mamona cel Tânăr şi a lui Vaucher, înspre primăvară, puţin înaintea sfârşitului, când cei doi s-au plictisit să aştepte ca Mamona cel Bătrân să moară de foame sau să moară în vreun fel, altul decât de mâna lor. Nu credeam nicio clipă în ceea ce spuneam, în victoria noastră, vorbeam totuşi despre ea ca despre un lucru înfăptuit şi cu neputinţă de schimbat. Şi mai era ceva: zilele se lungiseră şi veneam din ce în ce mai târziu în camera lui Mamona cel Bătrân, o dată cu noaptea, şi fiind aşa, nu puteam să nu vorbim despre victorie, sau despre ceva care seamănă cu o victorie, amânarea la nesfârşit a înfrângerii, şi asta era în ochii noştri, atunci, o adevărată victorie. Veneam din ce în ce mai târziu, şi venind îl găseam pe Pitic deja acolo, pictându-şi uniforma de colonel în armata austriacă înainte de anul 1800, verde întunecat, aşa ca şi cum ar fi fost culoarea unui pin, iarna. Şi venind îl priveam pe Mamona cel Bătrân, încercând să aflăm ceva despre moartea lui privindu-l, şi moartea lui părea atunci, vorbind cu Piticul, depărtată şi leneşă. Salutându-ne venirea

printre cuvintele pe care i le spunea Piticului, indiferent care ar fi fost ele, despre verdele de pin al uniformei sau despre lumină şi umbre, Mamona cel Bătrân părea mai viu ca niciodată. Aşa că începuse să nu ne mai pese de nimic, iar Piticului nici atât, el era preocupat în primul rând de autoportretul lui şi de verdele uniformei care nu-i prea ieşea, mai ales locul unde cotul făcea o umbră prelungă pe şold, verdele acela umbrit nu-i ieşea, până când, într-o zi, Mamona cel Bătrân, tot privind, spuse despre verdele de pin şi atunci totul se rezolvă fericit. Ca şi cum Mamona cel Bătrân tocmai de aceea s-ar fi aflat acolo, ca să-l admire pe Pitic şi uniforma austriacă de colonel în care se vârâse, şi din când în când să-şi dea cu părerea despre culori şi umbre. Şi niciunul dintre noi neavând curajul să spună că aşteptaserăm destul, mult mai mult decât ne-am fi închipuit vreodată, şi chiar mai mult decât şi-au închipuit şi cei doi, Mamona cel Tânăr şi Vaucher, atunci când bătuseră în scânduri uşa şi ferestrele camerei şi hotărâţi să aştepte o vreme, o săptămână sau două, ca Mamona cel Bătrân să moară de sete şi de foame. Şi în vremea aceasta, pentru ca timpul să treacă mai repede şi mai plăcut, cele două săptămâni să spunem, în fiecare dimineaţă făcând lucrările unor agrimensori calificaţi, măsurând pământul moşiei ce li se cuvenea pe drept îndată ce Mamona cel Bătrân va fi mort. Făcând aceasta toată iarna, în orice zi oarecum fără viscol sau ger prea mare şi tot întrebându-se cam cât o putea să dureze timpul pe care îl calculaseră ei, o săptămână sau două. Trebuia să ne închipuim şi ne şi închipuiam că începuseră să se plictisească de meseria pe care şi-o aleseseră din plăcere şi pentru a scurta oarecum din timpul, o săptămână sau două, care şi aşa li se părea prea lung, dar pe care se hotărâseră să-l parcurgă în vreun fel, şi

măsurarea pământul moşiei părându-li-se un mod destul de agreabil.

Îi priveam în fiecare dimineaţă, îmbrăcaţi în hainele unor agrimensori, cercetând cerul şi tropăind şi dând ordine servitorilor care le cărau sculele; primele două săptămâni răbdători şi oarecum sfielnici şi fericiţi, privind spre încăperea în care era închis Mamona cel Bătrân şi întrebându-se cam cât o mai fi murit în noaptea care trecuse şi cât o să mai moară în timpul în care ei vor măsura pământul şi chiar pornind într-un târziu spre marginile moşiei, peste haturi. Privindu-i cum plecau prin zăpada spulberată de vânt, lăsam perdeaua să cadă şi continuam să sap la tunelul meu care ar fi trebuit să se isprăvească în odaia lui Mamona cel Bătrân. Dar de două ori s-a terminat în altă parte, o dată într-o cămară goală şi nefolosită, şi a doua oară în spatele casei, chiar în locul de unde proaspeţii măsurători de pământuri porneau şi dând ordine veseli.

Continuând să sap, imediat după ce m-am dumirit că zgomotul care mă trezise e zgomotul pe care îl face un ciocan lovind un cui înfipt într-o scândură groasă de trei degete, ştiam cel puţin că nu o fac de pomană. Era frig şi aerul era rece şi sticlos ca o sabie tremurând, m-am strecurat din aşternuturi şi m-am dus la fereastră speriind harpiile odăii mele şi neputând să privesc din cauza lor, nebunele. Deschizând fereastra, aerul de afară mă izbi şi mai rece, ca un bloc de gheaţă uriaş, alunecând în odaia mea, harpiile îşi luară zborul, depărtându-se. Şi atunci i-am văzut, şi am înţeles ce făceau şi de ce o făceau. Am început iar să sap la tunel şi să sper că odată voi ajunge în odaia lui Mamona cel Bătrân şi îl voi salva.

— Numai că, va spune, cam după Paşte, boier Lăpai în camera Piticului, ştiam că Mamona cel Bătrân nu poate fi salvat sau că nu vrea să fie salvat.

Privindu-ne parcă cu milă, Piticul spuse:

— Ştiam!

Şi gândindu-se la lupta pe care o duseserăm împotriva celor doi, dacă aşteptarea şi visarea pot fi numite luptă, şi ştiind că aşteptarea şi visarea şi sporovăiala noastră pot fi numite chiar aşa. După cum şi aşteptarea celor doi, a lui Mamona cel Tânăr şi a lui Vaucher, prelungită la nesfârşit în măsurarea pământului îngheţat, tot luptă s-a numit sau aşa am hotărât noi s-o numim. Dar ei ştiind despre nesfârşirea aşteptării şi nouă plăcându-ne tocmai nesfârşirea asta.

— Ne-a plăcut să aşteptăm, va spune Piticul mult mai târziu, şi să credem că, aşteptând, luptăm.

— Ne place să aşteptăm! spuse Piticul privindu-ne.

Boier Lăpai deschise ochii ca şi cum până atunci ar fi dormit şi se uită la noi. În cameră era cald şi molcom, paharele de cristal de-abia se aburiseră de răceala vinului alb şi galben şi bara de alamă a patului, pe care o lustruise Mamona până la venirea noastră, lucea ca o rază subţire şi veşnică a unei *Civitas Solis* închipuită.

— Mă vegheaţi! spuse Mamona cel Bătrân într-o vreme, dar neridicându-şi ochii de pe cartea subţiratică a lui Campanella pe care o citea.

— Eram ca nişte ciocli! va spune Piticul altă dată şi cu răutate, gândindu-ne la vorbele lui Mamona cel Bătrân atunci când şi-a deschis gura, ascunsă de cartea lui Campanella, nici măcar obosindu-se să lase cartea şi să se prefacă oarecum atent la noi sau la vorbele pe care le spunea: „Mă vegheaţi”, adică.

Numai că, într-o seară, Piticul a apărut, pe gaura pe care o făcusem în duşumeaua camerei lui Mamona, mult mai târziu ca de obicei, cam spre miezul nopţii, dar înainte să apară el, s-a auzit un zgomot, şi din gaură a început să crească un orologiu care bătu miezul nopţii, şi de abia pe

urmă, în continuarea orologiului şi ca o terminaţiune a lui, apăru Piticul. Aşeză ceasul pe măsuţă şi, fără să ne privească, îl şterse de praf cu mâneca uniformei, mormăind şi ţopăind în jurul lui pe masă, apoi îi dădu un bobârnac, şi orologiul începu deodată să meargă, să-şi desfăşoare timpul din el ca un maţ prin cameră, şi pe urmă bătu sfertul de oră. Mulţumit parcă, şi fără să spună ceva, Piticul se aşeză turceşte pe masă, la picioarele orologiului, şi scoase de undeva un pistol cu pâlnie, un săculeţ cu pulbere şi unul cu plumbi. Îşi încărcă pistolul privind nepăsător în jur, şi când fu gata, ochi o scrumbie afumată aşezată pe o tavă de argint la opt paşi depărtare şi apăsă pe trăgaci. Se auzi o bubuitură şi în pâlnie se făcu o flacără scurtă şi rece, glonţul porni vâjâind şi, parcă împins de flacăra aceea, decapită scrumbia, găuri tava şi se opri în lemnul mesei din care smulse o aşchie ca o scobitoare.

Focul se spuzise şi în cameră era o căldură binefăcătoare şi palidă. Un fum ca o răsuflare începu să crească din pâlnia armei şi acru, învăluindu-ne.

Boier Lăpai se foi o vreme în scaunul lui şi, la urmă de tot, când foiala nu mai avea niciun rost, tuşi o dată deschizând ochii şi lăcrămând. Mamona cel Bătrân continua să citească, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, tragerea cu pistolul cu pâlnie şi decapitarea scrumbiei. Numai că acum nu mai era întins pe pat ca de obicei şi acoperit cu pătura pe care o adusesem eu, ci se aşezase într-un jilţ rezemat pe unul din cei doi stâlpi ai camerei, iar pătura şi-o pusese pe picioare. Lângă el era o măsuţă, şi pe măsuţă era tava de argint cu scrumbia decapitată pe ea. Şi iarăşi, fără să-i pese de noi, Piticul se apropie de Mamona cel Bătrân şi, încercând să privească prin cartea pe care acesta o citea, am crezut aşa, dar nu, răzgândindu-se parcă, înhăţă tava cu scrumbia şi,

ducându-se la masa lui, l-am putut admira mâncând scrumbia. Când termină, îşi şterse mâinile unsuroase pe veston şi, plescăind fericit, bău toată apa din ceasul numit gnomon. Se căţără iar pe masa lui, se aşeză turceşte şi, înainte să adoarmă cu capul rezemat de ceas, spuse:

— Sunteţi nişte nesimţiţi!

şi apoi adormind cu ochii deschişi şi parcă privind rotirea nesfârşită a sferelor cărţii în jurul sferei mercurice.

Asta a fost singura încercare a unuia dintre noi de a face ceva care să semne cât de cât cu o luptă, a Piticului, a lui boier Lăpai, a lui Mamona cel Bătrân, a mea, a lui Vaucher şi a lui Mamona cel Tânăr. Ca şi cum un pistol cu pâlnie şi trasul cu el ar fi putut să schimbe ceva din mersul lucrurilor. Numai că Piticul a făcut şi asta, a adus un pistol, l-a încărcat şi a tras cu el întâi şi întâi în camera noastră, în ce s-a nimerit să fie mai aproape şi mai uşor de ochit, vrând să ne dovedească, poate, că are un pistol şi ştie să-l încarce şi să tragă cu el. Fiindcă nici eu, nici boier Lăpai, nici Mamona cel Bătrân nu aveam vreo armă, şi chiar având, n-am fi ştiut să ne folosim de ea. Şi nici cei doi, duşmanii noştri, Vaucher şi Mamona cel Tânăr. Fiindcă o frânghie pe care te chinui s-o faci să semene cu un laţ nu e o armă, sau chiar dacă e, nu poţi vorbi despre ea ca despre o armă. Şi chiar şi un nătărău ţi-ar râde în nas dacă i-ai vorbi despre o spânzurătoare ca despre o armă şi despre un călău ca despre un luptător. Adevărul e că, zilele acelea, sfârşitul unei toamne, precum şi iarna care a urmat anului 1816, nu ştiam ce vrem stând şi aşteptând şi sporovăind, sau poate că ştiam, dar ceea ce voiam noi era că asta, statul şi aşteptatul şi vorbitul, e tot ce se poate întâmpla o vreme. Aşa au crezut şi ceilalţi doi, Vaucher şi Mamona cel Tânăr, duşmanii noştri, până când, într-o zi, s-au dumirit că nu mai au vreme sau cine ştie câtă vreme, şi terminaseră şi cu măsuratul moşiei ce li s-ar fi cuvenit la

sfârşitul aşteptatului şi al măsuratului. Şi nu se poate spune că nu s-au chinuit să lungească vremea unei ierni, atât cât au putut de mult, dar până la urmă tot măsurând şi lungind-o cu măsuratul, au început să se gândească, desigur, că nu le-ar ajunge oricât pământ ar avea, să-l măsoare şi să aştepte, atât cât am fi avut noi chef de aşteptat şi de sporovăit.

La fel s-a gândit şi Piticul, numai că el s-a gândit la asta mult înaintea lor sau a noastră. Începuse să se gândească la înfrângere cam de atunci de când prinsese obiceiul să stea pe masa lui aşezat turceşte şi dormitând. Fiindcă mult înainte ca totul să se fi terminat, a refuzat să mai stea ca un om obişnuit la masa cu picioarele tăiate sau în altă parte, aşa cum stătea fiecare dintre noi, boier Lăpai, Mamona cel Bătrân sau eu. S-a cocoţat pe masa lui şi, după ce s-a aşezat turceşte şi cât mai bine, foindu-se o vreme şi căutându-şi locul, a închis ochii şi a spus:

— Cred că stau foarte bine!

nemaidându-ne nicio atenţie şi părând că doarme şi că, în timp ce doarme, se gândeşte la ceva care îi frământă mintea mai mult decât dormitul sau statul turceşte pe o masă.

Şi crezând că Piticul, comandantul nostru, doarme, părându-ni-se aşa, nu ne-a mai păsat de nimic, adică nu ne-am mai gândit la ceva anume în legătură cu faptul că suntem în camera aceea la un loc şi aşteptând. Cam cu două săptămâni înainte ca Piticul să tragă cu pistolul cu pâlnie, ne-am petrecut timpul în felul acesta: pe scaunul lui, boier Lăpai moţăind, iar atunci când nu moţăia, privind focul, limbile lui jucăuşe şi hipnotice lingând aerul, şi tăcând, sau când spunea, spunând acelaşi lucru, despre o oarecare mulţumire şi pace pe care o căpătaserăm, întocmai cum am fi vrut-o, dar nu despre aşteptare şi luptă, Mamona cel Bătrân, întins pe patul lui şi citind din

Diogenes Laertios, despre vieţile şi doctrinele filosofilor, şi, citindu-ne şi nouă din carte, atunci când ceva îi plăcea mai mult sau chiar neplăcându-i, dar părându-i-se curios sau de neînţeles vreun lucru, despre moartea lui Alexandru Macedon şi a lui Diogene în aceeaşi zi, unul în Babilon, celălalt în Corint, iar eu stând şi nefăcând nimic, numai privind la nesfârşit rotirea sferelor cărţi în jurul sferei mercurice.

Până când, într-o seară, imediat după miezul nopţii, am văzut înălţarea Piticului în aer, stând aşa în aer şi turceşte şi părând că doarme cu ochii deschişi şi reci şi sticloşi şi fără privire, numai plutind ca un om mort prin aer şi nepăsător.

A doua zi după întâmplarea aceasta a venit mai târziu în odaia lui Mamona cel Bătrân, dar înaintea lui, prin gaura din duşumea, întâi a apărut un orologiu şi numai apoi Piticul şi în urma lui pistolul cu pâlnie. După ce a tras, ochind scrumbia pe care i-o oprisem pentru cină, decapitând-o, dar numai după ce a mâncat-o, încercând să adoarmă, a spus:

— Sunteţi nişte nesimţiţi!

Că adică noi, boier Lăpai, Mamona cel Bătrân şi cu mine nu suntem în stare să pricepem nimic din trasul cu un pistol. Chit că noi pricepusem, dar asta nu era de ajuns, să pricepi numai, trebuia să şi faci ceva, să iei pistolul, să-l încarci, ca şi cum nu ţi-ar fi păsat de nimic, decât de încărcatul cu pulbere şi cu plumbi, şi pe urmă să ieşi cu el afară, a doua zi dimineaţa devreme, când cei doi bătătoreau zăpada în aşteptarea plecării, Mamona cel Tânăr şi Vaucher, plecând să măsoare pământurile moşiei mele şi fericiţi şi crezând că atunci când vor termina cu măsuratul, pământul va fi deja al lor sau ca şi al lor. Să-ţi mijeşti ochii privind la bucăţica de metal argintiu ce se străvede printre nori şi ştiind că metalul acela e soarele şi

simţind prin tălpile încălţărilor răceala zăpezii cristaline şi scârţâitul ei, să ridici mâna şi în continuarea mâinii să fie pistolul acela cu pâlnie. Şi îndreptându-l spre pieptul unuia dintre ei, al lui Vaucher sau al lui Mamona cel Tânăr, să apeşi pe trăgaci şi pe urmă să aştepţi să se învârtească rotiţa de oţel pe cremene şi din învârtire să iasă o scânteie răspândind în aer mirosul de cremene frecată cu o bucăţică de oţel. Şi iar să aştepţi privind scânteia strecurându-se prin maşinăria aceea şi căutând pulberea din pântecul armei. Şi, tot aşteptând aşa, cu mâna întinsă, într-un târziu din pâlnie înflorind o plantă aducătoare de moarte, răsfirându-se prin aerul de până la pieptul duşmanului tău, Vaucher sau Mamona cel Tânăr, şi înfigându-se nepăsătoare în pieptul aceluia dintre ei pe care l-ai ales. Privindu-i zâmbetul aducător de moarte, peste noi se va aşeza zgomotul împuşcăturii, precum şi mirosul pulberii arse şi al sângelui înroşind zăpada şi înveselind privirea, toate astea adunându-se ca o umbrelă deasupra capetelor noastre şi întunecând lumea.

Ştiam sau ne închipuiam toate astea atunci când Piticul, pregătindu-se să adoarmă iar, după ce trăsese cu pistolul, ne-a spus despre nesimţirea noastră, chiar dacă noi ne puteam închipui orice despre trasul cu un pistol, dar neputând-o face altfel decât în închipuire sau în vis. Adusese pistolul ştiind deja despre înfrângerea noastră, dar mai ales ştiind despre înfrângerea lui, rumegându-şi ideea asta pe îndelete şi, la sfârşit de tot, înfrângerea i s-a arătat clară şi necontenită şi, oarecum stăpânindu-şi furia sau ce l-o fi cuprins, a spus:

— Sunteţi nişte nesimţiţi!

Şi chiar şi adormind după cuvintele astea şi lăsându-ne să ne gândim la ele, să ne închipuim orice, dar au trebuit să treacă luni de zile până să începem să ne gândim de-adevăratelea la înfrângere şi tot atunci, înspre

primăvară, începând şi ceilalţi doi să se gândească la înfrângere, numai că ei se gândeau la înfrângerea lor de astă dată. Dar ştiind că aşa ceva nu e cu putinţă, că nu se poate ca, închizând un om într-o cameră, bătând uşile şi ferestrele acelei camere în scânduri şi neexistând altă ieşire, omul acela să nu moară într-o zi, chiar dacă ziua aceea nu e atât de repede pe cât ţi-ai închipui moartea acelui om, nu poţi să ţi-o închipui atât de înceată şi de lungă încât să nu mai ai răbdare să aştepţi. Şi în primăvara anului 1817 ei n-au mai avut răbdare.

Cam tot atunci, Piticul deschizând ochii în mijlocul unei zile alburii şi fericite, a spus:

— Cam cât credeţi că au să aibă ăia răbdare să aştepte şi să măsoare pământul tot aşteptând?

Era în plină zi, puţin trecut de amiază, şi o lumină alburie se strecura prin ferestrele murdare, aşezându-se peste feţele noastre încremenite în aşteptare şi linişte. Şi în aşteptarea şi liniştea aceea, cuvintele Piticului încercând să ne smulgă tocmai din aşteptare şi linişte, dar ştiind că aşa ceva nu se mai poate întâmpla, şi resemnat şi împăcat cu gândul înfrângerii, lăsându-se pradă acestui gând şi luminii alburii şi reci ce ne înconjura înfricoşătoare, tăcu.

Mamona cel Bătrân, ridicându-şi ochii din cartea pe care o citea mereu, şi poate aceeaşi, spuse:

— Nu trebuie să vă bateţi capul prea mult cu asta! că adică nu trebuie să ne batem prea mult capul gândindu-ne la tot ce se va întâmpla. Numai că tot ce se putea întâmpla atunci era moartea lui, într-o zi spre sfârşitul primăverii, cu un soare şi mai albicios ridicat peste lume. Deja ştiam tot ce se va întâmpla, dar nu ştiam când şi cum şi o ştia şi Mamona cel Bătrân. El ştiind că nu-i vom fi de niciun folos în afară de petrecutul vremii ce îi rămăsese de trăit, ştiind asta chiar din ziua în care apăruserăm în camera lui şi, văzându-ne, a spus:

— Bine aţi venit, vă aşteptam!

Fiindcă văzându-ne apărând în camera lui prin gaura pe care o făcusem în duşumea, după ce ne-a văzut, a ştiut că nu-i vom fi de niciun folos sau în niciun caz de vreun alt folos decât petrecutul vremii în mod plăcut, până când cei doi, Vaucher şi Mamona cel Tânăr, se vor hotărî să facă şi altceva decât să aştepte. Dar asta nu înseamnă că nu ne-a aşteptat ca pe nişte aliaţi bineveniţi şi necesari. A şi spus o dată ceva în legătură cu alianţa noastră ciudată. Întins pe pat şi ascuns după cartea lui, a bolborosit ceva, şi noi nu i-am dat nicio atenţie, gândindu-ne că un om care citeşte are dreptul să bolborosească când ceva îi place sau nu-i place din cele pe care le citeşte sau fără legătură cu lectura, să bolborosească pur şi simplu. Nu i-am dat atenţie, mai ales că Piticul se foia prin cameră în proaspăta lui uniformă de ofiţer austriac şi arătându-ne decoraţiile pe care şi le atârnase pe piept. În timp ce îi cercetam decoraţiile, eu şi cu boier Lăpai, Mamona cel Bătrân a bolborosit ceva şi numai după o vreme, tot privind la rotirea sferelor cărţii, am înţeles ce a spus:

— Adevărul este că nu ştim de ce ne-am aliat!

Voia să spună că fiecare dintre noi ar fi putut aştepta oriunde pe lumea asta să se întâmple ce o să se întâmple, nu neapărat în camera lui şi sub privirea lui. Şi tocmai când credeam că am înţeles ce a spus, boier Lăpai s-a trezit o clipă din somnolenţa lui, părând treaz în timp ce spunea:

— Adică de ce nu ne-am numi aliaţi, dacă tot ne-am nimerit împreună şi aşteptând?

Şi Piticul:

— Nu înţeleg ce vrei să spui!

Dar deja boier Lăpai căzuse în somnolenţa lui obişnuită. Mamona cel Bătrân citea în continuare sau se

prefăcea că citeşte în continuare, dar părând şi atent la cele ce se întâmplau sau se vorbeau. Fiindcă a spus:

— Oricât de aliaţi am fi, nu putem să-i împiedicăm pe ăia doi să-şi facă de cap în casa asta şi oricum în preajma noastră.

Scuturându-şi decoraţiile ca pe nişte tinichele orânduite anapoda pe pieptul lui şi pe uniforma lui de ofiţer, din mândria pe care ţi-o poate da o asemenea uniformă purtată pur şi simplu dintr-o întâmplare oarecare, privindu-ne cu dispreţ, Piticul a spus:

— Sunteţi nişte laşi!

Capitolul cinci
Despre zugrăvire şi despre ospăţ

Fuseserăm nişte laşi în primăvara anului 1817, dar nu mai laşi decât fuseserăm în iarnă sau chiar în toamnă, atunci când ne hotărâserăm să ajungem în camera lui Mamona şi împreună cu el să aşteptăm să se hotărască cei doi să-l omoare şi chiar să-l şi omoare pe bătrân. Aşa că, atunci când l-am găsit mort, cu laţul care îl sugrumase atârnându-i încă de gât, o frânghie oarecare, aşa cum e orice frânghie până în momentul când te hotărăşti s-o faci laţ şi s-o pui de gâtul cuiva şi trăgând de un capăt să încerci ce e mai tare, laţul sau viaţa ăluia holbându-se la tine ca un prost, găsindu-l mort şi cercetându-l o vreme, tot uitându-ne la el şi la frânghia aceea, ştiam că suntem nişte laşi, dar nu mai laşi decât fuseserăm în orice zi pe care o petrecuserăm alături şi împreună. În orice caz, nu mai laşi.

Şi tot privindu-l şi neştiind ce să facem mai întâi, boier Lăpai a dat într-o vreme să-şi facă o cruce, dar, înainte să poată face asta, gândindu-se numai şi ridicând mâna spre

frunte, Mamona cel Bătrân, aşa mort cum o fi fost el, a deschis gura şi a spus:

— Sunt mort, dar nu atât de mort încât să fie nevoie să-ţi faci cruce! şi pe urmă falca i-a căzut ca la morţii adevăraţi şi albul ochilor i s-a văzut alb de sub pleoapele puţin ridicate.

Astea au fost ultimele cuvinte ale lui Mamona cel Bătrân şi pe urmă moartea lui a fost adevărată şi nesfârşită. Şi după ce a spus cuvintele astea, sferele cărţii şi-au oprit rotirea şi vreme de câteva secunde au stat în aer ca şi cum ar fi atârnat de nişte fire nevăzute, au stat aşa şi pe urmă s-au prăbuşit la picioarele noastre şi s-au transformat într-o pulbere fină ca un colb, şi numai la urmă de tot sfera mercurică s-a oprit şi ea şi, luând forma unei coroane, a poposit pe pieptul lui Mamona cel Bătrân, între mâinile lui descărnate.

Nu ştiam ce să facem mai întâi, adică să facem şi altceva decât să ne uităm ca proştii la Mamona cel înţepenit, şi tot uitându-ne, să ne gândim că am fost nişte laşi, şi după ce am fost atâta vreme aşa, acum să fim nişte proşti.

Aşa că boier Lăpai s-a mişcat prin cameră ca un obiect neînsufleţit, s-a dus spre carafa cu anason din care ne servea mereu Mamona, în timp ce aştepta să moară cu noi împrejur, apărători şi ciocli, neînfrânţi încă, noi, boier Lăpai, Piticul şi cu mine, şi, luând carafa, a scuturat-o, şi după ce a scuturat-o, a spus că mai este în ea să bem o dată, şi bând, să-l petrecem pe Mamona aşa cum se cuvine, adică bând şi întristându-ne că el nu mai e, pe când noi, uite, suntem, şi bem şi vorbim. A turnat în păhărelele mici de argint şi, aşezându-ne fiecare pe locul nostru, am tăcut şi am băut, am simţit pe limbă gustul anasonului şi, o dată cu gustul ăsta, gustul morţii lui Mamona, şi, o dată cu gustul ăsta, gustul victoriei noastre

petrecându-se. Şi după ce am băut, după o vreme, Piticul a luat o lumânare de ceară albă, o avea la el poate, pregătită, sau numai ştia unde îşi ţine cel mort lumânările, a luat lumânarea aia şi, fără să-i pese de noi, a aprins-o şi, uitându-se în flacăra ei albă şi pală, aşa cum ai duce o floare, a dus lumânarea la căpătâiul lui Mamona, nu trebuie să ne mirăm de asta.

— Nu ne-am mirat, spuse Piticul, dar pe urmă a trebuit să ne mirăm!

Boier Lăpai îşi făcu o cruce mare şi leneşă şi, îngenunchind, spuse psalmul al optzeci şi optulea, adică:

„Între morţi este culcuşul meu cu cei ucişi
Ce zac în mormânt
De care nu-ţi mai aduci aminte
Şi care s-au rupt de supt mâna ta.
Pusu-m-ai în groapa cea mai de jos,
În întuneric şi în adâncime...”

răsunând prin odaie cuvintele acestea, şi:

„Prietenii mei sunt în întuneric”.

Şi...

Anul 1817, ce mai rămăsese din el după moartea lui Mamona cel Bătrân, s-a scurs în nesiguranţă şi chin. Gândul înfrângerii şi al laşităţii noastre s-a strecurat peste tot, prin toate ungherele sufletului nostru, stătea ca vreo pasăre neagră şi bătrână, vreun corb neghiob şi râcâind cu ciocul lui putred prin ungherele zilelor prea senine şi prea lungi, înfundându-şi privirea lui oarbă şi puhavă în faldurile

mătăsoase ale anului, stricându-ne şi puţinul chef de viaţă pe care îl mai aveam. Boier Lăpai mai spunea într-o doară şi fără chef, spunea numai:

— Aşa a fost să fie!

ca şi cum „Aşa a fost să fie” ar fi însemnat o desfăşurare a lucrurilor şi a întâmplărilor fără participarea noastră în niciun fel, în altă parte decât unde am fi putut fi noi atunci şi în alt timp. Spunea cuvintele astea într-o încetineală mohorâtă şi joasă şi părând plictisit de tot ce se întâmplase sau numai la gândul celor întâmplate. Şi Piticul:

— Nu poţi să te plictiseşti de gândul înfrângerii şi al laşităţii.

Spunând mereu cuvintele astea după ce boier Lăpai şi le spunea pe ale lui şi rânjind şi cu ochii în cartea cu care tocmai se desfăta în momentele acelea, *Apologia* lui Iosif Moesiodax.

Stăteam toţi trei, eu, boier Lăpai şi Piticul, în chioşcul de vară din grădina casei lui boier Lăpai, mohorâţi în lumina aurie a sfârşitului de zi, încurcaţi în păienjenişul de vorbe şi întâmplări şi gânduri ale anului ce trecuse, şi din când în când Piticul ne citea din *Apologia* aceea din textele aritmeticii, încercând să ne schimbe mersul gândurilor, dar cuvintele: „Cantitatea compusă din părţi alăturate se numeşte continuă sau prelungită” treceau pe lângă urechile noastre fără să capete vreun sens, altul decât sensul ciudat că toată petrecerea noastră nu e decât o continuare a celor întâmplate. Şi atunci Piticul a spus:

— O să stăm un an aşa şi pe urmă ce o să facem?

Iar eu am spus că anul pe care trebuia să-l stăm nu trecuse încă, aşa că nu are rost să ne batem capul cu ce o să facem după asta.

S-a uitat la mine aşa cum te uiţi la vreo piatră pe care întâmplarea a făcut-o altfel decât pe celelalte pietre, şi tot

uitându-te şi întrebându-te că de ce-o fi piatra asta neagră când toate celelalte sunt albe, dar negăsind răspuns, s-a uitat numai, şi apoi privirea lui s-a oprit alături de mine, în farfuria cu cireşe revărsându-se din ea şi, parcă fără să-i pese, a întins mâna şi a luat un pumn de cireşe şi a început să le mănânce.

— Adică, ce vrei să spui? a întrebat într-o vreme, atunci când terminase de mâncat cireşele şi aranjase sâmburii într-un desen frumos ca vreo stea-de-mare, chit că pe atunci nu ştiam cum arăta o stea-de-mare, doar îi aşezase tocmai aşa, şi poate nici el nu ştia cum arată un atare animal.

— Nu ştiam? spuse Piticul. Crezi că nu ştiam? Poftim! spuse şi, luând o carte la întâmplare şi deschizând-o la fel, dar calm şi ştiind dinainte ce o să se întâmple, că, deschizând o carte la întâmplare, în ea va da peste desenul unei adevărate stele-de-mare, şi punându-mi-l sub nas, desenul acela şi cuvintele: „*Les asteries ou étoiles-de-mer ont un corps aplati et divisé en cinq rayons*”, bătându-şi joc de mine, ca un răspuns la cuvintele pe care le spusesem cu mai bine de cinci luni înainte despre anul ce nu trecuse încă şi despre aşteptatul timp de un an. Şi el:

— Adică ce vrei să spui? şi stricând cu o mişcare leneşă desenul acelei stele.

Şi boier Lăpai, împăciuitor:

— Nu are niciun rost să ne certăm! şi năduşind sub blana cu care se înfofolise şi privindu-ne.

Cuvintele acestea spunându-le iar, întocmai, în zilele acelea de iulie, când Piticul, după ce mâncase cireşe, aranjase sâmburii într-un fel anume şi apoi stricând desenul şi, hulpav, începând din nou să mănânce cireşe şi să tacă şi să scuipe sâmburii împrejurul lui cu dispreţ, dispreţuindu-ne şi vrând să ne arate aceasta.

Şi apoi luând iar cartea lui Iosif Moesiodax şi coborându-şi privirile în ea şi nepăsându-i de noi.

De-abia spre sfârşitul anului, atunci când aşteptarea începuse să se sfârşească, în frigul acelei ierni ne va spune că în niciun caz nu era vorba despre dispreţ. Era numai preocupat de cererea pe care o făcuse către domnie pentru un post de profesor de aritmetică, geografie şi astronomie la şcoala de la „Sfântul Iosif”, că dacă să facă sau nu cererea asta, şi cum până la urmă, nemaipăsându-i de ce avea să se întâmple, făcuse cererea, şi că de asta era atât de preocupat şi nicidecum din pricina prostiei şi fricii noastre şi chiar a lui. Ca şi cum preocuparea pentru altceva decât întâmplările noastre, păienjenişul acela de întâmplări, ar fi însemnat dragoste şi înţelegere, iar nu dispreţ. Şi iar din cartea *Apologia*, numele unor „preanobili bărbaţi”, următoarele:

„Preacinstitul domn Nicolae Dimitrios din Pelagonia, numită Bitolia.

Preacinstitul domn Constantin Hagi Ioan din Siatista.

Preacinstitul domn Themelis Hristu din Arghirocastron.

Preacinstitul domn Dimitrios Mammaros din Macrinitza Zagorei.

Preacinstitul domn Eustratios Petrokokkinos din Hios.

Preacinstitul domn Mihail Vretas Zupan din Moscopole”.

Şi alţii, şi alţii, douăzeci şi cinci la număr, precum şi cuvintele:

„Cea dintâi acuzaţie care mi s-a adus a fost, aşadar, aceea că lecţiile mele au fost nişte lecţii de băcan...”.

Ştiind că peste o vreme, în iarnă de-abia, într-o seară, va trebui să ne spună de dorinţa lui de a deveni dascăl la

vreo şcoală, cea de la Colţia sau, de ce nu?, cea de la „Sfântul Sava”, dascăl de aritmetică, geometrie şi astronomie, precum şi de scrisoarea pe care o scrisese în acest sens, cuvintele pe care ni le citise stând ca dovadă pentru această dorinţă, ştiind toate acestea şi atunci vârându-ne sub nas textele din *Apologie* şi desenul acela frumos al unei stele-de-mare:

— Fiindcă, ne va spune, nu ştiam încă pentru ce să mă hotărăsc, pentru botanică şi zoologie sau pentru astronomie.

Aşa că până şi desenul acela nenorocit a căpătat un sens în demonstraţia lui, dar nereuşind să ne convingă, fiindcă boier Lăpai a spus:

— Dacă îţi poţi închipui că pofta şi lăcomia de a mânca un pumn de cireşe într-o vară de înfrângere şi laşitate ne pot convinge de altceva decât chiar de poftă şi lăcomie, ne consideri nişte proşti. Şi nici măcar nu credem că ştii ce e aia o stea-de-mare, a mai spus boier Lăpai de sub blana lui, înfofolit cum era.

Piticul era pregătit şi pentru asta şi, luând o carte la întâmplare, a deschis-o la fel şi punându-mi-o sub nas şi cuvintele: „*Les asteries ou étoiles-de-mer ont...*” şi privindu-ne sfidător şi batjocoritor prin aburii acelei camere, prin miasmele ei.

Numai că, în vara aceea, anul 1817, întâi şi întâi a fost zâmbetul Piticului batjocoritor, vrând parcă să ne dovedească nouă, şi chiar şi lui, că înţelegerea, precum şi judecata acestei înţelegeri, poate fi de două feluri, înţelegerea noastră, a mea şi a lui boier Lăpai zâmbind blajin prin aerul călduţ al acelei veri, adică prostia şi frica dându-şi mâna şi aşa unite judecând faptele, precum şi înţelegerea lui, a Piticului, justă, şi poate de aceea batjocoritoare. Jucându-se cu noi, şi o vară întreagă nefăcând altceva decât să-şi pregătească puţinele cuvinte

din iarnă despre cheful de a fi dascăl la vreo şcoală şi, mai precis, despre cheful secret de a părăsi treimea ciudată pe care o formaserăm. Numai că, sub strânsura aceea de vorbe şi fapte, dorinţa lui de a ne părăsi s-a văzut şi mai clar şi, în iarnă, atunci când am înţeles totul, am înţeles mai întâi că vrea să plece, dar ştiind că aşa ceva nu se poate. Ştiind asta mai bine decât orice pe lume, că Piticul nu va pleca, şi putând de aceea să-i râdem în nas pe măsură ce vorbele şi argumentele lui demonstrau tocmai contrariul. Şi, râzându-i în nas, râsul ăsta l-a înfuriat pe Pitic, şi atunci, drept argument suprem, a scos scrisoarea prin care el, Domnul Frate, Piticul, era numit profesor de aritmetică, geometrie şi astronomie la şcoala de la „Sfântul Sava".

— Fiindcă, până la urmă, am renunţat la botanică în favoarea astronomiei.

Şi chiar atunci, în timpul cuvintelor ăstora şi al scrisorii acesteia, pe care o flutura pe sub nasurile noastre şi ochii noştri drept argument suprem al hotărârii de a ne părăsi, tocmai atunci boier Lăpai, despre care crezusem că nu ştie decât să surâdă blajin, şi nici de asta nu eram sigur, fiindcă mai toată vremea era mohorât ca vreo apă de şes, boier Lăpai s-a ridicat în capul oaselor de pe laviţa pe care zăcea şi a izbucnit într-un hohot nebun de râs. Şi râzând, şi mişcându-se agil prin cameră, îndreptându-se către fratele său, Piticul, şi oprindu-se în faţa lui şi râzând în continuare, după ce a terminat de râs, în secunda următoare, a făcut ceva la care nu mă aşteptam, dar nu numai eu, nici Piticul şi nici chiar el, boier Lăpai, s-a aplecat şi, grav ca de obicei şi mohorât, şi-a sărutat fratele pe frunte.

Şi atunci Piticul a surâs şi el şi, după ce a surâs, a zâmbit batjocoritor şi de-abia la urmă de tot buzele mele s-au întins ca un fir subţire de aţă şi, dezvelindu-mi vârfurile dinţilor puţin umezi şi strălucitori, surâsul meu s-a

adăugat la al lor. Fără să ne mai dea atenţie, somnoros parcă, boier Lăpai s-a întors la patul lui, laviţa aceea, şi, după ce s-a înfofolit din nou cu blana care-i ţinea loc de învelitoare, a închis ochii şi nu ne-a mai văzut. A auzit însă fâşâitul pe care îl făcea hârtia scrisorii pe care Piticul, îndemânatic, dar nehotărât, o rupea în fâşii subţiri şi lungi şi ostentativ.

Şi după ce fâşiile acelea de scrisoare s-au aşternut la picioarele lui, sculându-se, le-a vânturat prin cameră, netrebuincioase, le-a călcat cu tălpile lui mici şi, luând vinul şi turnând în pahare, ne-a poftit să bem. Toţi trei în picioare, şi eu deja mai înalt cu un cap decât Piticul, şi boier Lăpai mai înalt cu un cap decât mine, aşezaţi în mărimile acestea şi cu paharele în mână, am băut.

În vara anului 1817, vara aceea goală şi tristă, mă mutasem la moşia lui boier Lăpai. Într-o zi, hotărându-mă brusc, în dimineaţa zilei de 17 iunie, o dimineaţă senină şi răcoroasă, am plecat. Însă înainte să plec, dar nu cu mult înainte, după ce-mi strânsesem câteva lucruri într-o boccea, ca un ţigan, nespălat şi cu privirea adormită, am bătut la uşa mamei mele. Şi mama:

— Intră, Tache!

Ştiind că în spatele uşii, bătând în lemnul ei de stejar şi negru de vreme, sunt eu, fiul ei, Tache. Intrând, întâi mă lovi lumina, alta decât în faţa uşii, şi imaginea mamei, stând trează în mijlocul patului, cu un pupitru de lemn vopsit în culoarea numită acaju în faţă şi dându-şi în cărţi.

— Ce e? a întrebat ridicându-şi puţin ochii şi privindu-mă fără nicio noimă.

Cu toate că ştie ce e, o ştia încă dinainte să bat la uşă, de multă vreme, trebuia numai să bat la uşa ei într-o dimineaţă oarecare ca să ştie că e chiar aşa. Şi plecându-şi privirea şi făcându-şi în continuare pasienţa, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic demn de luat în seamă şi despre

care ea să nu fi ştiut şi altădată. M-am aşezat pe un scaun în razele unui soare molcuţ şi stingher pătrunzând prin ferestre, în fâşia de lumină pe care o făcea acest soare. Şi stând aşa în lumina aceea de biserică şi uitându-mă drept înainte, în peretele din faţa mea, puţin adormit şi hotărât, ca şi cum ai putea avea vreun folos deosebit de la aşteptare, altul decât folosul pe care îl ai oricum. Şi după o vreme, atunci când am crezut că privirea mea somnoroasă s-a limpezit puţin, m-am sculat şi, mai târziu, peste ani, citind cuvintele lui Francesco Guicciardini, aceste cuvinte: „Greşeşte cel care crede că pricinile lăsate de lege la chibzuinţa judecătorului sunt lăsate la bunul lui plac, căci prin aceasta nu i s-a dat puterea să facă ce vrea”, mi-am amintit de camera aceea a mamei şi de privirea ei indiferentă, ca şi cum ea ar fi fost o lege, iar eu un împricinat sau poate chiar aşa şi era. Şi păşind prin lipsa privirii ei, prin golul şi dreptul pe care mi-l dădea această lipsă, lăsând în urmă lumina care îmi poleise o vreme faţa şi mâinile, soarele acela, am ieşit. Şi iar întuneric şi umbră, strecurându-mă prin culoarele casei noastre, ca un hoţ, ştiind că plec, dar nu şi pentru câtă vreme, târând după mine bocceaua cu câteva haine, am ieşit. Lumina zilei mă lovi rece şi caldă şi undeva, departe, golul albastru firav al cerului amestecându-se cu pământul. Am ocolit casa, dar tot aşa, mergând ca un mort, şi, după o vreme, după ce am trecut de pavilionul pe care îl construise Vaucher, tatăl meu vitreg, şi în care îşi făcea experienţele nesăbuite, vrând să dovedească lumii că este om de ştiinţă, iar nu vreun venetic oarecare, şi pe deasupra şi criminal, după ce am depăşit acest pavilion, privind fără niciun gând lumea şi fumul subţiratic ce se înălţa din coşul pavilionului ca un catarg, şi peste coş un băţ, şi pe băţ atârnând ca o zdreanţă steagul personal al lui Vaucher, steag pe care îl cususe mama cu mâna ei, plină de dragoste şi înţelegere

şi admiraţie pentru stăpânul care îi cucerise inima, steag care, ori de câte ori stăpânul lui era plecat de acasă, era coborât cu ajutorul unor frânghii de care trăgeau mai mulţi servitori urmăriţi şi îndemnaţi de Mamona cel Tânăr, cu o privire şi cu o voce plictisită, şi numai după ce era coborât, Vaucher putând pleca liniştit de acasă, după ce toate acestea erau mai întâi lângă mine, apoi în urma mea, mărind pasul, am început să mă depărtez.

Aşa că vara aceea, neliniştită şi plină de vise şi gânduri nesăbuite, a început o dată cu plecarea mea de acasă şi cu cuvintele Piticului, văzându-mă:

— Pun pariu că din coşul pavilionului lui Vaucher ieşea un fum subţiratic, prelingându-se pe lângă steagul ăla ca o zdreanţă, către cer.

Necatadicsind nici măcar să se scoale sau să spună ceva care să semne cât de cât cu un bun venit, ştiind parcă, şi încercând să ascundă că ştie, că în ziua aceea şi la ora aceea aveam să apar târând după mine bocceaua cu haine şi cerându-le azil. Şi chiar ştia. Şi boier Lăpai venind şi spunând:

— Bine ai venit, Tache!

Şi eu spunând că aş vrea să stau o vreme la ei, nu mai multă sau mai puţină decât stai la cineva după ce ai plecat definitiv de acasă, dar poate că nici nu era o plecare definitivă, aşa că „o vreme” părea destul de corect spus. Şi boier Lăpai:

— Poţi să stai oricât ai chef, Tache!

Şi Piticul spunând că oricât de mult chef am avea să stăm, într-o zi, după ce o să stăm un an, să zicem, tot va trebui să facem ceva. Şi eu:

— Anul pe care trebuie să-l stăm nu numai că n-a trecut încă, dar de abia a început, aşa că nu are rost să ne gândim încă la ce o să facem.

Raze subţiri ca nişte ace pătrundeau prin şindrila spartă pe alocuri a chioşcului de vară în care stăteam şi spuneam cuvintele astea, eu, proaspătul venit alături de ei, cu toate că mereu locul meu fusese chiar acesta, trebuia numai să mă aşez pe scaunul de răchită din chioşc, să-i simt împletitura cu fundul pentru ca totul să pară chiar aşa, şi, privindu-ne vreun ochi străin, să fie sigur că e chiar aşa, că unirea noastră este perfectă şi dintotdeauna.

Şi stând, şi eu spunând că nu trebuie să ne batem capul cu ce o să facem după ce va trece anul de aşteptare şi îndoială, oboseala şi ţâfna din mine răbufnind prin cuvintele astea, eu, proaspătul sosit pe capul lor, şi nu trecuse nici măcar o jumătate de oră de când, încetinindu-mi mersul, mişcarea aceea continuă a muşchilor pentru umblat, şi la urmă de tot chiar oprindu-mă ca o maşinărie oarecare pe treptele chioşcului, şi ascultând cuvintele Piticului despre fumul din coşul lui Vaucher, eu, după nici măcar atâta timp cât să nu mai simt în picioare furnicăturile plăcute ale odihnei, jignindu-l pe Pitic, lăsam oboseala şi ţâfna să răzbată de sub cuvintele pe care, deschizând gura, le spusesem.

Şi Piticul lăsând din mână cartea aceea numită *Apologia*, închizând-o cu o mişcare ce ar fi putut să ne dea de bănuit că deja se gândeşte la altceva în legătură cu viaţa pe care o va duce după ce anul acela, 1817, se va sfârşi, dar nu, noi n-am bănuit nicio clipă nimic. Şi, lăsând cartea, întinse o mână şi, apucând hulpav cireşele, începu să mănânce. Ca numai după aceea şi după jocul cu sâmburii, dar asta, aranjarea sâmburilor se referea la gândul lui de înstrăinare, nu aveam încă de unde să o ştiu, numai el ştiind adevărata desfăşurare a faptelor, cel puţin un an de atunci încolo, şi terminând să-i aranjeze, să mă întrebe cu o voce piţigăiată şi cu răceală că ce vreau să spun cu asta.

Şi eu încă simţind în picioare resturile umbletului care mă adusese până la ei, şi ţâfna şi nerăbdarea dându-şi drumul din trupul şi mintea mea istovite. Şi boier Lăpai spunând de sub blana lui şi cu ochii închişi şi cu o voce moale, adormit parcă şi vorbind:

— Nu are rost să ne certăm!

Cuvintele lui împăciuitoare poposind o dată cu iarna peste noi.

Şi aparent fără niciun motiv, înainte cu puţin de explicaţia pe care ne-o va da, Piticul, şi de aceea nemotivat încă, a luat cartea *Apologia* şi pentru ultima dată, fiindcă mai făcuse asta de trei ori în timpul acelui an, şi deschizând-o chiar la începutul ei, s-a învârtit prin cameră şi, fără să citească, ştiind numele acelea pe dinafară, ca o dovadă că de multă vreme tot ce se va întâmpla îi este cunoscut, cu ochii închişi, dar cu cartea în mână, a spus numele a cinci, ultimii, „preanobili bărbaţi", următoarele:

„Preacinstitul domn Constantin Theoharis din Constantinopole.

Preacinstitul domn Ioan Constantin Sichetines din Kastoria.

Preacinstitul domn Petru Negropontis din Hios.

Preacinstitul domn Arghir Ioan din Kastoria.

Preacinstitul domn Sterie Dimitrie Vulkov din Pind sau din Metzovo".

Şi numai atunci boier Lăpai deschizând ochii şi privindu-ne, Piticul în picioare şi încă cu cartea în mână, dar căutând deja un loc unde să o aşeze, altundeva decât până atunci, un loc unde aşezi un lucru netrebuincios, dar care multă vreme ţi-a fost de folos, punând-o până la urmă

la întâmplare, sub un maldăr de cărţi, după ce făcu aceasta, aşteptându-l să termine, boier Lăpai a deschis gura şi a spus:

— Adică vrei să spui că ai de gând să pleci?

Fiindcă, în momentul acela am gândit ca şi el, dacă atâţia bărbaţi preanobili sunt pe lumea asta şi dacă îi şi ştii, nu pe toţi, dar douăzeci şi cinci dintre ei fiind prea destui pentru un singur om, atunci îţi poţi începe viaţa într-o mie de feluri noi, din nou şi altfel decât stând alături de un copil şi de un bătrân îndrăgostit de mama acelui copil, spunând toate astea, şi în timp ce le spunea, eu rostind în gând, la fel ca şi el, chiar cuvintele astea. Şi Piticul:

— Da, chiar asta vreau să fac!

Anul 1817 a trecut în sporovăiala şi frica noastră, şi gândul batjocoritor al Piticului de a ne părăsi umplând la un loc vara şi toamna şi iarna acelui an. Numai că Piticul, în timp ce-şi pregătea plecarea, necrezând nicio clipă în ea şi în dorinţa de a fi dascăl la vreo şcoală, indiferent ce şcoală s-ar fi arătat doritoare de el, în timpul acesta ne pregătea şi o altă surpriză, cea care avea să ne dovedească până la urmă că nu s-a gândit niciodată să plece, fără să se gândească în acelaşi timp să stea. Ar fi trebuit să ştim de asta, aşa cum ar fi trebuit să ştim şi de dorinţa de a pleca. Şi poate că boier Lăpai ştia. Fiindcă atunci când, sosind pe capul lor, spre sfârşitul unei dimineţi de vară, transpirat şi ţâfnos şi înfricoşat, Piticul uitându-se la mine, în loc de bun venit sau altceva care să semene cu un bun venit, a spus despre fumul din coşul lui Vaucher, care tocmai începuse să iasă, şi boier Lăpai, venind din casă, a putut auzi ultimele cuvinte:

— ...prelingându-se pe lângă steagul ăla ca o zdreanţă, către cer.

Şi înţelegând despre ce e vorba, a întrebat?

— Da’ de unde ştii tu că fumul iese tocmai azi şi nu ieri sau mâine?

Şi numai după aceea:

— Bine ai venit, Tache!

Şi pe urmă vorbind eu, spunând că aş vrea să stau o vreme la ei, nu ştiu încă dacă vremea de stat va fi foarte scurtă sau foarte lungă, asta o vom afla la sfârşitul statului.

Şi boier Lăpai părând că a uitat ce l-a întrebat pe Pitic şi spunând:

— Poţi să stai oricât ai chef, Tache!

Şi apoi, vara începând de-adevăratelea, aşa cum ai porni vreo maşinărie, şi din maşinăria aia, din roţile şi arcurile şi fiarele ei depănându-se alene un anotimp de frică şi de sporovăială şi de nelinişte.

Aşa că Piticul, după ce un an întreg adunase dovezi în favoarea gândului de a pleca, după ce a rupt scrisoarea prin care i se oferea un post de dascăl la şcoala de la „Sfântul Sava”, după ce a rupt scrisoarea asta şi fâşiile i s-au aşternut la picioare, în timp ce se mişca prin cameră şi împrăştiind fâşiile acelea de hârtie, a spus:

— Bine, şi de acum încolo ce-o să facem?

Dar ştiind bine ce o să facem, aşa cum a ştiut şi până atunci, timp de aproape un an, adunarea dovezilor, pentru ca la sfârşit să ne poată arăta o scrisoare, pe care, prefăcându-se nehotărât să o rupă sau nu, să o rupă şi apoi să spună:

— Bine, şi de acum încolo ce-o să facem?

Dar ştiind bine ce o să facem şi, ca să ne arate încă o dată că ştie, după s-a mişcat prin cameră, s-a oprit în dreptul carafei cu vin şi, privind-o, a spus:

— Sigur că da, întâi şi întâi o să bem!

Şi chiar bând şi noi, nu ca să-i facem pe poftă, ci fiindcă altceva chiar nu aveam ce face. Adică bând şi

aşteptând să se termine anul de-adevăratelea şi de tot. Iar boier Lăpai, după ce am băut, ştiind poate toate acestea la fel ca şi Piticul, şi spunând:

— Numai că, în afară de faptul că un an întreg sau aproape un an te-ai prefăcut că vrei să pleci şi împuindu-ne capul cu numele acelor bărbaţi, în afară de asta şi de toate acelea pe care le-ai făcut, lecţiile de geometrie cu Tache şi de geografie, precum şi cartea pe care, *Apologia*, ne-ai tot pus-o sub nas, tot timpul anului ăsta ai mai făcut ceva care era împotriva hotărârii tale de a pleca şi mult mai ascunsă decât dorinţa dintâi.

— Da, spuse Piticul, am mai făcut ceva! şi punând paharul pe măsuţa de lângă el, se întoarse şi, mergând prin cameră aidoma ca prima dată, numai că în sens invers, fâşiile acelea de hârtie care fuseseră o scrisoare se adunaseră la picioarele lui, şezând acum şi privindu-ne ca şi cum nimic, băutul vinului şi vorbele lui şi mersul înainte şi înapoi al Piticului prin cameră, toate astea, nu s-ar fi întâmplat. Da, spuse Piticul, am mai făcut ceva!

Şi atunci, cuvintele lui despre fumul din coşul pavilionului lui Vaucher prelingându-se către cer în dimineaţa în care mă hotărâsem să plec de acasă, numai atunci, cuvintele astea au căpătat un înţeles clar în mintea mea. Dar nu atât de clar pe cât era în capul Piticului şi pe urmă în capul lui boier Lăpai. Cu toate că eu ştiam cel mai bine cum se prelingea fumul, scurgându-se în rotocoale şerpuitoare pe lângă băţul steagului înfipt în acoperiş, ca o emblemă nătângă, amintind de Esculap şi de farmaceutică.

— Dacă te-ai fi uitat atent, spuse Piticul şezând, nereuşind să umple nici a patra parte dintr-un scaun cu spătar drept şi înalt, rezemându-şi obosit capul uriaş de spătarul scaunului ca un zid, dacă aveai atâta timp şi dacă ştiai dinainte cum arată o atare emblemă, după o vreme

de uitătură, trebuia să-ţi vină în cap, neguros, cuvântul care numeşte un esculap: Esculap.

— Adică vreţi să spuneţi, spuse boier Lăpai încă cu paharul în mână, pe jumătate plin şi privind în plinul acela jumătate ca într-un ochi al vreunui ciclop, şi el ca vreun Ulise, întocmai aşa, adică vreţi să spuneţi că atunci când Vaucher şi-a construit pavilionul s-a gândit, şi după ce l-a construit a şi făcut-o, adică a aşezat băţul cu steagul în aşa fel, la o depărtare anume de coş şi într-o anumită poziţie, a calculat toate astea, ca atunci când cineva ar trece pe lângă pavilion, orice nătărău care a auzit de Esculap, şi i-a văzut şi emblema, să poată vedea după o vreme chiar această emblemă, şi după ce o vede să ştie că înăuntru e unu', în pavilion adică, un Vaucher care s-a gândit la toate astea.

— Nu! spuse Piticul.

— Da, chiar asta vrem să spunem! am spus eu.

Şi boier Lăpai sorbind cu buzele ţuguiate din pahar, încă în picioare, aşa cum ai sorbi dintr-o baltă plină cu mătasea-broaştei, şi chiar cu broaşte, şi nu numai atât, la marginea bălţii ăleia fiind şi vreun hoit, vreun animal domestic şi putrezind alene, şi tocmai de aceea şi mai scârbos, având aerul că bea din apa aceea stătută şi puturoasă, a spus:

— Adică noi suntem atât de proşti şi Vaucher atât deştept?

— Da! am spus eu văzându-l cum bea fascinat şi poate de aceea un pic neatent, dar ştiind că spun da şi că acest da se referă la prostia noastră, precum şi la oarecarea deşteptăciune a duşmanului nostru de moarte, Vaucher, şi poate chiar şi a lui Mamona cel Tânăr, cu toate că nu ştiam încă ce contribuţie ar fi putut avea Mamona la aşezarea unui băţ pe un acoperiş.

— Nu! a spus Piticul uitându-se la mine uşor scârbit şi lăsându-se tăcerea peste noi după acest „nu”, fiecare gândindu-se la cât de „nu” o fi într-adevăr şi dacă nu e un „nu” complet, cât o fi de „da”.

Şi după o vreme, atunci când boier Lăpai era iar în pat, înfofolit în blănuri şi cu paharul golit aşezat lângă el, cu o picătură numai din amestecul acela scârbos şi rubiniu, pe marginea de sus şi din afară a paharului, şi încercând să se scurgă spre duşumea, atunci Piticul a spus din nou:

— Nu! şi sculându-se şi turnându-şi vin în pahar şi bând.

Când a terminat de băut, picătura aceea de pe buza paharului lui boier Lăpai ajunse pe duşumea şi se lăbărţă într-o mică pată şi absorbind razele luminii lumânărilor aflate prin cameră.

— Erau şase lumânări, va spune mai târziu boier Lăpai, formând un păienjeniş de raze şi adunându-se în pata de vin de lângă piciorul patului.

Dar asta era în timpul zugrăvitului şi ştiind deja ce avem de făcut, şi nu numai atât, ştiind şi tot ce se va întâmpla după ce vom termina cu zugrăvitul şi cu ospăţul.

— Nu! spuse Piticul şi mişcându-se prin păienjenişul de raze şi chiar una dintre ele străpungându-l ca o suliţă subţire prin piept, pentru ca apoi, ieşindu-i prin partea cealaltă, să se adune împreună cu celelalte raze în pata aceea de vin.

— Nu! spuse, fiindcă gândul unui esculap oarecare a fost numai în capul nostru întâi şi întâi, gândindu-ne la cum poate să arate un băţ cu fumul încolăcit pe el şi şerpuind alene către cer, dar nu şi în al lor, al lui Mamona şi al lui Vaucher. Fiindcă Mamona, când mi-a povestit de steag şi de fum, nu s-a gândit nicio clipă la Esculap, şi cu

atât mai puţin la vreun farmacist sau vreun doctor aşezat sub acoperiş şi sub băţul şi sub steagul ăla, spuse.

Şi, spunând acestea, cuvintele despre alianţa secretă dintre el şi Mamona, numai atunci am ştiut că anul de aşteptare şi îndoială se apropie de sfârşit, dacă nu era chiar sfârşit.

— Numai că nu e vorba de vreo alianţă, spuse Piticul, uitându-se în gol, şi chiar după aceea păşind prin golul uităturii lui, şi întors cu spatele la noi, la mine şi la boier Lăpai, teatral şi obosit.

Şi în continuare:

— Nu e vorba de o alianţă, fiindcă de fiecare dată când mi-a spus ceva despre Vaucher, i-am plătit atât cât ne înţeleseserăm, un galben de fiecare dată, şi la fiecare a treia oară câte cinci galbeni drept încurajare, cu toate că asta, încurajarea, nu intra în contractul dintre noi.

— Adică vrei să spui, spuse boier Lăpai, că aproape un an, în vreme ce ne împuiai capul cu numele acelor bărbaţi preanobili, tot timpul ăsta şi în acelaşi timp, îi plăteai câte un galben lui Mamona, şi el în locul galbenului îţi spunea despre Vaucher şi despre ce face el în timpul ăsta?

Întorcându-se cu faţa la noi, Piticul spuse:

— Da, chiar asta vreau să spun!

Şi ieşind şi trântind uşa în urma lui, ca un adaos la cuvintele lui şi ca un final la anul care tocmai trecuse.

Rămaşi singuri printre razele întretăindu-se ale lumânărilor din odaie, boier Lăpai zâmbind somnolent şi în urma zâmbetului, cuvintele:

— Am ştiut de fapt toate astea!

Şi eu tăcând şi gândindu-mă: „Ar fi trebuit să ştiu de fapt toate astea!”.

Aşa că anul acela, 1817, s-a sfârşit într-o seară târzie şi oarecare de pe la mijlocul iernii, eram în luna ianuarie atunci când Piticul, după ce a spus: „Da, chiar asta vreau

să spun!”, a ieşit, trântind uşa în urma lui, şi din curentul de aer iscat de trântire, fâşiile scrisorii pe care o rupsese s-au ridicat o clipă în aer şi în mijlocul camerei, desenând literele şi apoi cuvintele poruncii a cincea, să nu ucidem adică.

Şi boier Lăpai:

— Numai că eu am văzut atunci altceva, tot o poruncă, a noua adică.

Şi Piticul:

rânjind şi spunând că ne-ar trebui şi un Homer să descrie toate astea, lupta pentru o muiere, numai că din păcate Vaucher nu e un Paris de-adevăratelea, şi nici boier Lăpai vreun Menelau. Dar că Mamona cel Mic era chiar ce trebuie, şi că tocmai l-a anunţat, după ce şi-a luat galbenul, că Vaucher, acest Paris nătărău şi flecar, a înnebunit de tot, şi ca să fie la înălţimea acestei întâmplări s-a apucat să scrie o lucrare despre digestia la păsări, dar nu la oricare fel de pasăre:

— Ci anume la găini! spuse.

Eram din nou în chioşcul acela în care petrecuserăm vara tăcând şi flecărind şi bând cafele şi mâncând dulceţuri şi aşteptând să se însereze şi chiar moţăind din când în când, şi atunci, iar, boier Lăpai cerând cafele mici şi aromitoare, încercând să ne alungăm somnul unui an cu lichidul acela plăcut limbii şi cerului gurii şi apoi chiar şi gâtlejului, din nou în chioşcul acela, numai că acum era primăvară şi Piticul nu mai citea din cartea *Apologia*, se prefăcea că a uitat numele acelor „preanobili bărbaţi”, următoarele:

„Preacinstitul domn Gheorghe Ioan Turudza din Siatista.

Preacinstitul domn Anastasie Constantin Popas din Kastoria.

Preacinstitul domn Lazăr Mihail din Siatista.

Preacinstitul domn Dimitrios Arsenios din Agrafa.

Preacinstitul domn Dimitrios Savvas din Ioannina”,

construind şi calculând şi tăcând şi chiar vorbind atunci când trebuia să ne răspundă ceva, dar în mod sigur cu gândul numai la ocheanul pe care deja îl calculase şi îl desenase, o dihanie enormă şi inutilă făcută din tuburi şi lentile, cu care ai fi putut privi oriunde, dacă acel oriunde s-ar afla destul de departe de tuburile şi lentilele alea. Toată primăvara făcând numai asta, şi la urmă de tot, în luna mai poate, când deja ne plictisiserăm să tot aşteptăm să se întâmple ceva, privindu-l cum îşi mişcă piciorul pe pedala strungului pe care îl montase în chioşc, sub nasurile noastre, şi tot dând din picior pe pedala aceea şi aşchiile sărind în toate părţile, talaşul acela mirosind a tanin, şi chiar o bucăţică de lemn căzând ca un fluture efemer în cafeaua lui boier Lăpai şi tulburând un desen oarecare făcut de caimac, numai atunci, când plictiseala şi ironia noastră, privindu-l, ajunseseră la maximum, atunci de-abia, oprindu-ne şi privindu-ne, a spus primele cuvinte într-adevăr cu gândul la noi şi la ce se întâmplă.

— Mai am puţin şi termin: şi scoţând din strung primul tub al lunetei sau ocheanului, ce-o fi fost.

Numai că mai avea de făcut şase tuburi.

Şi, nu-i aşa?, şase tuburi nu înseamnă nimic pentru un om care a făcut toată viaţa tuburi din lemn, la strung, numai că Piticul făcuse doar unul şi asta din întâmplare. Ni l-a vârât sub nas, victorios, de parcă ar fi fost mare lucru să pui un lemn în strung, să apeşi pe pedală şi să aştepţi ca din lemnul ăla să apară chiar ce ţi-ai propus. Aşa a

făcut prima oară şi, vârându-ne tubul sub nas, lăsându-ne să ne uităm prin el ca nişte proşti, ca şi cum printr-un tub de lemn ai putea vedea lumea altfel decât o vezi pur şi simplu, şi noi crezând că se vede altfel, întâi o frunză verde, proaspătă şi tremurând, şi de după frunza aceea, o pată rotundă şi albastru-vesel despre care dacă ştiai, ştiai că e cerul, asta am văzut eu. Şi boier Lăpai:

— Am luat tubul şi, în lumina zilei aceleia de mai, fiindcă era lumină, nu-i aşa?, o lumină de te dureau ochii de ea, în tubul ăla era întuneric şi linişte.

Boier Lăpai luă tubul şi, punându-l la ochi, se uită o vreme prin el şi spunând:

— Când te uiţi prin tubul ăsta, e ca şi cum ai face o gaură în întuneric şi, la capătul întunericului, atunci când nu te mai aştepţi deloc, vezi ceva plăcut şi albastru.

Aşa că el a văzut, la fel ca şi mine, cerul.

— Ia să văd şi eu! spuse Piticul şi luă tubul din mâinile lui boier Lăpai şi îl puse la ochi şi uitându-se.

Un şorţ de piele îi atârna pe piept, prins cu două baiere, şi de pe piept, pe burtă, şi de pe burtă, pe picioare, atingând scândurile pline cu talaş ale duşumelei chioşcului.

Şi după ce privi lumea prin tubul acela, îl întoarse cu gaura cealaltă la ochi şi iar privi, şi după o vreme spuse:

— Prin partea asta nu se vede nimic!

Şi pe urmă, fără să-i pese de ce a spus, ca şi cum cuvintele: „Prin partea asta nu se vede nimic!” le-ar fi spus în gând şi noi nu le-am fi auzit, puse tubul pe marginea mesei, în picioare, şi se întoarse la strung şi, apăsând pe pedală, aşchiile prinseră să zboare în toate părţile, ca o ninsoare adormitoare.

— Cum adică? spuse boier Lăpai într-o vreme.

Şi în tăcerea asta, după cuvintele spuse de boier Lăpai, în tăcerea acelei după-amiezi venind din cer peste

noi, Piticul îşi dădu seama că habar nu are să facă tuburi din lemn la strung şi că primul tub fusese numai o întâmplare fericită şi tristă, oprindu-se, aşchiile nu mai săriră în jurul nostru frumos mirositoare şi enervante, scoase din strung un lemn cu formă ciudată, amintind vag de ambiţiile Brâncoveneşti, dar nicidecum de un tub, chiar aşa a spus:

— Lemnul ăsta parcă l-a făcut Brâncoveanu, iar nu eu, şi aşezându-l într-un echilibru precar lângă primul tub, cel de-adevăratelea.

— Asta e, spuse înţelept boier Lăpai, ar trebui acum să te apuci de al treilea.

Că adică el are răbdare, până cele şase tuburi vor fi gata, indiferent ce formă vor avea ele şi la ce ar putea fi folosite, chiar şi la o lunetă, nu are nimic împotrivă, dar vrea să le vadă odată gata, şi după ce le vede gata, să nu-i mai pese de strungărie şi de aşchiile care zboară ca nişte muşte în jurul lui. O muscă aducătoare de ploaie şi adevărată bâzâi atunci prin aerul chioşcului şi, nepăsător, Piticul se aşeză într-un fotoliu de răchită şi aşteptând să înceapă ploaia şi începând, culoarea aerului şi mirosul lui, mirosul acela de ierburi, şi de lumină blândă, şi de talaş, şi de rachiu şi somnolent din chioşc, să se schimbe, şi o dată cu această schimbare, mirosul ploii năvălind peste noi, şi răcoarea şi cuvintele lui boier Lăpai:

— S-a făcut răcoare! şi aruncându-mi o pătură şi chiar el punându-şi una pe picioare, o dată cu această schimbare, în ropotul ploii, mişcându-se prin aerul umed, Piticul se va apuca de al treilea tub.

Toată luna mai a anului 1818, Piticul a lucrat la tuburile alea, şase, şi văzând că nu poate şi nu ştie să le facă aşa cum doreşte, adică pur şi simplu nişte tuburi de lemn de stejar, care la sfârşit să se îmbuce unul în altul, într-un tub uriaş în care să monteze diverse lentile, şi după

ce le-ai montat să-ţi pui un ochi la unul din capete şi, ţinându-l închis pe celălalt, cu pleoapa căzută peste el şi tremurând din cauza sforţării, şi la capătul celălalt al instrumentului să se aşeze cel pe care vrei să-l priveşti, şi, uitându-te, să-l vezi uriaş şi cu picioarele în sus, dar cu pământul sub picioarele alea şi cu cerul căzându-i din cap, văzând că nu poate să facă toate astea, şi în primul rând tuburile, le-a făcut totuşi, aşa cum a vrut Dumnezeu să iasă dintr-o mână nepricepută şi dintr-un strung oarecare.

Aşa că, după o aşteptare de o lună, în plictis şi nerăbdare, tuburile au fost gata şi boier Lăpai a putut să spună:

— Acum, că sunt gata, nu ne mai rămâne decât să avem atâta răbdare cât să le montezi unul în altul şi pe urmă să montezi lentilele acelea în Tubul cel Mare.

— Da! a spus neatent Piticul şi privind fascinat la cele şapte tuburi aşezate în ordine crescătoare pe masa rotundă de răchită din chioşc sau în ordine descrescătoare, depindea din ce parte începeai să priveşti.

Din stânga creşteau ca tuburile unei orgi, jumătate de orgă de fapt, din care nu ar fi putut ieşi decât un imn închinat Diavolului. Şi chiar aşa s-a întâmplat.

— Nu, nu s-a întâmplat aşa! am spus eu în timpul petrecerii, contrazicându-l pe Pitic, nu am avut de aşteptat decât foarte puţin timp pentru ca tuburile acelea să înceapă să cânte în bătaia vântului şi călduţ, nu am aşteptat decât până în seara acelei zile.

Boier Lăpai se uita la mine somnoros, eram spre sfârşitul petrecerii, şi gândindu-se, poate, la cum a fost:

— Fiindcă tuburile alea aveau chiar forme diavoleşti şi amintind vag de o orgă, putând să-ţi închipui că vreun diavol mic şi cu coada ridicată ca un steag printre coarne ar putea cânta la orga aceea, a spus.

Şi chiar aşa s-a întâmplat:

Piticul s-a aşezat pe un scaun şi, întinzându-şi picioarele obosite de atâta muncă, piciorul drept îl avea acum mai scurt, acela cu care împinsese la pedala strungului timp de o lună, şi boier Lăpai privindu-i piciorul mai scurt cu o palmă decât celălalt, spuse:

— Ar trebui să-ţi bagi piciorul ăla într-un lighean cu apă rece!

Şi un servitor aducând un lighean de faianţă, şi Piticul punându-şi piciorul în lighean, şi servitorul turnând apa care sări în stropi mari ca nişte lăcuste în jurul ligheanului.

Piticul oftă de plăcerea pe care o afla prin bălăcirea piciorului în ligheanul cu apă rece şi apoi spunând, sau boier Lăpai spunând:

— Întâi şi întâi s-a auzit ca un mieunat prin tuburile alea, ca şi cum ai călca o pisică din greşeală şi neştiind ce e atât de moale şi de plăcut sub talpa ta, te-ai lăsa cu toată greutatea pe moalele ăla şi de-abia la urmă moalele şi plăcutul începând să scoată zbierete pisiceşti şi atunci ştiind.

— Nu, nu, am spus eu, mai întâi a fost o după-amiază cu un lighean şi cu cafele şi cu admiraţia pe care nu se putea să n-o avem în faţa tuburilor aşezate frumos pe masă şi în faţa noastră.

Şi în tuburile acelea jucându-se vântul, şi din ele auzindu-se ca un mieunat şi înserându-se. Era poate 6 iunie 1818 şi poate Piticul a avut dreptate spunând că am aşteptat o săptămână ca din tuburile acelea să se audă ceva, vreun cântec şi pe măsura lor, şi tot aşteptând şi privindu-l pe Pitic bălăbănindu-şi piciorul mai scurt în apa, acum călduţă, din lighean şi sperând ca, din bălăbănire şi din umezeală, piciorul să se lungească atât de mult încât să fie aidoma cu celălalt şi chiar spunând că ar mai fi o soluţie, să se apuce de lucru iar, numai că acum, cu piciorul cel lung, la strung, şi într-o lună piciorul i se va

scurta pe măsura celuilalt, dar că asta îi va lua cam o palmă din înălţime şi la mărimea lui nu-şi poate permite aşa ceva.

Şi într-o seară, după o săptămână de aşteptat, tuburile începură să cânte, din ele se deşiră un cântec ca un mieunat şi, fericit, un diavol mic şi zburlit tot se strecură între mine şi boier Lăpai, la căldura nesuferită a coastelor noastre, şi de acolo, ca dintr-o lojă, ascultând cântecul, cu un rânjet fericit şi alb-strălucitor pe faţă. Şi boier Lăpai, altă dată, în timpul petrecerii:

— Tuburile alea şi cântecul lor au adunat toţi diavolii jigăriţi din regiune pe capul nostru!

— Adică ce vrei să spui? spunând Piticul şi ştiind că un singur diavol venise atunci să vadă şi să asculte orga.

Diavolul acela jigărit a stat între mine şi boier Lăpai, atât cât a avut chef, şi ascultând miorlăitul acela şi chiar şi aplaudând la sfârşit, ca şi cum tocmai pentru el ar fi construit Piticul tuburile, ca să poată veni el într-o seară şi, strecurându-se între mine şi boier Lăpai, să se scobească între dinţi şi să-şi delecteze urechile cu acel jalnic cântec, şi după asta să plece.

Numai că tuburile erau destinate unei lunete, chiar dacă nu arătau a fi tocmai bune pentru aşa ceva, ci cine ştie pentru ce, chiar şi pentru vreo orgă diavolească, după cum a spus boier Lăpai uitându-se la Pitic şi prin el:

— Dacă te-ai mai chinui o lună, ai mai face şi restul de tuburi, şi atunci orga fiind întreagă, toţi diavolii din lume s-ar strânge în chioşcul ăsta să asculte şi să se scobească în dinţi şi să aplaude.

Şi diavolul mic dintre noi spunând „da” şi pe urmă „la revedere” şi plecând şi eu gândindu-mă că „la revedere” înseamnă chiar la revedere, adică un salut spus la despărţire, dar nicidecum o promisiune a reîntoarcerii.

— Nu trebuie să vă bateţi capul cu asta! a spus Piticul uitându-se la tuburi şi la diavolul care se înălţa în aer ca un zmeu şi vâjâind şi făcând cercuri largi întocmai ca şi el.

Şi eu spunând:

— Dacă l-am fi legat cu o sfoară..., adică să-l legăm pe diavolul ăla mic cu o sfoară şi după asta având cel mai bun zmeu din regiune şi poate chiar din ţară.

Şi:

— Nu are rost să vă certaţi!

Boier Lăpai se uită cu un zâmbet blajin la mine şi dispreţuitor şi spunând că se duce la culcare, dar nefăcând niciun gest care să arate că are de gând chiar să o şi facă, stând cu noi toată noaptea şi privindu-ne cu o uitătură încăpătoare şi, sub privirea lui, Piticul şi cu mine încercând să facem din tuburile acelea ceva care să semene cu o lunetă şi chiar mai mult, o lunetă.

Dimineaţa veni înceată şi călduţă, aşa cum vine orice dimineaţă după o noapte senină şi rece, ca şi cum într-un vas mare cu cerneală, cineva, jucându-se, ar pune o picătură de apă şi, neîntâmplându-se nimic, ar mai pune una şi mereu, punând picătură după picătură, şi întrebându-se a câta o fi picătura aceea care va schimba deodată cerneala în apă, noaptea în zi. Dimineaţa se aşeză peste noi senină şi călduţă şi albastru-pal cu un nor undeva într-o parte, ca un fluture mort în aer, şi un soare neliniştit şi veşnic şi roşu, sprijinit în privirile noastre somnoroase, se ridică peste lume. Şi când n-aş mai fi crezut niciodată, o lunetă strâmbă şi anapoda ieşi din mâinile noastre nedibace, ale Piticului şi ale mele.

— Dacă vrei să te uiţi undeva cu luneta asta, întâi şi întâi trebuie să te hotărăşti unde vrei să te uiţi, şi pe urmă, după ce te-ai hotărât, să întorci luneta în partea ailaltă şi, uitându-te printr-un capăt al ei, dacă ai noroc, poţi vedea chiar ce ai avut chef.

Cuvintele acestea nu le-a spus nimeni, dar, nu-i aşa?, ar fi putut să le spună fiecare dintre noi, eu sau boier Lăpai sau Piticul, atunci când luneta a fost gata şi acum stătea în faţa noastră pe trepiedul ei şi arcuită ca o sabie turcească şi la fel de mândră şi de zveltă ca orice sabie a Imperiului.

Somnoroşi şi fericiţi, eu şi Piticul ne-am aşezat pe scaunele noastre, şi boier Lăpai numai somnoros şi comandând cafele aromitoare şi slugile privind speriate obiectul delicat şi grosolan care ieşise din mâinile noastre.

Ne-am băut cafelele în tăcere şi contemplaţie şi o căldură arară dezmorţindu-ne trupurile, simţind ca o moleşeală somnul în vârfurile unghiilor, şi de acolo, scurgându-ni-se printre degete ca prin nişte tuburi subţiri şi transparente, şi Piticul numind ceea ce avea să urmeze drept lupta dintre cafea şi somn. Aburul cald al cafelei strecurându-se prin porii noştri obosiţi şi lichidul ei dulce-amar; dar întâi dulce şi apoi amar, fâlfâind greoi şi foşnitor ca o pasăre uriaşă între cerul gurii şi limbă şi cald-fierbinte şi dulce-amar şi fluidă, pasărea aceea alunecând în vintrele noastre. Şi eu gândindu-mă:

„Chiuie atunci bucuros şi se laudă Pandoros astfel:

Iată-te-n vintre răzbit. Socot că de-acuma e gata,

N-o mai duci mult şi ce laudă mare îmi vei da cu a ta moarte!”

Stând toţi trei în jurul lunetei şi aşteptând ceva ce nu avea să se întâmple, cine ştie ce, şi, altă dată, Piticul numind statul şi aşteptatul din dimineaţa aceea drept lupta dintre cafea şi somn, şi eu spunând că tot anul acela şi ce mai trecuse pe deasupra ar putea fi numit aşa, adică aşteptarea noastră nătângă şi dispreţuitoare şi apoi spunând ca o contemplare a gândurilor de atunci:

„Suliţa-n spate-ntre umeri şi pieptu-i răzbate cu totul,
Cade voinicul bufnind şi zornăie arama pe dânsul”.

Şi Piticul rânjind ca un răspuns şi spunând:

„Şi pe pântece-n brâu pe bietu-l străpunge.
Deodată
Cade voinicul bufnind şi zornăie arama pe dânsul”.

Şi boier Lăpai, spre sfârşitul petrecerii, după ce bău iar:

„Suliţa-n locu-i atinse la inimă pe al lui Cteatos,
Fiu Amfimah, a lui Actor nepot repezit la bătaie,
El se prăvale bufnind şi zuruie-arama pe dânsul”,

şi zâmbind şi fiind beţi şi fiind fericiţi atunci, la sfârşitul Petrecerii.

Dar fiind totuşi în chioşc, cu soarele răsărit o palmă deasupra capetelor noastre, prin aburii acelei dimineţi şi cu luneta aceea fragilă în faţa noastră şi strâmbă, tot privind-o cu ochii mijiţi, unul dintre noi ar fi trebuit să spună că, dacă tot e gata şi aşezată pe trepiedul ei, cineva ar trebui să se uite prin ea, aşa că a spus boier Lăpai, parcă într-o doară:

— N-ai vrea tu, Tache, să te scoli, şi dacă tot te-ai sculat şi eşti în picioare, să te apleci puţin şi, punându-ţi un ochi la unul din capetele lunetei, să-l închizi pe celălalt şi să priveşti?

Piticul nu spuse nimic, privindu-mă numai cum mă scol, cum, fiind deja în picioare, încerc să-mi înving sughiţul nervos care mă apucase din senin şi, învingându-l, cum mă aplec puţin şi punând un ochi în dreptul lentilei şi apoi nemaiştiind ce se întâmplă cu ochiul meu şi cu privirea din el coborâtă în bezna tuburilor acelora.

La început a fost întuneric şi, tot mişcându-mă, răsucindu-mă în jurul trepiedului şi căutând să văd ceva, altceva decât întuneric şi linişte şi plăcut, deodată i-am văzut pe Pitic şi pe boier Lăpai la o distanţă enormă de mine şi bându-şi cafelele, minusculi şi leneşi şi, întinzând mâna, mâna mea se lungi până la ei şi, atingându-l pe Pitic în dreptul umărului, acesta spuse cu scârbă:

— Ai pus ochiul în partea ailaltă decât se pune un ochi când vrei să te uiţi printr-o lunetă!

M-am îndreptat de şale şi, nepăsându-mi de cuvintele lui, am răsucit luneta cu o mişcare dibace cu partea prin care trebuia să mă uit înspre mine şi iar aplecându-mă, şi închizând celălalt ochi, am privit.

— Întâi şi întâi ai să vezi o trăsură! spuse Piticul, şi în ochiul meu se desenă o trăsură, strecurată prin lentilele şi prin tuburile acelea, cine ştie de unde, de undeva, şi în spatele trăsurii, adânciturile pe care le lăsaseră roţile în ţărână până când să ajungă în dreptul privirii mele. Şi Piticul: Urmele roţilor n-au nicio importanţă, decât dacă vrei cu tot dinadinsul să vezi de unde a venit trăsura, dar nici asta nu contează.

Şi holbându-mă cu singurul ochi pe care îl aveam deschis, stând gata să plesnească din cauza uităturii care ieşea din el, şi Piticul:

— Şi acum o vezi pe mama ta şi pe Vaucher, şi în spatele lor cinci servitori cărând bagajele, cufere şi cutii.

Vaucher făcu un semn cu mâna, şi toţi se opriră, numai el, păşind ţanţos şi încercând cu piciorul scara

trăsurii, arcuirea ei lină atunci când o încerci cu piciorul, şi apoi dispărând înlăuntrul ei, rămânând din el numai o mână şi ghiulurile.

— Asta e! spuse Piticul. Ai văzut chiar ceea ce trebuia să vezi, înseamnă că luneta e bună, nu mi-am pierdut timpul de pomană cu ea.

M-am îndreptat de mijloc şi l-am privit. Parcă sprijinit de umărul lui, soarele acela rânjea la mine, globul acelui soare crescându-i ca o aripă din umăr, iar pe cealaltă, putând să ţi-o închipui, nevăzută încă, aşezată între cocoaşă şi omoplat, stând acolo şi tu numai închipuindu-ţi-o. Stând aşa şi spunând: „Asta e!”, ca şi cum luna care trecuse, toată luna mai a anului 1818, nu trecuse de pomană, aşa cum crezuserăm noi, eu şi boier Lăpai, dovedindu-ne asta, că atunci când a făcut luneta, nu a făcut o lunetă pur şi simplu, ca vreun orişicine, ci, făcând-o, a pus în ea şi ceea ce era de văzut, pentru ca totul să fie rotund şi perfect.

— Nu-ţi mai bate joc! spuse boier Lăpai din scaunul lui şi înfofolit cu o pătură şi privind.

M-am aşezat şi am aşteptat. Stând şi aşteptând ca imaginile acelea să se scurgă din lunetă, să iasă din ea vii şi adevărate de astă dată, scurgându-se ca vreo apă pe un burlan la picioarele noastre şi noi privind balta care se face, şi în ea colcăind fiinţele şi întâmplările pe care Piticul, construind luneta, le pusese în ea. Adică pe Vaucher, tatăl meu vitreg acum, după ce atâta vreme îmi fusese guvernor, şi pe mama mea şi plecarea lor şi trăsura şi caii şi urmele roţilor trăsurii în ţărâna umedă de roua acelei dimineţi, toate astea dispărând şi în locul lor apărând Mamona cel Tânăr şi rânjind, făcându-ne semn cu mâna că putem veni. O rază de soare luci strâmb, reflectată de una din multele alămuri cu care Piticul împodobise luneta,

lumină faţa lui boier Lăpai şi trezindu-l din somnolenţa lui, acesta spuse:

— Ar trebui să ne pregătim!

— Da! spuse Piticul, şi bucuria acestui „da” ne trezi de-a binelea.

Piticul începu să se mişte dezordonat şi vesel, după ce mai bine de un an tăcuse şi rânjise şi gândindu-se, ştiind acum că tot ce se gândise în timpul acela, gândurile lui despre ce se va întâmpla iată că acum se adeveresc, nesiguranţa lui, atât de mascată şi atât de mult timp, ieşea acum la iveală, chiar dacă nesiguranţa şi îndoiala se prefăcuseră, deodată, în certitudine, chiar şi sub acest nume, tot nesiguranţă şi îndoială se chemau.

Am râs.

Şi boier Lăpai râzând şi el, altfel decât mine, fiindcă, nu-i aşa?, doi oameni nu pot râde la fel, un băiat tânăr şi un boier bătrân, boier Lăpai adică. Piticul se uită la noi aşa cum te uiţi în adâncul unei ape, dar ştiind că apa nu e adâncă, părându-ţi-se însă aşa. Ne privi cu mirare şi, deodată izbucnind şi el în râs, dezvelindu-şi dinţii urâţi, Piticul râse şi el. Am râs părând că am uitat tot ce se întâmplase, anul şi luna care tocmai trecuseră, dar am râs şi fiindcă, iată!, Piticul se dovedise un Pitic adevărat, care a ştiut că tot ce se va întâmpla se va întâmpla aşa cum ştia el.

Un nor se strecură între soare şi Pitic şi un întuneric puţin se făcu, la fel ca atunci când, noaptea, hotărându-te să te culci, sufli în lumânare, şi între suflat şi stins, în puţinul acela timp, se face întuneric, dar nu acela pe care îl aştepţi ca să te poţi culca. Ridicându-se, boier Lăpai spuse:

— Ar trebui să ne pregătim!

— Da! spuse Piticul fără să se mişte, numai buzele depărtându-i-se puţin şi lăsând să iasă acel „da” indiferent.

Şi ca o urmare a tot ce se întâmplase, a dovedirii că ştie ce se va întâmpla, şi că, ştiind aceasta, nu se poate să nu ştie şi mai departe, nemişcat, Piticul spuse:

— Totul este pregătit!

Adevărul e că Piticul, atunci când noi credeam, eu şi cu boier Lăpai, că stăm şi aşteptăm şi aşteptând nu se poate întâmpla nimic altceva decât statul şi aşteptatul, toată vremea asta, Piticul, din sforţarea pe care ţi-o cere ştiutul, dar prefăcându-se că stă şi aşteaptă cu noi, toată vremea asta a acţionat. Fiindcă, nu peste mult timp de la cuvintele: „Totul este pregătit!”, ne-a şi dovedit aceasta. Aşa că nu ne-a rămas decât să ne scuturăm de somnul din noi şi, încălecând, să pornim către moşia mea. Între mine şi boier Lăpai, călărind alene şi nepăsător, călărea Piticul. Şi din mersul calului şi din cauza acestui mers, cele trei bidinele uriaşe, prinse la oblâncul şeii, se ciocneau una de alta, scoţând un zgomot ciudat şi anapoda. Şi în urma noastră, ca o umbră, înfigându-şi adânc roţile în pământ, se rostogolea o căruţă plină cu var nestins.

Drumul între moşia lui boier Lăpai şi moşia Mălura e un drum obişnuit de ţară, şi dacă e vară şi n-a plouat de oarecare vreme, e pur şi simplu un drum prăfuit şi plicticos. Mergând călare, nu-ţi poate lua mai mult de o oră de mers prin soare, şi durându-te ochii de lumina lui şi praful intrându-ţi în nări o dată cu aerul înăbuşitor. Ca vreo caravană sultană şi leneşă, trufaşi şi mândri, făcurăm drumul în patru ore şi o dată cu soarele urcând spre amiază. Am mers mai încet decât s-ar fi cuvenit s-o facem, atât de încet încât, dacă cineva ne-ar fi privit de departe, după ce s-ar fi plictisit de atâta privit şi întorcând capul, ar

fi putut spune fără să greşească prea tare că mai mult am stat decât am mers.

Şi totuşi, mai mult am mers, fiindcă până la urmă am ajuns în faţa casei mele, albă şi dărăpănată, dar mai întâi am trecut pe lângă pavilionul construit de Vaucher şi, privindu-l, privind nepăsători la băţul înfipt în acoperiş şi de pe care steagul fusese coborât, văzând aceasta, Piticul, din mersul şi statul nostru, a scos de undeva, împăturit frumos ca o batistă, un steag, s-a şters cu el pe faţă de transpiraţie şi apoi, desfăşurându-l, ni l-a arătat. Era un steag, mai bine zis o cârpă ca un makat alb, pe care desenase un triunghi cu pensula şi cu tuş negru, şi a spus:

— Sper că vă place!

şi apoi, mototolindu-l, l-a vârât în tolba de la oblâncul şeii şi în partea cealaltă decât eram eu, înspre boier Lăpai, aşa că el a văzut mai bine ce a făcut Piticul cu steagul după ce l-a mototolit.

Şi numai după ce am descălecat, eram deja în faţa casei şi, privind-o, şi aşteptând ca şi Piticul să-şi proptească scăriţa şi să coboare de pe cal, atunci boier Lăpai, cu soarele căzându-i drept în creştetul capului, a spus:

— Nu ne plac steagurile!

şi Piticul fiind deja pe prima treaptă a scăriţei, cea de sus, oprindu-se acolo:

— Bine! adică bine şi începând să coboare.

Casa ne întâmpină albă şi dărăpănată, şi în aerul fierbinte al amiezii părând şi mai albă şi mai dărăpănată decât era de fapt. Ajutându-l pe Pitic să coboare, eram acum toţi trei privind cum imaginea casei mele se vălurea în aerul acela fierbinte, alene, ca vreo femeie mişcându-şi şoldurile şi depărtându-se. Şi, apropiindu-ne, urcând cele câteva trepte tocite, la capătul drumului ne întâmpină uşa, şi în dreptul nasului nostru, un lacăt uriaş şi ruginit,

atârnând între două belciuge ţigăneşti. Păşind dintre noi, Piticul se opri la o palmă de lacăt şi, băgându-şi un deget prin gaura în care, de obicei, se vâră o cheie, stând o vreme aşa şi neîntâmplându-se nimic, enervat, îşi vârî mâna până la cot în lacăt şi, cotrobăind prin el, deodată lacătul se desfăcu.

— Asta e! spuse Piticul şi, scoţându-şi mâna, în timp ce se ştergea de unsoare pe cracul pantalonului, prin gaura cheii începură să curgă maţele de oţel ale lacătului, poposind la picioarele noastre şi netrebuincioase. Fiindcă, ne va spune Piticul în timpul petrecerii, totdeauna un lacăt va fi învins de o cheie, nu trebuie să ştii prea multe ca să ştii asta, şi, nu-i aşa?, eu aveam cheia!, şi arătându-ne o cheie uriaşă care ar fi trebuit să deschidă lacătul acela.

Şi boier Lăpai, broboane mari de sudoare curgându-i de pe frunte, în căldura acelei amiezi, precum şi mai târziu, în căldura beţiei noastre, spunând:

— N-aş fi crezut niciodată că, vârându-ţi mâna într-un lacăt, numai din vârât şi din cotrobăit, lacătul se va deschide.

Păşind, boier Lăpai împinse uşa, şi o fâşie de întuneric şi rece şi umed, izul stătut al unei case nefolosite, ne izbi. Întuneric şi linişte, stricând tăcerea, păşirăm.

Şi lumina acelei amiezi de iunie gâlgâind în urma noastră, şi Piticul, întorcându-se, închise uşa, şi prin lumina care intrase deja, scăldându-ne picioarele în ea, înaintarăm.

— Pe aici! am spus eu şi buimac.

— Numai că acolo unde am nimerit întâi şi întâi, va spune boier Lăpai, împinşi şi mânaţi de tine, şi ştiind că despre mine vorbeşte, a fost bucătăria.

— Da, dar mai întâi au fost multe culoare scăldate în lumina fosforescentă care se scurgea pe lângă picioarele noastre, am spus eu.

— Nu! spuse Piticul, golindu-şi paharul. Întâi a fost o uşă şi pe urmă un lacăt şi soarele vărsând fierbinte şi uscat deasupra capetelor noastre, şi mai într-o parte, dacă te uitai, era căruţa cu var, bulgării aceia de var, umezi şi reci şi albi.

Boier Lăpai înghiţi ce avea în gură, şi apoi, tacticos, luă o scobitoare şi şi-o înfipse între doi dinţi şi ascultându-ne. Şi vorbind şi scobitoarea aceea mişcându-se în sus şi în jos în dinţii lui, ca bagheta vreunui dirijor, şi spunând:

Şi eu privind fascinat cum se scurg cuvintele pe lângă băţul acela numit scobitoare înfipt între dinţii lui.

— Numai că până la urmă am nimerit în bucătărie, printre mirosurile sleite, şi, adulmecând, Piticul a găsit o bucată de slănină râncedă aruncată într-un colţ şi roasă de gândaci, şi uitându-se la ea, a putut spune.

Nimerirăm în bucătărie şi un miros de ceva prăjit, de altădată, şi greţos ne izbi, curmându-ne umblatul anapoda. Era o linişte plăcută şi dătătoare de gânduri nechibzuite şi doar foşnetul gândacilor stricând liniştea şi mersul nostru.

Învârtindu-se cu ochii holbaţi şi cercetând mirosurile, Piticul găsi până la urmă o bucată de slănină râncedă şi, uitându-se la ea, a putut spune:

— Cred că mi-e foame! spuse boier Lăpai şi scobitoarea îşi opri mişcarea.

— Cred că mi-e foame! spuse Piticul.

Şi uitându-se la slănină cu dezgust şi lăcomie şi noi uitându-ne la Pitic numai cu dezgust, văzându-l cum taie slănina în felii subţiri şi albe ca nişte petale de trandafir, şi îmbiindu-ne, şi noi refuzând, dar stând în jurul lui şi aşteptând răbdători să termine cu tăiatul şi apoi cu mâncatul. Şi până la urmă luând şi eu o felie din grăsimea aceea râncedă şi vârând-o în gură şi mestecând parcă în

golul pe care îl lasă un gust greţos şi chiar şi boier Lăpai făcând aceasta.

— Numai că, după ce cocoloşul de grăsime mi-a alunecat pe gât, spuse boier Lăpai, numai atunci am putut şti că gustul ăla scârbos şi umed n-o să-l pot înghiţi niciodată, oricâte eforturi aş face pentru asta.

Piticul râse şi bău cu poftă şi gâlgâind, lăsând pete mari, unsuroase, pe pahar, spunând: în timp ce rupea aripa fragedă a unei potârnichi, molfăind-o cu degetele şi apoi cu buzele şi cu limba şi cu dinţii, înghiţind:

— Da!

un da triumfător ca un râgâit după o masă copioasă sau numai a râgâit şi noi am crezut că a spus da, şi:

— Da, nu era tocmai o desfătare slănina aceea, mestecatul şi înghiţitul ei.

Am înghiţit ce aveam în gură, alb şi moale şi urât mirositor, şi apoi, cu un icnet, ca un efort invers al înghiţiului, am vărsat din mine şi albul şi moalele şi urât mirositorul împroşcând podelele.

Şi Piticul, clătindu-şi mâinile în vasul de argint cu apă şi cu petale de trandafiri aflat în stânga lui, în timp ce clipocea, putând spune despre tăria lui sufletească pe care a dovedit-o în atâtea şi atâtea rânduri, şi chiar şi atunci, în bucătăria în care, nimerind din întâmplare, el, ca un erou, a mâncat o bucată de slănină, şi uitându-se înăcrit la noi, la mine şi la boier Lăpai, şi spunând:

— Băiatului ăstuia îi e rău!

Şi mestecând o bucată de şorici pe care dintr-un noroc îl mai avea slănina aceea, şi acum, în timpul petrecerii, în amintirea acelei întâmplări, bătând din palme şi doi servitori aducând pe o tavă un ditamai porcul cu şoriciul rumenit, înfigând cuţitul în ceafa animalului şi decapitându-l, din porc se revărsară nestăvilite o droaie de alte bunătăţuri greţoase, cârnaţi, şi rinichi, şi ficaţi, şi

spline, şi inimi, şi fudulii, şi bucăţi de muşchi presărate cu cimbru şi piper, şi creieri, şi ouă răscoapte şi fierbinţi, şi aburi ridicându-se în rotocoale leneşe înspre tavan, făcându-ne să salivăm îngreţoşaţi şi să poftim.

Mâncând şi bând şi vorbind, petrecerea începu din nou, iar şi iar.

Uitându-se la mine cu scârbă, în întunericul plăcut al acelei bucătării părăsite, mâncând slănină şi părând că numai asta a aşteptat un an de zile, Piticul spuse:

— S-a făcut târziu!

dar nu atât de târziu încât sfârşitul unei petreceri să nu poată fi considerat începutul ei.

L-am privit cum mănâncă, lacom şi batjocorindu-ne tocmai cu lăcomia asta prefăcută, şi atunci când se aştepta mai puţin, am întins mâna şi am luat o felie de slănină.

— Este foarte bună! a spus Piticul şi s-a uitat la mine, surâzând.

Şi în timp ce mestecam bucata de grăsime râncedă, galben la faţă, broboane mari de transpiraţie ţâşnindu-mi din porii palmelor, încercând să amân momentul când ce aveam în gură, salivă acrişoară şi limpede şi în ea plutind albă şi uriaşă şi nesfârşită şi puhavă greaţa, va ajunge în stomac, în timpul acestei amânări, boier Lăpai a luat şi el o felie de slănină şi, pe măsură ce eu începusem să înghit, felia de slănină care îi flutura între degete ca o aripă de fluture se apropia de deschizătura gurii lui. Şi ca într-o concordanţă perfectă, după ce înghiţisem, în timp ce eu vărsam, el a înghiţit ce avea în gură, şi Piticul a putut să spună şi uitându-se la mine:

— Băiatului ăstuia îi e rău!

Aşezându-se, boier Lăpai îşi puse palma pe lemnul alb şi curat şi rece al mesei şi spuse:

— S-a făcut târziu!

— Nu încă! spuse Piticul, mai avem de băut şi de mâncat şi de petrecut.

Terminaserăm cu zugrăvitul, şi acum, atunci, puteam bea şi petrece într-o veselie mohorâtă şi veşnică.

În faţa noastră era acum un crap uriaş şi prăjit şi Piticul, rupându-i una din mustăţi, începu să o ronţăie nepăsător.

Da, mai aveam mult de petrecut, şi crapul acela aşteptându-ne să-l băgăm în burţile noastre dovedea tocmai asta. Cineva schimbă lumânările şi o lumină curată se aşternu în odaie. Rupându-i şi cealaltă mustaţă, iar eu rupând o bucată din coadă, petrecerea începu din nou.

— Da, e târziu, spuse Piticul sculându-se, mişcându-se pe lângă noi, oprindu-se în dreptul ferestrelor le desfăcu, apoi obloanele, şi, ca şi cum ai deschide un stăvilar, într-un şuvoi strălucitor-călduţ, lumina năvăli peste noi.

Aşezat mai într-o parte de şuvoiul lumini, câţiva stropi ca nişte muşte fosforescente căzură pe hainele Piticului, poleindu-l. Încetul cu încetul, bucătăria se umplu de lumina acelei amiezi, înveselindu-ne oarecum. Era o lumină la fel ca a anului care trecuse stând în chioşc şi aşteptându-l pe Pitic să termine de citit din cartea numită *Apologia* numele acelor „preanobili bărbaţi”, următoarele...

Şi boier Lăpai oprindu-l, spunând:

— Sper că nu ai de gând să începi iar?!

Surâzând şi îmbuibat, Piticul privi scheletul curat al crapului, aşezat frumos pe tava lui, proptit de argintul tăvii în coastele miriapode şi arcuite, spuse:

— Ba da, chiar asta am să fac!

Şi în timp ce servitorii cărau scheletul crapului, alţii, mai mulţi şi mai hotărâţi, aduseră un munte de pilaf cu berbec şi tăvi rotunde de aramă cu plăcinte cu carne şi cu brânză sărată.

— Fiindcă, va spune Piticul în timpul călătoriei noastre spre Bucureşti, plăcintele cu brânză dulce şi cu stafide nu le-am mai putut mânca.

Surâzând şi privind pe fereastră, Piticul ne asigură că în niciun caz nu va mai repeta acele nume preanobile, mai ales că o mulţime de alte treburi mai importante ne aşteaptă, adică Zugrăvitul şi Petrecerea.

Zugrăvitul casei mele ne-a luat aproape două luni din vara anului 1818, două luni nebune şi vesele, când, transformaţi în spoitori, fiecare cu bidineaua lui uriaşă în mână şi cu Piticul cocoţat mereu pe ceva, ambiţionându-se să zugrăvească exact acele locuri unde nu ajungea, nepăsători, trăiam pur şi simplu fericirea aceea nespusă de a întinde var pe zidurile murdare şi alunecoase.

Am început zugrăvitul, mai bine spus pregătirile pentru zugrăvit, chiar în ziua sosirii, imediat după ce boier Lăpai a spus: „S-a făcut târziu!” şi Piticul a spus: „Da”, şi a deschis ferestrele şi obloanele, lăsând lumina să pătrundă nestingherită în bucătărie, putem spune că a început o dată cu deschisul ferestrelor sau puţin mai târziu, atunci când Piticul a spus:

— Mă duc să caut vreun servitor! şi chiar a făcut-o.

Sau poate şi mai târziu, dar tot în aceeaşi zi, la vreo jumătate de oră după ce pomenise de servitori şi ne părăsise. Apărând într-o vreme cu doi servitori adormiţi după el, care cărau, târând prin praf, uneltele necesare săpatului, adică lopeţi şi târnăcoape şi cazmale. Oprindu-se în dreptul ferestrei de unde îl priveam, şi fără să-i pese de noi, stârnind praful, cu un deget a desenat în praful acela un pătrat sau ceva care să semene cât de cât cu un pătrat. Şi, îndreptându-se de şale, şi-a mişcat buzele, zicând: „Aici!”, şi servitorii ăia doi şi leneşi şi-au înfipt cu scârbă unul lopata şi celălalt cazmaua sau poate

târnăcopul în mijlocul pătratului desenat de Pitic. Putem spune că în momentul acela am început zugrăvitul.

O vreme nu i-am mai văzut din cauza prafului stârnit de săpat, dar încercând tot timpul să vedem ceva, holbându-ne şi aşteptând şi sperând că săpatul cel adevărat, în pământ pietros şi uscat, va începe odată şi odată, şi atunci putând să-l admirăm pe Pitic cum dă ordine şi se agită, şi să ne bucurăm. Nu s-a întâmplat aşa, şi după ce aşteptatul s-a terminat, atunci când am crezut că e vremea ca într-adevăr să şi sape, şi noi să putem vedea munca celor doi servitori, precum şi pe cea a Piticului, comandă şi ordine adică, plictisiţi fiind şi începând să ne gândim şi la altceva decât la cât de gros o fi un strat de praf în mijlocul unei curţi boiereşti. Şi boier Lăpai sau poate Piticul spunând în timpul ospăţului:

— A fost atât de gros cât să poţi face o groapă în el şi în groapa aia să stea un om în picioare şi să nu i se vadă decât capul.

Când nu mai aşteptam nimic, atunci Piticul a ieşit din norul acela, aşa cum ai ieşi dintr-o casă cunoscută, transpirat şi cu mânecile suflecate şi alb tot şi, prin locurile unde transpiraţia era mai multă, pe frunte şi pe gât şi pe mâini, noroit chiar, a strănutat şi, sigur pe el, mişcându-se ca şi cum ar fi fost aşa, a dispărut într-o parte, dar nu pentru atâta vreme cât să ne plictisim iar, aşteptându-l, şi plictisindu-ne, să nu ne mai pese de ce se întâmplă. Întâi l-am văzut eu, apoi boier Lăpai, tot aşa, cu mânecile suflecate şi prăfuit sau noroit, depindea unde te uitai, şi ţinând, părând că vrea să care, dar târând după el o găleată uriaşă, plină cu apă sau cu ceva care să o facă atât de grea încât să n-o poţi duce decât târând-o, cu apă, desigur, fiindcă din cauza mersului şi a balansului pe care ţi-l dă mersul, a vărsat-o pe jumătate, şi atunci, uşurându-se, găleata şi Piticul se mişcară deodată mai repede şi

apropiindu-se de norul de praf iscat din săpat. Se opri şi oprindu-se ridică găleata şi, din inerţia opintitului şi a ridicatului, trăgându-l după ea pe Pitic, apa şi găleata şi Piticul se vărsară în mijlocul norului de praf.

— Cred că asta e! spuse boier Lăpai.

Şi, întorcându-se, nu mai aşteptă să vadă lupta dintre apă şi praf, ştiind ce o să se întâmple, desigur, dar neştiind că în norul de praf se ascundea nepăsătoare o groapă, şi pe marginea gropii, Piticul, şi în groapă, cei doi servitori leneşi şi dormitând şi aşteptând să vină cineva să-i scoată de acolo. Apa înghiţi praful, şi atunci, în clarul ce s-a făcut, am putut vedea toate astea.

Şi boier Lăpai putând spune spre sfârşitul petrecerii, stând gata să plesnească, molfăind totuşi o felie de lămâie, din acreala acelui fruct:

— Numai că săpatul gropii a durat mai puţin decât a durat scosul săpătorilor din ea, servitorii aceia leneşi.

Piticul ridicându-se, burta îi ţâşni de sub haine ca un balon umflat peste poate, în dorinţa deşartă de a-l face să zboare prin aerul lumii, puturăm privi şi admira burta unui mâncău pur şi simplu şi spunând:

— A durat numai până s-a făcut seară şi răcoare şi plăcut!

şi luând încă o plăcintă şi vârând-o prin deschizătura gurii şi împingând-o cu un deget, alături de altele, nenumărate plăcinte.

Şi eu ciugulind stafide dintr-un vas aşezat la îndemână şi gândindu-mă că orice „durată” nu e prea lungă, înţelegând ce vrea să spună, dacă la capătul ei te aşteaptă ceva plăcut minţii şi trupului, soarele acela apunând roşu şi verde şi privindu-l, din spate simţind răcoarea şi întunericul apropiindu-se, şi somnul şi odihna.

Stăteam pe marginea gropii, dar acum încă transpiraţi, năclăiţi de sudoare şi praf, şi trăgând de o

frânghie de care se agăţase unul din servitorii aceia leneşi, şi stând agăţat, aştepta răbdător să-l scoatem de acolo. Şi Piticul spunând:

— Aşa n-o să facem niciodată nimic!

Ca şi cum ar fi ştiut el vreo metodă, alta, prin care sorţii reuşitei noastre ar fi fost deodată favorabili.

O amiază fierbinte şi adormitoare se lăsase peste lume, cotropindu-ne. Aşezaţi pe marginea gropii, bălăbănindu-ne picioarele în golul ei, neputincioşi şi toropiţi, aşteptam. Undeva, mai într-o parte, căruţa cu var îl ademeni pe Pitic. Se vârî sub ea, se întinse în praf, dar la umbră, îşi puse mâinile sub cap şi, păzit de muştele nerăbdătoare şi vesele, adormi, păru că face asta. Sculându-se şi el, boier Lăpai le spuse ălora doi că n-au decât să iasă şi singuri, dacă într-adevăr au chef s-o facă, şi ei spunând că nici nu le trece aşa ceva prin cap, să plece dintr-o groapă unde e cald şi bine şi unde se poate dormi tocmai atât cât ai chef.

— Treaba voastră! spuse boier Lăpai, depărtându-se plictisit şi dând a lehamite din mână.

Aşa că putem spune că zugrăvitul a început tocmai atunci, o dată cu înfigerea lopeţilor sau târnăcoapelor sau ce-or fi fost în praful din mijlocul curţii noastre şi o dată cu săpatul gropii în care, mai apoi, cei doi servitori au rămas prinşi ca într-o capcană şi vrând să-i scoatem de acolo şi nereuşind.

Spre seară, unul dintre servitori a spus ceva despre o scară pe care o puseseră ei mai demult în gaura care duce la pivniţă, şi Piticul:

— Ştii unde e scara aceea, Tache?

şi eu spunând ştiu, aşa cum spui ştiu, adică fericit şi nerăbdător să o şi dovedeşti. Putem să ne gândim că atunci a început zugrăvitul, o dată cu săpatul gropii de var, atunci când, hotărât şi sigur pe el, Piticul a pus doi

servitori pe care îi momise cine ştie cum să sape o groapă în pătratul pe care îl desenase cu un deget neistovit în ţărâna din mijlocul curţii noastre. Şi boier Lăpai:

— În groapă o să cadă primul care, venind, a mai fost măcar o dată pe aici, dar altă dată.

Şi Piticul, privind fascinat bolboroseala aceea a varului când dă de apă şi de groapă:

— Nu trebuie să ne pese de asta!

şi lui chiar nepăsându-i de vreunul care, neatent sau noaptea, ar fi putut să cadă în groapă. Şi nici nouă, dar noi eram cârcotaşi, şi fiind chiar aşa, nu se putea să ne placă o groapă în mijlocul unei curţi, şi pisându-l la cap pe Pitic cu asta. Piticul n-a spus nimic şi, uitându-se chiorâş la noi, a doua zi a bătut patru ţăruşi în jurul gropii şi pe ţăruşi a întins o frânghie de cânepă pe care a scos-o încet şi demonstrativ din tolba adusă cu el. Dovedindu-ne încă o dată că e mai deştept decât noi şi că, atunci când se gândise la groapa cu var, se gândise şi la cuvintele pe care le vom spune după ce vom admira groapa şi varul bolborosind în ea.

Numai că în seara aceea n-am apucat să facem şi altceva decât să-i scoatem pe cei doi servitori din groapă şi asta fiindcă au vrut ei să iasă, altfel n-am fi apucat să facem nici atât sau nici măcar atât. De-abia a doua zi dimineaţa, o dimineaţă senină, şi prin seninul acela albastru-pal cernându-se o lumină fină, l-am putut privi pe Pitic, îmbrăcat ca de obicei şi opintindu-se, vrând să împingă căruţa cu var până la marginea gropii, dar ori opinteala n-o fi fost de ajuns, ori căruţa o fi fost prea grea:

— De fapt, e acelaşi lucru! îmi spuse boier Lăpai de la fereastra lui şi privind de acolo în curte şi ştiind că în camera de alături sunt eu şi nu numai că sunt, dar şi privesc întocmai ca şi el la ce face sau la ce ar vrea să facă Piticul, ştiind că niciodată un Pitic nu va putea urni o

căruţă cu var, oricât de mică ar fi căruţa aceea şi oricât de mare Piticul, de abia atunci, după privit, totul a început din nou:

Primul a coborât boier Lăpai şi, oprindu-şi mersul lângă groapă şi privind oarecare vreme opinteala Domnului Frate, Piticul, şi calculând ce şanse de reuşită are, la sfârşitul calculului, s-a dus lângă căruţă şi a pus şi el umărul. Şi eu, de la fereastra mea, la fel ca şi boier Lăpai, calculând ce şanse au, şi ştiind apoi că n-au niciuna, am coborât şi, fără să-mi pese de ei, m-am opintit cu umărul în căruţa aia, şi numai Dumnezeu mai putea atunci, privindu-ne, să spună dacă vom reuşi sau nu. Am reuşit şi chiar mai mult decât calculasem eu, fiindcă, după o vreme de împins, căruţa s-a urnit greoaie, şi iar împingând, porni de tot, şi nimeni nemaiputând s-o oprească, se prăvăli în groapă.

— Asta e! spuse Piticul ieşind din norul de praf iscat de prăvălire, netezindu-şi şi scuturându-şi hainele şi mândru de isprava pe care o făcuse.

Nu ne-a rămas decât să aşteptăm să se aşeze praful, şi aşezându-se să putem privi pe îndelete căruţa în groapă şi să ne bucurăm că totul nu numai că a început, dar se şi desfăşoară. Şi boier Lăpai zicând, de-abia acum putând zice, despre vreunul care, neatent sau noaptea, ar putea cădea în groapă.

Piticul nu-i răspunsese încă, cuvintele: „Nu trebuie să ne pese de asta!” le-a spus mai târziu, tăcând deci şi mişcându-se alene, aduse un ferăstrău, şi cu ferăstrăul în mână şi crăcănat îşi roti privirea în jur, până când privirea i se opri pe ceea ce căuta, un rest de gard prăbuşit de vreme. Şi iar mişcându-se, oprindu-se lângă gard şi opintindu-se, începu să rupă din el scândurile.

— Treizeci de scânduri, va spune boier Lăpai, care avea mania socotelilor.

Şi când din gard nu mai rămăseseră decât patru pari şi lănteţii dintre ei, mulţumit, Piticul luă prima scândură care îi era mai aproape şi începu să construiască un jgheab. Adică la urmă de tot, atunci când ceea ce făcea el începuse să semene cu un jgheab, am ştiut asta. Fiindcă trei zile de la luatul primei scânduri într-o mână şi în cealaltă având ferăstrăul, nu am bănuit nicio clipă că scândurile alea pe care Piticul le tăia şi terminând cu tăiatul şi mormăind şi măsurând şi rindeluind şi bătând în cuie, până la urmă se vor transforma într-un jgheab sau în ceva care să semne cât de cât cu un jgheab.

Jgheabul a fost gata numai a patra zi de la sosirea noastră, şi chiar dacă nu arăta cum ştiam noi că trebuie să arate un jgheab, nepăsându-ne de asta, a cincea zi l-am montat între fântână şi groapa cu var şi l-am putut admira în voie toată seara.

— Asta e! spuse Piticul şi, făcându-mi un semn, prima găleată cu apă fu răsturnată în ceea ce, altă dată, în timpul petrecerii, boier Lăpai avea să numească batjocoritor şi serios „apeductul acela”, adică jgheabul ăla nenorocit.

Şi o îngeră din acelea care vin atunci când se inaugurează vreo construcţie mai ciudată veni pe capul nostru, să ne privească şi să aplaude. Piticul o goni de acolo şi, fiindcă se făcuse noapte, am amânat totul pe a doua zi, adică a şasea.

Primele şase zile din cele aproape trei luni pe care le-am petrecut la moşie în absenţa mamei şi a lui Vaucher, plecaţi pentru chiar timpul acesta la Viena, s-au scurs repede şi fericite şi Mamona cel Tânăr neapărând niciodată în faţa noastră, să-l vedem şi văzându-l să ne închipuim pe deplin şi altfel, mai statornică, fericirea acelor zile fierbinţi de zugrăvit şi apoi de petrecere. Nu l-am văzut, dar asta nu înseamnă că nu era pe acolo,

ascuns privirii noastre şi totuşi în preajma noastră. Fiindcă Piticul a spus:

— E pe undeva pe aici şi ne cercetează.

Şi boier Lăpai întrebând cine ne cercetează şi apoi putând spune că acela care o face o face foarte bine şi cu discreţia cuvenită şi cu dispreţul pe care îl merităm.

Astfel a fost o seară, sfârşitul zilei aceleia când Piticul, gonind îngera care poposise pe jgheabul nostru şi care se bucurase o dată cu noi de apă şi de scurgerea acelei ape, a spus:

— E pe undeva pe aici...

şi apoi a fost o dimineaţă, începând ziua a şasea.

Dimineaţa zilei a şasea începu mohorâtă şi presimţitoare de ploaie. M-am trezit devreme, într-o lumină ca atunci când îţi tragi o pătură în cap, răsfirându-se prin odaie, în răcoarea şi neliniştea acelei lumini. De undeva răzbătu vocea piţigăiată a Piticului şi apoi a lui boier Lăpai, trezindu-mă de-a binelea. Stând sub aşternuturile călduţe şi privind prin fereastră cerul prea jos şi gândindu-mă că o să plouă şi că, dacă se întâmplă aşa, atunci toată construcţia noastră, jgheabul acela prăpădit, se va dovedi fără niciun folos. Tună îndelung şi depărtat, în alt timp parcă, şi acum amintindu-ţi numai sau închipuindu-ţi, nu ştiu.

Ploaia începu la ora 7 dimineaţa, după cum arăta ceasul lui boier Lăpai, în timp ce ne beam cafelele, şi ţinu toată ziua a şasea, aşa că nu ne-a rămas decât să privim din când în când pe fereastra bucătăriei şiroaiele de apă noroioasă scurgându-se către groapa cu var şi să ne gândim că poate tot răul e spre bine. Chiar aşa a spus Piticul, imediat după ce făcuse focul, în timp ce se pregătea să înceapă să gătească, întrebându-ne cam ce-am dori pentru prânz şi neaşteptând răspunsul, hotărându-se după cheful, dar mai ales după lipsa lui de chef, să

prăjească cele două găini aşezate pe masa din faţa noastră şi din gâtul cărora se scurgea, alene, un fir de sânge, şi pe urmă:

— În definitiv, ploaia asta ne-a scutit de o mulţime de muncă!

Şi luând găinile şi aruncându-le în ceaunul cu apă clocotită. Şi iar:

— Ar trebui să ne bucurăm!

În timp ce, ţinând găinile opărite de picioare, mişcându-se prin bucătărie către noi, ni le punea în faţă şi spunând:

— N-aveţi decât să le jumuliţi!

şi dispărând pentru o bună bucată de vreme, vreun ceas, şi întorcându-se şi spunând că a dormit de minune, căscând chiar pentru a ne dovedi aceasta, fiindcă, nu-i aşa?, şi după ce dormi poţi căsca, totuşi căscatul nefiind dovada cea mai bună că nu ţi-e somn sau că ai dormit grozav, neputând să ne convingă, dădu a lehamite din mână, luă cele două păsări jumulite şi, cu câte o mişcare dibace şi furioasă şi precisă, le despică burţile şi, lenevoase, maţele acelor păsări, şi greţoase, se revărsară peste masă, umplând-o. Neatent, boier Lăpai se uită în altă parte, numai eu şi Piticul am putut admira priveliştea acelei întâmplări. Piticul nepăsător, iar eu prefăcându-mă numai nepăsător, încercând să par aşa. Vârându-şi mâna până la umăr în burţile acelor păsări, Piticul începu să scotocească şi, calm, să scoată afară din ele ceea ce mai lipsea de pe masă şi, la urmă de tot, ca într-o victorie nesperată şi târzie, îşi scoase mâna din a doua pasăre şi depuse sub nasul meu un ou tremurând într-o pieliţă albicioasă, ceea ce, cu oarecare răbdare, ar fi putut fi un ou.

Ziua a şasea, ultima din timpul pregătitor zugrăvitului, a trecut aşa, aşteptând să se oprească ploaia, stând în

bucătărie în jurul focului, privind cum Piticul, transformat în bucătar, din lenea pe care ţi-o dă o zi ploioasă de vară, se agită în jurul celor două găini, acum sfârâind în ceaunul uriaş, învârtindu-le cu o lopăţică de lemn şi salivând.

Ploaia nu s-a oprit decât spre seară, o dată cu sosirea întunericului, atunci când nu ne mai păsa când se va opri şi de ce, fiindcă eram aproape beţi şi oricum foarte somnoroşi. Şi totuşi, chiar dacă eram aşa, s-a oprit. Turnând în pahare din nou, după ce am băut în căldura acelei bucătării, boier Lăpai a ridicat un deget, şi astfel, atrăgându-ne atenţia mohorâtă, a putut să spună:

— Cred că s-a oprit!

Am mai băut o vreme în tăcerea împinsă acum înainte de zgomotul streşinilor picurând şi în lumina albă-pâlpâitoare a lumânărilor din bucătărie, ca nişte slugi ale unui stăpân nevăzut şi veşnic. Împleticindu-se, Piticul luă un felinar şi, cu mişcări încete şi beţive, reuşi să-l aprindă, îi potrivi flacăra şi ieşi.

— Haide:

spuse boier Lăpai, şi bucătăria rămase în urma noastră şi pustie acum. Ne întâmpinară întunericul şi răcoarea umedă a acelei nopţi. Învăluit în lumina felinarului ca într-o mantie zilnică, păşind înaintea noastră, întorcând numai puţin capul, ca şi cum ar fi vrut să ne vadă, ştiind că suntem în urma lui, dar nevăzându-ne, Piticul spuse, în timp ce cobora felinarul, acum i se vedeau numai picioarele, de ai fi putut crede că nişte picioare şi singure, poposind într-o băltoacă, stau acolo şi spun:

— Acum ar trebui să vă opriţi!

Şi oprindu-ne şi înţelegând că am făcut-o tocmai la timp, fiindcă el era pe partea cealaltă a gropii, la marginea ei, şi noi la fel, numai că vizavi de el, şi eu cu un picior în aer, încercând să păşesc în gol. Coborând lumina felinarului în groapă, albul acela gros al varului stins sau

aproape stins, fiindcă mai bolborosea încă, ne bucură privirea. Şi privind bolboroseala aceea leneşă, ca şi cum, cu un pai, ambiţionându-te, ai sufla aer într-un borcan plin cu smântână, şi, dacă ai timp şi răbdare, poţi vedea până la urmă o băşică ridicându-se spre suprafaţă şi spărgându-se cu un clefăit greţos, între două zgomote ca astea, Piticul de-abia acum spunând:

— Nu trebuie să ne pese! că adică nu trebuie să ne pese de cel care ar fi putut cădea în groapă, fiindcă, făcând-o totuşi, căzând adică, de vină nu putem fi noi sau groapa.

— Poate că în întunericul acela, am spus apoi, era şi Mamona cel Tânăr, rânjind şi gândindu-se că albul care stă de prisos în var nu va putea niciodată să fie destul de mult şi de alb.

— Era! spuse Piticul, cam pe la începutul petrecerii sau la sfârşitul ei, nu mai ştiu, atunci când, îmbuibaţi fiind, beam lichior şi cafele şi sporovăiam fericiţi şi leneşi, în camera în care, cu mai bine de un an în urmă, fusese omorât Mamona cel Bătrân.

Şi undeva, în vreun colţ al camerei, era coroana mercurică, amintindu-ne de el şi de înfrângerea noastră. De ceea ce, acum, nepăsători, puteam numi înfrângere şi crezând că Zugrăvitul şi Petrecerea sunt o victorie, şi de aceea pot fi numite chiar aşa.

— Fiindcă, va spune boier Lăpai altă dată, poate în timpul întoarcerii de la Bucureşti, după moartea Piticului, privind undeva în golul lăsat de atâtea întâmplări, Zugrăvitul şi Petrecerea au fost singura noastră victorie adevărată şi despre care putem vorbi fără să ne ruşinăm.

Ştiind că, murind, Piticul ne lăsase moştenire şi o altă victorie, cea despre care aveam să aflăm curând: moartea lui Vaucher şi a mamei mele, omorâţi în primăvara anului 1822 de către Mamona cel Tânăr. Numai că şi această

victorie tristă nu putea să ne aducă vreo bucurie sau linişte.

Eram acum pe moşia mea, peste un an poate de la moartea mamei, îngrijindu-l pe boier Lăpai, care trăgea să moară, vrând asta şi chiar făcând-o spre sfârşitul verii. Şi într-o seară, ştiind că va muri, boier Lăpai mi-a spus că Piticul l-a plătit pe Mamona cel Tânăr, imediat după petrecere, atunci când firava lor legătură părea să se stingă, ca să-l omoare pe Vaucher.

— Nu trebuia să-l plătească, am spus, fiindcă ar fi făcut-o oricum!

— L-a plătit totuşi, a spus boier Lăpai, chiar dacă ştia că nu are rost, dar ştiind totuşi că, plătindu-l, oricine va crede că Mamona cel Tânăr chiar de asta o va face.

Numai că Piticul ar fi trebuit să aştepte prea mult până să se întâmple omorârea pentru care plătise, dar neavând răbdare să aştepte destul, nu a putut vedea ce se întâmplă cu banii lui.

Zâmbind vag înspre peretele din spatele lui boier Lăpai şi gândindu-mă la zilele acelea fericite când, aşteptând să facem ceva, am aşteptat un an întreg, şi toată vara Piticul citind din cartea numită *Apologia*, în razele subţiri şi drepte ale soarelui trecând prin şindrila spartă a chioşcului, o rază înfigându-se ca un ac strălucitor în filele cărţii, în timp ce, leneş, Piticul ne citea pentru ultima oară numele acelor „preanobili bărbaţi”, următoarele:

„Preacinstitul domn Ioan Adamis Hagi din Moscopole.

Preacinstitul domn Manole Gheorghiu, cretan din Handacas.

Preacinstitul domn Ioan Christu Vasilis din Bobostitza.

Preacinstitul domn Dimitrios Constantin Tzatiris din Moscopole.

Preacinstitul domn Christos Nakos, trac din Dogranion”,

din nostalgia acestor întâmplări şi din luxuria lor netăgăduită, coborându-mi privirea pe albul acelui var care, altădată, marcase o victorie netrebuincioasă, am putut spune:

— Nu ne rămâne decât să aşteptăm până când, într-o zi, Mamona cel Tânăr se va hotărî să ne omoare şi pe noi.

— Da! spuse boier Lăpai batjocoritor, şi, închizând ochii aşa cum îi închizi pentru totdeauna, adormi.

Capitolul şase
La Bucureşti (o călătorie)

În iarna anului 1821, în februarie poate, hotărându-ne brusc, am plecat la Bucureşti pe urmele lui Tudor şi hotărâţi să-l ajungem. Am plecat într-o dimineaţă geroasă şi urâtă, şi atunci când un fulg răzleţ a poposit pe armura ruginită a Piticului, ca o decoraţie de gheaţă, vreun ordin al unor cavaleri nordici şi blonzi, privind fulgul acela şi scuturându-l de pe el cu o mişcare îndemânatică, Piticul a dat semnalul de plecare. Călăream între ei doi, între Pitic şi boier Lăpai, şi mă gândeam la Mamona cel Tânăr care se înrolase deja la mavrofori şi era comisar cu ajutoarele în Oltenia.

— Numai că, spuse Piticul, atunci când te uitai la el o vreme, începeai să-ţi închipui că e mai curând comisar cu cheltuitul ajutoarelor decât cu adunatul lor.

Mergeam în neştire şi tremurând în hainele noastre prea subţiri şi fără să mai avem nici măcar chef de vorbă,

nicidecum de altceva. Ca o batjocură, spre amiază, un soare metalic se străvezi peste cer, înrăindu-ne. Scoţând capul din armura lui, Piticul ne privi, apoi privi soarele acela:

— Ca şi cum, va spune a doua zi, cineva ar fi lustruit fără chef o bucăţică din cerul cenuşiu şi zgrunţuros, cam în dreptul orei douăsprezece.

Merseserăm atât de puţin încât boier Lăpai îşi opri calul şi spuse:

— Ori mergem, ori stăm, drumul pe care îl vom face va fi acelaşi.

Spunând da, Piticul se opri şi el şi, întorcând capul, privi casa ca un punct negru, din care plecaserăm în dimineaţa acelei zile, şi fu de părere că drumul înapoi ar putea fi mai scurt şi întrebându-se dacă merită să încercăm.

Şi totuşi, am mers mai departe şi tot timpul care îi mai rămăsese nopţii ca să se aşeze definitiv peste noi nu am avut curajul să privim înapoi, şi privind să aflăm cât mai înaintaserăm prin iarna aceea a anului 1821.

— Şi totuşi, va spune Piticul după ce va bea, hanul acesta este o dovadă că am înaintat.

Ne încălziserăm şi ne pierise somnul, bând şi vorbind şi aşteptând să se facă iarăşi o zi oarecare a călătoriei noastre spre Bucureşti.

Ne-am culcat târziu şi ne-am sculat şi mai târziu, aşa că am hotărât să rămânem încă o noapte în han şi, pentru a nu dormi iarăşi prea mult, n-am mai dormit deloc. Aşa că, pe la miezul nopţii, după ce Piticul a spus:

— E timpul!

ne-am strâns lucrurile şi am pornit prin beznă. În urma noastră rămăsese un felinar făcând o gaură în întuneric, şi de felinar, parcă agăţat de el, un hangiu buimăcit de somn

şi de mirare. Întorcându-şi capul spre mine, spre locul unde bănuia că sunt urechile mele, Piticul spuse:

— Niciodată o călătorie nu mi s-a părut mai interesantă sau mai lungă, dar ca şi cum ar fi vorbit de vreo călătorie de plăcere, vreo vacanţă făgăduită, şi poate că aşa şi era.

În următorul han în care ne-am oprit am stat o săptămână, sporovăind şi bând vin negru şi sperând că, făcând asta, întâi şi întâi se va face primăvară şi cald şi plăcut mersului călare, şi apoi că, stând şi aşteptând, nu se poate să nu ajungem undeva. Aşa că luna martie ne-a prins tot într-un han, pe drumul dintre Craiova şi Bucureşti, şi tot bând şi vorbind şi crezând că într-o zi vom ajunge la Bucureşti numai din cauza asta. Şi Piticul:

— Aş putea pune prinsoare că afară e zi şi e cald: şi privind obloanele mari şi negre care ferecau ferestrele de mai bine de două săptămâni.

Ne închiseserăm în camera aceea de han, hotărâţi să stăm acolo atâta timp cât vom avea chef, dar cheful nostru părea mai lung chiar decât statul definitiv, aşa că Piticul a luat unul din pistoalele de pe masă, a suflat în lumânare şi a spus:

— Am să trag în oblon!

Şi hotărând că, dacă afară e zi, plecăm imediat. Trase, şi din gaura lăsată de plumb nu ieşi nimic altfel decât era şi în cameră, adică întuneric şi puţind.

— Asta e! spuse Piticul aşezându-se şi turnându-ne vin.

După ce am băut, boier Lăpai aprinse o lumânare, se uită la feţele noastre obosite şi murdare, precum şi la armele şi la hainele împrăştiate prin cameră, şi uitătura lui trezi în noi un oarecare avânt războinic şi beţiv, aşa că în noaptea aia am plecat iar. Numai că de data asta era luna mai, anul 1821.

Afară ploua alene şi, mergând prin ploaie, boier Lăpai spuse:

— Era în luna aprilie poate şi noapte când am plecat să-i omor pe cei doi, pe mama ta şi pe Vaucher.

Şi eu călărind între ei şi gândindu-mă la Mamona cel Tânăr şi la ce spusese Piticul despre el:

— A venit în casa noastră, îmbrăcat mai luxos decât părea că ar trebui să se îmbrace un comisar eterist, şi fiindcă tot trebuia să strângă bani, s-a gândit că o parte din aceşti bani i-ar putea da fratele meu, de fapt la el a venit.

— Da! spuse boier Lăpai. A deschis gura şi a început să spună despre Eterie şi despre revoluţiune, precum şi despre dezrobire, şi la urmă de tot a spus că el e comisar cu ajutoarele.

— Numai că, spuse Piticul, părea mai curând comisar cu cheltuitul ajutoarelor decât cu strânsul lor, îţi dădeai seama de asta din prima clipă în care îl vedeai.

— S-ar putea să-mi fi dat seama, spuse boier Lăpai, dar atunci nu avea nicio importanţă ce credeam eu.

— Şi totuşi, spuse Piticul, la fel au crezut şi eteriştii când au aflat că a strâns doi saci cu aur.

— Poate, spuse boier Lăpai, dar nu s-a ştiut niciodată adevărul.

— Nu s-a ştiut, spuse Piticul, numai că tu, atunci când am plecat din casa noastră, i-ai dat ceva, nu mult, atât cât lipsea la unul din saci ca să fie doi, să-i poată lega la gură şi să zică: Ajunge!

— I-am dat! spuse boier Lăpai, stând întins şi cu ochii închişi şi zâmbind blând. Şi după ce i-am dat, am hotărât că trebuie să-i omor pe toţi, pe mama ta, pe Vaucher şi pe Mamona cel Tânăr, dar întâi pe cei doi. Era în luna aprilie, poate, atunci când am hotărât să-i omor, ne-a spus boier Lăpai cu puţin timp înaintea plecatului la Bucureşti.

Şi atunci Piticul, rânjind, spuse că şi el hotărâse la fel, numai că el începuse cu Vasile Mamona, iar nu cu mama mea sau cu Vaucher, fiindcă pe Mamona îl putea prinde mai uşor, ceea ce a şi făcut.

— Adică vrei să spui, am spus eu, că l-ai avut pe Mamona în mână o vreme şi ai făcut cu el ce ai vrut?

— Da! spuse Piticul. Atunci când a ieşit din odaia lui Lăpai, spuse şi arătă spre boier Lăpai, eu pândeam. L-a condus până la ieşirea casei noastre, fără să-şi ia rămas-bun, l-a lăsat acolo, în întunericul acela plăcut de dinaintea ieşirii, când între tine şi afară e o uşă grea şi închisă. Şi atunci, încă fiind în casa noastră, a scos punga pe care i-o dăduse fratele meu şi, nerăbdător, a început să numere monedele galbene şi cu pajură pe o parte. Era atât de absorbit de luciul nefiresc al aurului, încât nu m-a văzut aşteptându-l să termine, şi terminând, să fie prizonierul meu timp de două săptămâni.

Adevărul e că, în primăvara anului 1820, într-o miercuri a lunii aprilie, Mamona cel Tânăr, proaspătul comisar cu ajutoarele eteriştilor, îmbrăcat prea elegant pentru un preaproaspăt comisar, dar vrând să pară că este chiar asta, precum şi un soldat, să spunem, fiindcă avea toate armele necesare să-l arate întocmai aşa, zornăind din pinteni ca un husar ungur la contradanţ, şi-a ridicat mâna înmănuşată în negru şi, cu pumnul strâns, a bătut în uşa casei lui boier Lăpai.

— Îl văzusem deja, spuse Piticul întrerupându-mă iar, din foişorul unde îmi făceam de lucru cu o lunetă. L-am văzut cam cu o oră înainte să se oprească în faţa uşii noastre, să-şi strângă pumnul şi să bată în ea. Aşa că ştiam ce am de făcut.

Şi-a strâns pumnul şi a bătut în uşă, dar, înainte să bată, cam cu un ceas înainte de asta, dacă te-ai fi uitat cu o lunetă, întâi ai fi văzut o linie subţire şi tremurată, ca un

mal fin, desenat între ziuă şi noapte, şi stricând linia aceea, ieşind din întuneric, ai fi văzut apoi o siluetă făcând primul pas pe drumul care te putea duce la casa lui boier Lăpai, era Mamona cel Tânăr. Şi, neavând ce face, Piticul a făcut tocmai asta, s-a uitat printr-o lunetă. Şi, uitându-se, era normal să vadă, mai întâi câţiva porumbei graşi şi sălbatici zbătându-se în aer ca nişte muşte, şi apoi linia întunericului depărtându-se de casa lor ca o apă în reflux, şi din apa aceea, deodată, ieşind silueta lui Mamona, cel care, peste un ceas, zornăindu-şi pintenii, va bate în uşa casei lor.

Se făcuse o lumină ca o pudră de zahăr presărată peste lume. Stând în umbra unei crengi ca o sorcovă, din care, câteodată, cădeau alene flori veştede şi roz ofilit, Mamona aştepta ca zgomotul pumnului lovind uşa să se strecoare până la urechile cuiva, anunţându-i vizita. Casa părea încă adormită, şi atunci când s-a deschis, scârţâind prelung, un oblon, Mamona a crezut că, gata, aşteptarea lui în faţa uşii a luat sfârşit. Numai că de după oblon nu a apărut nimeni, aşa că a trebuit să aştepte iar şi să se întrebe tot timpul dacă să mai bată sau nu. A aşteptat atât de mult încât, până la urmă, a fost nevoit să mai ridice o dată mâna şi, strângându-şi pumnul, să lovească lemnul uşii.

— Numai că, spuse Piticul, nu avea de unde să ştie că va sta în faţa uşii mai mult decât ar fi putut să-şi închipuie vreodată şi din pomul de deasupra capului lui, un prun în floare, scurgându-se spre pământ petale ofilite. A stat atât de mult încât, într-un târziu, era nins tot şi pintenii nu i se mai vedeau de albul acela roz-murdar al florilor.

Înăuntru, băgându-şi ceasul la loc în buzunar, Piticul spuse:

— E ora nouă!

Şi apoi se aşeză la masă în faţa lui boier Lăpai şi, calm, aşa cum făcea în fiecare dimineaţă, a despăturit un şervet alb, l-a scuturat aplecându-se uşor spre stânga şi l-a legat la gât cu o mişcare dibace şi, fără să se uite la boier Lăpai, a băgat în gură o bucată de pâine unsă cu unt şi cu dulceaţă de mure, s-a strâmbat o clipă, simţind cum i se adună saliva de prin colţurile gurii, a mestecat un timp, şi când i s-a părut că e vremea potrivită, a înghiţit.

— Cred că a bătut cineva! spuse după ce înghiţi, în timp ce-şi ungea altă felie.

— Da! a spus boier Lăpai, începând şi el să mănânce, dar părând că se gândeşte la altceva decât la mâncare sau la vorbele Piticului.

O lumină parcă cernută dintr-o pânză rară şi verde se strecura prin ferestre până la ei.

— A aşteptat, spuse Piticul, şi aş putea spuse că a fost ghinionul lui personal, fiindcă era prima zi de Paşte. Aşa că nu am făcut decât să stăm în faţa unei farfurii cu ouă roşii, vopsite aşa, vasăzică, şi să ne uităm la ele în întuneric şi în linişte. Pe masă era un cozonac din care cineva mâncase altă dată şi din care ieşeau două stafide ca doi negi, am ciugulit o stafidă şi, molfăind-o şi uitându-mă la ouă, am spus:

— E ora unsprezece.

Boier Lăpai ciuguli cealaltă stafidă, se uită la ea ţinând-o între buricele degetului mare şi arătător, şi apoi, ca şi cum ar fi fost o stafidă de decor, o aşeză pe albul feţei de masă, înaintea lui, cam la jumătatea distanţei între el şi Pitic.

— Aşa că, spuse Piticul, nu mi-a rămas decât să întind mâna şi, întinzând-o, să mănânc şi a doua stafidă.

— Ar trebui să bem ceva!

— Da! spuse boier Lăpai, dar fără să facă altceva decât să o spună, pentru ca da-ul să se prefacă în băut şi mai ales în plăcerea de după băut.

— Adică vrei să spui, am întrebat, că ţi-ai petrecut prima zi de Paşte mâncând două stafide şi aşteptând să mănânci şi restul?

— Da, spuse Piticul. A fost singurul Paşte pe care l-am petrecut mâncând două stafide dintr-un cozonac vechi şi aşteptând să se întâmple şi altceva decât asta, dar ştiind că tot ce o să se întâmple va fi numai aşteptarea de după mâncatul stafidelor.

— N-aveai decât, spuse boier Lăpai, să întinzi mâna iar, să iei sticla cu vin şi să bei.

O lumină ca atunci când intri în biserică dimineaţa se făcu în camera lor şi, venind, o slugă aduse pe o tavă o bucată de friptură de miel aburind şi o puse în capătul mesei, la doi metri de cei doi, de boier Lăpai şi de Pitic. Lăsând furculiţa cu care se ajutase mohorât până atunci, boier Lăpai luă un ou roşu din farfurie şi în ou zdrăngăni ceva ca o piatră învelită în vată, şi oricum îl puneai pe masă, oul se aşeza ca un Hopa-Mitică vesel şi nepăsător:

— Fiindcă, spuse Piticul, erau nişte ouă pe care le vopsisem cu zece ani în urmă.

Boier Lăpai se jucă o vreme cu oul acela, în timp ce Piticul hărtănea mielul aburind şi făcându-l să saliveze, cu un cuţit şi cu o furculiţă. Îşi alese o bucată, o trânti într-o farfurie, şi din friptură săriră stropi uriaşi şi graşi şi învăluiţi în mirosuri îmbietoare, plutiră prin aer o vreme, ca nişte corăbii greceşti altădată.

Boier Lăpai privi stropii lăbărţându-se sub nasul lui pe faţa de masă, dar nu spuse nimic. Piticul, fără să se uite în altă parte decât înspre ceea ce rămăsese din miel, restul, şi cu furculiţa şi cu cuţitul în mână, desprinse cu grijă muşchiul de de-a lungul şirei spinării şi ţinându-l în

furculiţă ca pe un şarpe tocmai învins, îl tăvăli prin zeamă, apoi repede îl puse cu furculiţă cu tot pe o farfurie.

Aşa că acum bucata aceea de carne, muşchiul, se odihnea nepăsătoare şi stingheră pe porţelanul neprimitor al farfuriei şi aşteptând să fie mâncată.

— Poftim! spuse Piticul şi aşeză delicat farfuria în faţa lui boier Lăpai.

Apoi înfipse altă furculiţă într-un castron cu salată, şi când o trase, în furculiţă se aranjaseră lăptucile ca nişte soldaţi morţi. Depuse furculiţa în farfuria cu muşchiul, şi acum era ca şi cum un şarpe ar fi dormit într-un desen cu lăptuci şi furculiţe pe o farfurie.

Trecuse deja un ceas de când, cu pumnul, Mamona bătuse în uşă. Aşezându-se, Piticul se hotărî deodată chiar să mănânce, dar înainte de a o şi face, spuse:

— Cred că bate cineva! dar ştiind că bate, şi cine.

Şi boier Lăpai, împingând uşor farfuria din faţa lui, cu un aer de parcă ar fi terminat de mâncat, spuse:

— Aşa că nu numai că ştia cine este în faţa uşii noastre şi aşteptând ca după bătutul în uşă să i se deschidă, dar era hotărât să-l lase să aştepte mult mai mult decât şi-ar fi închipuit că va aştepta pentru o pungă cu aur.

— Avea deja doi saci, spuse Piticul, numai că la unul din ei lipsea puţin, destul însă ca să nu poată spune: „Am doi saci cu aur”, şi, spunând asta, să nu-i mai pese de nimic din ceea ce ar fi putut să se întâmple înainte să-i aibă. Aşa că acum îi păsa.

Mamona cel Tânăr a aşteptat în faţa uşii lui boier Lăpai toată dimineaţa primei zile de Paşte şi din când în când bătând cu pumnul în uşă şi simţind cum florile veştede ale prunului îl îngroapă încet şi veşnic şi necontenit.

Prima zi de Paşte a început cu Mamona în faţa uşii, bătând cu pumnul în ea şi aşteptând să i se deschidă şi deschizându-i-se să poată spune despre revoluţiune şi despre greci şi cum că el este comisar cu ajutoarele pe care revoluţiunea şi grecii le strâng de prin ţară şi că dacă n-ar vrea şi boier Lăpai să dea ceva, vreo pungă, două, să spunem, numai că i s-a deschis altă dată, adică nu atunci când a bătut în uşă şi a aşteptat. I s-a deschis spre seară, atunci când boier Lăpai, sculându-se din somnul de după a doua masă a zilei, a privit în tavan, şi pe tavan, alungindu-se dinspre asfinţit, era umbra fumurie şi parcă adormită a lui Mamona cel Tânăr.

— A aşteptat, am spus, cu nepăsarea celui care vine să ceară în numele altora, dar ştiind că orice prelungire a acestei aşteptări înseamnă un ban în plus în punga pe care o va primi şi că, până la urmă, toate pungile acestor aşteptări vor fi ale lui.

— Nu, spuse Piticul, fiindcă n-a primit mai mulţi bani decât ar fi primit dacă i s-ar fi deschis imediat. Aşa că a aşteptat de pomană şi, năduşind în amiaza acelei zile de Paşte şi ştiind că noi ştim că e în faţa uşii noastre, făcând pe revoluţionarul, şi într-o vreme, cam atunci când am spus: „Cred că bate cineva!”, s-a hotărât să aştepte pur şi simplu pentru a vedea cât suntem noi în stare să aşteptăm. Ştia însă că suntem în stare oricât şi s-a ambiţionat să ne pună la încercare. Aşa că atunci când am spus: „Cred că bate cineva!”, boier Lăpai şi-a împins farfuria din faţă şi a spus: „Să aştepte!”, şi apoi ridicându-se, şi Piticul ridicându-se şi el. După ce am spus asta, „Cred că bate cineva!”, am ştiut că i se va deschide până la urmă, va intra în casa noastră şi, după o scurtă convorbire cu boier Lăpai, îşi va primi punga cu aurul care îi lipsea la unul din saci.

— I-am dat aurul acela, spuse boier Lăpai, şi am aşteptat să plece, şi după ce am aşteptat atât cât a fost nevoie, în seara aia care se lăsase uşor peste lume, m-am hotărât să-i omor pe cei doi, pe mama ta şi pe Vaucher.

Boier Lăpai l-a primit în casa lui pe Mamona cel Tânăr în ziua de 21 aprilie, anul 1820, într-o miercuri, dar înainte să-l primească, l-a lăsat să aştepte în faţa uşii toată dimineaţa acelei zile, şi amiaza, şi chiar după-amiaza, şi, după ce l-a lăsat să aştepte cât a avut chef să-l lase, mult înainte ca răbdarea celui care aştepta să se fi terminat, l-a primit în casă, i-a ascultat vorbele despre revoluţiune şi Eterie şi pe urmă i-a dat o pungă cu bani. Şi Mamona cel Tânăr, buimăcit de reuşită, fiindcă, nu-i aşa?, acum avea cei doi saci cu aur pe care hotărâse să-i strângă, buimăcit, dar vesel, oprindu-se în faţa uşii dincolo de care ar fi fost liber, dar nu numai liber, ci având şi doi saci cu aur, a scos punga pe care o primise şi, fără să-i pese de nimic, a început să numere banii cu pajură şi cu Maria Terezia sau Franciscus pe ei şi, lucind stins, culoarea aceea alunecoasă a aurului, luându-i minţile. Şi din cauza luciului aceluia şi a număratului, nu l-a putut vedea pe Pitic, şi poate şi din cauza întunericului de dinaintea ieşitului. Nu l-a văzut, aşa că nu a văzut nici ciocanul de lemn, cu coadă lungă, pe care, crăcănându-se, Piticul îl ridicase cu amândouă mâinile, şi stând aşa în spatele lui Mamona şi aşteptând ca acesta să termine cu număratul, şi după ce a terminat, ciocanul ăla ca o măciucă să-l lovească în moalele capului, şi întuneric şi linişte iar. Nu a văzut nimic din toate astea.

Şi Piticul spunând:

— Cred că bate cineva!

dar ştiind tot ce se va întâmpla, adică aşteptatul şi apoi restul, şi boier Lăpai spunând:

— Să aştepte!

fără ca vreunul dintre ei să fi mâncat ceva, altceva decât Piticul două stafide, iar boier Lăpai nimic.

Privind friptura deja sleită, Piticul, în timp ce bătăile în uşă nu mai conteneau, spuse:

— Cred că o să aibă atâta răbdare să bată până când i se va deschide! şi ieşind.

Rămas singur, boier Lăpai se aşeză la masă, cu coatele sprijinite pe ea şi aşteptând şi privind farfuria cu ouă vopsite, şi de aceea roşii şi galbene şi verzi.

— S-a prăbuşit ca un sac pe care nu mai ai chef să-l cari! spuse Piticul în timp ce, ajunşi la barierele oraşului, ne opream o clipă şi privind.

Era primăvară deja, şi restul.

— Aşa că, spuse Piticul, acum nu mai aveam decât un singur lucru de făcut, să aştept, şi aşteptând, într-o zi, boier Lăpai, fratele meu, să vină şi să-mi spună că i-a omorât pe cei doi. Numai atunci, spuse, eram hotărât să-l omor pe Mamona cel Tânăr.

Îşi scoase capul din armură şi se uită la mine, şi pe lângă mine, spre oraşul unde în sfârşit ajunseserăm, la turlele lui nenumărate răsărind din verdeaţa şi din liniştea acelei dimineţi a anului 1821, şi ştiind că.

— Am ajuns! spuse boier Lăpai simplu şi, îmboldindu-şi calul, porni înaintea noastră.

Şi ca nişte morţi urmându-l, trecurăm de bariera oraşului, ne înfundarăm în verdeaţă şi tăcere şi umbră. Un soare uriaş şi roşu răsări într-o margine şi apoi clopotele începură să bată arar.

Am ajuns în Bucureşti în anul 1821, mai 27, aşa că a fost o călătorie mai lungă decât ne-am fi închipuit că o să fie, tot stând şi vorbind şi chiar mergând, dar şi atunci vorbind, boier Lăpai spunând:

— Am aşteptat, spuse boier Lăpai, tot atât de mult cât a aşteptat şi Mamona cel Tânăr în faţa uşii, numai că el

aştepta să i se deschidă, iar eu să mă hotărăsc să-i deschid, aşa că nici măcar nu am aşteptat fiecare la fel de mult, chiar dacă, după ceas, timpul era acelaşi.

— Ştia însă, spuse Piticul, că îi va deschide, şi o ştiam şi eu atunci când am ieşit din cameră, după ce mâncasem cele două stafide şi spusesem despre bătutul în uşă, şi mai ştiam că îi vei da şi ce îţi va cere, aurul acela care îi lipsea la unul din saci, ca să aibă doi şi să nu-i mai pese de nimic pe lumea asta. Şi pe urmă a spus: „Să aştepte!” şi de fapt ai început să aştepţi tu şi crezând că vei avea tăria să aştepţi mai mult decât o poate face el stând în faţa uşii şi năduşind.

— Da, spuse boier Lăpai simplu, aşa am crezut.

Până la urmă i-a dat banii, asta spre seară, dar nu fiindcă celălalt, Mamona cel Tânăr, reuşise să-l convingă vreun pic de rostul banilor, chiar dacă a vorbit îndelung despre rostul lor, arătând şi hârtiile trebuincioase unui asemenea rost, pe măsură ce vorbea, boier Lăpai era tot mai convins că banii nu vor ajunge niciodată acolo unde, hotărându-se brusc şi scârbit, i-a dat el.

— Numai că, spuse Piticul cu răutate, îi era scârbă de sine, iar nu de proaspătul comisar cu ajutoarele mavroforilor, Vasile Mamona. Bănuiam că o să-şi primească banii, a spus Piticul, altă dată, pentru care aşteptase atâta, aşa că nu mi-a mai rămas decât să aştept şi eu ca unul din ei să se hotărască: fratele meu să-i deschidă sau Mamona să plece. Numai că în planul meu era şi deschiderea uşii, adică tocmai ce boier Lăpai nu voia să facă. Şi atunci, în timpul celei de a doua mese, o masă adevărată de astă dată, mâncând şi bând şi părând că nimic nu se întâmplase cu adevărat, bătutul în uşă şi aşteptatul, am spus: Mamona a venit să ceară ceva, spuse Piticul cam pe la ora două din ziua aceea de Paşte, şi privindu-l pe boier Lăpai care mesteca mohorât, oprindu-l

din mestecat cu cuvintele astea. Şi dacă e aşa, nu o să mai plece niciodată din faţa uşii noastre.

Boier Lăpai înghiţi ce avea în gură, înfipse furculiţa într-o bucată de carne şi, în timp ce o tăia, spuse, înveselit parcă deodată:

— N-are decât!

Şi înainte să mănânce din nou, bău cu poftă vinul dintr-un pahar plin pe jumătate, îşi turnă şi bău iar, şi când lăsă paharul, degetele lui şterseseră în cinci locuri abureala de pe el, şi în ştersăturile alea, patru şi una, Piticul se va vedea de cinci ori, şi când paharul fu iar plin, tot de cinci ori, dar acum gălbui şi cu capul în jos.

— L-am lăsat să spună, spuse Piticul, „n-are decât”, şi să şi bea, şi apoi am spus: Spre seară îi vei deschide şi îi vei da ce-ţi cere!

— Adică ce? întrebă boier Lăpai nepăsător.

— Bani! spuse Piticul şi, sculându-se, ieşi.

— I-a dat banii, a spus Piticul, şi, după ce i-a dat, i-a întors spatele, şi Mamona transpirase deja privind aurul care îi mai lipsea la unul din saci. Era aproape cu un picior afară din casa noastră, dar nu mai vedea nimic din cauza luciului acelui metal preanobil ce i se arătase, şi acum era al lui. Tu aşteptai să plece, iar el să-şi recapete vederea cea bună care să-i arate mai repede uşa şi drumul. Şi pe urmă, atunci când a văzut iar aproape la fel ca mai înainte, nu-i mai era de niciun folos, fiindcă atunci era în camera mea şi atârnând cu capul în jos la o înălţime oarecare de duşumea şi holbându-se la ea. Aveam să-l ţin aşa timp de şase zile şi aşteptând ca tu să te hotărăşti să-i omori pe cei doi, pe Vaucher şi pe iubita lui, şi atunci aveam să-l omor şi eu pe Mamona, ce mai rămăsese din el după statul atârnat atâta vreme şi din când în când zbătându-se şi cerând apă.

— Era în luna aprilie poate, cu flori scuturându-se peste pământ, acoperindu-i urâciunile, când am plecat să-i omor pe cei doi. Am mers o vreme nehotărât, spuse boier Lăpai.

Intraserăm deja în Bucureşti, urmându-l pe Tudor, şi mohorâţi şi războinici şi tăcuţi, numai Piticul vorbind tot timpul din armura lui prea mare, vesel şi nepăsător în faţa morţii care îl aştepta, răbdătoare şi rânjită. Şi prin soare şi umbră şi praf ne întâmpinau o revoluţie sfârşită şi un Tudor mort, sau ca şi mort, şi cete de panduri cheflii şi batjocoritori văzându-ne, şi mahalagii treziţi prea de dimineaţă şi aruncând cu pietre după noi, ciudaţii războinici; o piatră lovi armura Piticului şi un zgomot ca atunci când împuşti o pasăre se ridică spre cer. Şi printre râsete şi fluierături şi pietre, mişcându-ne alene şi nepăsători, poposirăm în sfârşitul acela de revoluţie.

Piticul a aşteptat până a ajuns la han ca să ne spună că s-a plictisit de toată expediţia asta ridicolă şi că-i trece prin cap să se întoarcă. Hangiul ne privea cu mâinile pe burtă, ajutându-ne, cu un surâs batjocoritor, debarcarea.

— Adică ce vrei să spui? întrebă boier Lăpai, prefăcându-se preocupat de şa sau poate de altceva. Dumnezeu mai ştie, preocupat însă.

O grămadă de muşterii fără treabă se strânseseră să ne privească. Piticul îşi puse coiful în vârful suliţei, apoi mă strigă să-l ajut să coboare de pe cal.

— Sper că nu s-a terminat revoluţia, îmi spuse în timp ce-l purtam spre pământ.

Câţiva oameni se cruciră văzându-l pe picioarele lui.

Sosisem târziu, Tudor era deja mort în vremea aceea sau ca şi mort dacă nu-l omorâseră până atunci. Câţiva panduri dezertori ar fi băgat mâna în foc că e mort. În timp ce intram în han, Piticul spuse:

— N-are nimic! Cu aurul ăla al lui Mamona o să facem noi o revoluţie mai mică.

— Care aur? întrebă boier Lăpai aşezându-se la o masă.

— V-am mai spus cred, spuse Piticul, ăia doi saci pe care i-a strâns Mamona pentru greci.

Bănuisem dintotdeauna o atare întâmplare, aşa că n-am spus nimic. A spus boier Lăpai:

— Adică vrei să spui că aurul ăla a ajuns la tine?

— A ajuns e prost spus, spuse Piticul.

M-am înecat şi am început să tuşesc.

— Uită-te în tavan! spuse boier Lăpai grijuliu.

Am privit în tavan şi cei doi tăcură aşteptând efectul uităturii.

Apoi Piticul spuse:

— Mamona stătea atârnat în camera mea cu capul în jos de o mulţime de zile. În ziua când fratele meu a plecat să-i omoare pe cei doi, a început ploaia. Nu mi-a rămas decât să aştept să se întoarcă şi să spună: „Gata, am făcut ceea ce trebuia să fac când am plecat”.

— Poate că ploua! spuse boier Lăpai. Şi dacă ploua, mi-am pus un sac în cap, am ieşit din casă şi, ocolind băltoacele mai mari, am început să merg. Când am ajuns, ploaia a stat o vreme.

— Stătea atârnat cu capul în jos, spuse Piticul, şi limba îi atârna din gură ca o plantă uscată. În a treia zi de stat aşa, mi-a propus să-mi spună unde are ascuns aurul acela, iar eu să-i dau drumul.

— Era tăcere, spuse boier Lăpai, apoi ploaia începu din nou, ca o moară mergând în gol. Stăteam rezemat de un copac şi priveam casa în care cei doi aşteptau să vin. Nu ştiam ce să fac. Mi se părea caraghios să bat la uşă, aşa că am aşteptat.

— După ce mi-a spus de aur, spuse Piticul, două zile m-am gândi la ce mi-a spus şi, credeţi-mă, nu mi-a fost prea uşor, mai ales că aurul acela nu mă atrăgea deloc. Cel mai simplu ar fi fost să-l sugrum şi, în timp ce fac asta, să privesc cum se holbează la mine şi să mă bucur. Numai că Mamona credea că cel ce se va holba voi fi eu.

— M-am gândit multă vreme, spuse boier Lăpai, cum aş putea intra în casa celor pe care voiam să-i omor. Ploaia se oprise din nou şi eram un pic trist. Se făcuse o lumină alburie şi din pământ ieşeau aburi. Într-o vreme m-am hotărât şi, fără să-mi mai pese de nimic, am intrat.

— Fiindcă, intră în vorbă un călugăr dubios care trăsese până atunci cu urechea la ce spunea Piticul, sugrumarea unui diavol reprezintă plăcerea supremă, după cum spune şi Ignatiu de Loyola în *Liberul arbitru*: „Diavolii sunt mulţi şi şireţi şi omul trebuie să se ferească de ei şi să încerce să-i sugrume din sufletul lui”, iar în altă parte şi altul, presfântul Andrei al Bisericii Ortodoxe, în scrierile sale de la Moscova, spune: „Chipul Diavolului trebuie sugrumat din mintea noastră, nefiind bucurie mai mare într-aceasta după aceea”.

— Casa mă întâmpină rece şi întunecoasă, altfel decât afară, spuse boier Lăpai. Am înaintat o vreme bâjbâind, până când s-a deschis o uşă şi lumina de dincolo m-a izbit pentru ochii celor care ar fi avut chef să mă privească. Arătam ca un strigoi buimăcit de cine ştie ce petrecere la sfârşit.

— Iar apoi sunt scrierile despre strigoi, spuse călugărul, spre disperarea Piticului, iar eu, spuse, sunt autorul unei asemenea lucrări, şi anume: *Despre foloasele şi trebuinţele adevăratei împărtăşanii în alungarea strigoilor*.

Hangiul se proţăpise lângă noi şi căsca gura la vorbele călugărului. Închise gura pentru a spune:

— Domniile voastre sunteţi războinici, după câte am putut eu pricepe, mai ales dânsul, spuse şi arătă spre Pitic, dar mai cu seamă spre armura lui ruginită, şi oraşul este în vreme de război, aşa că se pare că aţi nimerit tocmai unde trebuia. Eu, după cum aţi putut constata, sunt hangiu. Vremurile sunt mai mult decât tulburi, iar căpetenia oraşului, acel Tudor, se pare că a fost omorât de Mavrofori.

La cuvântul Mavrofori, mai mulţi panduri beţi începură să urle ca apucaţii, îşi descărcară pistoalele în tavan, apoi se potoliră.

— Bande de dezertori cutreieră oraşul, prădându-l. Turcii, care sunt aşteptaţi ca nişte adevăraţi salvatori, nu prea au chef să se amestece, de frica ruşilor. Dacă aţi catadicsi să ieşiţi, aţi putea vedea oraşul fumegând. Ceea ce se aude acum e o salvă de tunuri. Mavroforii se încaieră cu pandurii trădaţi. Va să zică toate astea sunt faptele.

— Ce dracu vrea ăsta? spuse Piticul şi rânji, apoi scoase un pumnal lucitor şi se preocupă de o halcă de carne de oaie pe care ne-o pusese hangiul pe masă înainte să-şi înceapă logosul.

— Carnea de oaie, spuse călugărul răpciugos, cu un aer doctoral, nu e recomandabilă unei flegme caustice, seul fiind în contradicţie cu acizii bilei, precum şi cu cheagul splinei, apoi salivă zgomotos.

Un ţăran puţind a oaie udă îşi făcu o cruce mare, speriat de atâta ştiinţă.

— Numai că, spuse Piticul în timp ce-şi vedea tacticos de operaţie, Galen recomandă seul, precum şi vinul puţin acrit de oxizii aerului, în vremuri tulburi, ca astea de acum. Carnea de oaie îngroaşă sângele, ceea ce este recomandabil în caz de hemoragie provocată de plumb, ascute simţurile, întărind credinţa în victorie, datorită asemănării ce există între seu şi substanţa creierului, sporind-o după digestie într-atât încât, fiindu-şi suficientă

sieşi, surplusul se revarsă în celelalte organe dându-le puterea de a acţiona după bunul lor plac, lucru mai mult decât de folos în război, unde nu ştie mâna ce face capul şi invers, apoi înghiţi fericit o bucată uriaşă de carne de oaie.

— Mama ta se ivi atunci în lumină. Era despletită şi cu privirea pierdută. S-a uitat o vreme la mine, neştiind cine sunt, şi, luându-mă drept vreo slugă, mi-a spus: „Ce dracu faceţi cu apa aia caldă?!”. Apoi a izbucnit în plâns, şi o vreme am stat s-o consolez. După ce m-a recunoscut, mi-a povestit tot ce se întâmplase. Vaucher, care mâncase ca un căpcăun la masa de seară, nu putuse dormi toată noaptea din cauza unei colici intestinale. Aşa a spus ea, colică nenorocită, dar când l-am văzut era aşezat pe un ţucal în mijlocul patului şi puţea de te trăsnea. Mama ta s-a repezit cu o batistă şi i-a şters fruntea îmbrobonată de sudoare. M-am aşezat, aproape leşinat de miros şi căldură, în timp ce Vaucher spunea: „Iată rodul nefericit al digestiei sănătoase”. Am mai putut spune da, apoi cred că am leşinat.

— Numai că, spuse călugărul salivând abundent, oaia reprezintă un fel de *horror vacui* pentru miel, iar mielul ştim cu toţii ce simbolizează şi de aceea reprezintă un păcat capital să mănânci miel, şi în cazul de faţă oaie. Numai turcii mănâncă oaie.

Din nou se auziră tunurile şi o hărmălaie întinsă peste dealurile oraşului.

— Eu sunt un hangiu cinstit, spuse hangiul, numai că, în vremurile astea, ca să rămâi cinstit trebuie să te aperi, şi de când lumea un hangiu cinstit a luptat ca să fie cinstit, aşa cum am hotărât să lupt şi eu. Meşteşugul armelor îmi repugnă şi am fost nevoit să angajez câţiva bărbaţi viteji să-mi apere hanul şi cinstea. Dânşii, spuse şi arătă spre pandurii chercheliţi, sunt primii bărbaţi viteji hotărâţi să-mi

apere onoarea. Şi acum, văzându-vă pe voi, şi când spuse asta arătă spre Pitic, acelaşi gând mi-a frământat mintea.

— Iar eu, spuse umflându-şi pieptul scofâlcit călugărul, sunt adeptul doctrinei jainiste, şi anume al principiului care porunceşte de a nu omorî şi a nu vătăma fiinţele vii. Şi, după cum ştim, oaia este una din fiinţele vii de le-a hărăzit Domnul pe pământ.

— Chiar dacă e aşa, fiinţă vreau să spun, oaia şi-a istovit de mult acel har numit *nisus formativus*, adică e ca şi moartă, fiind ea fixată în formă definitiv şi de mult, aşa că eu nu fac decât să mănânc ceva mort, spuse Piticul, spre uimirea călugărului.

— Fiind domniile voastre şi nişte cărturari, spuse hangiul, după cum se poate observa şi din cele spuse despre „voinţa formativă" şi despre mortificarea oii care şi-a consumat această voinţă devenind ceea ce e, după cum într-un fel păţim cu toţii, şi deoarece eu m-am gândit că nu ar strica să-mi păstrez minunata alcătuire ce mi-a fost dată, angajându-le pe domniile voastre ca să mă apere pe mine şi avutul meu.

— Numai că nouă puţin ne pasă de asta, spuse Piticul.

— Oferindu-vă, pentru serviciile aduse, hrană şi băutură oricâtă, precum şi adăpost în odăile cele mai bune ale acestui han.

— Ne vom gândi! spuse Piticul, privind minunata ciozvârtă de oaie bine împănată cu seu.

Înnebunit de poftă, călugărul nu mai rezistă, se repezi ca un uliu şi smulse de pe masa noastră halca, ascunzând-o la repezeală sub sutană. Spuse apoi:

— Nu mai pot rezista amărăciunii ce mă încearcă văzându-vă căzuţi în păcat, apoi se retrase într-un colţ, închinându-se şi salivând, ca şi cum ar fi mormăit o rugăciune.

— Deoarece, spuse Piticul, hrana noastră s-a dus, vom accepta.

— Cum poate să-ţi treacă aşa ceva prin cap? întrebă boier Lăpai.

— Simplu, spuse Piticul. Ar fi o greşeală să ne lăsăm omorâţi altundeva decât la o masă îmbelşugată şi pe gratis.

— Când m-am trezit din leşin sau ce-o fi fost, a spus boier Lăpai, eram în altă cameră şi mama ta îmi tampona fruntea cu acea licoare numită oţet aromatic. Aş fi avut chef să stau aşa cât mai mult timp, dar gândul de a profita de bunăvoinţa ei mă trezi de-a binelea. „Te-ai trezit!”, spuse ea şi mi se prăvăli în braţe, mult mai grea decât m-aş fi aşteptat. Am încercat să mă mişc sub greutatea ce mă apăsa, dar acest lucru a fost cu neputinţă. Eram prins ca într-o capcană.

Retras într-un colţ, călugărul ronţăi ultima bucăţică din ceea ce fusese un minunat ciolan de oaie, apoi se apropie iar de masa noastră.

— După două zile de gândit, spuse Piticul, am spus nu. Eram la masă când mi-a venit această idee, vreau să spun, la începutul unei mese îmbelşugate, şi după aceea mâncarea nu mi-a mai priit deloc. Mamona nu mai era atârnat cu capul în jos, şi-l ţineam legat cu o sfoară de piciorul mesei. Sfoara era simbolică, fiindcă nu mai putea sta în picioare din cauza atârnatului. Am spus nu, deci, după două zile de aşteptare bănuiesc că-şi închipuia care va fi răspunsul. Stătea încovrigat sub masă.

— Cuvântul încovrigat se potriveşte minunat unui diavol lihnit, spuse vioi călugărul.

Se lăsase întunericul peste noi şi hanul se umpluse cu fel de fel de lume. O tânără oarecare mi se aşezase pe genunchi şi, în timp ce-mi sorbea din pahar, cu mâna

rămasă liberă mă pipăia, încercând să afle cât de plină mi-e punga. Am lăsat-o să-şi vadă de treabă şi am ascultat.

— Un strop de vin n-ar strica, spunea călugărul. La fel am crezut şi într-o zi din postul mare al Paştelui, acum doi ani. Încercam să mut stupii din locul de iernat împreună cu fratele Paisie, când deodată m-a trăsnit gândul ăsta, care va să zică. Nu ştiam ce să cred despre mine, când Paisie a spus: „Ieri am dus polobocul cu vin de împărtăşanie la locul lui”. Soarele îmi încălzise spinarea, chit că Paştele cădea în anul acela mai devreme ca de obicei. Era un soare scămoşat, poposit spre amiază. Năduşisem tot.

Fetişcana din braţele mele chicoti, apoi spuse:

— Ce mai călugăraş spurcat!

— L-am privit pe Paisie în ochi, spuse călugărul, apoi o luarăm la picior spre locul ăla de-l ştia el. Un diavol mic, încovrigat în iarbă, la soare, râse subţire în urma noastră.

Călugărul se aşezase deja şi bea vârtos din carafă. Hangiul veni din nou întrebându-ne dacă ne-am hotărât. Cei doi panduri hotărâţi erau deja beţi morţi şi făceau scandal. Câţiva negustori graşi, care se prefăceau că joacă zaruri, trăgeau speriaţi cu coada ochiului la cei doi.

— Trăiască Tudor! strigă unul dintre ei, apoi izbi cu pumnul în masă.

Un mavrofor tinerel, deghizat în domnişoară, tresări speriat, vru să spună ceva, apoi, aducându-şi aminte că nu trebuie să vorbească, îşi mişcă numai buzele ca un peşte nimerit din greşeală pe uscat. Lângă Pitic se aciuase o altă tânără, soră bună cu cea din braţele mele. Era grasă, şi pe faţa rotundă, buzele i se desenau ca două lipitori puse la treabă pe ceafa unui popă apoplectic. Apoi lipitorile se agitară nefiresc, gura i se rotunji ca un fund de găină şi se lipi drăgăstoasă pe unul din ochii Piticului.

— Vinul acela, spunea călugărul, era ascuns într-un gârlici răcoros şi îmbietor. Îi dădurăm cep şi curse galben

şi gros, gâlgâia ca untdelemnul, făcându-ne să salivăm. Nu aveam din ce bea, aşa că închinarăm pe rând. Băui primul, îmi alunecă vârtos în burtă şi îmi limpezi privirea.

Veniră mai mulţi negustori greci cu feţele îndobitocite de frică, înaintară frecându-şi bucile transpirate, unul din ei îşi agită mătăniile şi spuse:

— Veniră turcii, fraţilor, e prăpăd!

De la o masă aşezată în umbră se ridică un poetastru prost văzut de domnie. Avea o privire sticloasă de tuberculos. Strigă cu o voce subţire, îngrozindu-i şi mai tare pe grecotei:

— Ţara asta multe-ndură,/ noi tăcem cu toţi din gură.

— Bravo! strigă un pandur.

Negustorii români huiduiră. Poetastrul încercă să se caţere neîndemânatic pe o masă, gâfâind şi agitându-şi pletele slinoase. Încolăcit de muiere, Piticul îşi scoase la iveală capul hidos, ca o broască-ţestoasă.

— Când s-a auzit ultima gâlgâitură, ca un râgâit scos de o burtă goală, ne-a cuprins o tristeţe adâncă. Fratele Paisie căzuse într-o rână. Încerca să-şi smulgă pantalonii groşi de postav şi nu reuşea deloc. Îmi spuse gâfâind: „Ajută-mă!”. L-am ajutat înfricoşat, dar văzându-i bucile roze, frica îmi dispăru.

Poetastrul reuşise să se urce pe masă şi acum se clătina printre sticle.

— Fraţilor! ţipă disperat şi stropi mari de salivă plutiră prin aerul vâscos al hanului, ca nişte fulgi de zăpadă, apoi poposiră lipicioşi pe chelia unuia dintre negustorii greci. Fraţilor, ţipă din nou, şi totul se repetă aidoma, să ne unim, fraţilor, şi să luptăm până la unu’! Multe-ndură ţara asta,/ Noi de-acuma spunem Basta! ţipă.

Era începutul poeziei pentru care domnia nu-l prea înghiţea şi pentru care fusese închis doi ani la Plumbuita.

— Vino! îmi şopti femeia din braţe.

Nu i-am dat atenţie. De după grăsană, Piticul spuse:

— Am aşteptat zilele alea ca un prost. Fiindcă ar fi trebuit să-mi închipui că Lăpai nu va face nimic. Adică să-i omoare pe cei doi.

— Într-un târziu, am reuşit să mă strecor pe sub cărnurile care mă striveau. Mama ta era o adevărată matroană în vremea aceea. De undeva, Vaucher striga cu o voce piţigăiată. M-am luat după strigăt şi am ajuns în camera unde îl lăsasem. Era tot pe ţucal, numai că acum ţucalul se vedea întreg sub cracii lui. „Tu eşti?!”, spuse când mă văzu. Nu mai puţea aşa tare şi m-am aşezat. M-am gândit că e momentul să încep să-l omor. „Digestia, dragul meu, spunea el, e un lucru mult mai complicat decât îşi închipuie bieţii muritori.” M-am ridicat şi am început să mă plimb prin cameră. Mirosul de cloacă îmi încordase iar nervii. Simţeam nevoia să-l omor în momentele acelea, şi totuşi, n-am avut curaj s-o fac. „Materia fecală, spunea el, a fost considerată mult timp pur şi simplu ca materie degradată, din care spiritul a extras orice suflu divin.” M-am aşezat din nou şi am închis ochii.

— Fraţilor, ţipa poetastrul cocoţat pe masă, cu ochii bulbucaţi şi cu o şuviţă de salivă scurgându-i-se pe bărbie, să ne eliberăm, fraţilor! şi, cu un gest suprem, îşi smulse cămaşa de pe el.

— Ăsta poate se dezbracă de tot! spuse fetişcana din braţele mele.

— Păcatul sodomiei cu fratele Paisie a încununat beţia noastră. Asta vrea să zică un exemplu pentru un diavol încovrigat în iarbă, încercând să se încălzească la soarele alburiu din primăvara aceea.

Îmi amorţiseră genunchii. Boier Lăpai moţăia în colţul lui, dar nu, deschise ochii şi spuse:

— Şi totuşi, am iubit-o pe mama ta, dar nu destul ca să am curajul s-o omor. Nu atât de mult ca să am acest curaj.

— Am ştiut că n-o să-i omoare, asta spre seară, a şasea zi din prima săptămână, spuse Piticul. Vasile Mamona era acum deplin în puterile mele. Intrase în starea aceea denumită de Aristotel entelehie.

— Stagiritul, spuse călugărul, care-i trăgea ocheade mavroforului tinerel şi speriat, a avut dreptate. Se frecă la ochi, gemu, apoi îşi mută scaunul mai aproape de mavrofor, dar nu destul de aproape, fiindcă spuse: Fratele Paisie şi cu mine intrarăm în entelehie ca într-o apă frumos aromitoare de la baia turcească.

La cuvântul turcească, mavroforul tresări, şi călugărul, profitând de aceasta, se trase şi mai aproape.

— E una din marile plăceri ale pederastiei, spuse şi întinse mâna spre tinerel.

Se auziră tunurile peste oraş, şi limbile roşii ale focului linseră cerul.

— N-or fi departe turcii! spuse arar cineva.

Întins pe masă, poetastrul îşi prelungea logosul în visul pe care i-l dăruiseră cei doi panduri angajaţi cu ordinea. Negustorii greci se retrăseseră speriaţi într-un colţ şi şuşoteau ceva. Hangiul ne aduse vin proaspăt şi, în timp ce turna, spuse:

— Sunt sigur că domniile voastre v-aţi hotărât să rămâneţi!

Boier Lăpai încercă moale să protesteze, dar Piticul spuse:

— Ne-am hotărât!

— Bravo, râse grăsana din braţele lui, o să ne distrăm grozav!

— N-o să ne prea distrăm! spuse Piticul şi încercă s-o îmbrâncească pe muierea din braţele lui.

— Ce-i?! izbucni grăsana mâniată.

— Nimic! spuse Piticul şi cu mâna liberă scoase de undeva un pistol uriaş pe care i-l propti între buci. Aşa! spuse Piticul calm, spre fericirea hangiului, care îşi văzuse unul din oameni sacrificat în mod inutil.

Toţi tăcuseră privind la ce se întâmplă şi aşteptând lupta între grăsană şi Pitic. Femeia se retrăsese strategic cu spatele la perete şi îşi rotea ochii furioasă.

— Fac ceva pe puşcociul ăla! spuse şi îşi suflecă mânecile, scoţând la iveală două braţe enorme, tatuate cu desene de un albastru-spălăcit.

Încercai să mă scol, dar Piticul îmi făcu semn să nu mă bag. Grăsana trase un vânt zgomotos ca un strigăt de luptă, făcând lumânările de pe mesele muşteriilor să pâlpâie îndelung.

Poetastrul se trezi din leşin şi, profitând de liniştea care se lăsase,

— Trase un vânt zgomotos, încercând să-l oprească în ţucal, nu reuşi şi gazele se strecurară printre poalele cămăşii, fluturându-le. Veni mama ta şi spuse: „Vai, dar aici pute!”, ceea ce nu era deloc o minciună. „Trăim într-o lume searbădă, draga mea”, spuse Vaucher şi-şi flutură coatele ca un păsăroi uriaş vrând să-şi ia zborul. „Ştiu un singur loc, spuse, unde nu pute, şi acela e – *topos atopos* – al bietului Platon, dar acolo nu cred că femeile au ce căuta.” Mama ta îi şterse sudoarea de pe frunte, apoi îl sărută drăgăstoasă. Am mormăit ceva, apoi m-am sculat şi am dat să plec. Îmi amorţiseră picioarele şi primii paşi i-am făcut nesigur.

începu să zbiere iar ca un apucat ceva despre deşteptare. Nu apucă să spună prea multe, fiindcă grăsana se repezi ca o furtună la el, îl prinse în braţe şi, fără prea mare efort, îl săltă deasupra capului, apoi îl lipi de unul din pereţi, cu o zvâcnitură înfricoşătoare. Răsună

un ţipăt ca de găină când vrei să o tai şi nu se mai auzi nimic.

— Şi acum tu! spuse grăsana, întorcându-se spre Pitic.

Păşi cu un mers calm spre el, privindu-l în ochi. Piticul rămase netulburat şi-i înfruntă privirea injectată de furie. Încercă să-l înhaţe, dar acesta se strecură iute sub masă. Când masa zbură prin odaie, sub ea nu era nimic. Avui timp să-l văd pe Pitic printre picioarele larg răscrăcănate ale grăsanei, apoi nu o mai văzui decât pe grăsană, şi mirarea ce i se citi pe faţă, apoi durerea schimonosindu-i gura într-un urlet de fiară. Se întoarse şi într-una din buci luci nefiresc mânerul unui pumnal. Şi-l smulse din carnea însângerată, îl vântură prin aer, apoi picioarele începură să-i tremure şi se prăbuşi într-o baltă de sânge. Piticul se ivi ţanţoş de undeva şi-şi puse piciorul minuscul pe pieptul învinsei.

Aceasta horcăi, scuipă o flegmă murdară, apoi îşi înfipse dinţii în piciorul învingătorului. Se auzi un trosnet ca de os rupt şi grăsana rămase cu piciorul Piticului în gură. Un crac al pantalonului flutură o clipă ca un steag zdrenţuit şi Piticul se prăbuşi în necunoaştere şi în moarte.

— *Nu*! *spuse Piticul din colţul lui, şi camera se întunecă peste noi.*

— *Dumnezeu este o împlinire*! *spuse boier Lăpai stricând liniştea. Multă vreme am crezut că mă voi duce la mânăstire, spuse şi figura lui ascuţită se prelinse în ochii mei ca o lumină, după întâmplările acelea, spuse.*

— Şi acum încerc să-mi răscumpăr păcatul, spuse călugărul. Umblă zvonul că mai mulţi călugări de la muntele Athos s-au transformat în lumină, aşa că am pornit într-acolo. Diavolul ăla mic, încovrigat în iarbă, mi-a arătat adevăratul drum. Şi am mai auzit că e unul pe muntele Tabor, un călugăr ascet care va să zică, care mereu face lumină, de vine la el puhoi de norod să i se

închine, şi într-o căniţă aflată în pridvor lasă tot felul de bănuţi de aur, ba chiar şi mahmudelele sunt primite, dacă nu sunt de aur calp.

O lumină aurie se revărsă peste noi după negura nopţii.

— *Nu*! *spuse Piticul din colţul lui, şi camera se întunecă.*

— *Dumnezeu se va revărsa în noi, la sfârşit, spuse boier Lăpai şi ne vom face lumină peste neguri.*

— *Va fi întuneric la sfârşit*! *spuse Piticul.*

— *Suntem ca nişte cupe, spuse boier Lăpai, şi la sfârşit cupele se vor umple de harul lui.*

— Fraţilor, urlă din nou poetastrul trezit din leşin, să luptăm fraţilor, horcăi, duşmanul este întâi în noi, să-i izgonim, fraţilor, se îneca... şi un val de sânge îl podidi pe gură, bolborosi ceva, apoi se prăbuşi pe duşumeaua murdară. O carafă cu vin se răsturnă şi vinul curse, amestecându-se cu sângele lui.

— Trupul lui s-a făcut vin! spuse un ţăran şi îşi făcu cruce.

— *La sfârşit nu va mai fi nimic*! *spuse Piticul.*

Flăcări roşietice linseră cerul oraşului, îl înghiţiră bezmetice ca un sfârşit aşteptat.

Partea a treia

Capitolul şapte
Decembrie

În dimineaţa zilei de 18 decembrie, Tache se trezi devreme şi prost dispus. Îl durea capul, şi în gură avea un gust coclit pe care nu reuşi să-l înghită, oricât se strădui. Cu o seară înainte băuse vin împreună cu Bălăşeanu şi discutaseră politică, despre revoluţie şi despre ce va fi în

timpul şi după ea, dar acum, din toate astea, nu rămăseseră decât durerea de cap şi gustul din gură, precum şi o oarecare moleşeală în trup şi în braţe. Tuşi de câteva ori într-o doară, mai mult ca să-şi dovedească încă o dată că ceea ce simte i se trage de la băutură şi de la discuţii politice, şi nu de la vreo boală cuibărită deodată în el. Nu păru prea convins, aşa că îşi umplu un pahar cu apă, îşi clăti gura cam cu o treime din el, iar restul îl dădu pe gât. Apa îi căzu ca o piatră în stomacul pe care, şi aşa, şi-l simţea umflat şi tare şi, nehotărât, mai bău un pahar din apa aceea stătută, de peste noapte. Acum chiar că se simţea bolnav şi, în timp ce se întindea la loc în pat, apa îi clipoci în burtă, enervându-l. Râgâi şi puţin din lichidul pe care îl avea în el îi ajunse în gât, umplându-i gura de salivă şi de un gust mai rău decât atunci când se trezise. „Asta e!”, îşi spuse întinzându-se şi punându-şi mâinile sub cap ca un om care n-are nicio grijă. Stătu o vreme aşa, încercând să uite de durerea care îi zvâcnea în tâmpla dreaptă şi de gustul din gură. Când durerea se potoli, transformându-se într-o pulsaţie plăcută, adormi.

Se trezi peste vreo două ore, la opt adică, şi se simţea nu numai sănătos, dar şi cu chef de viaţă. Dar nu cu atâta chef încât să sară din pat, să se îmbrace şi, în timp ce se îmbracă, să fluiere nepăsător şi uitându-se cruciş în jur. Nu-i mai era somn şi nu-l mai durea nimic, dar lumina cenuşie din cameră, puţin zgrunţuroasă şi neîmbietoare, îl hotărî să rămână în pat. Îşi ridică perna cât putu de mult, îşi puse iar mâinile sub cap şi stătu aşa vreo cinci minute. Nu era prea cald şi probabil că aerul era împuţit, dar asta nu-l opri să respire molcom şi oarecum nepăsător. Se uită fix în faţa lui, clipind arar, şi ai fi putut crede că se gândeşte la ceva, dacă s-ar fi gândit. Avea însă mintea goală de orice gând cât de cât clar sau cu vreun rost, în dimineaţa zilei aceleia de decembrie 1847. Se gândi, la

sfârşitul celor cinci minute, că în ‘48 va fi revoluţie, şi că dacă va fi - o să particip şi eu la ea, e adevărat, la asta m-am gândit, spuse.

Şi pe urmă se gândi la cele două pistoale, dacă să le ia cu el sau nu. Unul dintre ele avea o stricăciune la piedică şi, cuprins de gândul acesta cu pistoalele şi stricăciunea, întinse o mână, apucă clopoţelul de argint aşezat lângă el, îl clătină de vreo două ori şi aşteptă cu mâinile sub cap şi privind în faţa lui.

Feciorul veni repede şi Tache se gândi că probabil dormitase până atunci pe vreun scaun în faţa uşii, aşa că-l întrebă asta.

— Da! spuse feciorul surprins, apoi îi păru rău că recunoscuse ceva ce stăpânul lui nu avea de unde să ştie cu siguranţă.

Avea perciunii lungi şi faţa plină de bubiţe pe care şi le storcea în fiecare dimineaţă, iar seara făcea inhalaţii cu muşeţel, dar asta nu-l împiedica să se considere arătos şi să sucească minţile femeilor din casă. Tache se enervă la gândul ăsta, dar nu spuse nimic, îl puse să care scaunul pe care stătuse în odaie şi să-l aşeze în mijlocul ei.

— Pune-l mai la dreapta! spuse şi când fu mulţumit îşi ceru pistoalele.

— Care pistoale? întrebă năucit feciorul şi se gândi că probabil boierul a înnebunit dacă vrea pistoalele atât de dimineaţă. Chiar aşa părea sau poate că era şi nu ştiam nici eu, nici el! va spune mai târziu, povestind.

Tache îi explică pe îndelete care pistoale, şi când crezu că sluga a înţeles, o expedie cu un gest scurt. Aşteaptă iar, cu mâinile sub cap, şi acum privind scaunul gol din faţa lui şi care îl indispunea. Feciorul veni, dar, înainte să intre, se chinui o vreme să deschidă uşa cu cotul, fiindcă în fiecare mână avea câte un pistol, şi întrebă unde să le pună.

— Dă-le încoace! spuse Tache, şi acum avea în poală, între cracii lui desfăcuţi sub învelitoare, cele două pistoale.

Îl cercetă pe cel cu piedica stricată şi se hotărî să-l repare, dar tot aşa, stând în pat. Ceru sculele care îi trebuiau, un cleşte, un ciocan şi o pilă, şi după ce le primi, spuse feciorului să se aşeze pe scaunul din mijlocul camerei şi se apucă de reparat. Feciorul îl privi o vreme ce face, cam buimac, apoi închise ochii şi aţipi. Tache nu-i dădu nicio atenţie şi, după vreo oră, reuşi să facă piedica să funcţioneze, surâse binevoitor, dar, când apăsă pe trăgaci, ochind în gol, văzu că era blocat de tot, indiferent în ce poziţie ar fi pus piedica reparată, aşa că, enervat, se hotărî să o smulgă cu cleştele, şi treaba asta îi mai luă o jumătate de oră. Acum avea un pistol cu piedică şi unul fără, dar nu-i păsa prea mult de asta.

Scoaterea piedicii îl trezise pe fecior, care, urduros, a privit tot timpul lupta boierului cu cleştele împotriva pistolului. Atunci când, cu un scrâşnet, bucăţica aceea de metal numită piedică a rămas în cleşte, desprinsă de la locul ei, a răsuflat uşurat şi a dat să aţipească din nou. Fără prea mare succes însă, fiindcă boierul l-a pus să aducă pulbere şi restul pentru încărcat, vergeaua şi pâlniuţa.

După ce le-a adus, i s-a spus să stea în scaun şi, chiar dacă nu avea niciun chef, a făcut-o. Cu tot ce i se adusese în poală, Tache stătu aşa o vreme, nehotărât parcă şi privind fix şi rece în ochii feciorului speriat de atâta uitătură în care nu găsea nicio noimă.

— Adu-mi muşeţelul! comandă boierul într-o vreme, dar tot uitându-se fix în ochii celui de pe scaun şi înspăimântându-l.

— Care muşeţel? întrebă sluga, dar ştiind care şi îngrozită.

— Ăla! spuse Tache şi privi rece drept în ochii fără vreo uitătură acum ai feciorului.

Feciorul se sculă şi ieşi. În locul lui intră Mihai Darda, aducând cu el, în haine, aerul rece de afară. Se uită la cele două pistoale din poala boierului, apoi, fără să ceară voie, se aşeză pe scaun.

— Ce e? întrebă Tache uitându-se chiorâş la el cum stă pe scaun şi îi ies aburi din haine şi din palmele roşii.

— Am tăiat porcii care ai poruncit! spuse Darda privindu-l batjocoritor pe boier.

— Bine, spuse Tache, dar un „bine” din care sluga trebuia să înţeleagă că nu-l interesează ce au făcut cu porcii şi acum să plece.

Darda se făcu că nu pricepe şi, uitându-se prin cameră, după o vreme, spuse iar:

— Numai că din greşeală am tăiat o scroafă de doi ani.

Lui Tache îi veni să râdă, dar se abţinu.

— Bănuiesc că tu ai făcut-o, spuse, dacă tot ai venit să-mi spui!

— Da, spuse Darda, sculându-se şi hotărât să plece, dar nu foarte hotărât încă.

Tache nu-l mai băgă în seamă şi îşi făcu de lucru cu un pistol, cel fără piedică, îl încărcă, atent să nu se verse pulbere în pat, şi îl puse alături de el, pe o măsuţă.

— O să vin şi eu! spuse după aceasta şi, vrând-nevrând, Darda trebui să plece şi să aştepte furia boierului pentru altă dată.

Când ieşi, se ciocni cu feciorul care aducea un borcan mare cu muşeţel uscat şi, vrând să afle despre ce e vorba, rămase în uşă să privească. Tache luă borcanul, îl puse lângă pistolul încărcat şi spuse către fecior:

— Închide uşa!

Feciorul se întoarse şi, fericit, trânti uşa în nasul lui Darda.

— Aşază-te acum! îi porunci boierul, şi clipa scurtă de fericire în care înfruntase privirea lui Darda, în timp ce-i trântea uşa în nas, se termină.

Se aşeză şi-l privi pe boier, neînţelegând ce are de gând. Luase pistolul încărcat de pe noptieră şi acum se chinuia să-i umple ţeava cu flori de muşeţel din borcan. Reuşi într-o vreme, apoi culese florile care căzuseră pe alături şi le îndesă şi pe acestea la un loc cu celelalte în ţeavă, şi ceea ce nu putuse aduna, vreo câteva petale şi două-trei flori, le scutură pe jos.

În cameră era o lumină cenuşie şi prea puţin dătătoare de gânduri vesele, aşa cum e lumina într-o dimineaţă de la mijlocul lui decembrie, anul 1847. Stând în scaun, feciorul se holba la boier, care acum, fără să-i pese de ce ar putea să se întâmple, îl ochea cu pistolul acela umplut cu flori de muşeţel.

Hotărându-se, Tache de catifea apăsă pe trăgaci şi lumina se făcu deodată alb-gri, se auzi o bubuitură asurzitoare şi din ţeava pistolului ieşiră florile, se înălţară în aer şi, alene, începură să ningă prin cameră. Mirosea a pulbere arsă şi a muşeţel încins de soare, înveselindu-l oarecum pe boier. Ca şi cum ar fi avut boala copiilor, feciorul se zbătea pe covor şi convulsiile lui o speriară pe Flora, care tocmai intra.

— Sper că nu l-ai împuşcat! spuse calmă, după ce într-o secundă văzuse totul, dar mai ales pistolul din mâna lui Tache, fumegând încă.

— Nu, spuse acesta şi privind visător ultimele flori poposind în părul Florei şi căzându-i la picioare.

Feciorul se mai zbătu de câteva ori, apoi, cu un suspin, păru că-şi dă duhul, dar asta îl trezi de-a binelea, privi buimac în jurul lui, îl văzu pe boier stând în pat şi cu

pistolul în mână, pe Flora aşezată pe scaunul în care, până atunci, stătuse el, şi, într-o doară, întrebă:

— Boierul vrea să se spele?

Tache îl expedie cu un gest plictisit şi, rămas singur cu Flora, o privi cum stătea pe scaun cu mâinile în poală şi cu o figură puţin obosită şi tristă. De când era gravidă, se îngrăşase şi burta i se ţuguiase în sus, şi când se mişca, părea că se mişcă prin lume întâi şi întâi cu burta puţin ţuguiată şi aplecată uşor pe spate. Acum stătea numai şi figura ei roşcovană era plină de pistrui, ca şi cum ar fi fost primăvară.

— M-ai speriat! spuse într-o vreme şi, sculându-se, se apropie de Tache, îl mângâie uşor pe faţă ca o adiere şi Tache sărută mâna aceea subţire şi mângâietoare.

Apoi se duse la loc, pe scaunul acela, şi stătură aşa, uşor adormiţi şi nepăsători.

— O să fie revoluţie! spuse Tache într-un târziu şi, încercând să se aşeze mai bine sub aşternuturi, pistolul cel bun căzu pe covor cu un zgomot moale.

— Da! spuse ea şi simţi cum, nerăbdătoare, fiinţa din trupul ei se zbătu neliniştită.

Lăsară să se scurgă vremea pe lângă ei, ca o apă. Cu un gust în gură ca atunci când se trezise, Tache spuse:

— Ar trebui să mă îmbrac! dar nefăcând nimic, vorbind numai.

Înfricoşată, Flora închise ochii şi aşteptă. Şi iar simţi cum pruncul din trupul ei se mişcă. Spuse:

— A început să se mişte!

Părând că n-aude, Tache sună din clopoţel, şi atunci când feciorul veni, îi porunci să-i aducă hainele şi cafele.

Se îmbrăcă repede, sub privirea ei absentă, şi când termină, îi duse o ceaşcă cu cafea aburind aromitor prin aerul acela rece şi cenuşiu al camerei. Flora luă cafeaua şi,

sorbind din ea, se lăsă pradă fierbinţelii şi gustului ei amar-dulce.

— Cred că o să ningă curând! spuse.

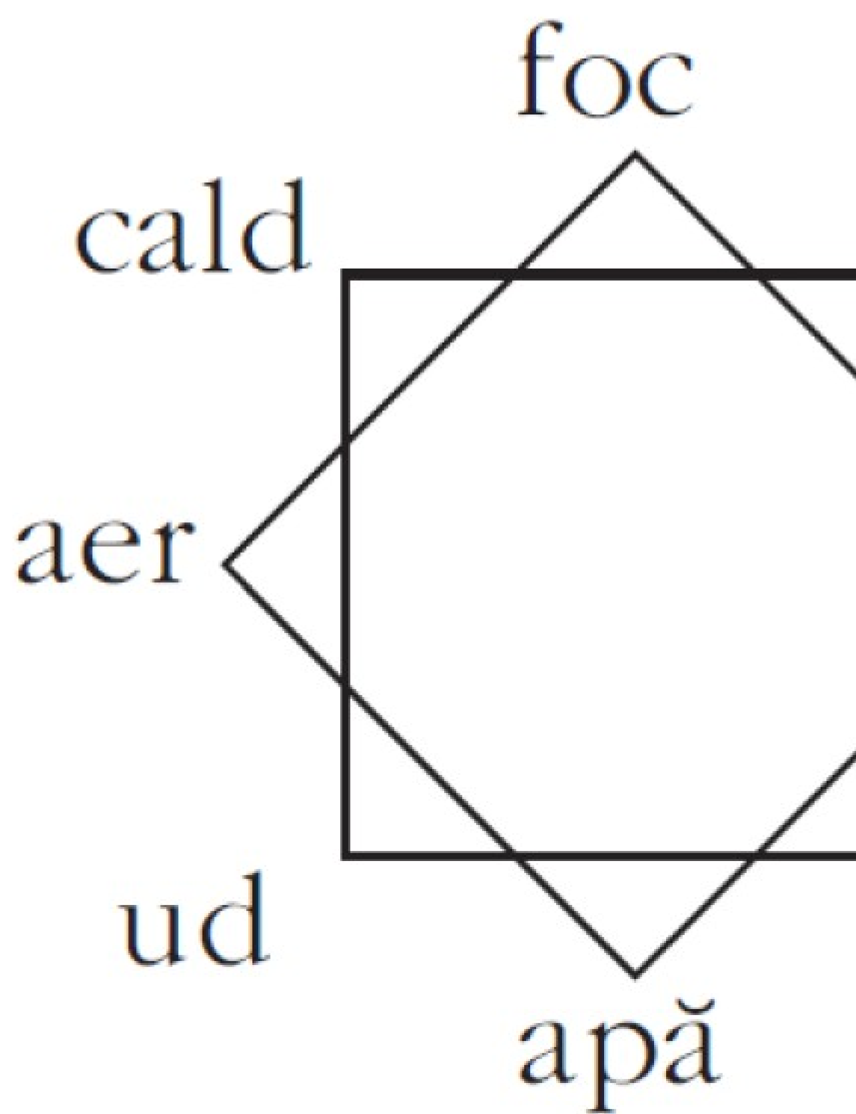
— Da, spuse Tache şi o privi.

— Dar nu numai că o să ningă, spuse ea şi se sculă, puse ceaşca pe o măsuţă şi, cu o mişcare mândră şi legănată, ieşi din cameră.

Rămas singur, Tache se învârti o vreme fără rost. Nu se simţea bine, dar nici atât de rău încât să se poată spune că e bolnav, să se dezbrace, să se bage în pat şi să stea acolo. Ridică pistolul, îl ţinu o vreme în mână, ca şi cum ar fi vrut să afle cât de greu e, şi când păru că a aflat asta, îl aruncă pe pat printre aşternuturile mototolite. Se aşeză în scaunul în care şezuse feciorul şi apoi Flora, îşi propti capul într-o mână şi închise ochii. Stătu destul de mult aşa, părând că a aţipit sau chiar că doarme, dar atunci când ai fi putut crede asta, deschise ochii şi aruncă o privire mohorâtă camerei în care era. Se sculă greoi şi un pic mahmur şi cu picioarele amorţite se mişcă spre uşă, o deschise şi ieşi.

Îl izbi un aer ceva mai curat şi întunecos, dar izul iernii se strecurase peste tot, adică recele şi umedul. Trecu prin mai multe camere în care focul pâlpâia îmbietor şi era curat şi linişte. Mobile mari, greoaie, nemţeşti se amestecau cu măsuţe fragile. Într-o vitrină, zdrăngăniră paharele subţiri şi netrebuincioase, duşumeaua scârţâi sub paşii lui. Fără niciun gând anume se duse în odaia în care, pe vremuri, împreună cu Piticul, făcea experienţe alchimice. Îi veniră în minte cuvintele spuse odată de Pitic, prima condiţie a alchimistului: „El trebuie să fie tăcut şi discret şi nu trebuie să comunice nimănui rezultatele experienţelor sale”, şi un dispreţ adânc pentru lume şi întâmplările ei îl cuprinse. Cercetă odaia, aşa cum o lăsase în părăsire de mulţi ani. Se adunase praf şi întuneric şi

cristale mari de ţipirig crescuseră ca o dantelă orientală şi umedă prin colţuri. Zâmbi. Pe o planşă mare, atârnată de un perete, era desenată schema elementelor fundamentale a lui Aristotel:

foc
cald
aer
ud
apă

Un păianjen somnoros se legăna pe firul lui, între cuvintele „pământ” şi „rece”. Într-o capsulă de sublimare spartă, un gândac mare şi negru murise de multă vreme şi, faraonic şi nepăsător, înfrunta vremea. Atinse capsula, şi gândacul se făcu deodată o pulbere fină ca o pudră de ristic.

Propoziţia lui Empedocles: „Nu există natură a celor ce sunt, ci numai amestecare şi separare a celor ce sunt. Acestea sunt numite natură de către oameni”, pe care i-o citise Piticul într-o zi, îl făcu să surâdă ştiutor. Borcane albe, cu inscripţii aproape şterse, îi amintiră de bătrânul Herţog. Pete mari, leproase, mâncaseră pereţii, se prelingeau către tavan. Se aşeză pe un scaun şi privi bila magnetică pe care i-o dăruise Piticul, cu mulţi ani în urmă. Crescând dintr-un hârdău, plante minerale roşii şi verzi şi galbene-pal se unduiau neliniştite, atrase de bilă. O clepsidră spartă, din care se scursese nisipul, îi aminti de timp. Un şarpe mic şi neveninos se târî alene prin cameră, se încolăci de bila magnetică şi adormi. Durerea din tâmpla dreaptă începu iar să se zbată anevoie. Se sculă şi ieşi şi în urma lui, din cuptorul în care nimeni nu mai aprinsese focul de multă vreme, se prelinse ca o limbă o flacără rece şi nepământeană.

Veveriţa aceea dureroasă din tâmpla lui se zbătu iar. Se sprijini cu mâna de un perete, stătu o vreme aşa, cu ochii închişi, şi părând că de undeva un Dumnezeu nemilos îl priveşte. Mâna i se afundă în zidul ca o carne putredă şi, scârbit, şi-o retrase. Merse din nou şi, deschizând o ultimă uşă, îl izbi aerul rece de afară. Deschise ochii şi privi. Un cer greoi se sprijinea pe lume. Şi din cerul acela cădeau ca într-o nemişcare fulgi albi şi reci. Undeva, peste haturi, se ridica un abur ca un fum.

Câţiva oameni, bărbaţi şi femei, înfofoliţi, părând nişte ghemotoace vii, încercau să aprindă un foc. Cineva aduse

paie şi focul izbucni vesel. Se mişcau şi vorbeau ieşindu-le aburi groşi din gură. Leşurile albe-roz ale porcilor tăiaţi înveseleau privirea. Opintindu-se, câţiva bărbaţi târâră în mijlocul privirii lui Tache un porc care guiţa ca un nebun, şi unul cu un cuţit încălecă pe porc şi, ca şi cum ar fi vrut să plece într-o călătorie, îşi înfipse cuţitul în gâtul animalului, îl răsuci de câteva ori şi, când îl scoase, sângele ţâşni roşu şi fierbinte peste lume. Altul cu o tinichea încercă să prindă sângele acela, se murdări tot pe mâini şi pe haine.

Apăsând trupul animalului istovit şi zbătându-se, cel care îl călărea îl mână spre moarte. În cealaltă parte, alţii, mai mulţi, pârliseră deja un porc şi acum îl răzuiau cu nişte cuţitoaie mari şi sporovăiau. Câţiva câini, cu cozile ridicate înspre cer, lătrară scurt şi vesel, a nerăbdare. Când terminară cu răzuitul, răsturnară porcul cu picioarele în sus şi unul îşi înfipse cuţitul în burta animalului, şi din burta lui se revărsară, colcăind vesele, maţele şi aburind. Câinii lătrară iar, şi mai neliniştiţi acum.

Cenuşie, lumea se desenă obişnuită şi nepăsătoare. Mihai Darda veni lângă boier şi spuse:

— Aproape am terminat!

Tache de catifea îi privi faţa roşie, din care ieşeau aburi:

— Bine! spuse, simţind cum îl pătrund frigul acelei luni de decembrie şi mohoreala ei molcomă.

Fără să-i dea atenţie lui Darda, Tache se mişcă pe lângă el, tremurând, simţi sub picioare pământul îngheţat şi zgrunţuros, îngreţoşându-l, se apropie de foc, şi câţiva se dădură mai într-o parte văzându-l. Ogarca Diana îi sări cu labele pe piept, îi simţi răsuflarea fierbinte în obraz, o mângâie, liniştind-o, apoi ea fugi spre hoitul unui porc şi, întorcându-se scurt, veni iar la el, lătrând fericită.

Privindu-i cum se mişcă, Tache se înveseli deodată şi, nepăsător, îşi încălzi mâinile la foc. Trăgând ca de nişte

frânghii transparente, câinii îşi smulgeau unul altuia maţele porcului. De undeva veni un copil ca o gâgâlice, iscodi lumea, se strecură printre câini mişcându-şi mâinile ca nişte lopeţi, găsi ceea ce căuta, o băşică flască şi udă, şi cu ea în mână dispăru înspre bucătării.

Câinii şi copiii se amestecară în aerul acela veşted şi rece şi, nepăsători şi râzând, bărbaţii acelei lumi îşi văzură mai departe de treabă, fără să le pese de Tache sau de copii sau de câini. Cu maţele revărsându-se din el, un alt porc se înfruptă din iarnă şi din întuneric.

Nu avea niciun motiv să fie trist sau vesel, şi totuşi era aşa, adică amândouă. Cineva îi dădu o bucată de şorici, răsucită ca o clătită, şi, muşcând din ea, îi părăsi şi se duse spre bucătării. Aruncă şoriciul, şi acesta se desfăcu ca un pergament, dădu cu piciorul în el, înghiţi ce avea în gură şi intră. Două femei frecau o masă de bucătărie, lungă, cu leşie. Aveau mâinile roşii, cu unghiile roase, şi din ele ieşeau aburi firavi. Văzându-l, se opriră o clipă, dar el le spuse să-şi vadă de treabă. Era cald şi murdar, şi de sub periile celor două femei răsărea din când în când lemnul alb-gălbui al mesei. Una dintre ele se opri, se îndreptă de şale şi, cu mâna ei roşie şi umflată, îşi potrivi basmaua, făcu gestul ăsta şi spuse:

— Ar trebui să te duci, boierule!

Tache surâse prin mirosul împuţit al bucătăriei, dădu să iasă, dar se răzgândi şi o întrebă pe femeie:

— Ce face Maria?

Faţa femeii se descreţi şi se încreţi la loc:

— Se umflă şi boceşte, ce să facă?! spuse şi, fără să se uite la el, turnă apă proaspătă pe masă, limpezind-o.

Cealaltă se apucă să facă focul, aduse jar de undeva, cu o lopăţică, suflă în el, înroşindu-l, apoi îl răsturnă în gura rece a cuptorului. Rupse câteva surcele şi le aşeză

peste jar, suflă din nou, umflându-şi obrajii, şi, curând, o flacără ca un şarpe subţire încolăci surcelele.

— O s-o mărit! spuse Tache şi ieşi.

Îl lovi iar aerul rece din spatele casei şi, fără să se mai uite undeva, păşi hotărât spre locul unde, cu ani în urmă, îşi construise Vaucher pavilionul. Forţă uşa înţepenită şi, intrând, îl lovi un aer şi mai rece decât afară, şi mai umed. Erau câteva camere cu geamlâc, în care lumina intra anevoie şi mohorâtă. Voise pe vremuri să facă în pavilion o seră, dar cu timpul acest gând îi ieşise din cap. Culesese un tom mucegăit şi cu foile răsucite, *Histoire naturelle*, a lui Buffon, se uită prin el o vreme, apoi îl aruncă pe masă, stârnind nori de praf. Îi era frig şi din nou durerea începu să-i zvâcnească sub tâmple. Se aşeză cu grijă pe un scaun şubred şi privi obosit în jur. Erau cărţi multe, desenându-se grav în lumina aceea putredă, foile unui manuscris, aşa cum le lăsase stăpânul lui, întinse mâna şi apucă o foaie, scrisul era aproape şters, nu se mai înţelegea nimic. O pendulă cu picior îşi oprise timpul la ora zece. Se sculă şi, trăgând de greutăţi, o porni, şi deodată timpul începu să se macine arar şi anevoie.

Hotărându-se, adună foile manuscrisului şi le aşeză la piciorul pendulei, apoi începu să rupă pagini din cărţi şi curând pendula era pe jumătate ascunsă în maldărul de foi. Rupse încă o foaie din *Istoria naturală*, o răsuci şi, chinuindu-se o vreme cu amnarul, reuşi s-o aprindă. Cu hârtia aprinsă în mână se apropie de pendulă şi, atent şi încet, aprinse foile celelalte. Nepăsător, ceasul bătu sfertul de oră care trecuse, învăluit în fum. Stătu din nou pe scaun şi privi. Limbile focului lingeau cercetătoare ceasul, un geam se sparse cu un trosnet scurt, apoi focul cuprinse ceasul de la jumătate. Închise ochii şi aşteptă. Când îi deschise, focul se întinsese vesel pe duşumea căutând cărţile. Îi era cald şi se simţea bine. Tuşi din cauza fumului,

se sculă şi deschise câteva uşi, şi când termină, ceasul se prăbuşi, şi, în timp ce cădea, mai bătu o dată începutul şi sfârşitul orei. Răsucindu-şi foile ca nişte viermi graşi, cărţile ardeau mocnit şi vesel. Din cauza fumului trebui să iasă în lumina cenuşie şi curată de afară. Zgribulindu-se sub o broboadă, veni Flora.

— Te-am căutat! spuse ea şi el o luă de după umeri şi, mergând aşa, se depărtară.

Nepăsătoare, o flacără se ivi printr-un geam spart, căutând acoperişul. Flora întoarse puţin capul şi privi. Tot pavilionul ardea acum ca o torţă, înroşind cerul. Se opriră. Ţinând-o în continuare de după umeri pe Flora, Tache privi şi el. Zăpada murdară începu să se topească la picioarele lor, băltind. Chipurile li se luminară şi se întunecară, simţeau pătrunzându-i o dogoare plăcută, se retraseră un pas şi din nou fu frig şi cenuşiu. Câţiva servitori se apropiară în fugă.

— Lăsaţi-l să ardă! porunci Tache şi, întorcându-se şi cu Flora alături, se depărtă şi mai mult.

Ogarca Diana se strecură speriată şi scheunând printre picioarele lor, Tache se aplecă puţin şi o mângâie absent. Iancu Cucui, sluga bătrână, veni lângă ei şi, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, spuse:

— Găunoşitură a fugit!

— Bine a făcut! spuse Tache.

— Numai că, înainte să fugă, a dat drumul din beci ălora! spuse din nou Cucui.

Tache dădu a lehamite din mână, nu-i mai păsa de aceia, oamenii lui Mamona cel Tânăr, cu toate că pe Ladorică ar fi vrut să-l mai ţină.

Cerul se făcu roşu de tot, ca şi cum undeva, în spatele lor, ar fi apus soarele.

— Bine că nu-i mai avem în casă! spuse Flora lipindu-se de Tache.

— A plecat cineva să-i urmărească? întrebă Tache într-o doară.

— A plecat Harbuz cu vreo trei oameni, da’ nu-i mai ajunge! spuse Cucui, cu faţa spre foc.

Tache privi şi el peste umăr focul, care acum începuse să scadă. Porniră din nou, mergând agale, ca nişte oameni fără treabă.

— Mi-e frică! spuse Flora, păşind mărunt alături de el şi simţind cum în ea mişcă din nou o vietate, ceva. Se opri.

— Ce e? întrebă Tache, privind visător peste haturi.

— Se mişcă iar! spuse Flora.

Tache nu spuse nimic, aşteptă numai, apoi, după o vreme, porniră prin aerul ca o sticlă murdară şi rece.

Intrară în casă şi deodată Tache se simţi bine şi oarecum vesel. Flora se aşezase pe un scaun şi îl privea cum se agită fără rost prin lumea aceea călduţă din cameră. Surâse o clipă, apoi spuse:

— Mi-e foame!

Tache se uită la ea parcă mirat, apoi zâmbi şi el şi spuse:

— Da, sigur că da!

Căută o vreme clopoţelul cu care îşi chema feciorul, dar nu-l găsi.

— Nu-l găsesc! spuse ca un copil şi se aşeză.

În cameră era cenuşiu şi cald şi, înălţându-se, Tache pluti o vreme prin aer ca o pasăre adormită, şi Flora cea Borţoasă se ridică alături de el, plutiră aşa. Întinzând mâna, Tache mângâia aerul dimprejurul ei, roşcovana, desenându-i conturul fragil, stătură în aer ca într-un pat veşnic. Cuprinzându-i umerii, Tache se răsuci puţin şi o sărută pe păr. Hipnotic, părul ei se ridică fremătând ca o algă roşie şi verde, tentaculele acelui păr îi mângâiară ca un răspuns faţa, se alăturară privirii lui maiestuoase şi

senine. Jucându-se, Flora simţi cum din ea se înalţă pruncul acela, spuse:

— Se mişcă iar! şi, coborând în scaunul ei, îşi descheie nasturele de la gât, gâfâind puţin din cauza efortului pe care îl făcuse zburând. Unduindu-se, poalele rochiei i se aşezară pe picioare, acoperindu-le.

Tache coborî şi el, şi, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, spuse:

— Oamenii lui Mamona au fugit!

Flora zâmbi şi, apăsându-şi pântecul umflat cu mâna, spuse:

— Mi-e foame! Şi: Nu are niciun rost să-ţi baţi capul cu asta!

Mai stătură o vreme în tăcerea aceea de după vorbit, apoi ea se duse să se schimbe şi el să comande mâncare.

Îşi găsi feciorul moţăind şi aşteptând porunci, aşa că îi comandă de mâncare şi, după ce termină de comandat, se gândi o clipă, păru că face asta, apoi îi spuse să-l trimită pe Iancu Cucui la el.

Iancu Cucui veni în timp ce mâncau, stătu lângă uşă şi îi privi.

— O să viscolească, îmi închipui! spuse Tache într-o vreme.

— Spre seară de-abia, boierule! spuse Cucui cu o voce joasă.

Tache se sculă şi, scuturându-şi firimiturile din poală, întrebă:

— Cât de departe pot să ajungă în timpul ăsta?

— Ce e? întrebă Flora ridicându-şi privirea.

— Nicăieri! spuse Cucui, mohorând încăperea cu „nicăieriul” lui.

Iancu Cucui plecă după ce spuse „nicăieri”, Tache se aşeză la masă şi continuară să mănânce şi să aştepte ca mâncatul să se termine.

— Lasă-i în pace! spuse Flora fără să se uite la el.

Se şterse la gură, apoi îl privi.

— Mâine dimineaţă sunt morţi! spuse Tache.

Răscoli cu furculiţa într-o farfurie în care rămăseseră numai resturi, apoi îşi puse o mână în fălci şi rânji.

Flora se prefăcu că nu-i vede rânjetul, împinse farfuria din faţa ei cu un gest obosit, spuse:

— Faci ce ai chef! Treaba ta!

Tache spuse că da, e treaba lui, dar că în curând va fi treaba viscolului şi a nopţii. Aşa că el nu va face decât să aştepte picotind într-un scaun, lângă foc, şi că astea, picotitul şi scaunul şi focul, nu pot fi socotite o crimă, nu e vina lui că au fugit cu o jumătate de zi înaintea viscolului, adică exact cu atâta timp cât le trebuia ca, ori mergând înainte, ori întorcându-se, să moară îngheţaţi. Şi că e norocul lui că se va întâmpla aşa, şi nu altfel, să-i ţină în beci şi să aştepte pentru ca hotărârea de a-i omorî să se transforme în faptă, dar ştiind că niciodată.

— Niciodată ce? întrebă ea.

În cameră era acum curat şi cald, resturile mâncării fuseseră strânse şi faţa de masă albă şi scrobită pe care stăteau un ibric şi o ceaşcă şi o farfurioară.

— Niciodată ce? ar fi trebuit să audă.

licărea stins, ca o pânză de corabie, aşa cum îţi închipui o pânză de corabie fără vânt. Tache îşi turnă cafea, aşeză ceaşca pe măsuţa de lângă el şi-şi trase scaunul mai aproape de foc.

— Văd că ai început s-o faci! spuse ea.

— Da, sigur că da, spuse el, a început s-o facă, adică să aştepte viscolul care se apropia să fie chiar un viscol, iar nu numai un gând despre viscol şi despre moarte.

— Cu toate că, spuse ea, cred că pur şi simplu le-ai dat drumul.

Că el adică, după ce i-a ţinut închişi aproape o lună pe cei patru sau cinci oameni ai lui Mamona, ea nu ştie câţi, patru sau cinci sau şase,

— Cinci, spuse el.

după ce i-a ţinut aşa, aşteptând să se facă iarnă de-adevăratelea, într-o zi, atunci când şi un copil ţi-ar fi putut spune că nu peste multă vreme va viscoli, în dimineaţa acelei zile, le-a dat pur şi simplu drumul, dar nu numai că le-a dat drumul, a împins şi o slugă obraznică să fugă cu ei.

Tache bău încă o gură din cafeaua călduţă acum, lăsă ceaşca şi îşi puse iar mâna în falcă şi, privind-o parcă absent, o privi şi o ascultă:

— Aşa că, spunea Flora, dintr-un foc ai scăpat şi de oamenii lui Mamona, cei cinci, şi de slugă.

Tache continuă să o privească, uşor adormit şi zâmbind aproape imperceptibil, aşa cum zâmbeşti când dai cuiva dreptate, dar nu vrei să spui da, adică să recunoşti pur şi simplu.

— De asta zâmbeşti! spuse Flora.

Tache se mohorî o clipă sub zâmbetul lui aprobator. Îşi simţi genunchii fierbinţi din cauza focului, şi tot cu mâna sprijinindu-şi obrazul, în poziţia asta, spuse:

— De ce crezi că au venit oamenii lui Mamona?

Surprinsă, Flora tăcu. Cu obrazul proptit într-o mână, uşor întors spre ea şi privind-o, parcă somnoros, simţind cum focul îi încălzeşte genunchii, Tache vorbi.

— Nu ştiu! spuse ea.

De fapt ştie, spuse apoi, numai că ştie ce a aflat de la el, că au venit să-l omoare, dar nu crede asta. Fiindcă în niciun caz nu aşa omori pe cineva, cel puţin ea îşi închipuie că altfel, oricum altfel, dacă Mamona ar vrea s-o facă, ar face-o. Nu trimiţând cinci oameni acolo unde, aşteptându-i, Tache ar fi fost în orice caz victorios.

— Ai dreptate! spuse el.

Nu au venit să-l omoare, spuse, cu toate că a crezut o vreme aşa. Pe urmă a înţeles.

— Mi-am dat seama! spuse,

că în niciun caz nu au venit să-l omoare. Şi atunci a hotărât să le dea drumul. Şi cum nu putea să le dea drumul pur şi simplu, după ce-i ţinuse atâta vreme închişi, nu le-a dat drumul.

A aşteptat să vină Găunoşitură s-o facă el în locul lui şi nu are nicio vină dacă acesta, Găunoşitură adică, a ales cea mai proastă zi cu putinţă.

— A ales ziua în care, spuse Flora, toţi se uitau cum arde pavilionul şi nu le mai păsa ce se întâmplă cu ăia din beci.

Da, ar fi putut să spună Tache, nu spuse însă acest da, continuând să stea în scaunul lui şi să privească lumea cu obrazul sprijinit în palmă şi clipind arar.

Simţind cum în ea pruncul se mişcă iar, Flora spuse speriată:

— Se mişcă iar!

Tache nu spuse nimic, îşi miji numai ochii, ca şi cum s-ar fi gândit la ceva tulbure şi fără contur, o apă nămoloasă cu cerul căzut într-o rână, închise ochii de tot, lăsându-se pradă acelei imagini nemişcate şi vii.

Şi totuşi, spuse ea într-o vreme, aceia, oamenii lui Mamona, dacă au venit sau au fost trimişi, au venit pentru ceva, ea nu crede că au venit să-l omoare. Atunci de ce au venit?

Tache deschise ochii încet, şi camera i se arătă iar familiară, în stânga Florei era un scrin mohorât absorbind lumina cenuşie a camerei, cotul Florei care strica puţin imaginea brună, reflexele lăptoase ale aerului pe care îi respira. Şi pe perete se lăbărţau umbrele roşietice şi iernatice ale focului din cămin. Deschise gura şi spuse:

Că şi el aşa a crezut, nici nu era greu să-şi închipuie asta, de ce au venit adică. Şi până la urmă dându-şi seama că nu au venit să-l omoare, dacă veneau să facă asta însemna că erau nişte proşti, şi mai ales înseamnă că Mamona e un prost. Mai mult a sperat decât a crezut că e aşa, dar ştiind că Mamona nu e nici prost, nici grăbit. Fiindcă nu poţi să fii viclean dacă eşti grăbit, şi el ştie că Mamona nu e grăbit, aşa că n-au venit să-l omoare.

— Atunci, întrebă ea, de ce au venit?

că el credea, spuse, că au venit în al doilea rând să-i amintească. Asta s-a gândit toată vremea, dar că, acum, îşi dă seama că amintitul nu poate fi decât al doilea rând. Ca să nu fie uitat, Mamona putea să facă o mie de lucruri mai simple, nu poate fi asta în primul rând.

Aerul tremură uşor, ca o apă când pluteşte ceva pe ea, vreo barcă afundată şi greoaie, îl simţiră cum se unduieşte pe lângă ei, tăcură.

— Ce e? întrebă Tache într-o vreme.

Sluga care intrase, oprită acum între cei doi stăpâni, cu faţa luminată de limbile focului, spuse:

— S-a întors Harbuz şi a zis să vă spun că n-are niciun rost să mai meargă pe urmele ălora, că vine viscolul.

— Bine! spuse Tache şi: Trimite-l pe Harbuz la mine.

— Am înţeles, boierule, spuse omul şi ieşi şi aerul se clătină iar, înapoindu-se în matca lui, camera aceea.

— Ce vrei să mai faci? întrebă Flora, dar fără să creadă că, întrebându-l, ar putea să schimbe ceva, făcutul adică.

Fiindcă, spuse el, după ce s-a gândit iar, acum crede că a înţeles. Se opri şi sună din clopoţel şi veni feciorul, mirat de sunetul acelei chemări.

— Adu-mi de băut, porunci Tache, şi după asta caută-l pe Darda şi spune-i să stea pe aproape. Nu prea aproape, dar să fie când l-oi chema.

Feciorul se înclină somnoros şi ieşi.

Că după ce s-a gândit două zile, a înţeles că ăia au venit în primul rând pentru altceva.

Cu mâinile sprijinite pe burta umflată, Flora asculta şi îl privea, clipind repede, ca şi cum ar fi vrut să înţeleagă mai bine cu ajutorul clipitului. Veni feciorul şi puse lângă Tache o tavă pe care erau o carafă şi un pahar, desfăcu carafa şi, atent, umplu paharul. Se îndreptă de mijloc şi aşteptă. Tache se uită la el, zâmbi şi întrebă:

— Ce-ai făcut azi-noapte?

— Am dormit! spuse feciorul, şi faţa lui plină de bube se făcu roşie, ca şi cum bubele acelea, toate, ar fi dat în copt deodată.

— Minţi! spuse Tache.

— Mint! spuse feciorul, şi favoriţii lui mari se înfoiară a frică.

Tache îi zâmbi iar, aşa, hodoronc-tronc, privindu-l, şi când zâmbetul lui se stinse, spuse:

— Bine, poţi să te duci să te culci!

Rămaşi singuri, Tache sorbi din vin, ţinu paharul în mână, încălzindu-l, bău iar. Flora se sculă, îi luă paharul şi bău o înghiţitură mică.

— Au venit pentru altceva! spuse Tache.

Aşezându-se în scaunul ei, Flora îl privi uşor somnoroasă, părând aşa. Surâse.

— Dar acum, spuse el, fiind ca şi morţi, n-au să-i poată spune lui Mamona ce au făcut, şi atunci acesta va trimite alţii.

Dar că el îi aşteaptă, de asta l-a chemat pe Harbuz. A trecut o lună de când Mamona îşi aşteaptă oamenii, s-o fi plictisit deja, şi nu numai că s-a plictisit, dar s-a şi înfuriat. Aşa că ăştia care or să vină, în afară de prima treabă pe care or s-o aibă, vor mai avea una, a doua, să-l omoare, mai bine spus să se prefacă preocupaţi şi de asta.

— Vrei său spui, întrebă Flora, că pe drumul pe care ăia se duc, alţii, la fel, vin?

— Da! spuse el.

Numai că ăia noi vor veni după viscol. E ca şi cum ar ninge şi în ninsoarea care stă să vină sunt şi urmele paşilor lor întipărite de multă vreme, acolo, aşteptând numai să ningă şi să viscolească pentru ca ei să fie aici, şi fiind, întâi şi întâi să facă ce le-a spus Mamona, să caute ceva, şi după ce au găsit acel ceva, să se prefacă o vreme că vor să-l omoare, să-l sperie adică. Numai că el îi va aştepta şi nu vor avea o soartă mai bună decât primii.

— Caută aurul, spuse el, pe care Piticul, în 1820, i l-a luat lui Mamona.

— Caută aur? întrebă ea supusă.

— Mamona a strâns doi saci cu aur pentru Eterie în 1820, adică spunând şi cerând pentru greci, dar gândindu-se şi ştiind că aurul acela va fi al lui.

— Vrei său spui, întrebă Flora, că Vasile Mamona a avut odată doi saci cu aur şi că cineva, Piticul, i i-a luat şi că, înainte să i-i ia, nu l-a omorât?

— Da! spuse el şi bău iar.

Venise amiaza, şi pendula cu greutăţi anunţă aceasta, de undeva, de departe, învăluindu-i cu bătăile ei prelungi şi rare. Aerul se făcu şi mai cenuşiu, ca o perdea de tul subţire şi rece. Tache se sculă, scormoni jarul din cămin, mai puse două sau trei lemne şi, stând încă cu spatele la Flora, în picioare, spuse:

— În 1821, Piticul a recunoscut că i-a luat aurul lui Mamona, şi, până să moară, nu la multă vreme după ce s-a spus de aur, n-a spus şi unde l-a pus.

Se auziră paşi şi veni Darda, se opri în mijlocul camerei şi privi cruciş la boier. Tache, pe măsură ce Darda înainta, se întoarse şi îl privi.

— Ai băut! spuse.

Din hainele lui Darda ieşeau aburi albicioşi şi subţiri ca nişte ghemotoace de păpădie primăvara.

Că da, a băut, dar aşa e în fiecare an după ce se taie porcii, n-are nicio vină. Că toţi au băut, ba chiar mai rău, beau încă.

— Adică vrei să spui, spuse Tache, că în casa asta nu mai e nimeni treaz sau ăia care mai sunt se pregătesc să nu mai fie?

— Da! spuse Darda, vesel-nătâng, dar binevoitor.

— Ieşi! porunci Tache, şi Darda plecă grăbit să fie iar acolo unde fusese până să-l cheme boierul, în bucătărie, printre aburii de măruntaie prăjite şi de ţuică fiartă şi de oameni năduşiţi, femei şi bărbaţi şi copii.

Se aşeză iar în scaun şi acum focul se prelingea prin cameră, luminându-le obrajii şi privirea.

— Fiindcă l-a pus, spuse Flora, într-un loc unde să nu fie nevoie să vă spună ca să-l găsiţi, tu sau boier Lăpai.

Tache simţi ceva în el ca o icnitură, se sculă şi, cu paşi nesiguri, ieşi. Îşi lipi fruntea de un perete umed şi rece, stătu aşa o vreme, simţind cum greaţa se adună în el ca un ghemotoc viermuitor. Îşi înghiţi saliva acră şi se mişcă iar prin întuneric şi linişte. Afară, cerul se lăsase ca o ceaţă peste pământ, înaintă prin fuiorii acelui cer fără sfârşit. Durerea se prelinse din tâmpla lui, ca un vierme apos, i se scurse de-a lungul obrazului. Icni şi începu să verse pe zăpada zgrunţuroasă şi peste lumea acelei zăpezi, plutind prin aer, scârba şi frica se aşezară ca o ninsoare imaculată peste lume. Se prăbuşi pe pământul rece şi zăcu acolo în neştire şi din când în când vărsând şi lăcrămând şi aşteptând.

Vântul începu să bată dinspre răsărit, călduţ şi împrăştiind ceaţa, lumea se limpezi pentru o oră, ora unu după-amiaza. Cu palmele sângerânde şi simţind cum îi ard alene, Tache de catifea intră în casă, dar înainte să intre,

mai privi o dată lumea înaintând spre viscol, rânji, şi cu o mişcare istovită intră în casă. Se duse spre bucătării şi într-una din camere, pe o masă înnegrită de vreme, era un porc alb-roz, cu burta despicată şi flască revărsându-se prin încăperea fără altă mobilă. Se uită la porcul care părea că dormitează leneş şi nepăsător, cu râtul larg deschis şi cu limba atârnându-i în aer ca o pendulă nemişcată. De sub pleoapa cu gene albe, porcul îl privi cu un ochi mic şi rece. Renunţă să se mai ducă la aceia care petreceau, servitorii casei lui, o luă la stânga, merse prin câteva culoare neluminate, coti iar. Casa părea pustie şi străină. Ajunse în camera unde o lăsase pe Flora, dar ea nu mai era acolo. Se şterse de murdărie şi de sânge pe haine, apoi îşi umplu paharul cu vin şi bău. Focul îi lumină o clipă chipul obosit în timp ce se aşeza. Închise ochii şi aşteptă.

Flora veni aproape pe nesimţite, ştiu că e ea.

— Ce e? întrebă, dar tot cu ochii închişi.

— Nimic! spuse ea privindu-l.

— Toţi sunt beţi acum! spuse el arar, şi dacă n-ar fi vorbit, Flora ar fi putut crede că doarme.

Se aşeză şi ea şi îşi rezemă mâinile pe burtă şi privindu-l. Din mâinile lui începu iar să picure sânge. Ea se sculă, aduse o bucată de pânză albă şi începu s-o rupă fâşii, şi când termină, îi bandajă mâinile, apoi îl sărută şi, stând în picioare în stânga lui, simţind cum focul îi încălzeşte picioarele, aşteptă. Ceasul bătu ora unu.

— Dar dacă l-a pus undeva unde noi, eu şi cu boier Lăpai, să ştim unde, atunci l-a pus într-un loc unde şi Mamona ştie, spuse el.

— Da, ştie, spuse ea, dar ca să ştie cu adevărat, întâi ar trebui să ştie ei şi de abia pe urmă Mamona şi cu oamenii lui.

Zâmbind, Tache spuse:

— Acum ştiu, aşa că, ştiind, ştie şi Mamona.

Lumina se făcu şi mai puţină, ca o lampă care începe să fumege. Flora se mişcă puţin greoaie, se aşeză în scaunul ei şi spuse:

— Mi-e foame!

Şi că dacă e atâta aur strâns la un loc şi că dacă ştie unde e, ce o să facă cu el?

Întâi o să aştepte să vină aceia, spuse Tache, oamenii lui Mamona, asta o să facă. Aurul acela o să stea acolo, spuse, aşa cum a stat şi până acum, de atâta vreme, şi cum, oricum, vine o revoluţie, atunci o să fie nevoie de el.

Se sculă vioi, căută clopoţelul cu privirea, dar renunţă, ieşi şi se întoarse repede cu cele două pistoale şi cu restul necesar încărcatului şi trasului. Le aşeză pe masă, le privi o vreme, îl luă pe cel mai bun şi începu să-l încarce. Când termină, se aşeză iar şi puse pistolul lângă el, pe măsuţă.

— Ce faci cu pistolul? întrebă Flora.

Tache închise ochii, ca şi cum închisul ochilor ar fi fost un răspuns, şi după o vreme, vegheat de privirea somnolentă, dar atentă a Florei, prin păienjenişul acelei priviri odihnitoare, ca un copil obosit de lumea acelor întâmplări, adormi.

Intră Harbuz, dar văzându-şi stăpânul adormit, închise gura înainte să spună ceva şi aşteptă. Flora îi făcu semn să iasă, şi-l urmă şi ea. Pe culoar îl întrebă dacă a băut, şi el recunoscu că da. Era întuneric şi frig şi ea dârdâia puţin.

— Crezi că o să ningă? îl întrebă.

Şi el spuse că da, o să ningă, de aia nici nu s-a mai dus după fugari, adică s-a dus, dar când şi-a dat seama că o să-i prindă viscolul, s-a întors.

— Or să vină alţii! asta voia să-i spună, dar numai după ce va înceta ninsoarea, să fie pregătiţi.

Apoi îl trimise să ducă un felinar.

Aşteptând să se întoarcă Harbuz, Flora se lipi cu spatele de un perete şi stătu aşa, dârdâind şi privind în gol. Luă felinarul aprins pe care i-l adusese Harbuz şi-i spuse să plece, nu mai avea nevoie de el. Rămasă singură, se auzeau numai paşii greoi al celui ce se depărta, îşi făcu o cruce şi, mişcându-se uşor, se duse în camera de copil a lui Tache. Aşeză felinarul pe masă, se gândi, apoi, sforţându-se, mută patul din locul lui şi privi gaura neagră din duşumea. Coborî în gaura aceea călduţă şi umedă şi, mergând de-a buşilea, înaintă o vreme. Felinarul arunca o lumină galbenă, dar, din cauza transpiraţiei şi a fricii, nu mai vedea nimic. Şi când credea că nu va mai ieşi niciodată de acolo, simţi aer proaspăt şi, gâfâind, ajunse în camera lui Mamona cel Bătrân. Zâmbi într-o oglindă, în ochiul acela de oglindă pe care îl limpezise ştergându-l cu mâneca de praf, şi, obosită, se aşeză fără să-i pese de murdărie pe un fotoliu. Privi în jur puţin ameţită şi răsuflând greu încă. Ca atinse de o adiere, sferele cărţi se mişcară pe podea, la picioarele ei, amuzând-o. Apoi deodată se ridicară în aer, la fel ca atunci, pe vremuri, când trăia Mamona cel Bătrân. Pendula îşi mişcă limbile până la ora adevărată a zilei şi ea ştiu că e ora trei. Sferele cărţi se aranjaseră după mărime şi acum se roteau nepăsătoare. În cameră începu să ningă arar printre sferele cărţi. Înfrigurată, Flora întoarse o clipă capul şi lângă ea îl văzu pe Mamona cel Tânăr, în picioare.

— Ce vrei? îl întrebă fericită.

Mamona cel Tânăr se mişcă prin cameră, avea în mână o frânghie în formă de laţ. Se aşeză pe pat, puse laţul alături de el, opri ninsoarea anapoda, şi într-o vreme păru că doarme. Flora se sculă, se apropie de el şi luă laţul.

Simţind că-i e cald, Flora se foi o clipă, dar mişcarea ei îl trezi pe Tache. Transpirase dormind şi-şi ştersese năduşeala de pe frunte cu mâna, spuse:

— Am visat!

Ea zâmbi, şi stătură aşa în zâmbetul acela şi aşteptând.

— O să viscolească curând! spuse ea. Şi: A fost Harbuz şi i-am spus să aibă grijă de cei care or să vină după viscol, de oamenii lui Mamona cel Tânăr.

De afară veni o lumină albicioasă şi fără putere, îi învălui. Flora îşi puse mâna pe burtă şi în palmă simţi iar mişcarea adormită a pruncului din ea. Ceasul bătu rar de trei ori, înfăşurându-i în ora lui ca într-o beteală foşnitoare şi nesfârşită. Tache îşi turnă puţin vin şi bău fără poftă. Când aşeză paharul la loc, văzu pistolul şi se mohorî. Flora se sculă şi, cu burta ei ţuguiată, înaintă leneş prin aerul camerei, îl sărută.

— În curând toţi bărbaţii din casa asta or să fie beţi, spuse, şi că dacă i-ar da aurul înapoi lui Mamona, spuse în timp ce se întorcea în scaunul ei.

Numai că el, Tache, va încerca să facă totul pentru ca Mamona cel Tânăr să nu-şi ia aurul înapoi pur şi simplu, dar că ştie cine va fi învins până la urmă. Într-o zi îl vor omorî, şi atunci Mamona îşi va lua aurul, dar nu de asta îl vor omorî.

— Ştiu, spuse ea, că va veni o revoluţie. Numai că eu nu sunt vreo Ana Ipătescu.

— Cine este această Ana? întrebă Tache într-o doară.

Că ea nu ştie încă cine este Ana, fiindcă revoluţia nu a venit.

Tache se sculă şi aprinse lumânările din sfeşnicul pregătit pentru asta, şi cu sfeşnicul în mână, în timp ce îl punea pe măsuţă, alături de sticlă, de pahar şi de pistol

spuse: că da, o să vină o revoluţie, şi că ea nu este Ana aceea.

— Dar asta nu înseamnă că mă vei iubi mai puţin, spuse ea şi zâmbi.

Nu, nu o va iubi mai puţin. O va iubi tot atât de mult, mereu. Sfeşnicul era aşezat prost, se sculă şi îl puse pe un scrin, undeva în spatele ei, dar că, spuse de acolo, ea probabil că ştie că în revoluţia asta, despre care au vorbit, el va muri.

Da, ştie, spuse ea şi două lacrimi îi căzură în poală.

— Nu trebuie să plângi! spuse el apropiindu-se.

— Nu ar trebui! spuse ea şi începu să plângă ca o proastă.

Tache se aşeză din nou, îşi rezemă obrazul în palmă şi o privi.

spuse Flora, îşi şterse lacrimile cu dosul palmei uscăţive, ea are tot dreptul să plângă când are chef de plâns.

Tache îi zâmbi mohorât în aşteptarea celor ce aveau să se întâmple, aşa cum şi le închipuise de nenumărate ori.

Fiindcă, spuse Flora, el nu are nicio putere să ştie tot ce va fi. Nimeni nu are această putere.

— Nu cred, spuse Tache, că Mamona nu va duce la bun sfârşit ceea ce a început de mult timp, omorâtul adică.

— E ca şi cum ai vrea să se întâmple aşa, spuse Flora şi zâmbi blând.

Cu mâna rezemându-şi obrazul şi privind-o şi ascultând-o, Tache nu spuse nimic, se lăsă numai în voia privitului şi a ascultatului şi a tăcerii. Afară se întunecase de tot, venea viscolul. De undeva, de prin casă, se auzi larma servitorilor beţi, chefuind în continuare.

— Beau şi petrec! spuse Flora cu ochii închişi.

— Aşa e în fiecare an când se taie porcii! spuse el şi zâmbi.

Îi trecuse somnul şi acum aştepta să înceapă viscolul de-adevăratelea şi să se lase bezna. Se făcuse frig şi Tache aduse de undeva un braţ de lemne, le puse pe foc şi lumina focului se amestecă în curând cu lumina albă şi rece a lumânărilor. Flora părea că doarme, răsufla chiar aşa.

Fără să vrea, Tache începu să respire o dată cu ea, obositor. Lumânările, lumina lor se depărta încet, camera se făcu uriaşă, simţi cum trupul i se lăbărţează pe măsura acelei camere imense în care poposise. Îşi mişcă mâna, şi mâna i se păru ceva străin şi uriaş. Gândurile, care or fi fost, i se depănau străine şi nefireşti. Închise ochii o clipă, îi deschise fără să vadă altceva decât înainte, îi închise din nou:

Flora luă laţul şi cu o mişcare dibace şi iute i-l vârî pe cap lui Mamona şi smuci cât putu spre ea. Îi venea să râdă, atât de simplu i se părea totul şi de repede. Trupul celui pe care îl sugruma se zbătu o dată, apoi se chirci, prăbuşindu-se la picioarele ei. Mai stătu o vreme aşa, zâmbind şi aşteptând ca acela să moară de tot, privindu-i limba vânătă şi umflată ieşindu-i din gură, apoi se întoarse în scaunul ei. I se făcu frig şi somn. Un ochi al lui Mamona o privea, batjocoritor parcă. Se uită în altă parte, la sferele cărţi învârtindu-se în jurul ei, nepăsătoare. Se sculă într-o vreme şi începu să caute aurul. Când îl găsi, vru să ridice unul din săculeţi, dar pânza putredă se rupse şi, galbeni şi reci, înfrigurând-o şi mai tare, banii se rostogoliră fără niciun zgomot pe podele. De undeva se auzi bătând ora patru.

Deschise ochii şi îl văzu pe Tache în scaunul lui şi zâmbi liniştitor.

— Am visat! spuse ea.

— Ştiu! spuse el.

I se vedeau numai o jumătate de faţă şi o jumătate de zâmbet şi o jumătate de privire, luminate de foc, cineva stinsese lumânările.

— Eu le-am stins! spuse Tache.

— Cred că am visat! spuse Flora şi tresărind bezmetic, pruncul din trupul ei se mişcă iar. Şi poate că nici n-am visat, fiindcă toate astea, ştie, se vor întâmpla într-o zi.

Se vor întâmpla, numai că el nu va mai fi atunci, sau va fi, dar altfel decât cei care nu au murit încă, şi iubind-o mereu.

Bău şi restul de vin din sticlă, se înecă şi tuşi de câteva ori. Flora se ridică şi îl lovi cu pumnul ei mic în spate şi aşteptă. El mai tuşi o dată, apoi spuse mulţumesc şi ea se întoarse la locul ei mişcându-se prin aer ca printr-o apă călduţă.

— Mi-e sete! spuse Tache privind-o cum se aşază.

Îşi simţea gura amară şi, fără niciun chef, se duse să caute apă. Merse prin întuneric şi prin frig lovindu-se de lucruri, pe jumătate buimăcit. În bucătărie era un întuneric roşu, ieşind dintr-un cuptor cu uşa deschisă, plin cu jăratec spuzit. Câţiva servitori beţi dormeau cu capetele pe masă printre resturile de mâncare şi de băutură. Alţii erau tăvăliţi pe jos, rezemaţi de pereţi, cum îi lovise beţia, horcăiau alene, cu balele scurgându-li-se pe bărbie. Icnind, unul începu să verse prin somn, adăugând aerului împuţit mirosul şi mai scârbos al burţii lui. Cu picioarele desfăcute şi cu fustele ridicate în cap, o femeie, parcă răstignită pe duşumele, dormea horcăind şi rostogolindu-şi ochii pe sub pleoape. Încercând să ajungă la ea, în patru labe, un beţiv cu pantalonii în vine nu avu putere până la sfârşit, se prăbuşi cu faţa între pulpele ei fierbinţi şi adormi fericit. Mişcându-se printre ei ca printre nişte morţi, Tache se apropie de masă. Aşezaţi ca la o cină, cu feţele murdare şi

bărboase, bărbaţii casei lui dormeau leneş. Îl apucă pe unul de păr şi îi săltă puţin capul. Omul deschise o clipă ochii şi o privire albă ieşi din ochii lui adormiţi. Îi lăsă capul să cadă la loc pe masă şi omul îşi continuă somnul neştiutor. Trezindu-se, altul se târî până la Tache, îi apucă mâna şi i-o sărută, apoi adormi ca un câine la picioarele lui. Păşind peste trup, Tache ieşi. În altă cameră, la lumina unei lumânări, câţiva bărbaţi beau şi sporovăiau. Tache îi privi, unul se ridică şi spuse:

— Stai cu noi, boierule!

Tache dădu a lehamite din mână şi ceru apă proaspătă. Mişcându-se grav, cel care îl poftise să stea ieşi, şi după o vreme aduse o carafă cu apă. Tache bău cu poftă şi un fir subţire de apă i se scurse pe bărbie, picură pe jos. Puse cana pe masă şi, fără să mai spună nimic, plecă. Se mişcă din nou printre trupurile acelora, învăluiţi în lumina roşiatică şi în somnul lor ca un abur. Merse prin întuneric şi de undeva ceasul bătu ora cinci, şi întunericul zilei năvăli repede peste tot. Şi o dată cu întunericul începu viscolul. Deschise o uşă care dădea afară şi stătu aşa. Parcă izbind într-un steag uriaş şi negru, răsucindu-se în faldurile acelei nopţi, vântul îl lovi. Şi o dată cu vântul, o zăpadă ca nişte cristale de sare, reci, îi împroşcă faţa. Surâse şi anevoie închise uşa şi o zăvorî.

Cu mâinile sprijinite pe burtă, caraghios, Flora aţipise aşteptându-l. Se trezi simţindu-l, spuse:

— Am aţipit!

— A început viscolul! spuse el şi se aşeză în scaunul lui, îşi rezemă faţa în palmă şi o privi.

Adică, vrea să spună, spuse ea, că aceia, oamenii lui Mamona, fugarii, cei care sunt prea departe de casa lor, dar nici destul de aproape de o altă casă, au început să moară?

— Da! o aprobă el şi zâmbi prin întuneric, atât de departe, încât el, chiar dacă vrea, nu ar putea să-i mai ajute, dar nici nu vrea.

— Trebuia să-i omori pur şi simplu! spuse Flora şi se sculă, se apropie de un geam şi, căznindu-se o vreme, îl deschise: un fuior de zăpadă măruntă se încolăci în jurul ei.

Stătu o vreme aşa, clănţănind mărunt din dinţi. Aerul curat şi rece îi trezi într-o vreme.

— Chiar asta am şi făcut! spuse Tache.

— Nu, spuse Flora, dacă ai fi făcut asta, i-ai fi spânzurat de vreo creangă îngheţată şi trosnind sub greutatea trupurilor lor zbătându-se sau i-ai fi împuşcat cu pistolul acela, asta ai fi făcut. Poţi să omori într-o mulţime de feluri, spuse ea, tu i-ai omorât în felul acesta, lăsându-i să plece.

— Dacă sunt atât de multe feluri în care poţi să omori pe cineva, de ce eu n-aş putea să-i omor chiar aşa cum am chef?

— Fiindcă, spuse ea, puteai să-i omori pur şi simplu! nu are rost să spună de atâtea ori asta. Sau poate fiindcă ea i-ar fi omorât şi gata, pe urmă ar fi făcut altceva sau n-ar fi făcut.

Închise geamul şi, ca o trenă, zăpada se aşternu în urma ei, aşezându-se.

— E cinci! spuse el şi, fără grabă, scoase de undeva o spirtieră şi un ibric.

— Cafeaua e în scrin! spuse ea privindu-l înfricoşată, şi Tache scoase cafeaua, le aşeză pe toate pe masă şi le privi.

Se întoarse, apucă pistolul încărcat de pe măsuţă şi, fără să se gândească, îl puse lângă spirtieră.

— Ba da, m-am gândit! spuse în timp ce aprindea spirtiera.

Aduse o carafă cu apă stătută, turnă în ibric şi aşeză ibricul pe foc.

— La ce te-ai gândit? întrebă Flora, privi flacăra albastră a spirtului, în curând se auzi un zumzet liniştitor, Flora ştiu că apa fierbe.

— Şi nu numai că m-am gândit! continuă el, desfăcu capacul cutiei de cafea. Mirosul cafelei se răspândi repede prin cameră, îi linişti. Ceasul acela bătu sfertul de oră, bing-bang, atât, încremenindu-i.

E o odaie prost luminată de cele trei lumânări aşezate într-un sfeşnic mai într-o parte, şi în odaie sunt un bărbat şi o femeie, cine ştie, ştie că bărbatul este Tache de catifea, iar femeia, soţia lui, Flora. Umbrele sunt lungi şi uşor tremurate şi pe masă este un ibric în care fierbe apa, pe o spirtieră, şi lângă ele, un pistol.

— Pistolul n-are niciun rost! spuse Flora.

Cu cutia de cafea în mână, Tache se opri o clipă, stătu aşa.

Femeia este aşezată şi îşi ţine mâinile pe burtă, spune:

— S-a mişcat iar!

Tache răsturnă linguriţa cu cafea în apa clocotită, ridică ibricul, spuse:

— Vreau să spun că atunci când mi-am încărcat pistolul, am ştiut că-l încarc şi că, dacă am făcut-o, că o să trag cu el.

Mai puse cafea, cinci linguriţe, numără Flora, mirosea înăbuşitor a cafea şi a spirt ars, făcându-i plăcere, aşeză ibricul pe masă, se întoarse spre ea:

Tot privind pistolul acela, a început să înţeleagă:

— Nu numai că le-ai dat drumul, spuse. Trupul ei se undui o clipă, îşi apăsă cu amândouă mâinile burta ţuguiată şi îi surâse: nu numai că le-ai dat drumul, dar

atunci când ai făcut-o, ai ştiut că unul dintre ei, care? întrebă.

— Ladorică Săulescu, spuse Tache, aduse două ceşti şi le puse lângă ibric.

— Acela, spuse Flora, nu e atât de prost încât să nu înţeleagă de ce ai făcut-o.

Mişcându-se prin aroma cafelei şi printre umbrele lungi, Tache se aşeză. Se sculă, luă pistolul şi îl puse alături de el, se aşeză şi aşteptă. Flora spuse:

— Ladorică Săulescu, ai ştiut, nu-i aşa?, nu poate fi atât de prost pe cât pare sau pe cât se preface că este, de asta ţi-ai încărcat pistolul.

Ceasul bătu jumătatea de oră:

— Este cinci şi jumătate, spuse Tache, va veni în curând.

Flora surâse şi se înălţă greoaie în aer, îndemnându-l şi pe el să zboare, dar Tache nu făcu aceasta. O privi cum pluteşte prin aerul acelei camere, uşor adormită şi dragă, închise ochii.

De acolo de unde era, Flora spuse
auzi el amestecându-se cu bing-bang-ul ceasului, trecuse al treilea sfert de oră de aşteptare.

Plutind prin aer, Flora se lăsă pradă acelei plutiri şi unui plâns tăcut, lacrimile ţâşniră din ochii ei, i se opriră la mijlocul obrajilor, ca şi cum ar fi fost un desen sau o pictură, stătură aşa. Ea clipi, şi alte două lacrimi, nenumărate, i se scurseră pe obraji, picurară prin odaie. Suspină şi pluti pe deasupra capului lui, îmbiindu-l la o joacă nesfârşită.

Nepăsător, Tache ridică una din ceşti şi bău. Plutind greoi, ea se aşeză la locul ei, îşi aranjă rochia, îl privi. El se sculă, luă cealaltă ceaşcă şi i-o oferi.

Flora bău din lichidul fierbinte şi amar.

— Nu trebuie să plângi! spuse el, privind-o.

— Nu trebuie! spuse ea, sorbi iar din cafea, închise ochii aşteptând ceasul.

O lumină veştedă îi învălui, nesfârşită.

— Fiindcă, spuse ea, atunci când le-ai dat drumul, ai ştiut că acela, Ladorică Săulescu, se va întoarce. Că nu e atât de prost încât să nu înţeleagă de ce ai făcut-o.

— Se va întoarce! spuse Tache şi aşeză ceaşca pe măsuţă, alături de el.

— Şi atunci, spuse ea, ţi-ai cerut pistoalele şi ai început să le încarci şi să aştepţi.

Ceasul începu să bată iar, ştiau că va bate de şase ori, numai că între bătaia a doua şi a treia se va deschide uşa şi pe ea va intra Ladorică Săulescu.

Bătând a doua oară, ceasul se opri:

Ieşind aburi din el, Ladorică Săulescu, omul de încredere al lui Mamona cel Tânăr, deschise uşa şi intră. Fără să-l privească, Tache de catifea apucă pistolul, îl îndreptă spre acela şi încet şi necontenit începu să apese pe trăgaci.